

ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS

(kolmas koda laiendatud koosseisus)

20. aprill 1999*

[...]

Konkurents – EÜ asutamislepingu artikkel 85 – Tühistamisotsuse mõju – Kaitseõigused –
Trahv

Liidetud kohtuasjades T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94,

Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Belgia õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Brüssel, esindaja: Inne G. F. Cath, Hoge Raad der Nederlanden, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Lambert Dupong, 4-6 Rue de la Boucherie,

Elf Atochem SA, Prantsuse õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Pariis, esindajad: Xavier de Roux, Charles-Henri Léger ja Jacques-Philippe Gunther, Pariis, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Jacques Loesch, 11 Rue Goethe,

BASF AG, Saksa õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Ludwigshafen, Saksamaa, esindaja: Ferdinand Hermanns, Düsseldorf, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Jacques Loesch ja Marc Wolters, 11 Rue Goethe,

Shell International Chemical Company Ltd, Inglise õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht London, esindajad: Kenneth B. Parker, *QC*, ja *solicitor* John W. Osborne, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Jean Hoss, 2 Place Winston Churchill,

DSM NV ja DSM Kunststoffen BV, Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühingud, asukoht Heerlen, Madalmaad, esindaja: Inne G. F. Cath, Hoge Raad der Nederlanden, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Lambert Dupong, 4-6 Rue de la Boucherie,

Wacker-Chemie GmbH, Saksa õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht München, Saksamaa,

Hoechst AG, Saksa õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Frankfurt, Saksamaa,

mõlema esindajad: *Rechtsanwalt* Hans Hellmann ja *Rechtsanwalt* Hans-Joachim Hellmann, Köln, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Jacques Loesch ja Marc Wolters, 11 Rue Goethe,

Société Artésienne de Vinyle, Prantsuse õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Pariis, esindaja: Bernard van de Walle de Ghelcke, Brüssel, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Alex Schmitt, 7 Val Sainte-Croix,

---

* Kohtumenetluse keeled: saksa, inglise, prantsuse, itaalia, hollandi

Montedison SpA, Itaalia õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Milano, Itaalia, esindajad: Giuseppe Celona ja Giorgio Aghina, Milano, ning Piero Angelo Maria Ferrari, Rooma, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Georges Margue, 20 Rue Philippe II,

Imperial Chemical Industries plc, Inglise õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht London, esindajad: David Vaughan, *QC, barrister* David Anderson, *solicitor* Victor White ja *solicitor* Richard Coles, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Lambert Dupong, 4-6 Rue de la Boucherie,

Hüls AG, Saksa õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Marl, Saksamaa, esindajad: algselt *Rechtsanwalt* Hansjürgen Herrmann, Köln, hiljem *Rechtsanwalt* Frank Montag, Köln, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Jacques Loesch, 11 Rue Goethe,

Enichem SpA, Itaalia õiguse alusel asutatud äriühing, asukoht Milano, esindajad: Mario Siragusa, Rooma, ja Francesca Maria Moretti, Bologna, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger, Hoss ja Prussen, 2 Place Winston Churchill,

hagejad,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: algselt õigustalituse ametnikud Berend Jan Drijber, Julian Currall ja Marc van der Woude, keda abistasid Éric Morgan de Rivery, Pariis, *Rechtsanwalt* Alexander Böhlke, Frankfurt, *barrister* David Lloyd Jones, Renzo Maria Morresi, Bologna, ja Nicholas Forwood, *QC*, ning hiljem Julian Currall, keda abistas Marc van der Woude, Brüssel, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o õigustalituse ametnik Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

kostja,

mille esemeks on nõue tühistada komisjoni 27. juuli 1994. aasta otsus 94/599/EÜ EÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/31.865 – PVC) (EÜT 1994, L 239, lk 14),

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS

(kolmas koda laiendatud koosseisus),

koosseisus: koja esimees V. Tiili, kohtunikud K. Lenaerts ja A. Potocki,

kohtusekretär: ametnik J. Palacio González,

arvestades kirjalikus menetluses ja 9.–12. veebruarini 1998 toimunud kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

1 Olles nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 (esimene määrus asutamislepingu artiklite 85 ja 86 rakendamise kohta, EÜT 1962, 13, lk 204) artikli 14 alusel 13. ja 14. oktoobril 1983 kontrollinud polüpropüleenisektorit, algatas Euroopa Ühenduste Komisjon polüvinüülkloriidiga (edaspidi „PVC”) seotud uurimise. Komisjon viis asjaomaste ettevõtjate ruumides läbi mitmeid kontrollimisi ja esitas neile mitmeid teabenõudeid.

2 24. märtsil 1988 algatas komisjon määruse nr 17 artikli 3 lõike 1 alusel omal algatusel menetluse 14 PVC tootja suhtes. 5. aprillil 1988 saatis komisjon kõikidele asjaomastele ettevõtjatele vastuväiteteatise komisjoni 25. juuli 1963. aasta määruse nr 99/63/EMÜ nõukogu määruse nr 17 artikli 19 lõigetes 1 ja 2 ettenähtud ärakuulamiste kohta (EÜT 127, 20.8.1963, lk 2268) artikli 2 lõike 1 alusel. Kõik need ettevõtjad esitasid oma märkused 1988. aasta juunis. 1988. aasta septembris kuulati ära kõik ettevõtjad peale Shell International Chemical Company Ltd, kes ei olnud ärakuulamist taotlenud.

3 1. detsembril 1988 esitas konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitlev nõuandekomitee oma arvamuse komisjoni otsuse projekti kohta.

4 Menetluse lõpuks võttis komisjon vastu 21. detsembri 1988. aasta otsuse 89/190/EMÜ EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/31.865 – PVC) (EÜT 1989, L 74, lk 1). Selle otsusega (edaspidi „esialgne otsus” või „1988. aasta otsus”) määras komisjon asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumise eest trahvi järgmistele PVC tootjatele: Atochem SA, BASF AG, DSM NV, Enichem SpA, Hoechst AG, Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedison SpA, Norsk Hydro AS, Société Artésienne de Vinyle, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay et Cie ja Wacker-Chemie GmbH.

5 Kõik need ettevõtjad peale Solvay et Cie (edaspidi „Solvay”) esitasid Esimese Astme Kohtule hagi nimetatud otsuse tühistamise nõudes.

6 Esimese Astme Kohus tunnistas Norsk Hydro hagi oma 19. juuni 1990. aasta määrusega vastuvõetamatuks (kohtuasi T-106/89: Norsk Hydro vs. komisjon, EKLi avaldamata).

7 Numbrites T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89 all registreeritud kohtuasjad liideti suulise menetluse läbiviimise ja kohtuotsuse tegemise eesmärgil.

8 Esimese Astme Kohus tühistas 1988. aasta otsuse oma 27. veebruari 1992. aasta otsusega (liidetud kohtuasjad T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89 BASF jt vs. komisjon, EKL 1992, lk II-315).

9 Komisjon esitas Esimese Astme Kohtu selle otsuse suhtes apellatsioonkaebuse. Oma 15. juuni 1994. aasta otsusega kohtuasjas C-137/92 P: komisjon vs. BASF jt (EKL 1994, lk I-2555; edaspidi „15. juuni 1994. aasta kohtuotsus”) tühistas Euroopa Kohus nii Esimese Astme Kohtu otsuse kui 1988. aasta otsuse.

10 Seejärel võttis komisjon vastu uue, 27. juuli 1994. aasta otsuse tootjate kohta, keda hõlmas esialgne otsus, peale Solvay ja Norsk Hydro AS (edaspidi „Norsk Hydro”) (komisjoni 27. juuli 1994. aasta otsus 94/599/EÜ EÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/31.865 – PVC) (EÜT 1994, L 239, lk 14; edaspidi „vaidlustatud otsus”).

11 Vaidlustatud otsus sisaldab järgmisi sätteid:

„Artikkel 1

BASF AG, DSM NV, Elf Atochem SA, Enichem SpA, Hoechst AG, Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedison SpA, Société Artésienne de Vinyle SA, Shell International Chemical [Company] Ltd ja Wacker Chemie GmbH rikkusid EÜ asutamislepingu artiklit 85 (koos Norsk Hydro ... ja Solvayga ...), osaledes käesolevas otsuses märgitud perioodidel kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mis sai alguse millalgi 1980. aasta augustis ja mille käigus ühenduses PVC-d tarnivad ettevõtjad kohtusid korrapäraselt, et kehtestada sihthindu ja -kvoote, kavandada kooskõlastatud meetmeid hinnataseme tõstmiseks ja jälgida taoliste salajaste kokkulepete toimumist.

Artikkel 2

Ühenduse PVC-sektoris siiani tegutsevad artiklis 1 nimetatud ettevõtjad (peale Norsk Hydro ja Solvay, kelle suhtes juba kehtib konkurentsireeglite rikkumise lõpetamise korraldus) peavad kõnealuse rikkumise kohe lõpetama (kui nad ei ole seda juba teinud) ning edaspidi hoiduma PVC-ga seotud tegevuses igasugustest kokkulepetest või kooskõlastatud tegevusest, millel võib olla sama või sarnane eesmärk või mõju, sealhulgas sellise teabe vahetamisest, mida tavapäraselt kaitstakse ärisaladusega ja millest osalised saavad otse või kaudselt teada teiste tootjate toodangust, tarnetest, laoseisudest, müügihindadest, kuludest või investeerimiskavadest või mille abil nad võivad jälgida hindu või ühenduse turu jagamist hõlmavatest sõnaselgetest või vaikimisi kokkulepetest või kooskõlastatud tegevustest kinnipidamist. PVC-sektorit käsitlev üldise teabe vahetamise süsteem, millega tootjad ühinevad, tuleb korraldada selliselt, et oleks välistatud teave, mille põhjal saab kindlaks teha eri tootjate käitumist, ning iseäranis peavad ettevõtjad hoiduma vahetamast igasugust lisateavet, mis on konkurentsi seisukohalt oluline ja mida selline süsteem ei hõlma.

Artikkel 3

Käesolevas otsuses nimetatud ettevõtjatele määratakse artiklis 1 kindlaksmääratud rikkumise eest järgmised trahvid:

- (i) BASF AG: trahv summas 1 500 000 eküüd;
- (ii) DSM NV: trahv summas 600 000 eküüd;
- (iii) Elf Atochem SA: trahv summas 3 200 000 eküüd;
- (iv) Enichem SpA: trahv summas 2 500 000 eküüd;

- (v) Hoechst AG: trahv summas 1 500 000 eküüd;
- (vi) Hüls AG: trahv summas 2 200 000 eküüd;
- (vii) Imperial Chemical Industries plc: trahv summas 2 500 000 eküüd;
- (viii) Limburgse Vinyl Maatschappij NV: trahv summas 750 000 eküüd;
- (ix) Montedison SpA: trahv summas 1 750 000 eküüd;
- (x) Société Artésienne de Vinyle SA: trahv summas 400 000 eküüd;
- (xi) Shell International Chemical Company Ltd: trahv summas 850 000 eküüd;
- (xii) Wacker Chemie GmbH: trahv summas 1 500 000 eküüd.”

Menetlus

12 Esimese Astme Kohtu kantseleisse ajavahemikul 5.–14. oktoobrini 1994 saabunud hagiavaldustega esitasid Limburgse Vinyl Maatschappij NV (edaspidi „LVM”), Elf Atochem SA (edaspidi „Elf Atochem”), BASF AG (edaspidi „BASF”), Shell International Chemical Company Ltd (edaspidi „Shell”), DSM NV ja DSM Kunststoffen BV (edaspidi „DSM”), Wacker-Chemie GmbH (edaspidi „Wacker”), Hoechst AG (edaspidi „Hoechst”), Société Artésienne de Vinyle (edaspidi „SAV”), Montedison SpA (edaspidi „Montedison”), Imperial Chemical Industries plc (edaspidi „ICI”), Hüls AG (edaspidi „Hüls”) ja Enichem SpA (edaspidi „Enichem”) kõnesolevad hagid.

13 Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 64 alusel toimus 6. aprillil 1995 kolmanda koja laiendatud koosseisu liikmete ja asjaomaste ettevõtjate kohtumine, mille tulemusena lepiti kokku, et kirjalik menetlus peatatakse ja et suuline menetlus piirdub menetlusnormide rikkumist puudutavate väidete uurimisega. Samuti lepiti kokku kohtuasjade T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94 liitmisel.

14 Pärast kohtujuristi ettepaneku ärakuulamist otsustas Esimese Astme Kohus (kolmas koda laiendatud koosseisus) avada menetlusnormide rikkumist puudutavate väidete uurimisega piirduva suulise menetluse ilma ettevalmistavate uurimistoiminguteta ja menetluse korraldamise meetmeteta.

15 Kolmanda koja (laiendatud koosseisus) esimehe 25. aprilli 1995. aasta m arusega (EKLis avaldamata) liideti kodukorra artikli 50 alusel kohtuasjad T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94 suulise menetluse läbiviimise eesmärgil, arvestades nende kohtuasjade vahelist seost.

16 Suuline menetlus toimus 13. ja 14. juunil 1995.

17 Kolmanda koja (laiendatud koosseisus) esimehe 14. juuli 1995. aasta m arusega (EKLis avaldamata) otsustati kirjalik menetlus taasavada ja kohtuasjad eraldada.

18 Kirjalik menetlus lõppes 20. veebruaril 1996.

19 Menetluse korraldamise meetmete raames teavitas Esimese Astme Kohus (kolmas koda laiendatud koosseisus) pooli oma 7. mai 1997. aasta kirjas otsusest lubada kõikidel pooltel tutvuda komisjoni toimikuga, mis oli vaidlustatud otsuse tegemise aluseks, välja arvatud komisjoni sisedokumentide ja ärisaladusi või muud konfidentsiaalset teavet sisaldavate dokumentidega.

20 Olles toimikuga 1997. aasta juunis ja juulis tutvunud, esitasid kõik hagejad, välja arvatud kohtuasjade T-315/94 ja T-316/94 hagejad, oma märkused Esimese Astme Kohtu kantseleisse 1997. aasta juulis ja septembris. Komisjon esitas vastuseks omapoolsed märkused 1997. aasta detsembris.

21 Olles pooled ära kuulanud, liitis Esimese Astme Kohtu kolmanda koja (laiendatud koosseisus) esimees oma 22. jaanuari 1998. aasta määrusega käesolevas kohtuotsuses käsitletavat kohtuasjad suulise menetluse läbiviimise eesmärgil.

22 Pärast kohtujuristi ettepaneku ärakuulamist otsustas Esimese Astme Kohus (kolmas koda laiendatud koosseisus) avada suulise menetluse ja palus pooltel menetluse korraldamise meetmete raames vastata teatud kirjalikele küsimustele ja esitada teatud dokumendid. Pooled täitsid need palved.

23 Poolte kohtukõned ja vastused Esimese Astme Kohtu küsimustele kuulati ära 9.–12. veebruarini 1998 toimunud kohtuistungil.

24 Pooled kinnitasid kohtuistungil, et neil ei ole vastuväiteid kohtuotsuse tegemise eesmärgil kohtuasjade liitmise suhtes.

25 Kohtuistungil kuulusid Esimese Astme Kohtu koosseisu esimees V. Tiili ning kohtunikud C. P. Briët, K. Lenaerts, A. Potocki ja J. D. Cooke. Kuna kohtunik Briët' ametiaeg lõppes 17. septembril 1998, osalesid käesoleva kohtuotsuse tegemisel kolm allakirjutanud kohtunikku vastavalt kodukorra artikli 32 lõikele 1.

Poolte nõuded

26 Kõik hagejad paluvad Esimese Astme Kohtul:

- tühistada vaidlustatud otsus täielikult või osaliselt;
- teise võimalusena tühistada hagejale määratud trahv või vähendada seda; ja
- mõista kohtukulud välja komisjonilt.

27 Kohtuasjade T-315/94, T-316/94 ja T-329/94 hagejad Wacker, Hoechst ja Hüls paluvad Esimese Astme Kohtul ka:

- määrata, et ärakuulamise eest vastutava ametniku aruanne lisataks toimikusse ja edastataks hagejale;
- määrata, et ärakuulamise protokoll koos lisadega edastataks hagejale.

28 Lisaks paluvad kohtuasjade T-315/94 ja T-329/94 hagejad Wacker ja Hüls Esimese Astme Kohtul:

- kohustada komisjoni esitama Esimese Astme Kohtule komisjoni õigustalituse arvamus vaidlustatud otsusega seotud menetlusküsimuste kohta ja edastama see arvamus hagejatele.

29 Kohtuasjade T-315/94 ja T-316/94 hagejad Wacker ja Hoechst paluvad Esimese Astme Kohtul:

- võtta arvesse kohtuasja T-92/89 menetlustoimikut.

30 Kohtuasja T-325/94 hageja Montedison palub Esimese Astme Kohtul:

- kohustada komisjoni maksma kahjutasu summas, mis vastab tagatise esitamisega seotud kuludele ja kõikidele muudele vaidlustatud otsusega seotud kuludele;

- lisada käesoleva kohtuasja toimikusse kohtuasjas T-104/89 esitatud dokumendid;

- kuulata tunnistajatena ära 1. novembril 1982 Montedisoni tegevdirektori ja vastutava juhina töötanud isikud.

31 Komisjon palub Esimese Astme Kohtul kõikide käsitletavate kohtuasjade puhul:

- jätta hagi rahuldamata;

- mõista kohtukulud välja hagejatelt.

Väidete vastuvõetavus kodukorra artikli 44 lõike 1, artikli 46 lõike 1 ja artikli 48 lõike 2 alusel

32 Komisjon on seoses hagejate mitmete väidetega esitanud vastuvõetamatuse väited kodukorra artikli 44 lõike 1 punkti c või artikli 48 lõike 2 alusel. Ka üks hagejatest on esitanud vastuvõetamatuse väite kodukorra artikli 46 lõike 1 alusel. Erinevatel alustel esitatud vastuvõetamatuse väiteid käsitletakse eraldi.

I – Vastuvõetamatuse väited, mis on esitatud kodukorra artikli 44 lõike 1 punkti c alusel

Poolte argumendid

33 Komisjon märgib, et oma vastuses viitab Montedison üldiselt kõikidele menetlusnormide rikkumist puudutavatele väidetele, mille pooled esitasid ühiselt 13. ja 14. juunil 1995 toimunud kohtuistungil. Nende väidete teksti Montedisoni vastusele ei ole lisatud, kuna väidetavalt on Esimese Astme Kohus nende väidetega tuttav.

34 Samuti märgib komisjon, et oma vastuse osas, mis on sissejuhatuseks menetluse läbiviimist puudutavatele väidetele, loetleb Enichem kõik poolte poolt 13. ja 14. juunil 1995 toimunud kohtuistungil ühiselt esitatud väited ning kinnitab, et ta ühineb nende väidetega. Seetõttu on Enichem oma vastusele lisanud kõikide hagejate advokaatide tehtud avalduste üleskirjutuse.

35 Komisjoni väitel ei ole selline viitamine kooskõlas Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 44 lõike 1 punktiga c (vt 29. novembri 1993. aasta määrus kohtuasjas T-56/92:

Koelman vs. komisjon, EKL 1993, lk II-1267, punktid 21–23). Esimese Astme Kohus ei saa asuda hageja asemele, üritades viidatud dokumentidest leida neid aluseid, mille põhjal ta võiks asuda seisukohale, et hagiavalduses esitatud väited on põhjendatud.

36 Komisjon lisab, et ka Shelli vastuses loetletud ja vastuse lisades täpsustatud väited tuleks tunnistada vastuvõetamatuteks ja suulisest menetlusest välja jätta (vt 13. detsembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-347/88: komisjon vs. Kreeka, EKL 1990, lk I-4747, punkt 29; 13. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas C-43/90: komisjon vs. Saksamaa, EKL 1992, lk I-1909, punkt 8; 29. juuni 1995. aasta otsus kohtuasjas T-37/91: ICI vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1901, punkt 46 ja 28. aprilli 1993. aasta määrus kohtuasjas T-85/92: de Hoe vs. komisjon, EKL 1993, lk II-523).

37 Komisjoni arvates peavad igas menetlusedokumentis olema selgelt välja toodud kõik antud kohtuasjaga seonduvad faktilised ja õiguslikud asjaolud ning menetlusedokument peab vastama eelnevale menetlusedokumentidele, hagiavaldus välja arvatud. Viidates lisatud dokumentidele, mille on teistes kohtuasjades esitanud teised advokaadid, sunnib hageja Esimese Astme Kohut üritama ise kindlaks teha need asjaolud, millele hageja soovib oma hagiavaldusega seoses tugineda. Ka on lisatud dokumentide näol tegemist pelgalt mõnede advokaatide poolt 13. ja 14. juunil 1995 toimunud kohtuistungil tarbeks koostatud märkmetega ja need ei pruugi kokku langeda kohtuistungil tegelikult väidetuga, kuivõrd kohtuistungil protokoll ei ole kättesaadav. Hageja tugineb vaid ühe advokaadi suulisi väiteid puudutavate märkmete teatud osadele, kusjuures mõned need märkmed ise viitavad teiste osapoolte poolt nende suulistest ja kirjalikes seisukohavõttudes esitatud argumentidele.

38 Lõpuks osutab komisjon, et suulise menetluse (ja kohtuasjad liideti üksnes suulise menetluse läbiviimise eesmärgil) lõpuks otsustas kolmanda koja (laiendatud koosseisus) esimees kohtuasjad eraldada.

Esimese Astme Kohtu hinnang

39 Vastavalt kodukorra artikli 44 lõike 1 punktile c tuleb hagiavalduses märkida hagi ese ja esitada ülevaade fakti- ja õigusväidetest. Esitatav teave peab olema piisavalt selge ja täpne, et kostja saaks ette valmistada kaitse ja Esimese Astme Kohus lahendada hagi vajadusel ilma täiendava informatsioonita. Et tagada õiguskindlus ja hea õigusemõistmine, on hagiavalduse vastuvõetavuseks vaja, et peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, millele tuginetakse, tuleneksid järjekindlalt ja arusaadavalt hagiavalduse enda tekstist, ning need võivad olla esitatud lühidalt, ent siiski sidusalt ja arusaadavalt. Kuigi hagiavalduse teksti saab teatavate punktide osas põhjendada ja täiendada viidetega hagiavaldusele lisatud dokumentide kindlaksmääratud osadele, ei saa üldine viide teistele dokumentidele, isegi kui need on hagiavaldusele lisatud, asendada hagiavalduse peamisi elemente (vt eespool osundatud määrus Koelman vs. komisjon, punkt 21). Hagiavalduse lisadest hagi alustena käsitletavate väidete ja argumentide väljaotsimine ja kindlakstegemine ei kuulu Esimese Astme Kohtu ülesannete hulka, kuna lisadel on üksnes tõenduslik ja abistav ülesanne (7. novembri 1997. aasta otsus kohtuasjas T-84/96: Cipeke vs. komisjon, EKL 1997, lk II-2081, punkt 34).

40 Kodukorra artikli 44 lõike 1 punkti c eeltoodud tõlgendus on kohaldatav ka sellise vastuse vastuvõetavuse tingimuste suhtes, mis kodukorra artikli 47 lõike 1 kohaselt on mõeldud hagiavaldust täiendada.

41 Esimese Astme Kohus märgib, et oma vastustes esitavad Shell, Montedison ja Enichem üldise viite Esimese Astme Kohtus 13. ja 14. juunil 1995 toimunud kohtuistungil mitmete

hagejate poolt ühiselt esitatud väidetele ja argumentidele. Üldine viitamine dokumentidele, olgugi need vastusele lisatud, ei saa asendada asjaolude, väidete ja argumentide esitamist vastuse enda tekstis.

42 Esimese Astme Kohus märgib ka, et Enichem on täiendanud oma vastuse mõningaid osi viidetega vastusele lisatud dokumentidele. Need viited lisatud dokumentidele on aga üldist laadi ega võimalda Esimese Astme Kohtul teha täpselt kindlaks need argumendid, mida ta võiks pidada hagiavalduses esitatud väiteid täiendavaks.

43 Seetõttu ei vasta Shelli, Montedisoni ja Enichemi vastused kodukorra artikli 44 lõike 1 punkti c nõuetele niivõrd, kui neis vastustes viidatakse hagejate ühistele väidetele, ja neid ei saa arvesse võtta.

II – Vastuvõetamatus väide, mis on esitatud kodukorra artikli 46 lõike 1 alusel

Poolte argumendid

44 Tuginedes kodukorra artikli 46 lõike 1 punktile b, väidab Hüls, et komisjon ei saa viidata kohtuasja T-86/89: Hüls vs. komisjon kohtuistungis ettekandele, vastamaks hagiavalduses esitatud teatud väidetele (vt 8. juuli 1965. aasta otsus liidetud kohtuasjades 19/63 ja 65/63: Prakash vs. komisjon, EKL 1965, lk 677 ja 693; 28. aprilli 1971. aasta otsus kohtuasjas 4/69: Lütticke vs. komisjon, EKL 1971, lk 325, punkt 2; eespool osundatud kohtuotsus komisjon vs. Saksamaa, punktid 7 ja 8; 5. detsembri 1990. aasta otsus kohtuasjas T-82/89: Marcato vs. komisjon, EKL 1990, lk II-735, punkt 22 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas ICI vs. komisjon, punkt 47).

45 Komisjon väidab, et tema vastuses kasutatud osundamise viis ei kujuta endast üldist viidet selle kohtupraktika mõistes, millele tugineb hageja. Hageja on valesti aru saanud lisa funktsioonist ehk sellest, et lisa abil on võimalik teha formaalne viide ilma üleliigse kordamiseta. Lisaks on komisjon seisukohal, et viide teisele hagile, mis puudutab samu asjaosalisi ja põhineb samasugusel asjaoludel, on lubatav (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas ICI vs. komisjon, punkt 47).

Esimese Astme Kohtu hinnang

46 Kodukorra artikli 46 lõike 1 punkti b kohaselt peab vastus sisaldama neid fakti- ja õigusväiteid, millele tuginetakse. Argumendid, millele kostja tugineb, peavad olema – olgugi lühidalt – piisavalt selgelt ja täpselt välja toodud vastuse tekstis endas, nii et hagejal oleks võimalik koostada omapoolne vastus ja et Esimese Astme Kohtul oleks võimalik teha otsus vajadusel lisateabele tuginemata.

47 Käesoleval juhul on komisjon oma vastuse osas, mis kannab pealkirja „Põhiküsimust puudutavad väited”, piirdunud tõdemusega, et ta peab käesolevas menetluses esitama neetsamad argumendid, millele ta tugines juba seoses hagidega, millega vaidlustati 1988. aasta otsus. Selle asemel, et oma kaitset sõna-sõnalt korrata, pidas komisjon otstarbekaks menetluse antud staadiumis viidata kohtuasjas T-86/89 esitatud selgitustele, mis on kokkuvõtlikult esitatud kohtuistungis ettekandes. Seejärel loetles komisjon kohtuistungis ettekande vastavad alapealkirjad, viitas nende lehekülgedele ja esitas märkused, millega ta soovis viidatud argumente täiendada.

48 Esimese Astme Kohus otsustab, et fakti- ja õigusväited, millele kostja tugineb oma vastuse osas, mis kannab alapealkirja „Põhiküsimust puudutavad väited”, on esitatud ainult

pealkirjade vormis ning seega ei vasta need vastuvõetavuseks vajaliku selguse ja täpsuse tingimustele. Seega tuleb need fakti- ja õigusväited tunnistada vastuvõetamatuteks.

III – Vastuvõetamatuse väited, mis on esitatud kodukorra artikli 48 lõike 2 alusel

Poolte argumendid

49 Komisjon on seisukohal, et igasugune väide, mis esitatakse vastuses esimest korda ja mille kohta ei saa otsustada, et see põhineb menetluse käigus ilmsiks tulnud faktilistel või õiguslikel asjaoludel, on uus väide, mis on Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 48 lõike 2 kohaselt vastuvõetamatu (vt 10. märtsi 1992. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-68/89, T-77/89 ja T-78/89: SIV jt vs. komisjon, EKL 1992, lk II-1403, punkt 82; 18. novembri 1992. aasta otsus kohtuasjas T-16/91: Rendo vs. komisjon, EKL 1992, lk ECR II-2417, punkt 131 ja 21. veebruari 1995. aasta otsus kohtuasjas T-29/92: SPO vs. komisjon, EKL 1995, lk II-289, punkt 409).

50 Komisjoni arvates on käesolevas asjas LVMi, BASFi, DSMi ja ICI poolt esitatud mitmed väited nimetatud sätte kohaselt vastuvõetamatud.

51 Komisjon väidab, et Esimese Astme Kohtu kolmanda koja (laiendatud koosseisus) esimehe 14. juuli 1995. aasta määrust kirjaliku menetluse taasavamise ja kohtuasjade eraldamise kohta ei saa tõlgendada selliselt, et ühel menetlusosalisel on õigus esitada kõik menetlusnormide rikkumist puudutavad väited, sealhulgas need, millele oma hagiavaldustes on esitanud ainult teised hagejad.

52 Lisaks tuleb enamik Hülsi vastuse lisadest jätta tähelepanuta, kuna need ei ole koostatud käesoleva menetluse keeles, mis on vastuolus kodukorra artikli 35 lõikega 3.

Esimese Astme Kohtu hinnang

53 Kodukorra artikli 48 lõike 2 kohaselt ei või menetluse käigus esitada uusi väiteid, kui need ei tugine faktilistele ja õiguslikele asjaoludele, mis on tulnud ilmsiks menetluse käigus.

54 BASF on oma vastuses esimest korda esitanud väited, mis puudutavad *non bis in idem* põhimõtte rikkumist, Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (edaspidi „EMP leping”) rikkumist, komisjoni kehtiva kodukorra rikkumist, aegumist, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste 4. novembri 1950. aasta konventsiooni (edaspidi „Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon”) rikkumist ning kohustuse, mille kohaselt tuleb enne määruses nr 17 ja määruses nr 99/63 sätestatud menetlusest kõrvalekaldumist hageja ära kuulata, rikkumist.

55 ICI esitab oma vastuses väite komisjoni töökorra rikkumise kohta, tuginedes asjaolule, et enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist ei peetud nõu komisjoni õigustalitusega. ICI väidab, et õigustalitusega konsulteerimata jätmine, mis ilmnis enne 1995. aasta juunis toimunud istungit koostatud kohtuistungis ettekandest kohtuasjas T-307/94, on uus asjaolu, mis tuli ilmsiks menetluse käigus. Seda väidet ei saa aktsepteerida. Piisab tõdemusest, et kohtuistungis ettekandest ei ilmne, nagu poleks õigustalitusega üldse konsulteeritud, vaid seal märgitakse, et „... puudub õigustalituse arvamus selle kohta, kas PVC tootjaid käsitleva uue otsuse saab vastu võtta 21. detsembri 1988. aasta otsuse vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluse alusel” [„Die Kommission behauptet, es gebe kein Gutachten des Juristischen Dienstes zu der Frage, ob eine neue Entscheidung gegenüber den PVC-Herstellern auf der Grundlage des Verwaltungsverfahrens erlassen werden könne, das vor dem Erlaß der Entscheidung vom 21

Dezember 1988 durchgeführt worden sei”]. Seega ei saa otsustada, et kohtuasja T-307/94 kohtuistungil ettekande selle väljavõtte näol on tegemist uue asjaoluga, mis viitab sellele, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele ei eelnenud õigustalituse arvamust.

56 Lisaks tuleb märkida, et kui ICI argumenti tuleb sama väite kontekstis ja ICI vastusele lisatud ühise seisukoha teksti alusel mõista nii, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökord oli õigusvastane, otsustab Esimese Astme Kohus, et see õigusvastasuse väide on ICI vastuses esitatud esimest korda, ehkki miski ei takistanud hagejal seda väidet esitamast hagiavalduses.

57 Hüls tsiteerib oma vastuses märkmeid 13. ja 14. juunil 1995 toimunud kohtuistungil ühiselt esitatud väidete kohta (ja need märkmed on lisatud ka vastusele). Neis märkmetes käsitletavat asjaolud, niivõrd kui need on esitatud vastuses täpsustatud argumentide vormis, on seotud hageja poolt hagiavalduses esitatud väidetega, väljaarvatud väide Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) järelevalveameti osaluse puudumise kohta, mis seega esitati vastuses esimest korda.

58 Esimese Astme Kohus märgib ka, et Hülsi vastusele lisatud ühiste väidete tekst ei ole koostatud hageja poolt valitud menetluse keeles ja et hageja ei ole esitanud nende mahukate dokumentide väljavõtete tõlkeid, mis on vastuolus kodukorra artikli 35 lõikega 3. Pidades siiski silmas käesoleva kohtuasja väga erilisi asjaolusid ja Esimese Astme Kohu poolt antud võimalust kasutada 13. ja 14. juunil 1995 toimunud kohtuistungil teatud ühiste asjaolude kohta seisukohtade esitamisel ükskõik millist menetluskeelt, on Esimese Astme Kohus vaatamata kohtuasjade eraldamisele pärast seda kohtuistungit seisukohal, et oleks ebamõistlikult formaalne mitte aktsepteerida lisasid, mis ei ole koostatud hageja poolt valitud menetluskeeles. Seega aktsepteeritakse Hülsi lisasid sellistena, nagu need on.

59 Toetamaks oma hagiavaldustes esitatud väidet proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise kohta, väidavad LVM ja DSM oma vastustes, et komisjon ei ole täitnud EÜ asutamislepingu artiklist 190 tulenevat põhjendamiskohustust. Esimese Astme Kohus leiab, et arvestades selle väite sõnastust kõnealuse hagi aluse kontekstis, ei saa seda väidet pidada iseseisvaks õiguslikust alusest, millel see põhineb. Seega ei saa seda väidet pidada eraldiseisivaks hagi aluseks, mis on vastuses esitatud esimest korda.

60 Tuleb veel silmas pidada, et kodukorra artikli 113 kohaselt võib Esimese Astme Kohus omal algatusel kaaluda, kas esineb asja läbivaatamist takistavaid asjaolusid.

61 Sellega seoses märgib Esimese Astme Kohus, et Elf Atochem on oma vastuses esimest korda väitnud, et komisjon on jätnud täitmata kohustuse, mis puudutab koostööd EFTA järelevalveametiga.

62 SAV osas tuleb märkida, et see ettevõtja on oma hagiavalduses väitnud, et rikutud on hea õigusemõistmise ja kaitseõiguste põhimõtet, kuna menetlust ei alustatud mõistliku ajavahemiku vältel. Oma vastuse osas, mis kannab alapealkirja „Hea õigusemõistmise ja kaitseõiguste põhimõtte rikkumine”, lisab SAV, et komisjon ei võtnud arvesse 1988. aasta septembris toimunud ärakuulamist, kuna tal ei olnud enne 1988. aasta otsuse vastuvõtmist piisavalt aega uurida ärakuulamise protokollid. Seda väidet tuleb pidada täiesti eraldiseisivaks väiteks, kuna see ei ole mingil moel seotud väitega, nagu poleks menetlust alustatud mõistliku ajavahemiku vältel. Seega tuleb seda väidet, mis ei ole seotud ühegi hagiavalduses esitatud väitega, pidada esimest korda vastuse andmise staadiumis esitatud väiteks.

63 Menetluse käigus ei tulnud ilmsiks ühtki uut asjaolu, mis õigustaks Elf Atochemi ja SAV väidete hilinenud esitamist; neil oleks olnud võimalik esitada need väited hagiavaldustes. Artikli 48 lõike 2 kohaselt ei saa hagejad neid väiteid vastuse andmise staadiumis esitada.

64 Eeltoodut arvestades tuleb otsustada, et Elf Atochemi, BASFi, SAVi, ICI ja Hülsi poolt esimest korda vastustes esitatud väited, mis ei tugine menetluse käigus ilmsiks tulnud faktilistele ja õiguslikele asjaoludele, tuleb tunnistada vastuvõetamatuteks.

Vaidlustatud otsuse tühistamise nõuded

I – Menetlusnormide rikkumist puudutavad väited

65 Hagejate mitmesugused väited menetlusnormide rikkumise kohta võib jagada nelja põhikategooriasse. Esiteks peavad hagejad ebaõigeks komisjoni tõlgendust 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse, millega tühistati 1988. aasta otsus, ulatuse kohta ja sellest tulenevalt tehtud järelduste kohta (A). Veel väidavad hagejad, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ja kinnitamise menetluses esines rikkumisi (B). Lisaks väidavad hagejad, et ka 1988. aasta otsuse vastuvõtmisele eelnenud menetluses esines rikkumisi (C). Neljandaks väidavad hagejad, et vaidlustatud otsuse põhjendused on eelnevasse kolme kategooriasse kuuluvate mõnede küsimuste osas ebapiisavad (D).

A – 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse, millega tühistati 1988. aasta otsus, mõju

66 Hagejate väited ja argumendid keskenduvad kolmele eraldiseisvale punktile. Esiteks väidavad mõned hagejad, et 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse tõttu ei võinud komisjon uut otsust vastu võtta. Teiseks väidavad mitmed hagejad, et kuna 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega tühistati 1988. aasta otsus, siis tühistati seeläbi tagasiulatuvalt ka selle otsuse vastuvõtmisele eelnenud ettevalmistavad toimingud otsuse adressaatideks olevate ettevõtjate suhtes. Kolmandaks on mõned hagejad seisukohal, et kuigi komisjon võis võtta vastu uue otsuse, et täita 15. juuni 1994. aasta kohtuotsust, oleks komisjon pidanud järgima teatud menetlusnorme.

1. Komisjoni õigus võtta pärast 15. juuni 1994. aasta kohtuotsust vastu uus otsus

67 Hagejate argumendid võib jagada kolme rühma. Esiteks väidavad hagejad, et pärast 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse tegemist ei olnud komisjonil õigust „PVC asjas” uut otsust vastu võtta. Teise rühma argumendid on seotud aja möödumist puudutavate väidetega, mille kohaselt ei võinud komisjon enam vaidlustatud otsuse tegemise õigust kasutada. Kolmanda rühma argumendid puudutavad väiteid selle kohta, et komisjon on kuritarvitanud oma kaalutusõigust.

68 Neid rühmi käsitletakse edaspidi eraldi.

a) Väited, mille kohaselt ei võinud komisjon vaidlustatud otsust vastu võtta

69 Väite toetuseks, mille kohaselt ei võinud komisjon vaidlustatud otsust vastu võtta, esitavad hagejad kaks argumenti.

70 Esimene neist puudutab *res judicata* põhimõtte rikkumist ja teine puudutab *non bis in idem* põhimõtte rikkumist.

Res judicata põhimõtte rikkumine

- Poolte argumendid

71 LVM, DSM, ICI ja Enichem väidavad, et komisjon ei saanud vaidlustatud otsust vastu võtta, rikkumata seejuures *res judicata* põhimõtet 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse osas.

72 LVM ja DSM väidavad, et tühistatud otsuse puhul toime pandud menetlusnormide rikkumiste ja otsuse sisuliste vigade vahel vahetegemisel puudub õiguslik alus nii õigusaktides kui kohtupraktikas. Sellist vahet ei tehta ei asutamislepingu artiklis 174 ega Esimese Astme Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsuses liidetud kohtuasjades T-80/89, T-81/89, T-83/89, T-87/89, T-88/89, T-90/89, T-93/89, T-95/89, T-97/89, T-99/89, T-100/89, T-101/89, T-103/89, T-105/89, T-107/89 ja T-112/89: BASF jt vs. komisjon (EKL 1995, lk II-729, punkt 78). Kuna 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuses teisiti ei märgita, tuleks seda kohtuotsust tõlgendada nii, et asi on lõplikult otsustatud (vt 29. oktoobri 1980. aasta otsus kohtuasjas 138/79: Roquette Frères vs. nõukogu, EKL 1980, lk 3333, punkt 37; 30. septembri 1982. aasta otsus kohtuasjas 108/81: Amylum vs. nõukogu, EKL 1982, lk 3107, punkt 5 ja kohtujurist Reischli ettepanek viimatinimetatud kohtuasjas, EKL 1982, lk 3139, 3151 ja 3152). Hagejate väitel kinnitab seda järeldust asjaolu, et olles Esimese Astme Kohtu otsuse tühistanud, lahendas Euroopa Kohus asja ise, kuna menetluse staadium seda võimaldas.

73 Enichem väidab, et oma 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega kavatses Euroopa Kohus PVC tootjate suhtes algatatud menetluse lõplikult lõpetada, rakendades Euroopa Kohtu põhikirja artikli 54 esimese lõigu teisest lausest tulenevat pädevust. Ehkki Euroopa Kohus uuris ainult mõningaid väiteid, tegi ta otsuse kogu vaidluse kohta, nii et *res judicata* põhimõte on kohaldatav vaidluse kõikide aspektide suhtes.

74 Komisjoni lähenemisviis viiks praktikas selleni, et sisu puudutavatele väidetele omistatakse menetlust puudutavate väidetega võrreldes kõrgem staatus, viimati nimetatuid käsitletakse aga üksnes lisaväidetena. Igasuguseid menetlusnormide rikkumisi oleks nii võimalik hõlpsasti parandada. Selle tulemusena oleks menetlusnormide rikkumisele tuginemine ühenduse kohtutes mõjutu ning käesolevas asjas Esimese Astme Kohtus ja hiljem Euroopa Kohtus tehtavad jõupingutused oleksid kasutud.

75 Komisjoni arvates hõlmab *res judicata* põhimõte ainult neid asjaolusid, mille kohta Euroopa Kohus on juba otsuse teinud. Käesolevas asjas seisnes 1988. aasta otsuse tühistamise ainus alus, mida Euroopa Kohus oma 15. juuni 1994. aasta otsuses kinnitas, otsuse nõuetekohase kinnitamise puudumises, mistõttu – nagu väidab komisjon – omandas *res judicata* jõu ainult Euroopa Kohtu hinnang menetlusnormide rikkumiste kohta. Euroopa Kohus ei käsitlenud muid menetlusnormide rikkumist puudutavaid väiteid ega sisu puudutavaid väiteid.

76 Komisjon lisab, et pärast 1988. aasta otsuse tühistamist ei tehtud ühtki otsust, mis võimaldanuks Euroopa Kohtul suunata kohtuasi tagasi Esimese Astme Kohtusse.

- Esimese Astme Kohtu hinnang

77 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt puudutab *res judicata* põhimõte üksnes asjaomase kohtulahendiga tegelikult või vältimatult ära otsustatud faktilisi ja õiguslikke asjaolusid (19. veebruari 1991. aasta otsus kohtuasjas C-281/89: Itaalia vs. komisjon,

EKL 1991, lk I-347, punkt 14 ja 28. novembri 1996. aasta määrus kohtuasjas C-277/95P: Lenz vs. komisjon, EKL 1996, lk I-6109, punkt 50).

78 Käesolevas asjas leidis Euroopa Kohus oma 15. juuni 1994. aasta otsuses, et Esimese Astme Kohus oli otsuse 89/190 tühistamisega teinud õigusliku vea, ja otsustas vaidlustatud kohtuotsuse tühistada (punktid 53 ja 54). Neid asjaolusid arvestades ja vastavalt Euroopa Kohtu põhikirja artikli 54 esimese lõigu teisele lausele otsustas Euroopa Kohus teha asjas ise lõpliku otsuse, kuivõrd menetluse staadium seda võimaldas (punkt 55).

79 Euroopa Kohus võttis hagejate väited, mille nad esitasid Esimese Astme Kohtule 1988. aasta otsuse tühistamise nõudes esitatud hagiavalduses, kokku järgmiselt: „Kohtuvaidlusele eelnenud menetlus sisaldas mitmeid vigu; vaidlustatud otsus ei olnud põhjendatud või oli ebapiisavalt põhjendatud; kaitseõigusi ei järgitud; komisjoni poolt kasutatud tõendid olid küsitavad; vaidlustatud otsus oli vastuolus asutamislepingu artikliga 85 ja ühenduse õiguse üldpõhimõtetega; otsusega rikuti aegumisreegleid; otsuse tegemisel kuritarvitati võimu; ja määratud trahvid olid õigusvastased” (punkt 56).

80 Seejärel märkis Euroopa Kohus, et põhjendamaks eelkõige väidet, et vaidlustatud otsus ei olnud põhjendatud või oli ebapiisavalt põhjendatud, teatasid mitmed hagejad, et neile teatatud otsuse põhjendused erinesid tõenäoliselt mõnedes punktides (millest mõned olid olemuslikult tähtsad) komisjoni poolt 21. detsembril 1988 vastu võetud otsuses sisalduvatest põhjendustest (punkt 57). Lisaks märkis Euroopa Kohus, et komisjoni kaitseargumentidest tegid mõned hagejad järelduse, et otsust ei võetud vastu kahes siduvas keeles – hollandi ja itaalia keeles –, kuna komisjoni liikmete kolleegiumile esitati otsuse eelnõu ainult inglise, prantsuse ja saksa keeles (punkt 58). Edasi märkis Euroopa Kohus, et oma põhjenduste lõpuks väitsid hagejatest ettevõtjad, et rikutud on komisjoni töökorra artiklit 12 (punkt 59). Seejärel asus Euroopa Kohus käsitlema selle väite sisu (punkt 61).

81 Olles jõudnud seisukohale, et komisjon oli rikkunud oma töökorra artiklit 12, jättes 1988. aasta otsuse selle artikli nõuete kohaselt kinnitamata, otsustas Euroopa Kohus, et asjaomane otsus tuleb tühistada oluliste menetlusnormide rikkumise tõttu, ilma et oleks vajadust uurida hagejate esitatud teisi väiteid (punkt 78).

82 Eeltoodust tuleneb, et 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega ei otsustatud tegelikult ega vältimatult ära hagejate poolt Esimese Astme Kohtule esitatud muid väiteid menetlusnormide rikkumise kohta, sisu puudutavaid väited ega alternatiivseid väiteid trahvisummade kohta.

83 Lisaks sätestatakse Euroopa Kohtu põhikirja artikli 54 esimeses lõigus, et kui apellatsioonkaebus on põhjendatud, tühistab Euroopa Kohus Esimese Astme Kohtu otsuse. Sellisel juhul võib ta ise teha asja suhtes lõpliku kohtuotsuse, kui menetlusstaadium seda võimaldab, või saadab kohtuasja otsuse tegemiseks Esimese Astme Kohtule tagasi.

84 Selle sätte teine lause ei tähenda seda, et kui Euroopa Kohus teeb ise vaidluses lõpliku otsuse, nõustudes ühe või mitme hagejate poolt esitatud väitega, lahendab ta automaatselt kõik faktilised ja õiguslikud küsimused, millele hagejad on kohtuasja kontekstis tuginenud. Enichemi argumendiga nõustumine tähendaks mitterõustumist sellega, et *res judicata* põhimõtte hõlmab üksnes asjaomase kohtulahendiga tegelikult või vältimatult ära otsustatud faktilisi ja õiguslikke asjaolusid.

85 Eeltoodut arvestades tuleb see väide tagasi lükata.

Non bis in idem põhimõtte rikkumine

- Poolte argumendid

86 LVM, DSM, Montedison ja ICI väidavad, et komisjon rikkus *non bis in idem* põhimõtet, võttes vastu uue otsuse pärast seda, kui Euroopa Kohus oli 1988. aasta otsuse tühistanud.

87 LVM, DSM ja ICI juhivad tähelepanu sellele, et ühenduse kohtud peavad tagama vastavuse õiguse üldpõhimõtetele, sealhulgas *non bis in idem* põhimõttele (5. mai 1966. aasta otsus liidetud kohtuasjades 18/65 ja 35/65: Gutmann vs. komisjon, EKL 1966, lk 149 (Gutmann I) ja 15. märtsi 1967. aasta otsus liidetud kohtuasjades 18/65 ja 35/65: Gutmann vs. komisjon, EKL 1967, lk 75 (Gutmann II)); sama põhimõtet väljendatakse ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni protokollis nr 7 ning 16. märtsil 1966 New Yorgis allkirjastatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 14 lõikes 7.

88 LVM ja DSM väite kohaselt on komisjon rikkunud nimetatud põhimõtte mõlemat aspekti: esiteks määras komisjon sama rikkumise eest trahvi kaks korda ja teiseks algatas komisjon samade asjaolude alusel rikkumise uurimise menetluse kahel korral, olgugi et teisel korral piirdus menetlus vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ja sellest teatamisega (vt eespool osundatud 5. mai 1966. aasta otsus kohtuasjas Gutmann vs. komisjon, lk 174, ja 15. märtsi 1967. aasta otsus Gutmann vs. komisjon, lk 81, ning kohtujurist Mayras' ettepanek kohtuasjas 7/72: Boehringer Mannheim vs. komisjon, milles tehti otsus 14. detsembril 1972, EKL 1972, lk 1281, ettepaneku lk 1296).

89 Otsustamaks, kas *non bis in idem* põhimõtet on rikutud, tuleb hagejate arvates uurida vaid seda, kas asjaolud, mida ettevõtjatele ette heidetakse, on identsed (vt eespool osundatud kohtuotsus Boehringer vs. komisjon, punkt 6), nagu see on käesoleval juhul. Asjaolu, et esialgne otsus tühistati (millega kõrvaldati rikkumismenetluse õiguslikud tagajärjed, ent mitte menetluse algatamise, rikkumise tuvastamise ja trahvi määramise fakt), ja *res judicata* põhimõtte ei ole antud küsimuse otsustamisel olulised.

90 ICI väidab, et 15. juuni 1994. aasta kohtuotsus on siduv ja lõplik, mis tähendab seda, et see on omandanud *res judicata* jõu (Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 65), kuna Euroopa Kohus ei saatnud kohtuasja Esimese Astme Kohtule tagasi. Kuna 1988. aasta otsus tühistati tervikuna, mitte osaliselt, on Euroopa Kohtu otsus seega lõplik lahend. Seetõttu on komisjoni poolt sama otsuse vastuvõtmine samade faktiliste ja õiguslike asjaolude alusel vastuolus *non bis in idem* põhimõttega. Lõpuks märgib ICI, et oma 15. juuni 1994. aasta otsuses ei nõudnud Euroopa Kohus, et komisjon võtaks vastu uue otsuse (vastupidiselt 23. oktoobri 1974. aasta otsusele kohtuasjas 17/74: Transocean Marine Paint vs. komisjon, EKL 1974, lk 1063, punkt 22).

91 Komisjon omalt poolt juhib tähelepanu sellele, et LVMi, DSMi ja ICI poolt kõnealuse väitega seoses esitatud argument on vastuolus nende väitega, et *ex tunc* tühistamise tõttu pole 1988. aasta otsus kunagi eksisteerinudki.

92 Seejärel märgib komisjon, et Euroopa Kohus on tunnustanud *non bis in idem* põhimõtte asjakohasust ühenduse konkurentsioiguses (vt eespool osundatud kohtuasi Boehringer II vs. komisjon), nii et hagejad tuginevad asjatult Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioonile ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisele paktile.

93 Hagejate väide on igal juhul põhjendamatu, kuna pärast 1988. aasta otsuse tühistamist Euroopa Kohtu poolt tuleb vaidlustatud otsust käsitleda esimese otsusena, millega PVC tootjatele määrati sanktsioonid asutamislepingu artikli 85 rikkumise eest. Asjaomastele ettevõtjatele ei määratud kahte trahvi, ei õiguslikult ega faktiliselt.

94 Komisjon lisab, et *non bis in idem* põhimõte on kohaldatav ainult trahvide määramise suhtes ning seda ei või segamini ajada *res judicata* põhimõttega.

- Esimese Astme Kohtu hinnang

95 Hagejad väidavad, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega rikkus komisjon *non bis in idem* üldpõhimõtet, mis keelab esiteks sama rikkumise eest kahe trahvi määramise ja teiseks rikkumise samade asjaolude alusel menetluse algatamise kahel korral.

96 Selle väite osas on Esimese Astme Kohus seisukohal, et komisjon ei saa algatada menetlust ettevõtja vastu määruse nr 17 ja määruse nr 99/63 alusel ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumisega seoses ega määrata ettevõtjale trahvi konkurentsi kahjustava tegevuse eest, kui Esimese Astme Kohus või Euroopa Kohus on selle ettevõtja suhtes juba otsustanud, et komisjon on või ei ole asjaomast rikkumist ja tegevust tõendanud.

97 Käesolevas asjas tuleb kõigepealt märkida, et Euroopa Kohus tühistas 1988. aasta otsuse oma 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega. Järelikult ei määratud komisjoni poolt vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega hagejatele sama rikkumise eest trahvi kaks korda.

98 Teiseks tuleb tähele panna, et kui Euroopa Kohus tühistas 1988. aasta otsuse oma 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega, ei teinud ta otsust hagejate poolt esitatud sisuliste väidete kohta (vt eespool punkt 82). Järelikult parandas komisjon vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega üksnes menetlusnormi rikkumise, mille Euroopa Kohus oli tuvastanud. Eeltoodust tuleneb, et komisjon ei võtnud hagejate suhtes samade asjaolude alusel kahel korral meetmeid.

99 Seega tuleb see väide tagasi lükata.

b) Aja möödumisel põhinevad väited

100 Põhjendamaks oma nõuet, et vaidlustatud otsus tuleks tühistada, on mitmed hagejad esitanud aja möödumisel põhinevaid väiteid. Esiteks väidetakse, et komisjon on rikkunud põhimõtet, mille kohaselt tuleb otsus vastu võtta mõistliku ajavahemiku jooksul. Teiseks on komisjon väidetavalt kuritarvitanud oma õigusi. Kolmandaks väidavad hagejad, et komisjon on eiranud õiglase kohtupidamise õiguse põhimõtet. Kuna komisjon on nendele väidetele andnud ühise vastuse, esitatakse kõik komisjoni argumendid pärast hagejate argumente.

Poolte argumendid

- Väide, et komisjon on rikkunud põhimõtet, mille kohaselt tuleb otsus vastu võtta mõistliku ajavahemiku jooksul

101 LVM, DSM ja ICI väidavad, et asutamislepingu artikli 85 alusel algatatud menetluse objektiks olevatel ettevõtjatel on õigus sellele, et komisjon teeks nende osas otsuse mõistliku ajavahemiku jooksul. Hagejate väitel tuleneb see õigus ühenduse õigusest (vt eelkõige 24. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 223/85: RSV vs. komisjon, EKL 1987, lk 4617, punkt 14) ega sõltu nõukogu 26. novembri 1974. aasta määruses (EMÜ) nr 2988/74 Euroopa Majandusühenduse transpordi- ja konkurentsieeskirjades ettenähtud menetluste ja

sundtäitmise rakendamise aegumistähtaegade kohta (EÜT L 319, 29.11.1974, lk 1; EÜT eriväljaanne 07/01, lk 61) sätestatud aegumisreeglitest.

102 Lisaks tuleneb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikli 6 lõikest 1, et kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral tuleb asja arutada mõistliku aja jooksul, et kostja ei jääks oma õigusliku positsiooni osas liiga kauaks teadmatusse.

103 LVM ja DSM väidavad, et mõistliku ajavahemiku kulgemine algab rikkumise esialgseks uurimiseks alustatud tegevuse kuupäevast määruse 2988/74 artikli 2 mõistes (Euroopa Inimõiguste Kohtu 15. juuli 1982. aasta otsus kohtuasjas Eckle vs. Saksamaa, A-seeria, nr 51, punkt 73; 10. detsembri 1982. aasta otsus kohtuasjas Foti vs. Itaalia, A-seeria, nr 56, punkt 52 ja 10. detsembri 1982. aasta otsus kohtuasjas Corigliano vs. Itaalia, A-seeria, nr 57, punkt 34). See ajavahemik lõpeb hagejate väitel esialgse otsuse vastuvõtmise kuupäeval.

104 Käesoleval juhul algas nimetatud ajavahemik hagejate väitel 1983. aasta detsembris, komisjoni uurimise alguskuupäeval, ja lõppes 1988. aasta detsembris, hõlmates seega viis aastat, kusjuures 1984. aasta aprillist 1987. aasta jaanuarini ei teinud komisjon midagi.

105 Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni järgi ei saa mõistlik ajavahemik ületada kaht aastat, kui tegemist ei ole erakorraliste asjaoludega (Euroopa Inimõiguste Kohtu 28. juuni 1978. aasta otsus kohtuasjas König vs. Saksamaa, A-seeria, nr 27, punktid 98 ja 99). Juhtumi kuulumine konkurentsioiguse valdkonda, ei kujuta endast erakorralist asjaolu.

106 Lisaks väidavad hagejad, et 1988. aasta otsuse ja *a fortiori* vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel mõistliku ajavahemiku jooksul tegutsemise kohustuse eiramine tekitas neis õigustatud ootuse, et uurimisele ei järgne täiendavaid meetmeid.

107 ICI on seisukohal, et kõnealune viivitus jaguneb kaheks: uurimise perioodil ei teinud komisjon midagi alates 5. juunist 1984, mil ICI vastas määruse nr 17 artikli 11 lõike 5 alusel tehtud otsusele, kuni 1987. aasta jaanuarini, mil komisjon alustas uurimist teiste PVC tootjate ruumides. ICI väidab, et tegemist oli ebamõistliku perioodiga (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas RSV vs. komisjon; 2. mai 1995. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-163/94 ja T-165/94: NTN ja Koyo Seiko vs. nõukogu, EKL 1995, lk II-1381 ja 28. septembri 1995. aasta otsus kohtuasjas T-95/94: Sytraval ja Brink's France vs. komisjon, EKL 1995, lk II-2651).

108 Kohtuvaidlusega seoses tekkinud ligikaudu viieaastases viivituses tuleb ICI arvates pidada vastutavaks komisjoni, arvestades menetlusnormide rikkumisi komisjoni poolt.

109 LVM, DSM ja ICI teevad järelduse, et pärast mõistliku tähtaja ületamist ei võinud komisjon enam vastu võtta 1988. aasta otsust ja *a fortiori* vaidlustatud otsust. Seetõttu tuleks viimati nimetatud otsus tühistada komisjoni pädevuse puudumise tõttu (12. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 344/85: Ferriere San Carlo vs. komisjon, EKL 1987, lk 4435 ja eespool osundatud kohtuotsus RSV vs. komisjon).

- Õiguste kuritarvitamine

110 Wacker ja Hoechst väidavad, et isegi kui aegumisreeglid ei kuulu käesolevas asjas kohaldamisele, viitavad pikaleveninud periood 1983–1987, mille vältel komisjon oli passiivne, ning väidetava rikkumise alguse ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vaheline periood ehk 14 aastat õiguste kuritarvitamisele. See viivitus tulenes üksnes komisjonist.

- Õiglase kohtupidamise õiguse põhimõtte eiramine

111 Hüls ja Enichem väidavad, et komisjon on eiranud õiglase kohtupidamise õiguse põhimõtet.

112 Enichemi väite kohaselt on õiglase kohtupidamise õigust rikutud seeläbi, et esimeste uurimiste ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäeva vaheline periood oli väga pikk. Sellest tulenevalt sattusid ettevõtjad äärmiselt keerulisse ja ebameeldivasse olukorda, kuna tagantjärele oli juhtunud võimatu täpselt kindlaks teha.

113 Hüls väidab, et komisjoni tegevus ei ole kooskõlas õiglase kohtupidamise õigust reguleerivate õigusnormidega.

114 Esiteks, kuigi komisjon teadis väidetavast rikkumisest juba vähemalt 1983. aastal, ei viinud ta Hülsi ruumides uurimist läbi enne 1987. aasta septembrit. See menetluse algatamise viivitus mõjutas negatiivselt Hülsi võimalusi enese kaitsmisel ja põhjustas tõendamiskohustuse pööramise tema kahjuks. Veelgi enam kehtib see väide 1994. aasta kohta. Lisaks peaks see kogunenud viivitus Hülsi arvates peegelduma trahvi summas (6. märtsi 1974. aasta otsus liidetud kohtuasjades 6/73 ja 7/73: Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents vs. komisjon, EKL 1974, lk 223).

115 Lisaks väidab Hüls, et viivitusest tuleneva aegumise põhimõte on ühenduse asjaomase õiguse üks põhielemente (14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 48/69: ICI vs. komisjon, EKL 1972, lk 619, punkt 49 ja 18. oktoobri 1989. aasta otsus kohtuasjas 374/87: Orkem vs. komisjon, EKL 1989, lk 3283, punkt 30; vt ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikkel 6 ja Euroopa Inimõiguste Komisjoni 9. veebruari 1990. aasta otsus kohtuasjas Melchers & Co. vs. Saksamaa, nr 13258/87). Hülsi väite kohaselt ei saanud määrusega nr 2988/74 asja lõplikult lahendada; vastuolu korral on viivitusest tuleneva aegumise põhimõtte kui ühenduse õiguse üks põhielemente selle määruse suhtes vältimatult ülimuslik. See tähendab, et komisjon ei võinud 1994. aasta otsust vastu võtta peaaegu 15 aasta taguste faktide alusel.

116 Komisjon märgib algatuseks, et ta ei vaidle vastu sellele, et ühenduse õiguses eksisteerib õiguskindluse ja hea halduse nõuetest tulenev üldpõhimõte, mille kohaselt haldusasutus peab teostama oma õigusi mõistliku aja jooksul (15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 45/69: Boehringer Mannheim vs. komisjon, EKL 1970, lk 769, punkt 6).

117 Sellele vaatamata on komisjon seisukohal, et määrus nr 2988/74 vastab õiguskindluse tagamise eesmärgile, võimaldades komisjonil ja ettevõtjatel saada ette teada, millise tähtaja jooksul võib komisjon ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise tuvastamiseks tegutseda.

118 See määrus välistab igasugused viited muudele õiguslikele hindamisalustele nagu „põhjendamatu viivitus”, „ebamõistlik periood”, „õiguste kuritarvitamine”, „õiglase kohtupidamise õiguse põhimõtte eiramine” või „viivitusest tulenev aegumine”. Pealegi tekitaksid sellised hindamisalused vaid segadust ja õiguskindlusetust, kuna need ei ole sätestatud varem koostatud kirjalikes eeskirjades (vt eespool osundatud 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas Boehringer vs. komisjon, punkt 47) ning põhinevad ebamäärasel ja subjektiivsel käsitusel.

119 Vastuseks LVMi ja DSMi argumentidele väidab komisjon, et nimetatud määruse tõttu ei ole Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikli 6 kohaldamine nende ettevõtjate õigusliku positsiooni suhtes asjakohane. Isegi kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon oleks käesolevas asjas asjakohane, siis nimetatud hagejate poolt

osundatud kohtupraktika ei ole asjakohane, kuna viidatud kohtuasjades käsitleti mõistlikku tähtaega füüsilisi isikuid puudutavates kriminaalasjades, mitte aga juriidiliste isikute suhtes kohaldatava majandusõiguse kontekstis. Viimati nimetatud kontekstis on LVMi ja DSMi poolt osutatud kaheaastane tähtaeg keerukate asjaolude korral selgelt ebapiisav; seda näitab ka selles valdkonnas Esimese Astme Kohtus ja Euroopa Kohtus toimunud menetluste kestus. Lõpuks väidab komisjon, lähtudes sellegipoolest eeldusest, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikkel 6 võib olla asjakohane, et mõistlik tähtaeg ei saa alata enne vastuväiteteatise edastamist ning et võimaliku rikkumise tuvastamiseks võetud meetmed nagu uurimised ja teabenõuded on mõeldud ainult asjaolude selgitamiseks ega kujuta endist süüdistusi. Käesolevas asjas võeti 1988. aasta otsus vastu mõned kuud pärast vastuväiteteatise edastamist. Vastupidiselt LVMi ja DSMi poolt väidetule ei saa komisjoni seega süüdistada tegevusetuses, mis tekitas õigustatud ootuse haldusmenetluse lõpptulemuse suhtes.

Esimese Astme Kohtu hinnang

120 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on põhiõigused lahutamatu osa ühenduse õiguse üldpõhimõtetest, mille järgimist ühenduse kohus tagab (vt Euroopa Kohtu 28. märtsi 1996. aasta arvamus 2/94, EKL 1996, lk I-1759, punkt 33 ja 29. mai 1997. aasta otsus kohtuasjas C-299/95: *Kremzow vs. Austria*, EKL 1997, lk I-2629, punkt 14). Selle eesmärgi saavutamisel juhivad Euroopa Kohus ning Esimese Astme Kohus liikmesriikide ühistest riigiõiguslikest tavadest ning samuti suunistest, mis tulenevad rahvusvahelistest inimõiguste kaitse instrumentidest, millega liikmesriigid on koostööd teinud ja ühinenud. Seejuures on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioonil eriline tähendus (15. mai 1986. aasta otsus kohtuasjas 222/84: *Johnston vs. Royal Ulster Constabulary*, EKL 1986, lk 1651, punkt 18 ja eespool viidatud otsus kohtuasjas *Kremzow vs. Austria*, punkt 14). Lisaks sellele tuleneb Euroopa Liidu artikli F lõikest 2, et „[I]it austab põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, nagu need on tagatud [Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooniga] ning nagu need tulenevad liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest”.

121 Seetõttu on vaja uurida, kas neid kaalutlusi arvestades on komisjon rikkunud ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mille kohaselt tuleb konkurentsipoliitikaga seotud haldusmenetlusele järgnev otsus võtta vastu mõistliku tähtaja jooksul (22. oktoobri 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-213/95 ja T-18/96: *SCK ja FNK vs. komisjon*, EKL, 1997, lk II-1739, punkt 56).

122 Selle põhimõtte rikkumine, kui see tuvastatakse, õigustaks vaidlustatud otsuse tühistamist, ent ainult juhul, kui samas on rikutud asjaomaste ettevõtjate kaitseõigusi. Kui ei ole tuvastatud, et põhjendamatu viivitus on avaldanud negatiivset mõju asjaomaste ettevõtjate suutlikkusele end tulemuslikult kaitsta, siis ei saa mõistliku tähtaja piires tegutsemise põhimõtte rikkumine komisjoni poolt mõjutada haldusmenetluse õiguspärasust ja seega ei saa sellega olla tekitatud kahju, millele saaks rajada ühenduse kohtule esitatava hagi asutamislepingu artikli 178 ja artikli 215 teise lõigu alusel.

123 Käesolevas asjas kestis haldusmenetlus komisjonis kokku umbes 62 kuud. Ajavahemikku, mille vältel Euroopa Kohus uuris 1988. aasta otsuse õiguspärasust ja Esimese Astme Kohtu otsuse kehtivust, ei saa komisjonis toimunud menetluse kestuse määratlemisel arvesse võtta.

124 Et teha kindlaks, kas komisjonis toimunud haldusmenetlus oli mõistlik, tuleb teha vahet kahel menetluse staadiumil: sellel, mis algas 1983. aasta novembris määruse nr 17 artikli 14

alusel PVC sektoris läbi viidud uurimistega, ja sellel, mis algas vastuväiteteatise edastamisega asjaomastele ettevõtjatele. Seda, kas menetluse kummakski staadiumiks kulunud aeg oli mõistlik, hinnatakse eraldi.

125 Esimene, 52-kuuline periood algas 1983. aasta novembris esimeste uurimiste läbiviimisega ja lõppes komisjoni poolt 1988. aasta märtsis määruse nr 17 artikli 3 alusel sama määruse artikli 9 lõike 3 kohase menetluse algatamisega.

126 Menetluseks kulunud aja mõistlikkuse hindamiseks tuleb arvesse võtta konkreetse juhtumi asjaolusid ja konteksti, poolte käitumist menetluse ajal, menetluse olulisust asjaomaste ettevõtjate jaoks ja menetluse keerukust.

127 Käesolevas asjas kogutud teabe alusel asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et kõigi talle esitatud juhtumite puhul oli uurimismenetlus mõistliku pikkusega.

128 Asjaolud, mille komisjon pidi välja selgitama, olid äärmiselt keerukad, arvestades kõnealuse tegevuse liiki ja geograafilise turu ulatust, mis hõlmas peamiste PVC tootjate ühise turu kogu tegevuspiirkonda.

129 Veel üks tegur, mis faktide kindlakstegemise keeruliseks muutis, oli komisjoni kogutud dokumentide suur hulk. Eriti suure toimiku moodustasid kõnealusel perioodil erinevate naftakeemiatoodete tootjate ruumides läbi viidud uurimiste käigus saadud dokumendid ja komisjoni poolt määruse nr 17 artikli 11 alusel esitatud küsimustele nende tootjate poolt antud vastused. Lisaks pidi komisjon haldusmenetluse käigus hangitud dokumentidemassis eristama PVC toimikusse kuuluvaid dokumente ja paralleelselt uuritud PEBD sektoriga seotud dokumente. PEBD sektoris, nagu ka muudes termpolasttode sektorites, viidi kõnealusel perioodil läbi uurimine ja menetlus seoses rikkumistega, mida omistati ettevõtjatele, kellest mõned on ka käesoleva kohtuvaidluse osapooled. Tuleb ka märkida, et asjas avatud toimik, mis viis vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni, sisaldas dokumentidekogumit, mis esimese administratiivse numbrduse kohaselt moodustas 1072 lehekülge ja teise administratiivse numbrduse kohaselt üle 5000 lehekülje, komisjoni sisedokumendid välja arvatud.

130 Lõpuks tõdeb Esimese Astme Kohus, et väljaselgitamist vajanud faktide keerukuse põhjuseks oli asjaolu, et keeruline oli hankida tööendeid ettevõtjate osalemise kohta väidetavas kooskõlastatud tegevuses, aga ka nende ettevõtjate suur arv. Vaidlustatud otsuses märgitakse, et „Seitseteist ettevõtjat osales rikkumises ... perioodil” (vaidlustatud otsuse punkti 2 teine lause) ja et esialgse otsuse adressaatideks oli 14 ettevõtjat.

131 Teine periood algas vastuväiteteatise edastamisega ja lõppes vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega 27. juulil 1994.

132 Ka seda, kas menetluse selleks etapis kulunud aeg oli mõistlik, tuleb hinnata eespool esitatud kriteeriumite alusel (punkt 126), arvestades iseäranis seda, mis asjaomaste ettevõtjate jaoks kaalul oli. See kriteerium on eriti oluline, otsustamaks, kas konkurentsieeskirjade rikkumise tuvastamise menetluse antud etapp oli mõistliku pikkusega. Esiteks on vastuväiteteatise edastamine rikkumise tuvastamise menetluses eelduseks määruse nr 17 artikli 3 alusel menetluse alustamisele. Vastuväiteteatise edastamine tähendab, et komisjon kavatseb vastu võtta rikkumist tuvastava otsuse (vt selle kohta 6. veebruari 1973. aasta otsus kohtuasjas 48/72: Brasserie de Haecht vs. Wilkin Janssen, EKL 1973, lk 77, punkt 16). Teiseks saab ettevõtja alles vastuväiteteatise kättesaamisel teada, mis on tema suhtes algatatud menetluse teema ja millises tegevuses komisjon teda süüdistab. Seetõttu on ettevõtjad eriti

huvitatud sellest, et komisjon viiks menetluse teise etapi läbi erilise hoolikusega; samas ei tohi see aga mõjutada nende kaitseõigusi.

133 Käesolevas asjas kestis komisjoni menetluse teine etapp 10 kuud. See ajavahemik ei ole nii pikk, et õigustaks põhjendamatu viivituse argumendi esitamist. Asjaomaseid ettevõtjaid teavitati vastuväidetest 1988. aasta aprilli algul. Ettevõtjad vastasid vastuväiteteatisele 1988. aasta juunis. Vastuväiteteatise adressaatideks olnud ettevõtjad kuulati ära perioodil 5. – 8. september 1988 ning 19. septembril 1988, peale Shelli, kes ärakuulamist ei taotlenud. Konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitlev nõuandekomitee esitas oma arvamuse komisjoni otsuse projekti kohta 1. detsembril 1988 ning komisjon võttis oma esialgse otsuse vastu 20 päeva hiljem. Vaidlustatud otsus võeti vastu 42 päeva pärast 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse tegemist.

134 Seetõttu on Esimese Astme Kohus seisukohal, et nii esialgne otsus kui – pärast selle otsuse tühistamist Euroopa Kohtu poolt – vaidlustatud otsus võeti vastu mõistliku ajavahemiku jooksul pärast vastuväiteteatise edastamist.

135 Eeltoodut arvestades otsustab Esimese Astme Kohus, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluses tegutses komisjon järjekindlalt kooskõlas mõistliku tähtaja jooksul tegutsemise põhimõttega. Aja möödumisega seoses ei ole seega rikutud asjaomaste ettevõtjate kaitseõigusi.

136 Aja möödumisel põhinevad väited tuleb seega tagasi lükata.

c) Väited, mis puudutavad kaalutusõiguse väidetavat kuritarvitamist komisjoni poolt

Poolte argumendid

137 Enichem väidab, et pidades end kohustatuks võtta pärast Euroopa Kohtu poolt esialgse otsuse tühistamist vastu uus otsus, ületas komisjon oma pädevust, kuna sellistes asjades on komisjonil vaid kaalutusõigus (vt eespool osundatud kohtuotsus *Transocean Marine Paint vs. komisjon*; 26. aprilli 1988. aasta otsus liidetud kohtuasjades 97/86, 193/86, 99/86 ja 215/86: *Asteris jt vs. komisjon*, EKL 1988, lk 2181 ja 4. veebruari 1992. aasta otsus kohtuasjas C-294/90: *British Aerospace ja Rover vs. komisjon*, EKL 1992, lk I-493). Ei asutamislepingu artikkel 176 ega määrus nr 2988/74 ei ole käsitletavad tühistatud otsuse uuesti vastuvõtmise kohustuse õigusliku alusena.

138 LVM ja DSM on seisukohal, et ehkki komisjonil on kaalutusõigus konkurentsieeskirjade rikkumise uurimise ja vastavate süüdistuste esitamise osas, tuleb selle pädevuse kasutamisel järgida ühenduse õigust, eelkõige aga proportsionaalsuse põhimõtet. Proportsionaalsuse hindamisel tuleb silmas pidada meetme võtmise ajal taotletud eesmärki ja selle eesmärgi saavutamiseks kasutatud vahendeid.

139 Esiteks ei olnud vaidlustatud otsuse eesmärk kaitsta konkurentsi PVC sektoris, vaid likvideerida 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse mõju, millega piirati komisjoni tegevust. Sellele viitab igasuguse eelneva menetluse puudumine enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist. Seega ei ole tõendatud, et vaidlustatud otsus, mille vastuvõtmist nimetatud kohtuotsus ei nõudnud, oleks olnud vajalik või asjakohane. Tegelikult taotletud eesmärk ei õigusta trahvi määramist, igal juhul mitte nii suures summas trahvi määramist.

140 Teiseks, isegi kui vaidlustatud otsuse eesmärk oli kaitsta konkurentsi, on see siiski õigusvastane, kuna eelneva menetluse puudumisel on selline otsus selle eesmärgi saavutamiseks ebaproportsionaalne vahend.

141 Niisiis peab komisjon tõendama, et temapoolne sekkumine oli vajalik ja eesmärgiga võrreldes proportsionaalne. Vaidlustatud otsuses sellele küsimusele ei viidata, mis on vastuolus asutamislepingu artikliga 190.

142 Montedison väidab, et komisjon on vaidlustatud otsusega kuritarvitanud võimu ning otsuse vastuvõtmine oli üksnes karistamissoovi ja komisjoni ametnike põikpäisuse tulemus.

143 Vastuseks Enichemi väitele märgib komisjon, et tema kaalutusõigus hõlmab õigust otsustada tegutsemisest hoiduda (18. septembri 1992. aasta otsus kohtuasjas T-24/90: Automec vs. komisjon, EKL 1992, lk II-2223), kuid ettevõtjal ei ole õigust esitada pretensiooni, kui komisjon on oma pädevust kasutanud (14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-77/92: Parker Pen vs. komisjon, EKL 1994, lk II-549, punktid 64 ja 65).

144 Käesolevas asjas oleks olnud ebaloogiline, kui komisjon, olles kasutanud oma kaalutusõigust 1988. aasta otsuse vastuvõtmiseks, oleks oma õiguste kasutamisest loobunud, arvestades, et 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuses osutatud vead tekkisid otsuse vastuvõtmise lõppetapis (vt eespool osundatud kohtuotsus Asteris jt vs. komisjon, punkt 28). Lisaks on trahvi määramine iseenesest tegur, mis õigustab otsuse vastu võtmist, isegi kui pooled on rikkumise juba lõpetanud. Asutamislepingu artikkel 176 ei ole selles kontekstis asjakohane.

145 Vastuseks LVMi ja DSMi väidetele märgib komisjon, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega väljendas komisjon oma kavatsust tagada konkurentsieeskirjade kohaldamine vastavalt 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusele ja määrusele nr 2988/74. Kuna määratud trahvid olid identsed 1988. aasta otsuses sätestatud trahvidega, ei saa komisjoni süüdistada proportsionaalsuse põhimõtte rikkumises.

146 Vaidlustatud otsuse põhjendamise osas on komisjon seisukohal, et arvestades talle asutamislepingu artikliga 155 omistatud ülesannet, ei ole ta kohustatud oma sekkumist põhjendama.

147 Lõpuks väidab komisjon, et Montedison ei ole esitanud objektiivseid, täpseid ja asjakohaseid asjaolusid, mis tõendaksid võimu kuritarvitamist (vt eespool osundatud kohtuotsus (Automec vs. komisjon, punkt 105 ja 19. mai 1994. aasta otsus kohtuasjas T-465/93: Consorzio Gruppo di Azione Locale `Murgia Messapica' vs. komisjon, EKL 1994, lk II-361, punkt 66).

Esimese Astme Kohtu hinnang

148 Konkurentsivaldkonnas komisjonile omistatud kohustuste ulatuse hindamisel tuleb arvestada asutamislepingu artikli 89 lõiget 1, milles on määratletud komisjonile asutamislepingu artikliga 155 antud üldise järelevalvekohustus kõnealuses valdkonnas.

149 Komisjonile konkurentsiküsimustes omistatud järelevalveülesanne hõlmab rikkumiste uurimist ja nende eest karistuste määramist, ent ka kohustust järgida üldist poliitikat asutamislepingus kehtestatud normide kohaldamiseks konkurentsi valdkonnas ning juhendada selles sunnas ka ettevõtjate tegevust (7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80: Musique Diffusion Française française jt vs. komisjon, EKL 1983, lk 1825, punkt 105).

150 Lisaks ilmneb asutamislepingu artiklist 85 ühenduse tegevusele artikli 3 punktis g seatud üldeesmärk, milleks on süsteemi loomine, mis tagab, et konkurentsi siseturul ei kahjustata (vt selle kohta 13. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 85/76: Hoffmann-La Roche vs. komisjon, EKL 1979, lk 461, punkt 38).

151 Arvestades seda üldeesmärki ja komisjonile omistatud ülesannet, asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et ehkki pärast 1988. aasta otsuse tühistamist 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega ei olnud komisjon kohustatud vaidlustatud otsust vastu võtma, et kinnitada konkurentsi piiravat tegevust, mille kohta talle oli kaebus esitatud, ei takistanud miski komisjoni seda siiski tegemast, sest talle omistatud kaalutusõiguse kasutamisel ei eiranud komisjon *res judicata* põhimõtet (vt punktid 77–85 eespool) ning ta ei süüdistanud ega karistanud asjaomaseid ettevõtjaid sellise konkurentsi piirava tegevusega seoses, mille kohta Esimese Astme Kohus või Euroopa Kohus oleks juba otsustanud, et komisjon on või ei ole seda tegevust tõendanud (vt punktid 95–99 eespool).

152 Eeltoodust tuleneb, et talle asutamislepinguga omistatud ülesande tõttu pidi komisjon hindama, kas vaidlustatud otsuse vastuvõtmine on vajalik või mitte.

153 Seoses LVMi ja DSMi argumentidega (punktid 138 ja 139 eespool) proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise kohta asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et neid argumente tuleb mõista nii, nagu oleks komisjon vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel kuritarvitanud oma võimu, nagu väidab ka Montedison.

154 Nende argumentide puhul piisab meenutamisest, et võimu kuritarvitamisega on tegemist siis, kui objektiivsete, asjakohaste ja täpsete ja omavahel kooskõlas olevate tõendite põhjal võib otsustada, et institutsioon kasutab oma pädevust üksnes või vähemalt määramas ulatuses muude kui esitatud eesmärkide saavutamiseks või antud asjaolude puhul asutamislepinguga ette nähtud erimenetluse vältimiseks (12. novembri 1996. aasta otsus kohtuasjas C-84/94: Ühendkuningriik vs. nõukogu, EKL 1996, lk I-5755, punkt 69 ja 25. juuni 1997. aasta otsus kohtuasjas C-285/94: Itaalia vs. komisjon, EKL 1997, lk I-3519, punkt 52).

155 Kuna LVM, DSM ega Montedison ei ole selliseid tõendeid esitanud, ei saa seda väidet arvesse võtta.

156 Seoses LVMi ja DSMi väitega, et ilma eelneva uurimiseta oli vaidlustatud otsuse näol tegemist konkurentsi kaitsmise eesmärgi saavutamise seisukohalt ebaproportsionaalse vahendiga, märgib Esimese Astme Kohus, et uurib seda küsimust vaidlustatud otsuse vastuvõtmise menetluse õiguspärasuse hindamisel (punkt 269).

157 Seoses väitega, mille kohaselt ei põhjendatud vaidlustatud otsuses komisjoni sekkumise vajalikkust ja proportsionaalsust, tuleb märkida, et vaidlustatud otsuse preambuli esimeses põhjenduses viidatakse Euroopa Ühenduse asutamislepingule ning selle viite näol on tegemist küll kaudse, ent vältimatu formaalse viitega komisjonile omistatud ülesandele.

158 Eeltoodut arvestades tuleb komisjoni kaalutusõiguse väidetavat kuritarvitamist puudutav väide tagasi lükata.

2. 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse ulatus

a) 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse *erga omnes* mõju

Poolte argumendid

159 Elf Atochem, BASF ja SAV väidavad, et Euroopa Kohtu 15. juuni 1994. aasta otsusega 1988. aasta otsuse tühistamisel oli *erga omnes* mõju ja et tühistamise tõttu tekkis seega uus õiguslik olukord kõikide osapoolte jaoks (11. veebruari 1955. aasta otsus kohtuasjas 3/54: Assider vs. Ülemamet, EKL 1955, lk 123), sealhulgas nende osapoolte jaoks, kes hagi õigeaegselt ei esitanud.

160 SAV väidab sellega seoses, et teda diskrimineeritakse võrreldes Solvay ja Norsk Hydroga, kes ei ole vaidlustatud otsuse adressaadid ja kelle suhtes 1988. aasta otsus tulenevalt 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusest enam ei kehti.

161 Ka LVM ja DSM väidavad, et komisjon on rikkunud mittediskrimineerimise põhimõtet, kuna vaidlustatud otsuse artiklis 1 osutatakse rikkumise toimepanemisele kõikide PVC tootjate poolt, mis tähendab, et kõik tootjad asetati samasse olukorda, ent vaidlustatud otsuse artiklis 2 ei ole Norsk Hydrole ja Solvayle trahve määratud.

162 Komisjon ei saa õigustada oma käitumist, väites, et 1988. aasta otsus jäi nende kahe ettevõtja suhtes jõusse, kuna asutamislepingu artikli 174 kohaselt tuleb tühistatud meetet pidada „kehtetuks” ja pooled tuleb asetada varasemasse olukorda (31. märtsi 1971. aasta otsus kohtuasjas 22/70: komisjon vs. nõukogu, EKL 1971, lk 263, punkt 60). Tühistamisel on *erga omnes* mõju; asutamislepingu artiklit 174 ei saa tõlgendada nii, nagu mõjutaks meetme tühistamine ainult neid ettevõtjaid, kes on nõuetekohaselt esitanud meetme vaidlustamiseks hagi. Lisaks, kui EÜ asutamislepingu artikli 189 kohaselt on otsus on tervikuna siduv nende suhtes, kellele see on adresseeritud, siis peab ka kehtetus laienema kõikidele adressaatidele.

163 Kui komisjoni argumentidega nõustutaks, siis jätkuks diskrimineerimine ka rakendamisel; kui vaidlustatud otsust võidi kohaldada kõigi selle otsuse adressaatide suhtes, siis 1988. aasta otsust ei saanud enam rakendada Solvay ja Norsk Hydro suhtes. Ehkki need ettevõtjad asetati teiste ettevõtjatega võrreldes samasse olukorda, trahve neile ei määratud.

164 Komisjon väidab, et 1988. aasta otsus oli üksikotsuste kogum. Kuna Solvay ei esitanud selle otsuse vaidlustamiseks hagi ja Norsk Hydro ei esitanud oma hagi õigeaegselt, siis oli 1988. aasta otsus nende suhtes lõplik otsus (17. novembri 1965. aasta otsus kohtuasjas 20/65: Collotti vs. Euroopa Kohus, EKL 1965, lk 1045; 14. detsembri 1965. aasta otsus kohtuasjas 52/64: Pfloeschner vs. komisjon, EKL 1965, lk 1211, ja 14. juuni 1988. aasta otsus kohtuasjas 161/87: Muysers ja Tulp vs. Kontrollikoda, EKL 1988, lk 3037, punktid 9 ja 10).

165 Komisjoni väitel ei teki käesolevas asjas küsimust selliste kohtuotsuste *erga omnes* mõjust, millega tühistatakse üldkohaldatavaid õigusakte; kohtuotsus, millega tühistatakse üksikotsus, saab olla ainult suhtelise mõjuga.

166 Lõpuks märgib komisjon, et LVMi ja DSMi väide, mille kohaselt on rikutud mittediskrimineerimise põhimõtet, on vastuvõetamatu, kuna Solvay ja Norsk Hydro positsioon ei saa mõjutada nende kahe hageja huve. Samuti on komisjon seisukohal, et see väide on põhjendamatu, kuna 1988. aasta otsus on Solvayle ja Norsk Hydrole endiselt siduv.

Esimese Astme Kohtu hinnang

167 Ehkki 1988. aasta otsus koostati ja avaldati ühe otsusena, tuleb seda käsitleda mitmete üksikotsuste kogumina, milles on määratletud iga selle otsuse adressaadi poolt toime pandud asutamislepingu artikli 85 rikkumine ja selle eest määratud trahv. Komisjon oleks võinud

soovi korral võtta vastu mitu erinevat üksikotsust, määratledes neis komisjoni poolt tuvastatud asutamislepingu artikli 85 rikkumised.

168 Asutamislepingu artikli 189 kohaselt on iga 1988. aasta otsuse osaks olev üksikotsus tervikuna siduv sellele ettevõtjale, kellele see on adresseeritud. Seega, kui otsuse adressaat ei esitanud artikli 173 alusel hagi 1988. aasta otsuse tühistamiseks teda puudutavas ulatuses, on see otsus jätkuvalt tema suhtes kehtiv ja siduv (vt selle kohta 9. märtsi 1994. aasta otsus kohtuasjas C-188/92: TWD Textilwerke Deggendorf vs. Saksamaa, EKL 1994, lk I-833, punkt 13).

169 Eeltoodust tuleneb, et kui otsuse adressaat otsustab esitada hagi otsuse tühistamiseks, käsitleb Esimese Astme Kohtus ainult otsuse neid osi, mis puudutavad seda otsuse adressaati. Otsuse vaidlustamata osad, mis puudutavad otsuse teisi adressaate, ei moodusta Esimese Astme Kohtu lahendatava õigusvaidluse objekti.

170 Tühistamishagi korral saavad ühenduse kohtud otsuse teha ainult talle vaidluse osapoolte poolt lahendamiseks esitatud vaidluse objekti osas. Seega saab 1988. aasta otsuse tühistada ainult nende adressaatide osas, kelle hagid ühenduse kohus on rahuldanud.

171 Niisiis tähendab 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse resolutiivosa punkt 2 seda, et 1988. aasta otsus tühistatakse ainult nende otsuse adressaatide osas, kelle hagid Euroopa Kohtus rahuldati.

172 Kohtupraktika, millele hagejad viitavad selleks, et põhjendada nimetatud kohtuotsuse *erga omnes* mõju, ei ole asjakohane, kuna Assideri kohtuasjas tehtud otsus puudutab ESTÜ asutamislepingu alusel vastu võetud üldkohaldatava otsuse tühistamiseks tehtud kohtuotsuse mõju, käesolevas asjas on aga tegemist üksikotsuste kogumiga.

173 Solvayd ja Norsk Hydrot vaidlustatud otsuse operatiivosas mainimata jättes ei diskrimineerinud komisjon hagejaid seega mingil moel. Et komisjoni saaks süüdistada diskrimineerimises, tuleb tõendada, et ta on sarnaseid olukordi erinevalt kohelnud, mille tulemusena asetatakse ühed ettevõtjad võrreldes teistega ebasoodsamasse olukorda, ilma et sellist kohtlemise erinevust õigustaks piisavalt olulised objektiivsed erinevused (15. jaanuari 1985. aasta otsus kohtuasjas 250/83: Finsider vs. komisjon, EKL 1985, lk 131, punkt 8). Käesolevas asjas piisab märkimisest, et vastupidiselt hagejate väitele ei ole nende olukord võrreldav Norsk Hydro ja Solvay olukorraga, sest 1988. aasta otsust ei tühistatud nende kahe ettevõtja suhtes. Lisaks märkis komisjon Esimese Astme Kohtu esitatud küsimusele antud vastuses, et Norsk Hydro ja Solvay on tasunud neile määratud trahvid, nii et hagejad ei saa väita, et nad on nende ettevõtjatega võrreldes ebasoodsamas olukorras.

174 Järelikult ei ole Euroopa Kohtu poolt 1988. aasta otsuse tühistamisel *ergo omnes* mõju, nagu väidavad hagejad, ning mittediskrimineerimise põhimõtte rikkumist puudutav väide tuleb põhjendamatu tõttu tagasi lükata.

b) Menetlusnormide väidetav rikkumine enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist

Poolte argumendid

175 Elf Atochem ja BASF väidavad, et 1988. aasta otsuse tühistamisel Euroopa Kohtu 15. juuni 1994. aasta otsusega oli *ex tunc* mõju, mistõttu vaidlustatud otsust, mis erines 1988. aasta otsusest, ei võinud ühelgi juhul vastu võtta uut haldusmenetlust läbi viimata.

176 Wacker, Hoechst ja Hüls on seisukohal, et haldusmenetluse lõpuks vastu võetud 1988. aasta otsuse tühistamine Euroopa Kohtu poolt tühistas automaatselt kogu võistleva menetluse, mis järgnes vastuväiteteatise esitamisele (15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 41/69: ACF Chemiefarma vs. komisjon, EKL 1970, lk 661, punktid 48–52; 25. oktoobri 1983. aasta otsus kohtuasjas 107/82: AEG vs. komisjon, EKL 1983, lk 3151, punkt 30; 18. detsembri 1992. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-10/92, T-11/92, T-12/92 ja T-15/92: Cimenteries CBR jt vs. komisjon, EKL 1992, lk II-2667, punkt 47 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas SIV vs. komisjon, punkt 83). Need hagejad väidavad, et komisjonis toimunud võistlev menetlus ja lõplik otsus moodustasid ühtse haldusmenetluse. Seega on vaidlustatud otsus õigusvastane, kuna komisjon ei algatanud enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist uut haldusmenetlust. Selle argumendi toetuseks väidavad Wacker ja Hoechst, et määruse nr 17 artikli 13 lõike 1 alusel läbi viidavas menetluses tehtavad toimingud on vaid ettevalmistavad toimingud, mille õiguspärasust saab hinnata vaid lõpliku otsuse hindamise kontekstis (11. novembri 1981. aasta otsus kohtuasjas 60/81: IBM vs. komisjon, EKL 1981, lk 2639, punkt 9 jj ja 18. juuni 1986. aasta määrus liidetud kohtuasjades 142/84 ja 156/84: BAT ja Reynolds vs. komisjon, EKL 1986, lk 1899, punkt 13 jj).

177 Wacker, Hoechst ja Hüls väidavad, et pärast eelmise otsuse tühistamist uue otsuse vastuvõtmiseks oleks komisjon pidanud algatama uue võistleva menetluse (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Cimenteries CBR jt vs. komisjon) ja täitma kõik olulised menetlusnormid.

178 Wacker ja Hoechst rõhutavad ka, et 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse resolutiivosast ega põhjendustest ei ilmne, nagu oleks Euroopa Kohus kavatsenud minna vastuollu nende põhimõtetega ja säilitada 1988. aasta otsuse vastuvõtmiseni läbi viidud haldusmenetluse kehtivus kuni tuvastatud veani (6. märtsi 1979. aasta otsus kohtuasjas 92/78: Simmenthal vs. komisjon, EKL 1979, lk 777, punktid 106–109). Lõpetuseks väidavad need hagejad, et komisjonil ei ole õigust parandada oluliste menetlusnormide rikkumisi (7. veebruari 1979. aasta otsus liidetud kohtuasjades 15/76 ja 16/76: Prantsusmaa vs. komisjon, EKL 1979, lk 321, punktid 7–11 ja kohtujurist Warneri ettepanek kohtuasjas 30/78: Distillers Company vs. komisjon, milles tehti otsus 10. juulil 1980, EKL 1980, lk 2229, ettepaneku lk 2267, 2297 jj).

179 Enichem väidab, et 1988. aasta otsuse tühistamine tühistas sellele otsusele eelnenud menetluses võetud meetmed, mis olid üksnes otsusele lisanduvad meetmed. Neil meetmetel ei olnud mingit iseseisvat tähendust ja need meetmed ise ei saanud olla tühistamishagi esemeks (vt eespool osundatud otsused kohtuasjades IBM vs. komisjon ja Cimenteries CBR jt vs. komisjon).

180 Montedison väidab, et ettevõtjal, kellele määratakse trahv, on õigus otsuse tegemisele eelnevale menetlusele. Seetõttu on ebaõige väita, et vigasele menetlusetapile eelnenud menetlusetapid jäävad kehtima ja et nende alusel võib teha uue otsuse, eriti kui haldusmenetluse eesmärk on kaitsta antud osapoole õigust võistlevale menetlusele ja kaitseõigust. Menetluse erinevad etapid olid vajalikud etapid, mille komisjon pidi läbima enne trahvi määramist (vt eespool osundatud kohtuotsus IBM vs. komisjon, punkt 17).

181 Komisjon märgib, et meetme tühistamiseks tehtud kohtuotsuse täitmisel peab asjaomane institutsioon arvestama lisaks kohtuotsuse resolutiivosale ka põhjendusi, mille alusel resolutiivosa koostati ja mis moodustab resolutiivosa aluse (vt eespool osundatud kohtuotsus Asteris vs. komisjon, punkt 27). Käesolevas asjas oli 1988. aasta otsuse tühistamise ainuke alus komisjoni tollase töökorra artikli 12 esimese lõigu rikkumine, mis puudutas meetme

kinnitamist (15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse punktid 76–78). Seega Euroopa Kohtu otsus ei mõjutanud ega seadnud kahtluse alla otsuse vastuvõtmisele eelnenud menetlust.

182 Asutamislepingu artikli 176 kohaselt eeldab kohtuotsuse täitmine kohtu poolt tühistatud meetmete võtmisele eelnenud olukorra taastamist (15. juuli 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-17/90, T-28/91 ja T-17/92: *Camara Alloisio vs. komisjon*, EKL 1993, lk II-841, punkt 79). Seega oli komisjonil õigus võtta vastu uus otsus, järgides neid menetlusnorme, mida oli varem rikutud (13. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-331/88: *Fedesa jt*, EKL 1990, lk I-4023, punkt 34; kohtujurist Mischo ettepanek samas kohtuasjas, EKL 1990, lk I-4042, punkt 57 ja eespool osundatud kohtuotsus *Cimenteries CBR jt vs. komisjon*, punkt 47).

Esimese Astme Kohtu hinnang

183 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse resolutiivosa punktis 2 märgitakse:

„[Euroopa Kohus otsustab] tühistada komisjoni 21. detsembri 1988. aasta otsuse 89/190/EMÜ EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohase menetluse kohta (IV/31.865 – PVC).”

184 Et teha kindlaks kohtuotsuse ulatus, millega tühistati 1988. aasta otsus, tuleb uurida selle kohtuotsuse põhjendusi. Just kohtuotsuse põhjenduste osast ilmneb see täpselt see säte, mida õigusvastasena käsitletakse, ja tuuakse välja need asjaolud, mille tõttu säte tunnistatakse resolutiivosas õigusvastaseks (vt eespool osundatud kohtuotsus *Asteris vs. komisjon*, punkt 27; 5. juuni 1992. aasta otsus kohtuasjas T-26/90: *Finsider vs. komisjon*, EKL 1992, lk II-1789, punkt 53 ja 12. novembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-415/96: *Hispaania vs. komisjon*, EKL 1998, lk I-6993, punkt 31).

185 Sellega seoses ilmneb 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse põhjenduste osast, et 1988. aasta otsus tühistati, kuna seda ei kinnitatud vastavalt komisjoni tollase töökorra artikli 12 esimesele lõigule.

186 Euroopa Kohus märkis kohtuotsuses, et komisjon oli kohustatud muu hulgas võtma meetmeid, tagamaks komisjoni liikmete kolleegiumi poolt vastu võetud õigusaktide täielike tekstide kindel identifitseerimine (punkt 73), ja et „...antud ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 12 esimene lõik sätestas, et komisjoni poolt istungil või kirjaliku menetluse teel vastu võetud õigusaktid tuleb kinnitada keeles või keeltes, milles need siduvad on, presidendi ja peasekretäri allkirjadega” (punkt 74).

187 Seejärel märkis Euroopa Kohus: „Õigusaktide kinnitamine komisjoni töökorra artikli 12 esimese lõigu kohaselt ei ole kaugeltki ainult arhiveerimise eesmärgil tehtav formaalsus, vaid selle eesmärk on tagada õiguskindlus, veendudes, et komisjoni liikmete kolleegiumi poolt vastu võetud tekst fikseeritakse keeltes, milles see siduv on. Nii saab vaidluse korral kontrollida, kas teada antud või avaldatud tekstid vastavad täpselt kolleegiumi poolt vastu võetud tekstile ja seega ka autori kavatsusele” (punkt 75). Seetõttu on „...õigusaktide kinnitamine komisjoni töökorra artikli 12 esimese lõigu kohaselt oluline menetlusnorm EMÜ asutamislepingu artikli 173 mõistes, mille rikkumine on aluseks tühistamishagi esitamisele” (punkt 76).

188 Olles märkinud, et komisjon ei eitanud seda, et vaidlustatud otsust ei kinnitatud töökorras sätestatud viisil, otsustas Euroopa Kohus, et asjaomane otsus tuleb tühistada oluliste

menetlusnormide rikkumise tõttu, ilma et oleks vajadust uurida hagejate esitatud teisi väiteid” (punkt 78).

189 Sellest kokkuvõttest ilmneb, et Euroopa Kohus tühistas 1988. aasta otsuse menetlusnormi rikkumise tõttu, mis mõjutas ainult otsuse komisjoni poolt vastuvõtmise viisi. Kuna see menetlusnormi rikkumine ilmnes 1988. aasta otsuse vastuvõtmise lõppetapis, ei mõjutanud otsuse tühistamine otsuse vastuvõtmisele eelnenud ettevalmistavate meetmete kehtivust, mis võeti enne seda etappi, milles rikkumine ilmnes (vt selle kohta eespool osundatud kohtuotsus Fedesa, punkt 34, ja eespool osundatud kohtuotsus Hispaania vs. komisjon, punkt 32).

190 Seda järeldust ei mõjuta mõnede hagejate esitatud argument, nagu oleks 1988. aasta otsuse tühistamine vältimatult tühistanud ka enne selle otsuse vastuvõtmist tehtud menetlustoimingud, kuna need olid vältimatult seotud lõpliku otsusega. Asjaolu, et puhtalt ettevalmistava iseloomuga meetmed ei saa iseenesest olla tühistamishagi esemeks (vt eespool osundatud kohtuotsus IBM vs. komisjon, punkt 12), on seletatav sellega, et komisjon ei ole veel kujundanud oma lõplikku seisukohta. Seetõttu ei saa otsustada, et selliste meetmete kehtivus on seatud kahtluse alla lõpliku otsuse tühistamisega menetlusnormi rikkumise tõttu, mis ilmnes – nagu käesoleval juhul – nende meetmete hilisemas etapis.

191 Ka ei mõjuta nende meetmete kehtivust argument, mis põhineb Cimenteries CBRi kohtuasjas tehtud otsusel. Selle kohtuotsuse aluseks olevates kohtuasjades tunnistas Esimese Astme Kohus vaidlustatava meetme puudumise tõttu vastuvõetamatuks hagejate esitatud hagi, mis esitati muu hulgas komisjoni otsuse vastu, milles keelduti võimaldamast hagejatel tutvuda kõigi komisjoni toimikus olevate dokumentidega. Oma hinnangus märkis Esimese Astme Kohus, et „kui ta teoreetiliselt nõustuks menetluse lõpuks vastu võetud otsusele eelnenud menetluse vastu esitatud hagi puhul, et asjaomasel isikul oli õigus tutvuda kõigi toimikus olevate dokumentidega ja et seda õigust on rikutud, ning peaks komisjoni lõpliku otsuse kaitseõiguste rikkumise tõttu tühistama, siis mõjutaks see kogu menetluse kehtivust” (punkt 47).

192 Väljendit „kogu menetlus” ei saa tõlgendada eraldi järgmisest lausest kohtuotsuse põhjendustes, mille kohaselt on komisjonil õigus algatada menetlus uuesti, „andes asjaomastele ettevõtjatele ja ettevõtjate liitudele täiendava võimaluse esitada oma seisukohad nende vastu esitatud vastuväidete kohta, arvestades kogu uut teavet, millele neile oleks tulnud tagada juurdepääs” (punkt 47). Selle hinnangu sõnastusest tuleneb, et Esimese Astme Kohus ei asunud seisukohale, nagu võiks kahtluse alla seada vastuväiteteatise kehtivuse.

193 Eeltoodut arvestades on ilmne, et 1988. aasta otsuse tühistamisega Euroopa Kohtu poolt ei seatud kahtluse alla selle otsuse vastuvõtmise eel võetud ettevalmistavate meetmete kehtivust. Seega tuleb väited nende meetmete kehtetuse kohta põhjendamata tõttu tagasi lükata.

3. Vaidlustatud otsuse vastuvõtmise üksikasjalik menetlus pärast 1988. aasta otsuse tühistamist

Lühiülevaade hagejate väidetest

194 Hagejad väidavad sisuliselt seda, et isegi kui viga tehti 1988. aasta otsuse vastuvõtmise lõppetapis, pidanuks komisjoni poolt selle vea parandamine eeldama teatud menetluslikest tagatistest kinni pidamist enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist.

195 Hagejate arvates on vaidlustatud otsuse näol tegemist uue otsusega, kuna 1988. aasta otsus tühistati. Ainuüksi sellest asjaolust piisas, et nõuda uue haldusmenetluse läbiviimist enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist. Mõned hagejad väidavad, et haldusmenetluse oleks pidanud täies ulatuses uuesti läbi viima, teised aga on seisukohal, et läbi oleks pidanud tegema menetluse teatud etapid. Üldiselt väidavad hagejad, et komisjon rikkus hagejate õigust olla ära kuulatud.

- Teistes õigusaktides ette nähtud menetlusetapid

196 LVM, Elf Atochem, BASF, Shell, DSM, SAV, Montedison, ICI ja Hüls väidavad, et neil ei olnud võimalik esitada oma seisukohta vastavalt määruse nr 17 ja määruse nr 99/63 sätetele, mis väljendavad kaitseõigust puudutavat ühenduse õiguse aluspõhimõtet, mis on kohaldatav ka sellekohase eraldi õigusakti puudumisel (vt eespool osundatud kohtuotsus *Transocean Marine Paint vs. komisjon*; eespool osundatud kohtuotsus *British Aerospace ja Rover vs. komisjon*; eespool osundatud kohtuotsus *Hoffmann-La Roche*, punkt 9; 29. oktoobri 1980. aasta otsus liidetud kohtuasjades 209/78 – 215/78 ja 218/78: *Van Landewyck vs. komisjon*, EKL 1980, lk 3125, punkt 81; eespool osundatud kohtuotsus *Musique Diffusion Française vs. komisjon*, punktid 9 ja 10; 9. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 322/81: *Michelin vs. komisjon*, EKL 1983, lk 3461, punkt 7; 10. juuli 1990. aasta otsus kohtuasjas T-64/89: *Automec vs. komisjon*, EKL 1990, lk II-367, punkt 46 ja 29. juuni 1995. aasta otsus kohtuasjas T-36/91: *ICI vs. komisjon*, EKL 1995, lk II-1847, punkt 69). SAV väidab, et kuna loetakse, et 1988. aasta otsust ei ole kunagi eksisteerinud, oleks komisjon pidanud algatama uue haldusmenetluse täies ulatuses, arvestades eriti, et komisjon oli võtnud selle kohustuse IV konkurentsipoliitika aruandes (punkt 49). SAV ja ICI väidavad ka, et komisjoni seisukoht, mille kohaselt oleks uue menetluse läbiviimine olnud põhjendatud ainult juhul, kui tühistatud otsust oleks selle uuestisõnastamisel oluliselt muudetud, põhineb üksnes Euroopa Kohtu praktikal, mis käsitleb institutsionaalset tasakaalu, mis ei ole aga käesoleval juhul asjas asjakohane (vt eespool osutatud kohtuotsus *Fedesa*).

197 ICI ei nõustu komisjoni argumendiga, mille kohaselt oli komisjonil õigus pelgalt parandada Euroopa Kohtu poolt tuvastatud viga, ilma et ta oleks olnud kohustatud osapooli ära kuulama, sest 1988. aasta otsus ja vaidlustatud otsus võeti vastu faktilistel ja õiguslikel asjaoludel, mis erinesid märkimisväärselt osapoolte, asjaomase sektori majandusliku olukorra ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud aastatel tekkinud kohtupraktika osas.

198 SAV ja Montedison väidavad selles kontekstis, et kuna tühistatud otsuse vastuvõtmisel kasutati kaalutusõigust ja see otsus tühistati menetlusnormi rikkumise tõttu, võib institutsioon tühistatud otsuse uuesti vastu võtta ainult tingimusel, et ta täidab menetlusnorme ja tagab kaitseõigused, isegi kui eraldi sätet ei ole selle kohta kehtestatud (vt eespool osundatud kohtuotsus *Transocean Marine Paint vs. komisjon*, punkt 16).

199 LVM, Elf Atochem, BASF, Shell, DSM, Wacker, Hoechst, SAV, ICI, Hüls ja Enichem täpsustavad, et jättes eelneva haldusmenetluse läbi viimata, rikkus komisjon kohustusi, mille ta oli enesele ärakuulamise eest vastutava ametniku funktsiooniga seoses võtnud. Elf Atochem, Shell, SAV, ICI ja Enichem viitavad komisjoni 23. novembri 1990. aasta otsusele ärakuulamise kohta menetlustes, mis viiakse läbi EMÜ asutamislepingu artiklite 85 ja 86 alusel ning ESTÜ asutamislepingu artiklite 65 ja 66 alusel (XX konkurentsipoliitika aruanne, lk 350). BASF ja Hüls väidavad, et komisjon on rikkunud komisjoni 8. septembri 1982. otsuse, mis käsitleb ärakuulamise eest vastutava ametniku volitusi, artikleid 5, 6 ja 7 (XIII konkurentsipoliitika aruanne, lk 291).

200 ICI väidab, et vaidlustatud otsus oleks olnud oluliselt teistsugune, kui ärakuulamise eest vastutav ametnik oleks saanud sekkuda, sest siis oleks ICI võinud tugineda muu hulgas aegumisele, vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega viivitamisele, komisjoni toimikuga tutvumiseks esitatud taotluse rahuldamisest keeldumisele, iseenda vastu tunnistamise küsimusele, määruse nr 17 artikli 20 kohaldamisalale ja kooskõlastatud tegevuse mõistele.

201 Hülsi väitel ei saa ärakuulamise eest vastutava ametniku kaasamist 1988. aastal käsitleda nii, nagu oleks tal olnud võimalik oma ülesandeid täita ka 1994. aastal; ärakuulamise eest vastutava ametniku sekkumise ja vastava otsuse vastuvõtmise vaheline periood ei või olla liiga pikk. See ettevõtja peab komisjoni suhtumist antud asjas seda hämmastavamaks, et ärakuulamise eest vastutava ametniku pädevust on laiendatud (XXIII konkurentsipoliitika aruanne, punkt 203 jj; komisjoni 12. detsembri 1994. aasta otsus 94/810/ESTÜ, EÜ komisjonis konkurentsimenetluste raames ärakuulamise eest vastutavate ametnike pädevuse kohta (EÜT 1994, L 330, lk 67).

202 Enichem lisab, et Esimese Astme Kohtu 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-9/89: Hüls vs. komisjon, EKL 1992, lk II-499, millele komisjon tugineb, ei toeta järeldust, et ärakuulamise eest vastutava ametniku kaasamine ei ole kõikide menetluste puhul kohustuslik. Kui ta oleks ära kuulatud, oleks ärakuulamise eest vastutaval ametnikul olnud võimalik esitada omapoolsed märkused otsuse uuesti vastuvõtmise asjakohasuse kohta, vaidlustatud otsuse põhjenduste punktide 55–59 kohta, mis olid esialgse otsusega võrreldes uued (vt 29. juuni 1994. aasta otsus kohtuasjas C-135/92: Fiskano vs. komisjon, EKL 1994, lk I-2885, punkt 40) ja mille üle otsustamine oli komisjoni liikmete kolleegiumi ainupädevuses, trahvisumma kohta, mis Enichemi väitel on diskrimineeriv ja ekslikult määratud 1993. aasta käibe asemel 1987. aasta käibe alusel, aegumise kohta, mis vastupidiselt komisjoni poolt väidetule on juhtumi sisuga seotud väide, toimikuga tutvumise võimaluse andmise eeskirjade kohta, Euroopa Kohtu otsuse *erga omnes* mõju kohta, *res judicata* põhimõtte kohta, mille järgi ei olnud komisjoni pädevuses võtta vaidlustatud otsus vastu samade asjaolude alusel ja vastuolus *non bis in idem* põhimõttega, ning muutuste kohta PVC turul, millelt Enichem 1986. aastal väljus, viies oma tegevuse üle ühissettevõttesse, milles asutamise hetkel kuulus 50% Enichemile ja 50% ICI-le ning milles Enichemile käesoleval ajal kuulub vähemusosalus. Neil asjaoludel oleks olnud vaidlustatud otsusele märkimisväärne mõju. Komisjoni tehtud valiku tõttu oli Enichem sunnitud esitama hagi nende märkuste esitamiseks.

203 LVM, Elf Atochem, BASF, DSM, Wacker, Hoechst, SAV, ICI, Hüls ja Enichem on seisukohal, et komisjon rikkus kohustust konsulteerida enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega (edaspidi „nõuandekomitee”). Nõuandekomiteega konsulteerimise kohustus tuleneb määruse nr 17 artikli 10 lõikest 3. Need hagejad väidavad, et nõuandekomiteega tuleb konsulteerida enne mis tahes otsuse vastuvõtmist, milles tuvastatakse määruse nr 17 artikli 10 lõikes 1 viidatud konkurentsieeskirjade rikkumine või milles sama määruse artikli 15 lõike 3 alusel määratakse trahv. Kuna vaidlustatud otsus oli esialgse otsusega võrreldes uus otsus, ei olnud nõuandekomiteega konsulteerimine 1988. aastal õigeaegne ega piisav. Seetõttu oleks vaidlustatud otsus tulnud tühistada oluliste menetlusnormide rikkumise tõttu (kohtujurist Gandi ettepanek eespool osundatud kohtuasjas ACF Chemiefarma vs. komisjon, EKL 1970, lk 707, 709–711; kohtujurist Warneri ettepanek eespool osundatud kohtuasjas Distillers Company vs. komisjon, EKL 1980, lk 2267, 2293; kohtujurist Slynny ettepanek liidetud kohtuasjades 228/82 ja 229/82: Ford vs. komisjon, milles tehti otsus 28. veebruaril 1984, EKL 1984, lk 1129, ettepaneku lk 1147, 1173). Mõned hagejad viitavad ka kohtupraktikale, mis käsitleb konsulteerimise kohustuse täitmatajättmist: 21. detsembri 1954. aasta otsus kohtuasjas 2/54: Itaalia vs. Ülemamet, EKL 1954, lk 37; eespool osundatud kohtuotsus Roquette Frères

vs. nõukogu; 16. juuli 1992. aasta otsus kohtuasjas C-65/90: parlament vs. nõukogu, EKL 1992, lk I-4593; 5. oktoobri 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-13/92, C-14/92, C-15/92 ja C-16/92: Driessen vs. Minister van Verkeer en Waterstaat, EKL 1993, lk I-4751 ja 1. juuni 1994. aasta otsus kohtuasjas C-388/92: parlament vs. nõukogu, EKL 1994, lk I-2067. 15. mail 1975 kohtuasjas 71/74: Frubo vs. komisjon (EKL 1975, lk 563) tehtud kohtuotsus, millele komisjon viitab, ei ole hagejate arvates asjakohane, kuna üldine konsulteerimine liikmesriikidega 4. aprilli 1962. aasta määruse nr 26/62 alusel, millega kohaldatakse teatavaid konkurentsieskirju põllumajandussaaduste ja -toodete tootmise ja nendega kauplemise suhtes (EÜT 30, 20.4.1962, lk 993; EÜT eriväljaanne 03/01, lk 6), kui komisjonil ei ole kahtlusi, ei ole võrreldav nõuandekomiteega konsulteerimisega, mis on üksikasjalikult sätestatud määruses nr 17.

204 Nõuandekomiteega konsulteerimine oli antud asjas eriti oluline kahel põhjusel. Esiteks, nagu väidavad BASF, Wacker, Hoechst, SAV, Hüls ja Enichem, oli vaidlustatud otsus esimene otsus, mis võeti vastu pärast Euroopa Kohtu poolt samu ettevõtjaid puudutava eelmise otsuse tühistamist. SAV ja ICI märgivad, et arvestades nõuandekomiteele omistatud rolli ja asjaolu, et nõuandekomitee peab olema tihedalt seotud konkurentsipoliitika kooskõlastatud väljatöötamisega (XIII konkurentsipoliitika aruanne, punkt 79), oleks selle komiteega tulnud nõu pidada selle üle, kas uue otsuse vastuvõtmine on asjakohane olukorras, kus eelmine otsus on tühistatud, kusjuures taolise hinnangu andmine on asjaomase kohtupraktika puudumisel ilmselgelt konkurentsipoliitika valdkonda kuuluv küsimus. Kuna uue otsuse tegemine pärast eelmise otsuse tühistamist sõltub komisjoni kaalutusõigusest, siis seda enam oleks tulnud nõuandekomiteega konsulteerida sellise toiminguga asjakohasuse suhtes. Lisaks on komisjon varem selle põhimõtte järgi käitunud (komisjoni 23. oktoobri 1975. aasta otsus 75/649/EMÜ, EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta, IV/223 – Transocean Marine Paint Association, EÜT 1975, L 286, lk 24).

205 Teiseks väidavad BASF, Wacker, Hoechst, ICI, Hüls ja Enichem, et nõuandekomiteega oleks tulnud konsulteerida ka seetõttu, et vaidlustatud otsuse teksti oli esialgse otsusega võrreldes muudetud; mõnede hagejate väitel tulnuks nõuandekomiteega konsulteerida ka menetluse pikkuse tõttu, esialgse otsuse tühistamiseni viinud eriliste asjaolude tõttu, Esimese Astme Kohtus eelneva uurimise käigus tuvastatud komisjoni vigade tõttu, otsuse vastu esitatud hagide tõttu ja asjaomasel tooteturul pärast 1988. aastat aset leidnud muudatuste tõttu. ICI märgib selles kontekstis, et ka nõuandekomitee koosseisus toimunud muudatus õigustas selle komiteega uuesti konsulteerimist. Samas kontekstis väidab BASF, et nõuandekomiteega konsulteerimise eesmärk on muu hulgas tagada, et ettevõtjatele, keda süüdistatakse konkurentsieskirjade rikkumises, oleks tagatud õigus õiglasele kohtupidamisele ja õigus olla ära kuulatud, nagu ilmneb määruse nr 99/63 artiklist 1, artikli 7 lõikest 1 ja artikli 8 lõikest 2.

206 BASF, Wacker, Hoechst ja ICI on seisukohal, et konsulteerimise tulemusena oleks komisjon võinud võtta vastu teistsuguse otsuse, eriti trahvisummade osas, või otsustada vaidlustatud otsust mitte vastu võtta. BASF väidab, et eemaldades esialgse otsuse preambuli 37. põhjendusest kaks lauset, mis käsitlesid kokkuleppe kahjulikku mõju, eemaldas komisjon kaalutluste aspekti, mis pidi vältimatult mõjutama trahvi määramise otsust ja trahvisumma suurust.

207 BASF ja ICI väidavad ka, et kui enne erandi pikendamist tuleb konsulteerida nõuandekomiteega, siis sama põhimõtte peaks olema kohaldatav ka olukorras, kus komisjon võtab tühistatud otsuse asemel vastu uue otsuse.

208 LVM ja DSM täpsustavad, et jättes enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist nõuandekomiteega konsulteerimata, võttis komisjon liikmesriikidelt võimaluse osaleda ühenduse konkurentsipoliitika väljatöötamisel, ja et kohustus konsulteerida nõuandekomiteega teenib antud valdkonnas institutsionaalse tasakaalu saavutamise eesmärki. Sellise kohustuse täitmatajätmisega peaks seega kaasnema vaidlustatud otsuse tühistamine oluliste menetlusnormide rikkumise tõttu või koguni pädevuse puudumise tõttu, kui seda kohustust tuleb mõista nii, et sellega nõutakse liikmesriikide pädevate asutuste nõusolekut.

209 SAV väidab, et institutsionaalset tasakaalu käsitlevat kohtupraktikat, mille puhul viidatakse kohustusele konsulteerida parlamendiga sellise direktiivi kehtestamise ettepaneku korral, milles on tehtud järjestikuseid muudatusi (vt eriti eespool osundatud kohtuotsus parlament vs. nõukogu), ei saa analoogia korras kohaldada juhtumile, mil nõuandekomiteega ei ole konsulteeritud uue otsuse osas, mis mõjutab negatiivselt otsuse adressaati.

210 Lõpetuseks väidavad SAV ja ICI, et komisjon rikkus asutamislepingu artiklit 190, kuna vaidlustatud otsuse preambulis viidatakse ainult nõuandekomiteega konsulteerimisele enne 1988. aasta otsuse vastuvõtmist.

211 SAV väidab veel, et komisjon jättis täitmata kohustuse teha koostööd EFTA järelevalveametiga. Nimelt tuleneb 2. mail 1992 Oportos allkirjastatud ja 1. jaanuaril 1994 jõustunud Euroopa Majanduspiirkonna lepingu artiklitest 53, 56 ja 58 ning lepingu protokollidest 21 ja 23 komisjoni kohustus teha koostööd EFTA järelevalveametiga konkurentsipoliitika määratlemisel ja konkurentsivaldkonnas konkreetsete otsuste vastuvõtmisel. Jättes nõuandekomiteega konsulteerimata, võttis komisjon EFTA järelevalveametilt võimaluse omapoolset seisukohta esitada. Komisjon on kohustatud tegema järelevalveametiga koostööd juba üksnes otsuse tegemise fakti tõttu, olenemata sellest, kas see otsus on identne varasema tühistatud otsusega või mitte. Kuna antud juhul oli tegemist konkurentsipoliitikaga seotud juhtumiga, oleks tulnud järelevalveametit kutsuda üles komisjoniga koostööd tegema.

- Hagejate õigus olla ära kuulatud

212 Hagejad väidavad, et komisjon rikkus mitmes mõttes ettevõtjate õigust oma seisukohtade teatavakstegemisele.

213 Esiteks väidavad LVM ja DSM, et juba kavatsusest võtta vastu uus otsus, mis avaldab negatiivset mõju selle adressaatidele, tuleneb kohustus kuulata otsuse adressaadid ära (12. veebruari 1992. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-48/90 ja C-66/90: Madalmaad jt vs. komisjon, EKL 1992, lk I-565, punkt 44). ICI väidab, et temalt oleks igal juhul tulnud küsida, kas antud asja asjaolusid arvestades oli uue otsuse vastuvõtmine vajalik või õiguspärane.

214 Teiseks väidavad SAV, Hüls ja Enichem, et varasem otsus kalduda kõrvale otsuse tegemise tavapärasest menetlusest eeldas asjaomaste osapoolte ärakuulamist varasema otsuse osas.

215 SAV on seisukohal, et otsustades vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks mitte läbi viia uut haldusmenetlust täies ulatuses, tegi komisjon teatud valiku. SAVi väitel on ametiasutused kohustatud tagama meetme adressaadi õiguse saada teavet tingimuste kohta, mille kohaselt komisjon otsustab otsuse vastu võtta, seda ka konkreetse õigusnormi puudumisel (vt 27. juuni 1991. aasta otsus kohtuasjas C-49/88: Al-Jubail Fertiliser ja Saudi Arabian Fertiliser vs. nõukogu, EKL 1991, lk I-3187, punkt 16 ja eespool osundatud kohtuotsus Madalmaad jt vs.

komisjon). Seetõttu oleks komisjon pidanud kavandatud menetlusliku valiku osas ettevõtjad ära kuulama.

216 Hüls on arvamusel, et talle oleks tulnud anda võimalus esitada omapoolsed märkused selle menetluse õiguspärasuse kohta, mille komisjon kavatses pärast 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse tegemist läbi viia, eriti aga küsimuse kohta, kas uut otsust võib vastu võtta ilma uue ärakuulamiseta.

217 BASF, Wacker, Hoechst ja Hüls väidavad, et komisjon ei olnud kindel vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks võetavates sammudes ja palus õigustalitusel esitada selle kohta oma seisukoht. BASF, Hüls ja Wacker paluvad Esimese Astme Kohtul kohustada komisjoni esitada see seisukoht Esimese Astme Kohtu toimikusse lisamiseks; BASF lisab, et kui seisukoht esitati suuliselt, siis tuleks seisukoha edastanud ametnik ära kuulata.

218 Kolmandaks väidavad LVM, BASF, Shell, DSM, SAV, ICI ja Enichem, et uue otsuse vastuvõtmisega kaasnes komisjoni kohustus kuulata asjaomased ettevõtjad enne nende kahjuks võetava meetme võtmist ära (10. juuli 1986. aasta otsus kohtuasjas 234/84: Belgia vs. komisjon, EKL 1986, lk 2263, punkt 27; 10. juuli 1986. aasta otsus kohtuasjas 40/85: Belgia vs. komisjon, EKL 1986, lk 2321, punkt 28; 11. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 259/85: Prantsusmaa vs. komisjon, EKL 1987, lk 4393, punkt 12; 14. veebruari 1990. aasta otsus kohtuasjas C-301/87: Prantsusmaa vs. komisjon, EKL 1990, lk I-307, punkt 29 ja eespool osundatud kohtuotsus Madalmaad jt vs. komisjon, punkt 44). Nii oleks ettevõtjatel olnud võimalik esitada omapoolsed märkused, eriti kooskõlastatud tegevuse mõistet puudutava kohtupraktika muutuste kohta ja kooskõlastatud tegevuse olemasolu tõendamise üksikasjalike eeskirjade kohta. Samuti oleks ettevõtjatel olnud võimalik esitada märkusi komisjoni toimikus olevate dokumentidega tutvumise tingimusi käsitleva kohtupraktika kohta, aegumisreeglite tõlgendamise kohta, komisjoni poolt otsuse teatavakstegemisega viivitamise kohta, Norsk Hydro ja Solvayga võrreldes diskrimineerimise kohta ning *non bis in idem* põhimõtte kohta.

219 Wacker, Hoechst ja ICI väidavad sellega seoses, et komisjon eksib, arvates, et oma seisukohtade esitamise õigus kehtib vaid ettevõtja vastu esitatavatele süüdistustele vastamise kohta. Ettevõtjal peab olema võimalik esitada oma märkused iga kord, kui komisjon esitab uusi omapoolseid seisukohti, millest varem polnud teatatud, vaatamata sellele, kas need puudutavad faktilisi või õiguslikke asjaolusid.

220 LVM ja DSM on ka seisukohal, et ettevõtjate õigus esitada vaidlus Esimese Astme Kohtule lahendamiseks ei vabasta komisjoni kohustusest kuulata ettevõtjad enne otsuse vastuvõtmist ära (eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punkt 108) ning et põhiõiguse rikkumist ei saa sellisel moel heastada, rikkumata institutsionaalset tasakaalu.

221 SAVi väitel võinuks eelmise menetluse taasalustada alates etapist, mil tehti viga, üksnes tingimusel, et menetluse aluseks olevad materjalid ajakohastatakse, mis tähendab komisjoni kohustust võtta uue otsuse vastuvõtmise etapis arvesse vahepeal toimunud faktiliste ja õiguslike asjaolude muutusi (vt 3. oktoobri 1991. aasta otsus kohtuasjas C-261/89: Itaalia vs. komisjon, EKL 1991, lk I-4437; eespool osundatud kohtuotsus British Aerospace ja Rover vs. komisjon ja kohtujurist Van Gerven'i ettepanek selles kohtuasjas, punktid 10 ja 12). SAV rõhutab, et teda oleks tulnud ära kuulata, et ta oleks saanud osutada haldusmenetluse eesmärgile vastavas kohtupraktikas toimunud muutustele (vt punkt 218 eespool). Üksnes asjaolu, et SAV võiks sellele kohtupraktikale käesoleva hagi puhul tugineda, ei mõjuta SAVi

väitel komisjoni kohustust võimaldada tal esitada omapoolsed seisukohad, mis oleks võinud viia teistsuguse otsuse vastuvõtmiseni.

222 Neljandaks väidavad LVM, Elf Atochem, BASF, Shell, DSM, Wacker, Hoechst, SAV, ICI, Hüls ja Enichem, et neil oleks tulnud võimaldada esitada oma seisukohad, kuna vaidlustatud otsuse sõnastus erineb esialgse otsuse sõnastusest olulistest punktides (14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 51/69: Bayer vs. komisjon, EKL 1972, lk 745, punkt 11 ja 14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 55/69: Cassella vs. komisjon, EKL 1972, lk 887, punkt 11), näiteks aegumisreeglite hinnangu osas ja selles, et vaidlustatud otsusest on kustutatud kaks lauset kooskõlastatud tegevuse tagajärgede kohta (vaidlustatud otsuse preambuli 37. punkt), otsusele on lisatud alates 1988. aastast toimunud menetlust käsitlev osa ning selles ei ole Solvayle ja Norsk Hydrole sanktsioone määratud. Shell märgib lisaks, et „lõpetamise ja hoidumise” korraldus (vaidlustatud otsuse artikkel 2) osutab sellele, et komisjoni käsutuses oli teave perioodi 1988–1994 kohta, ent Shelli ei ole selle perioodi osas ära kuulatud.

223 Viieandaks väidab BASF, et kuna eelmine haldusmenetlus 1988. aasta otsusega lõpetati, oleks asjaomased ettevõtjad tulnud uuesti ära kuulata.

224 Kuuendaks väidavad BASF, Wacker, Hoechst, ICI ja Hüls, et neil oleks tulnud võimaldada esitada oma seisukohad, kuna ärakuulamise ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahele jäi kuus aastat. Ka Shell märgib samas kontekstis, et väidetava rikkumise ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vaheline ajavahemik oli liiga pikk; seetõttu tekib küsimus, kas menetlus ei ole mitte hageja suhtes väärt ja ebaõiglaselt kahjustav. BASF, Wacker, Hoechst ja Hüls väidavad, et rikkumise tuvastamise menetlus, mille tulemusena määratakse trahvid, on hoiatava eesmärgiga (eespool osundatud kohtuotsus Musique Diffusion Française jt vs. komisjon, punkt 106) ja osaliselt kriminaalmenetluse iseloomuga. Seetõttu tuleks sellises menetluses anda samasugused garantiid nagu kriminaalmenetluses. Hagejate väitel hõlmavad need garantiid kohustust tagada ärakuulamise kuupäeva ja otsuse tegemise kuupäeva vaheline mõistlik ajavahemik (7. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-43/92: Dunlop Slazenger vs. komisjon, EKL 1994, lk II-441, punkt 167). Käesoleval juhul ei saa kuueaastast perioodi nende kahe kuupäeva vahel pidada mõistlikuks, kusjuures viivitus ei tulenenud ettevõtjatest, vaid asjaolust, et 1988. aasta otsus sisaldas tõsiseid vigu. BASF lisab, et arvestades PVC turul toimunud muutusi, tema enda positsioonis toimunud muutusi ja vaidlustatud otsuse tekstis tehtud sisulisi muudatusi, oleks enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist tulnud ettevõtjatele anda võimalus esitada omapoolsed seisukohad, et võtta vaidlustatud otsuse tegemisel arvesse kõiki õiguslikke ja faktilisi asjaolusid.

225 ICI väidab, et tal ei ole olnud võimalik tulemuslikult oma huve kaitsta, kuna tema kirjalike ja suuliste märkuste esitamise ning vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäeva vahele jäi kuus aastat; märkuste tulemusliku esitamise õigus eeldab seda, et ettevõtja kuulatakse ära vahetult enne otsuse vastuvõtmise kuupäeva eksisteerivate õiguslike ja faktiliste asjaolude kontekstis.

Komisjoni argumendid

226 Vastuseks hagejate väidetele ja argumentidele märgib komisjon, et 1988. aasta otsus tühistati hagejate osas Euroopa Kohtu 15. juuni 1994. aasta otsusega 1988. aasta otsuse kinnitamata jätmise tõttu, mis oli vastuolus tollal kehtinud komisjoni töökorra artikli 12 esimese lõiguga (15. juuni 1994. aasta kohtuotsus, punktid 76–78).

227 Tühistamine ei mõjutanud menetluse seda osa, mis eelnes etapile, mil viga tehti. Seetõttu oli komisjonil õigus Euroopa Kohtu otsuse täitmiseks võtta lihtsalt vastu uus nõuetekohaselt kinnitatud otsus, kuna pärast tühistatud otsuse kuupäeva ei kehtestatud mingeid uusi menetlusnorme asutamislepingu artikli 85 kohaldamiseks ning ei ilmnenud ka mingeid uusi faktilisi asjaolusid, kuna toimingud, milles ettevõtjaid süüdistati, pandi toime kaua aega tagasi. Lisaks oli see kooskõlas eelneva haldusmenetluse eesmärgiga (17. jaanuari 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 43/82 ja 63/82: VBVB ja VBBB vs. komisjon, EKL 1984, lk 19, punkt 52). Teistsuguse lahenduse nõudmine oleks kohatu formaalsus (vt eespool osundatud kohtuotsus Frubo vs. komisjon, punkt 11).

228 Komisjon lisab, et 1988. aasta otsuse ja vaidlustatud otsuse sõnastuse erinevused ei ole sisulised (vt eespool osundatud kohtuotsus ACF Chemiepharma vs. komisjon, punkt 178; 4. veebruari 1982. aasta otsus kohtuasjas 817/79: Buyl vs. komisjon, EKL 1982, lk 245, punkt 23; eespool osundatud kohtuotsus Fedesa; eespool osundatud otsus kohtuasjas C-65/90: parlament vs. nõukogu ja eespool osundatud otsus kohtuasjas C-388/92: parlament vs. nõukogu), mistõttu mõnede hagejate viidatud kohtupraktika (eriti otsused kohtuasjades Transocean Marine Paint vs. komisjon ja British Aerospace ja Rover vs. komisjon) ei ole asjakohane.

229 Kuna otsuse tekstis tehti vaid toimetamise iseloomuga muudatused, ei olnud uut ärakuulamist vaja korraldada, sest otsuse teksti täienduste näol ei olnud tegemist uute vastuväidetega hagejate suhtes. See, et 1988. aasta otsuse saksakeelse redaktsiooni preambuli 37. põhjendustes olnud kaks lauset ei esinenud vaidlustatud otsuses enam samas kohas, tulenes vajadusest ühtlustada otsuse saksakeelne versioon teiste keelteversioonidega, mis olid võrdselt autentsed. Kuna tekstis tehtud muudatuste näol ei olnud tegemist uute vastuväidetega hagejate suhtes, ei olnud hagejaid vaja ära kuulata.

230 Et 1988. aasta otsuse tühistamiseni viinud viga ilmnes alles otsuse vastuvõtmise lõppetapis ja et vaidlustatud otsus ei erinenud oluliselt oma eelkäijast, jäid kõik 1988. aasta otsuse vastuvõtmisele eelnenud etapid jõusse.

231 Seetõttu ja kuna ei esitatud ühtki uut vastuväidet hagejate suhtes, on komisjon seisukohal, et ta ei olnud kohustatud saatma uut vastuväitetestatist, andma ettevõtjatele võimaluse esitada oma suulised ja kirjalikud märkused ega kaasama menetlusse ärakuulamise eest vastutavat ametnikku, sest seda ei saa eralda menetluse kahest eelnevast etapist.

232 Lisaks väidab komisjon, et ta ei olnud kohustatud konsulteerima nõuandekomiteega. Arvestades 1988. aasta otsuse tühistamist, tuleb nõuandekomiteega 30. novembril 1988. aastal konsulteerimist pidada vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud konsulteerimiseks, kuna vahepeal ei esitatud ühtki uut vastuväidet hagejate suhtes. Seega on määruse nr 17 artikli 10 lõike 3 mõte ja eesmärk täidetud. Komisjoni arvates ei ole viide nõuandekomitee kaasamise õigusele erandi kohaldamise otsuse uuendamise kontekstis antud juhtumi puhul asjakohane. Komisjon väidab, et sellise uuendamise puhul on tegemist teistsuguse ajalise raamistikuga ja hinnangud põhinevad seetõttu teistel parameetritel.

233 BASFi ja ICI juhtumite osas märgib komisjon, et tema seisukoht nõuandekomitee kohta ei välista teksti väiksemaid muudatusi, mis puudutavad näiteks aegumist ja vaidlustatud otsuse saksakeelsest redaktsioonist kahe lause eemaldamist. Komisjon väidab Transocean Marine Painti juhtumi kohta, millele viitab SAV, et sellest juhtumist ilmneb, et uus arvamus on vajalik ainult siis, kui mõni sisuline küsimus jäi esialgu nõuandekomiteele esitamata. Käesolevas asjas nii ei olnud.

234 Lisaks väidab komisjon, et nõuandekomitee arvamus ei ole tema suhtes siduv, nagu ilmneb ka määruse nr 17 artikli 10 lõikest 6.

235 SAVi juhtumi osas väidab komisjon, et nõuandekomiteed teavitati SAVi argumentidest talle esitatud vastuväidete kohta (vt eespool osundatud kohtuotsus (eespool osundatud kohtuotsus Michelin vs. komisjon, punkt 7 ja eespool osundatud kohtuotsus Hüls vs. komisjon, punkt 86) ja et need vastuväited ei ole pärast 1988. aastat muutunud. Komisjon lisab, et uue otsuse vastuvõtmise asjakohasuse üle otsustamiseks ei olnud nõuandekomiteega konsulteerimine kohustuslik.

236 Lõpuks märgib komisjon, et määruse nr 99/63 artikli 1 kohaselt ei ole nõuandekomiteega konsulteerimine vajalik enne, kui osapooled on ära kuulatud. Kuna osapooli ei olnud vaja uuesti ära kuulata, ei olnud vaja ka nõuandekomiteega uuesti konsulteerida (21. septembri 1989. aasta otsus liidetud kohtuasjades 46/87 ja 227/88: Hoechst vs. komisjon, EKL 1989, lk 2859, punkt 54).

237 Komisjon lisab, et otsuse vastuvõtmise ja uuesti vastuvõtmise asjakohasuse üle otsustamine on tema ainupädevuses (vt eespool osundatud kohtuotsus Parker Pen vs. komisjon, punkt 65) ning seetõttu ei olnud ta kohustatud ettevõtjaid mis tahes väidetava menetlusliku valiku osas ära kuulama. Ka ei eksisteeri mingit eraldi komisjoni otsust ettenähtust erineva menetluse kasutamise kohta.

238 Lõpuks märgib komisjon, et väidetavad kohtupraktika muudatused, mis puudutavad kooskõlastatud tegevuse mõistet ja toimikuga tutvumise õigust, ei ole asjakohased, kuna neil puudub seos vaadeldava perioodi osas esitatud vastuväidete sisuga. Need väidetavad kohtupraktika muudatused ei põhjusta hagejate suhtes esitatud vastuväidete muutumist. Isegi kui hagejatel võib olla võimalik tugineda neile muudatustele, et saavutada eelneva haldusmenetluse tühistamine, ei saa neist muudatustest tuleneda vaidlustatud otsuse tühistamine põhjusel, et komisjon ei alustanud menetlust uuesti.

239 Igal juhul ei moodusta menetluslikud küsimused, mille osas kohtupraktika olevat muutunud, tavaliselt vastuväiteteatise osa, mistõttu komisjon neid oma otsuses ei käsitlenud (vt eespool osundatud kohtuotsused 48/69: ICI vs. komisjon ja Michelin vs. komisjon). Toimikuga tutvumise õigusega seotud küsimused, millele vaidlustatud otsuses viidatakse, ei moodustanud osa otsuse resolutiivosa aluseks olevatest põhjendustest.

240 Elf Atochemi osas märgib komisjon, et selle hageja väide, mille kohaselt talle oleks tulnud anda võimalus esitada oma seisukoht *non bis in idem* ja proportsionaalsuse põhimõtete rakendamise kohta, ei ole asjakohane, kuna antud juhul ei ole küsimus neis põhimõtetes. Komisjon väidab ka, et hageja väide PVC turul 1988. aasta ja 1994. aasta vahelisel perioodil toimunud muutuste kohta ei ole asjakohane, sest need muutused, kui need tõepoolest toimusid, ei mõjuta kuidagi hinnangut aastatel 1980–1984 toimunud. Komisjon täpsustab kohtuasjas T-313/94, et vaidlustatud otsusest ei ilmne kuidagi, et otsuse resolutiivosa artikkel 2 põhineks aastatel 1988–1994 toimunud.

241 BASFi, Wackeri ja Hoechsti puhul väidab komisjon vastuseks ärakuulamise ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahelise ajavahemiku pikkusele rajatud väitele, et konkurentsiküsimustes läbi viidav haldusmenetlus ei ole kriminaalõigusliku olemusega ja selliste menetluse puhul ei kohaldata põhimõtet, et lõpliku otsuse tegemisel võib aluseks võtta ainult suulises menetluses käsitletud asjaolusid (Mündlichkeitsgrundsatz). Seetõttu võivad ärakuulamise tulemustest komisjoni liikmetele teatada komisjoni poolt määruse nr 99/63

artikli 9 lõike 1 alusel määratud isikud, kusjuures komisjoni liikmed ei pea isiklikult ärakuulamise juures viibima (vt eespool osundatud kohtuotsus Boehringer vs. komisjon, punkt 23). Komisjon juhib tähelepanu ka sellele, et ärakuulamiste eest vastutav ametnik on kohustatud koostama ärakuulamise protokollid ning asjaomane ettevõtja peab selle protokollid läbi lugema ja kinnitama.

242 Asjaolu, et rikkumise ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahel, 1988. aasta otsuse ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahel ning ärakuulamise ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahel on kulunud aega, ei andnud iseenesest õigust ärakuulamisele, sest ühenduse seadusandja kavatsuse kohaselt peatub aegumistähtaja kulgemine kohtumenetluse ajaks (määruse nr 2988/74 artikkel 3). Shell, mis samuti tugineb rikkumise ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahelisele ajavahemikule, ei kandnud sellega seoses mingit kahju.

243 Lisaks ei võetud vaidlustatud otsust vastu üllatusena. Vastupidi – komisjon tegi oma kavatsused teatavaks pressiteatega, mis avaldati Euroopa Kohtu otsusega samal päeval.

244 Komisjon eitab väidet, nagu oleks ta rikkunud EMP lepingut, sest see on *ratione temporis* kohaldamatu, kuna vaidlustatud otsuse tegemiseni viinud asjaolud ilmsid enne selle lepingu jõustumist 1. jaanuaril 1994.

245 BASFi, Wackeri ja Hülsi väidetele vastuseks märgib komisjon, et õigustalituse kirjalik arvamus PVC tootjate suhtes uue otsuse vastuvõtmise kohta 1988. aasta otsuse tegemisele eelnenud haldusmenetluse alusel puudub. Ent igal juhul oleks selline arvamus sisedokument ja kolmandatel isikutel poleks õigust sellega tutvuda (vt eespool osundatud kohtuotsus Hüls vs. komisjon, punkt 86).

Esimese Astme Kohtu hinnang

246 Igas menetluses, mis võib kaasa tuua karistuse määramise, eriti trahvi või karistusmakse määramise, on kaitseõigus ühenduse õiguse põhiprintsiip, mida tuleb järgida ka siis, kui kõnealune menetlus on haldusmenetlus (vt eespool osundatud kohtuotsus Hoffman-La Roche vs. komisjon, punkt 9).

247 Selle põhimõtte rakendamiseks sätestatakse määruse nr 17 artikli 19 lõikes 1 ja määruse nr 99/63 artiklis 4, et komisjon peab oma lõplikus otsuses esitama üksnes need vastuväited, mille kohta asjaomastel ettevõtjatel ja ettevõtjate liitudel on olnud võimalus esitada oma seisukohad.

248 Asjaomaste ettevõtjate ja ettevõtjate liitude õigus esitada haldusmenetluse kirjalikes ja suulistes etappides oma seisukohad asjaolude kohta, mille suhtes komisjonil on vastuväiteid, on kaitseõiguse oluline osa (vt eespool osundatud kohtuotsus (Hoechst vs. komisjon, punkt 52). Selline ärakuulamine on vajalik selleks, et võimaldada neil menetlusosalistel esitada omapoolsed märkused nende suhtes esitatud vastuväidete kohta, mida komisjon kavatses oma otsustes käsitleda (määruse nr 99/63 preambuli kolmas põhjendus).

249 Seega eeldab kaitseõigus seda, et igale asjaomasele ettevõtjale või ettevõtjate liidule antakse võimalus väljendada oma seisukohta tema suhtes esitatud väidete suhtes, mida komisjon kavatses käsitleda konkurentsieeskirjade rikkumisega seoses vastu võetavas lõplikus otsuses.

250 Käesolevas asjas on juba otsustatud, et 1988. aasta otsuse tühistamine ei mõjutanud otsuse vastuvõtmisele eelnenud ettevalmistavate meetmete kehtivust, mis võeti enne seda

etappi, milles tehti viga (vt eespool punkt 189). Seega ei mõjutanud 15. juuni 1994. aasta kohtuotsus hagejatele 1988. aasta aprilli algul edastatud vastuväiteteatise kehtivust. Samadel põhjustel ei mõjutatud ka komisjoni poolt läbi viidud haldusmenetluse suulise etapi, mis toimus 1988. aasta septembris, kehtivust.

251 Järelikult oli asjaomaste ettevõtjate uuesti ärakuulamine enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist vajalik ainult niivõrd, kui vaidlustatud otsus sisaldas uusi vastuväiteid, mis olid Euroopa Kohtu poolt tühistatud esialgse otsusega võrreldes uued.

252 Kuna hagejad ei eita, et vaidlustatud otsuse tekst ei sisalda ühtki uut vastuväidet võrreldes 1988. aasta otsuse tekstiga, oli komisjonil õigus võtta vaidlustatud otsus vastu asjaomaseid ettevõtjaid uuesti ära kuulamata. Asjaolu, et vaidlustatud otsuse tegemise ajal valitsesid esialgse otsusega võrreldes teistsugused faktilised ja õiguslikud tingimused, ei tähenda seda, et vaidlustatud otsus sisaldab uusi vastuväiteid.

253 Kuna komisjon ei olnud kohustatud asjaomaseid ettevõtjaid uuesti ära kuulama, ei saanud ta rikkuda oma 23. novembri 1990. aasta otsust ärakuulamise kohta menetlustes, mis viiakse läbi EMÜ asutamislepingu artiklite 85 ja 86 alusel ning ESTÜ asutamislepingu artiklite 65 ja 66 alusel. See otsus ei olnud vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluse suulise etapi suhtes tollal kohaldatav.

254 Nõuandekomitee osas, mille pädevus ja koosseis ning konsulteerimise kord on sätestatud määruse nr 17 artikli 10 lõigetes 3–6, märgib Esimese Astme Kohus, et nõuandekomitee esitas oma arvamuse komisjoni otsuse eelnõu kohta 1. detsembril 1988.

255 Hagejate väitega, et antud asja asjaolusid arvestades oleks komisjon pidanud enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist nõuandekomiteega uuesti konsulteerima, ei saa nõustuda.

256 Määruse nr 99/63 artiklis 1 sätestatakse, et „...enne konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega konsulteerimist peab komisjon korraldama ärakuulamise vastavalt määruse nr 17 artikli 19 lõikele 1”. See säte kinnitab, et asjaomaste ettevõtjate ärakuulamine ja nõuandekomiteega konsulteerimine on vajalikud samasugustes olukordades (vt eespool osundatud kohtuotsus Hoechst vs. komisjon, punkt 54).

257 Nagu Esimese Astme Kohus on juba otsustanud (punkt 252 eespool), ei olnud asjaomaste ettevõtjate uus ärakuulamine antud asja asjaolusid arvestades enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist vajalik. Võttes arvesse, et võrreldes 1988. aasta otsusega, mille eelnõu osas nõuandekomiteega määruse nr 17 artikli 10 lõike 5 kohaselt konsulteeriti, sisaldab vaidlustatud otsus ainult formaalseid muudatusi, mis ei mõjuta vastuväiteid, ei olnud nõuandekomiteega vaja uuesti konsulteerida.

258 Lõpuks tuleb märkida, et vaidlustatud otsuse sissejuhatavas osas viidatakse selgesõnaliselt nõuandekomiteega konsulteerimisele. Seega tuleb tagasi lükata SAVi ja ICI väide, et vaidlustatud otsus ei ole selles mõttes piisavalt põhjendatud.

259 Seoses väitega, mille kohaselt on komisjon jätnud täitmata kohustuse teha koostööd EFTA järelevalveametiga, piisab tõdemusest, et kuna enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist ei olnud vaja asjaomaseid ettevõtjaid uuesti ära kuulata ega nõuandekomiteega uuesti konsulteerida, ei olnud EMP lepingu ning protokollide 21 ja 23 vastavad sätted poolelioleva haldusmenetluse suhtes kohaldatavad. Need sätted jõustusid 1. jaanuaril 1994 ehk kuupäeval,

mil komisjoni ja EFTA järelevalveameti koostööd eeldavad menetlusetapid – ettevõtjate ärakuulamine ja nõuandekomiteega konsulteerimine – olid juba läbitud.

260 Hagejad viitavad ka kohtupraktikale, millest tuleneb, et isiku kaitseõiguse austamine isiku vastu algatatud menetluses, mis võib viia selle isiku kahjuks tehtud otsuseni, kujutab endast ühenduse õiguse aluspõhimõtet, mis peab olema tagatud isegi menetlust puudutavate eeskirjade puudumisel (vt näiteks eespool osundatud kohtuotsus *Madalmaad jt vs. komisjon*, punkt 44).

261 Sellest kohtupraktikast ei tulene aga, et komisjon oli kohustatud hagejad uuesti ära kuulama enne nende kahjuks otsuse tegemist.

262 Ei tohiks unustada, et asutamislepingu artikli 85 rikkumise tuvastamiseks läbi viidavate haldusmenetluste suhtes kohaldatakse määruseid nr 17 ja 99/63. Need õigusaktid sisaldavad sätteid (vt punkt 247 ülal), mis selgesõnaliselt ja tulemuslikult tagavad kaitseõiguse austamise.

263 Igal juhul tuleneb sellest kohtupraktikast, et kaitseõiguse austamine eeldab seda, et enne lõpliku otsuse vastuvõtmist edastatakse täpne ja täielik vastuväiteteatis, milles on välja toodud kõik need vastuväited, mida komisjon kavatses otsuse adressaadi vastu esitada.

264 Seetõttu ja vastupidiselt hagejate poolt väidetule ei tulene sellest kohtupraktikast, et kaitseõiguse austamine seab komisjonile ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise tuvastamiseks mitme ettevõtja vastu menetluse algatamisel mis tahes kohustusi peale kohustuse tagada, et iga ettevõtja saaks selle menetluse vältel esitada oma seisukohad väidetud faktide ja asjaolude õigsuse ja asjakohasuse kohta ning nende dokumentide kohta, mille põhjal komisjon väidab, et ettevõtja on rikkunud ühenduse õigust.

265 Samamoodi on asjakohatu kohtuasjas *Transocean Marine Paint vs. komisjon* tehtud otsus, millele hagejad viitavad, põhjendamaks uue ärakuulamise kohustuslikkuse väidet, sest selles kohtuasjas oli tegemist erijuhtumiga, nimelt vajadusega tagada ettevõtja kaitseõigus juhul, kui komisjon kavatses asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel teatud tingimustel kohaldada erandit.

266 Seega ei olnud komisjon enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist kohustatud võimaldama asjaomastel ettevõtjatel avaldada oma seisukohad nende suhtes vastu võetava uue otsuse kavatsuse kohta, menetlusliku valiku kohta, teatud faktiliste ja õiguslike asjaolude kohta ega vaidlustatud otsuse ja tühistatud esialgse otsuse tekstide erinevuste kohta. Tuleb rõhutada, et hagejad ei ole väitnud, nagu oleks nende asjaolude näol tegemist uute vastuväidetega.

267 Seda, et komisjon ei olnud kohustatud asjaomaseid ettevõtjaid uuesti ära kuulama, ei mõjuta ka asjaolu, et haldusmenetluse suulise etapi ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise vahele jäi kuus aastat. Ettevõtjatel oli 1988. aasta septembris võimalik esitada suuliselt oma seisukohad vastuväidete suhtes, mis nimetatud ajast saadik ei muutunud ja mis sisaldasid ka vaidlustatud otsuses.

268 Lõpuks tuleb märkida, et isegi kui komisjoni õigustalitus edastas oma arvamuse PVC tootjate suhtes uue otsuse vastuvõtmise kohta 1988. aasta otsuse tegemisele eelnenud haldusmenetluse alusel, ei eelda kaitseõiguse austamine seda, et ettevõtjatele, kelle suhtes on algatatud asutamislepingu artikli 85 lõike 1 alusel menetlus, tuleks anda võimalus seda arvamust kommenteerida, kuna tegemist on puhtalt komisjoni sisedokumendiga. Tuleb ka

tähele panna, et komisjon ei ole kohustatud õigustalituse arvamust arvestama, nii et selle arvamuse näol ei ole tegemist otsustava teguriga, mida ühenduse kohus peab oma hinnangus arvesse võtma (vt selle kohta eespool osundatud kohtuotsus Hüls vs. komisjon, punkt 86).

269 Samuti peab Esimese Astme Kohus lükkama tagasi LVMi ja DSMi väited (vt punkt 140 eespool), mille kohaselt on vaidlustatud otsus õigusvastane, kuna eelneva menetluse puudumisel on selline otsus konkurentsi kaitsmise eesmärgi saavutamiseks ebaproportsionaalne vahend. Siinkohal piisab tõdemusest, et komisjon ei olnud kohustatud ettevõtjaid enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist uuesti ära kuulama. Seega põhineb hagejate esitatud ebaproportsionaalsuse väide valedel eeldustel.

270 Eeltoodust järeldub, et hagejate väited tuleb tervikuna tagasi lükata.

B – Vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel ja kinnitamisel tehtud vead

271 Mõned hagejad väidavad, et komisjoni poolt vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ja kinnitamise menetluses esines rikkumisi.

272 Kohtuistungil loobusid Wacker ja Hoechst vaidlustatud otsuse kinnitamatajätmise väitest ja kohtusekretär protokollis selle loobumise. Esimese Astme Kohus on seisukohal, et sellest väitest loobumine tähendab ka loobumist väitest, et Wackerile ja Hoechstile edastatud vaidlustatud otsuse koopiad ja originaal on erinevad, kuna need väited on omavahel lahutamatu seotud.

273 Hagejate väited koosnevad mitmest osast.

1. 17. veebruaril kinnitatud komisjoni töökorra õigusvastatus

Poolte argumendid

274 LVM ja DSM viitavad asjaolule, et vaidlustatud otsus võeti vastu 17. veebruaril 1993 kinnitatud komisjoni töökorra alusel (EÜT 1993 L 230, lk 16; edaspidi „komisjoni töökord”). Töökorra artikli 16 kohaselt tuleb komisjoni poolt vastu võetud õigusaktid, mis on lisatud vastuvõtmise istungi protokollile, kinnitada presidendi ja peasekretäri allkirjadega protokollil esimesel lehel.

275 LVM ja DSM väidavad, et menetlusosaline võib tugineda kodukorra rikkumisele, nagu oleks tegemist olulise menetlusnormi rikkumisega (vt eespool osundatud kohtuotsus BASF jt vs. komisjon, punkt 75). Õigusaktide kinnitamist käsitlevad sätted ei ole tegelikult kooskõlas viimatinimetatud kohtuotsuses (punktid 75 ja 78) ja 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuses (punktid 75, 76 ja 78) esitatud põhimõtetega, mille kohaselt nõue kinnitada õigusakt komisjoni presidendi ja peasekretäri allkirjadega õigusaktil endal on ühenduse õigusest tulenev nõue, mille eesmärk on tagada õiguskindlus. Seega puudus nõuetekohaselt kinnitatud hollandikeelne õigusakt.

276 Enichem väidab, et komisjon rikkus vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel kas 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuses esitatud põhimõtteid või oma töökorda. Hageja väidab, et komisjoni töökorra artiklid 2 ja 16, mis käsitlevad õigusaktide vastuvõtmist ja kinnitamist, on vastuolus kollektiivse vastutuse põhimõttega.

277 Lisaks ei taga komisjoni töökorra artiklis 16 sätestatud kinnitamise reeglid ühenduse kohtu poolt nõutavat õiguskindlust, kuna neis nähakse ette õigusakti kinnitamise asemel protokollide kinnitamine.

278 Vastuseks LVMile ja DSMile märgib komisjon, et töökorra õigusvastasuse väide on vastuvõetamatu. Institutsiooni töökord ei ole üldkohaldatav õigusakt, mis oleks tervikuna ja otseselt kohaldatav kõikides liikmesriikides asutamislepingu artikli 184 tähenduses. Igal juhul ajavad LVM ja DSM asutamislepingu artiklis 163 viidatud kollektiivse otsustamise põhimõtte segamini otsuste kinnitamisega. Seetõttu on väär väita, et komisjoni töökorra artikkel 12, mis kehtis 1988. aasta otsuse vastuvõtmise ajal, oli kollektiivse vastutuse põhimõtte järgimise tagamise ainuke vahend (15. juuni 1994. aasta kohtuotsus, punktid 72–77).

279 Komisjoni arvates ei ole Enichem tõendanud, et komisjoni töökord on vastuolus ühenduse kohtu otsusega, ega näidanud, mil moel see väidetav vastuolu puudutab vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega seotud asjaolusid (27. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas T-35/92: Deere vs. komisjon, EKL 1994, lk II-957).

Esimese Astme Kohtu hinnang

280 Kõigepealt märgib Esimese Astme Kohus, et hagejate väiteid tuleb mõista nii, et hagejate arvates olid vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorra mitmed sätted õigusvastased. Tuginedes asutamislepingu artiklile 184, seavad hagejad kaudselt kahtluse alla komisjoni töökorra teatud sätete kehtivuse, viidates asutamislepingu artiklist 173 tulenevatele hagi alustele, nimelt asutamislepingu või selle kohaldamiseks kehtestatud rakendusakti rikkumisele.

281 Väide, mille kohaselt olid komisjoni töökorra artiklid õigusvastased, jaguneb kaheks. Esiteks väidavad LVM, DSM ja Enichem, et töökorra artikli 16 esimene lõik, mis puudutab õigusaktide kinnitamise üksikasjalikke reegleid, on vastuolus Euroopa Kohtu poolt 15. juuni 1994. aasta otsuses viidatud õiguskindluse põhimõttega. Teiseks väidab Enichem, et komisjoni töökorra artikli 2 punkt c ja artikli 16 teine lõik, mis puudutavad delegerimise korda, on vastuolus kollektiivse vastutuse põhimõttega.

- Õigusvastasuse väite vastuvõetavus

282 Esimese Astme Kohus peab vajalikuks uurida omal algatusel õigusvastasuse väidet tervikuna, piirdumata komisjoni esitatud vastuväidete käsitlemisega.

283 Asutamislepingu artiklis 184 sätestatakse, et „[o]lenemata artikli 173 viiendas lõigus ettenähtud tähtaja lõppemisest võib menetluses, kus arutamisele tuleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu ühiselt vastuvõetud määrus või nõukogu, komisjoni või EKP määrus, iga menetlusosaline taotleda Euroopa Kohtult artikli 173 teises lõigus esitatud alustel selle määruse kohaldamata jätmist”.

284 Kõigepealt tuleb märkida, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt (vt eespool osundatud kohtuotsus Simmenthal vs. komisjon, punktid 39–41) väljendab asutamislepingu artikkel 184 üldpõhimõtet, mis tagab igale menetlusosalisele õiguse vaidlustada neid otseselt ja isiklikult puudutava otsuse tühistamiseks institutsioonide selliste varasemate aktide kehtivus, mis on vaidlustatud otsuse õiguslikuks aluseks, kui menetlusosalistel ei olnud õigust esitada otse asutamislepingu artikli 173 alusel hagi aktide vastu, mis toovad nende suhtes kaasa õiguslikke tagajärgi, ilma et neil oleks olnud võimalus taotleda vastavate aktide tühistamist.

285 Asutamislepingu artiklit 184 tuleb tõlgendada laiemalt, et tagada institutsioonide aktide õiguspärasuse tulemuslik hindamine. Euroopa Kohus on selles kontekstis Simmenthali kohtuotsuses (punkt 40) juba otsustanud, et selle artikli kohaldamisala tuleb laiendada kõigile institutsioonide aktidele, mis vaatamata sellele, et tegemist ei ole määrustega, omavad viimastega analoogilist mõju.

286 Esimese Astme Kohus asub seisukohale, et asutamislepingu artikli 184 kohaldamisala tuleb laiendada institutsiooni töökorrale, milles – ehkki see töökord ei ole vaidlustatud otsuse õiguslik alus ega tekita nimetatud artikli mõistes määrusega analoogseid tagajärgi – on määratletud selle otsuse vastuvõtmisel järgitavad olulised menetlusnormid ja mis seega tagab otsuse adressaatide jaoks õiguskindluse. Mis tahes otsuse adressaadil peab olema võimalik kaudselt vaidlustada selle meetme kehtivus, mis määrab ära otsuse formaalse kehtivuse, vaatamata sellele, et kõnealune meede ei ole selle otsuse õiguslik alus, kui otsuse adressaadil ei olnud võimalik taotleda meetme tühistamist enne vaidlustatud otsuse kohta teate saamist.

287 Seega võib õigusvastasuse väite esitada komisjoni töökorra nende sätete vastu, mille eesmärk on tagada isikute kaitse.

288 Teiseks tuleks meeles pidada, et õigusvastasuse väide peab piirduma vaidluse lahendamise seisukohalt olulise osaga.

289 Asutamislepingu artikli 184 eesmärk ei ole võimaldada menetlusosalisel vaidlustada mis tahes hagiga seoses igasuguse üldkohaldatava meetme kehtivust. Üldkohaldatav akt, mille õigusvastasusele viidatakse, peab olema hagi esemeks olevale juhtumile otseselt või kaudselt kohaldatav ning üldakti ja vaidlustatud üksikotsuse vahel peab olema otsene õiguslik seos (31. märtsi 1965. aasta otsus kohtuasjas 21/64: *Macchiorlati Dalmas e Figli vs. Ülemamet*, EKL 1965, lk 227, eelkõige lk 245; 13. juuli 1966. aasta otsus kohtuasjas 32/65: *Itaalia vs. nõukogu ja komisjon*, EKL 1966, lk 563, eelkõige lk 594; ja 26. oktoobri 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-6/92 ja T-52/92: *Reinarz vs. komisjon*, EKL 1993, lk II-1047, punkt 57).

290 Käesolevas asjas soovitakse õigusvastasuse väite teise osaga tuvastada, et komisjoni töökorra sätted, mis reguleerivad delegerimist, on vastuolus kollektiivse vastutuse põhimõttega. Samas ei väida Enichem, et vaidlustatud otsus võeti vastu delegeritud volituste alusel, ega esita mingeid tõendeid selle kohta. Kuna Enichem ei ole tõendanud vaidlustatud otsuse ja töökorra väidetavalt õigusvastaste sätete vahelise otsese õigusliku seose olemasolu, tuleb selle väite teine osa vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

291 Õigusvastasuse väite esimese osa puhul tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsus kinnitati komisjoni töökorra artikli 16 esimese lõigu sätete alusel. Seega eksisteerib otsene õiguslik seos vaidlustatud otsuse ja komisjoni töökorra selle artikli vahel, mis hagejate väitel on õigusvastane.

292 Selles artiklis on sätestatud hagejate kahjuks tehtava otsuse kinnitamise üksikasjalikud reeglid. Komisjoni töökorra üksikasjalike sätete kohaselt on õigusaktide kinnitamise eesmärk garanteerida õiguskindlus, s.t tagada, et komisjoni liikmete kolleegiumi poolt vastu võetud tekst fikseeritakse keeltes, milles see tekst siduv on (15. juuni 1994. aasta kohtuotsus, punkt 75). Eeltoodust tuleneb, et selle artikliga soovitakse kaitsta otsuste adressaate; niisiis võib selle sätte vastu esitada õigusvastasuse väite.

293 Järelikult on LVMi, DSMi ja Enichemi poolt komisjoni töökorra artikli 16 esimese lõigu vastu esitatud õigusvastasuse väide vastuvõetav. Seetõttu tuleb uurida, kas see väide on õiguskindluse tagamise nõude täitmatajätmise osas põhjendatud.

- Komisjoni töökorra artikli 16 esimese lõigu õigusvastasus tulenevalt õiguskindluse tagamise nõude täitmatajätmisest

294 Hagejate väitel on vaidlustatud otsus õigusvastane, kuna komisjoni töökorra artikli 16 esimeses lõigus sätestatud üksikasjalikud reeglid õigusaktide kinnitamise kohta on vastuolus Euroopa Kohtu poolt 15. juuni 1994. aasta otsuses viidatud õiguskindluse põhimõttega.

295 Vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud töökorra artikli 16 esimeses lõigus sätestatakse:

„Komisjoni poolt istungil või kirjaliku menetluse teel vastu võetud õigusaktid lisatakse autentse(te)s keel(t)es selle istungi protokollile, millel need õigusaktid vastu võeti või millel tehti märge nende vastuvõtmise kohta. Õigusaktid kinnitatakse protokollis esimesel lehel presidendi ja peasekretäri allkirjaga.”

296 15. juuni 1994. aasta otsuses otsustas Euroopa Kohus, et asutamislepingu artikli 162 lõike 2 alusel on komisjon muu hulgas kohustatud võtma meetmeid, mis on vajalikud komisjoni liikmete kolleegiumi poolt vastu võetud õigusaktide täielike tekstide kindlaks identifitseerimiseks (punktid 72 ja 73).

297 Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et õigusaktide kinnitamine 1988. aasta otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 12 esimese lõigu kohaselt, milles sätestati, et „[k]omisjoni poolt istungil või kirjaliku menetluse teel vastu võetud õigusaktid tuleb kinnitada keeles või keeltes, milles need siduvad on, presidendi ja peasekretäri allkirjadega”, teenis õiguskindluse tagamise eesmärki, s.t sellega sooviti tagada, et kolleegiumi poolt vastu võetud tekstid fikseeritakse keeltes, milles need siduvad on. Euroopa Kohus lisas: „Nii saab vaidluse korral kontrollida, kas teada antud või avaldatud tekstid vastavalt täpselt kolleegiumi poolt vastu võetud tekstile ja seega ka autori kavatsusele” (punkt 75).

298 Arvestades 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse neid põhjendusi, on vaja teha kindlaks, kas komisjoni töökorra artikli 16 esimeses lõigus sätestatud reeglid (punkt 295 eespool) võimaldavad kolleegiumi poolt vastu võetud täielike tekstide kindlat identifitseerimist.

299 Kohe alguses tuleb tõdeda, et vastupidiselt hagejate poolt väidetule ei teinud Euroopa Kohus 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuses mingit otsust selle kohta, kas 1988. aasta otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 12 esimeses lõigus sätestatud kinnitamise kord oli ainuke kinnitamise meetod, mis täitnuks õiguskindluse nõude. Ehkki Euroopa Kohus viitas õigusaktide kinnitamise eesmärgile (kohtuotsuse punkt 75), ei osutanud ta, et sel ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 12 esimeses lõigus sätestatud kinnitamise kord oli ainuke selle eesmärgi saavutamiseks sobiv vahend.

300 Lisaks ei olnud poolte vahel vaidlust selles, et komisjon oli rikkunud omaenda töökorras sätestatud kinnitamiskorda, mistõttu Euroopa Kohus tuvastas, et esialgne otsus oli õigusvastane oluliste menetlusnormide rikkumise tõttu; seejuures ei pidanud Euroopa Kohus tegema otsust selle kohta, kas komisjoni vana töökorra artikli 12 esimeses lõigus sätestatud kinnitamistingimused olid õiguspärased või mitte.

301 Lõpuks väidavad hagejad, et protokoll allkirjastamine ei ole kooskõlas õiguskindluse nõudega, sest presidendi ja peasekretäri allkirjadega õigusakti puudumisel ei saa kontrollida, kas teada antud või avaldatud tekstid vastavalt täpselt komisjoni liikmete kolleegiumi poolt vastu võetud tekstile. Hagejad märgivad, et kinnitatud on ainult protokoll esimene lehekülj.

302 Seda argumenti ei saa aktsepteerida. Esimese Astme Kohus on seisukohal, et komisjoni töökorra artikli 16 esimeses lõigus sätestatud kinnitamise kord on piisav garantii, mille alusel vaidluse korral kontrollida, kas teada antud või avaldatud tekstid vastavalt täpselt kolleegiumi poolt vastu võetud tekstidele ja seega ka autori kavatsusele. Kuna see tekst on lisatud protokollile ning protokoll esimene lehekülj on allkirjastatud presidendi ja peasekretäri poolt, on loodud seos protokoll ja sellega hõlmatud dokumentide vahel, mis tagab kindlustunde kolleegiumi otsuse täpse sisu ja vormi suhtes.

303 Kui ühenduse kohus ei ole tuvastanud, et ametiasutus ei ole käitunud vastavalt oma tavapärasele tegevuspraktikale, tuleb eeldada, et ametiasutus on käitunud kohaldatavate õigusaktide kohaselt.

304 Seega tuleb komisjoni töökorra artikli 16 esimeses lõigus sätestatud tingimustele vastavat kinnitamist pidada õiguspäraseks. Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

2. Kollegiaalsuse põhimõtte ja komisjoni töökorra rikkumine

Poolte argumendid

305 LVM ja DSM väidavad, et komisjon rikkus vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel oma töökorra. Oma vastustes märgivad need hagejad, et neile edastatud vaidlustatud otsuse koopia, mis kandis märget „kinnitatud koopia”, oli allkirjastatud konkurentsiküsimuste eest vastutava komisjoni liikme poolt, mis viitas sellele, et vaidlustatud otsust ei võtnud vastu mitte komisjoni liikmete kolleegium, vaid ainult asjaomane komisjoni liige, mis on vastuolus kollegiaalsuse põhimõttega. Hagejate väitel piisab sellest asjaolust vaidlustatud otsuse kehtivuse kahtluse alla seadmiseks (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-37/91: ICI vs. komisjon ja 29. juuni 1995. aasta otsus kohtuasjas T-31/91: Solvay vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1821). LVM ja DSM paluvad Esimese Astme Kohtul kohustada komisjoni esitama selle kohta lisateavet.

306 Elf Atochem väidab, et vaidlustatud otsus võeti vastu vaevalt üks kuu pärast Euroopa Kohtu otsuse tegemist ja et komisjoni esindaja poolt ajakirjandusele edastatud teadete kohaselt võeti vaidlustatud otsus vastu ilma komisjoni liikmete kolleegiumi sisese aruteluta. Hageja märgib, et neist asjaoludest piisab vaidlustatud otsuse kehtivuse kahtluse alla seadmiseks kollegiaalsuse põhimõtte rikkumise tõttu.

307 Komisjon on seisukohal, et otsuste tegemist käsitlevate sise-eeskirjade rikkumisele saab tugineda vaid siis, kui hageja suudab konkreetsete tõendite abil näidata, et otsuse vastuvõtmise õiguspärasuses on põhjust kahelda. Kui sellised tõendid puuduvad, tuleb komisjoni otsust pidada õiguspäraselt vastuvõetuks (eespool osundatud kohtuotsus Deere vs. komisjon, punkt 31). Antud juhul ei ole hagejad mingeid konkreetseid tõendeid esitanud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

308 Asjaolu, et LVMile ja DSMile adresseeritud vaidlustatud otsuse koopiale on märgitud konkurentsiküsimuste eest vastutava komisjoni liikme nimi ja sõnad „kinnitatud koopia” (hollandi keeles „voor gelijkkluidend afschrift”), ei ole tõend selle kohta, et vaidlustatud otsuse

vastuvõtmisel rikuti kollegiaalsuse põhimõtet. Vaidlustatud otsuse tekstis on märgitud, et tegemist on komisjoni otsusega. Lisaks on samas tekstis märgitud, et vaidlustatud otsuse on pärast faktide uurimist ja õiguslikku hindamist teinud „Euroopa Ühenduste Komisjon”.

309 Seega ei ole need hagejad esitanud tõendit ega konkreetset fakti, mis võimaldaks ühenduse institutsioonide antud aktide puhul kehtivat õiguspärasuse eeldust kahtluse alla seada (vt eespool osundatud kohtuotsus (*Dunlop Slazenger vs. komisjon*, punkt 24).

310 Sellise tõendi puudumisel ei saa Esimese Astme Kohus teha korraldust taotletud uurimistoimingute kohta.

311 Lisaks tuleb märkida, et asjaolu, et vaidlustatud otsus võeti vastu varsti pärast 15. juuni 1994. aasta kohtuotsust, ja asjaolu – kui see leiab tõendamist –, et selle otsuse vastuvõtmisel ei toimunud komisjoni liikmete kolleegiumi arutelu, ei viita kuidagi kollegiaalsuse põhimõtte rikkumisele.

312 Järelikult tuleb need väited tagasi lükata.

3. Komisjoni liikmete kolleegiumile otsustamiseks edastatud toimiku koosseis

313 ICI väidab, et haldusmenetluse vigade tõttu ei olnud komisjoni liikmete kolleegiumil enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist võimalik arvesse võtta kõiki asjakohaseid dokumente, eriti ärakuulamiste eest vastutava ametniku uut aruannet ja nõuandekomiteega konsulteerimise tulemuste uut aruannet. Seega ei olnud kolleegium, mille koosseis oli pärast 1988. aastat märkimisväärselt muutunud, teadlik ICI kaitseargumentidest.

314 Komisjoni arvates puudub sellel väitel õiguslik alus.

315 Tuleb tõdeda, et pärast seda, kui Euroopa Kohus 1988. aasta otsuse oma 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega tühistas, ei teinud komisjon ühtki õiguslikku viga seoses sellega, et ta ei kuulanud asjaomaseid ettevõtjaid uuesti ära ega konsulteerinud uuesti nõuandekomiteega enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist (vt punktid 246–258 eespool).

316 Kuna hageja väide põhineb valel eeldusel, on see põhjendamatu ja tuleb tagasi lükata.

4. Põhimõtte, mille kohaselt peab asja arutama ja selle kohta otsuse tegema sama organ, ja vahetu otsustamise põhimõtte rikkumine

Poolte argumendid

317 Hüls väidab, et vastavalt põhimõttele, mille kohaselt peab asja arutama ja selle kohta otsuse tegema sama organ, võivad otsuse vastu võtta üksnes need isikud, kes osalesid menetlemises või kellel oli võimalus kujundada otsene arvamus asja kohta. Käesoleval juhul ei olnud vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäeval enamik komisjoni liikmeid, iseäranis konkurentsiküsimuste eest vastutav komisjoni liige, aga ka konkurentsi peadirektoraadi peadirektor, need, kes olid ametis asja uurimise ajal 1988. aastal.

318 Hageja märgib, et konkurentsiküsimustes ei peaks komisjoni käsitlema valitsusena, s.t liikmetest sõltumatu institutsioonina. Hageja viitab komisjoni töökorra artiklitele 1 ja 12, milles sätestatakse, et komisjon tegutseb ühiselt, ning ärakuulamiste eest vastutava ametniku eeskirja artiklile 6.

319 BASF, Wacker ja Hoechst väidavad, et komisjon on rikkunud vahetu otsustamise põhimõtet. BASF märgib, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal ei olnud enamik komisjoni liikmeid ja konkurentsi peadirektoraadi peadirektor samad isikud, kes olid ametis 1988. aastal. Seega võtsid vaidlustatud otsuse vastu isikud, kes ei olnud asjast täielikult teadlikud ja kellel ei olnud võimalust end pärast 15. juuni 1994. aasta kohtuotsust asjaga kurssi viia. Hagejad kinnitavad, et oma väitega ei nõua nad seda, et komisjoni liikmed peaksid viibima isiklikult ärakuulamiste juures, vaid et komisjoni liikmeid tuleks täpselt teavitada sellest, mida ärakuulamisel räägiti. Selleks tuleb rakendada komisjoni töökorda ja konsulteerida ärakuulamiste eest vastutava ametnikuga.

320 Lõpuks väidavad Wacker ja Hoechst, et otsuse koostanud isikud oleksid pidanud ärakuulamiste juures viibima või vähemalt oleks nad pidanud lühikese aja jooksul saama teada, millise mulje jätsid ärakuulamised teistele ärakuulamisel osalenud isikutele. Käesolevas asjas aga erines enamik ärakuulamise ajal ametis olnud komisjoni liikmeid vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal ametis olnud liikmetest.

321 Komisjon väidab, et põhimõtet, mille kohaselt peab asja arutama ja selle kohta otsuse tegema sama organ, ja vahetu otsustamise põhimõtet ei eksisteeri. Konkurentsiküsimustes rakendatav ühenduse menetlusõigus tugineb teatud funktsioonidega institutsioonidele, mitte aga neid funktsioone täitvatele isikutele (vt eespool osundatud kohtuotsus ACF Chemiefarma vs. komisjon, punktid 71 ja 72). Ei ole ühtki õigusnormi, milles tuleneks, et konkurentsimenetluse erinevad etapid peaksid toimuma komisjoni liikmete ühe ametiaja jooksul.

Esimese Astme Kohtu hinnang

322 Hagejad väidavad, et rikutud on üldpõhimõtet, mille kohaselt menetlust, mille tulemusena võidakse kehtestada trahv, läbi viiva haldusorgani koosseis peab jääma menetluse vältel samaks.

323 Sellist üldpõhimõtet ei ole (vt eespool osundatud kohtuotsus ACF Chemiefarma vs. komisjon, punkt 72).

324 Järelikult tuleb on see väide põhjendamatu ja tuleb tagasi lükata.

C – Haldusmenetluse väidetavad vead

325 Hagejad on esitanud mitu alternatiivset väidet vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluses tehtud vigade kohta. Esimese Astme Kohus märgib selles kontekstis, et kohtuistungil loobusid Wacker ja Hoechst väitest, nagu oleks haldusmenetluses rikutud nõukogu 15. aprilli 1958. aasta määruse nr 1, millega määratakse kindlaks Euroopa Majandusühenduses kasutatavad keeled (EÜT 17, 6.10.1958, lk 385; EÜT eriväljaanne 01/01, lk 3), artiklit 3, ja et kohtusekretär protokollis selle loobumise.

326 Hagejate väiteid võib eristada selle alusel, kas need puudutavad vastuväiteteatise edastamisel tehtud vigu või ärakuulamisega seotud vigu. Väidet, mille kohaselt on rikutud komisjoni toimikuga tutvumise õigust, käsitletakse pärast sisuliste küsimuste uurimist.

1. Vastuväiteteatise edastamisel tehtud vigu puudutavad väited

a) Menetlusnormide rikkumised vastuväiteteatise edastamisel

Poolte argumendid

327 Wacker ja Hoechst väidavad, et vaidlustatud otsuse aluseks on nõuetele mittevastav vastuväiteteatis. Esiteks väidavad hagejad, et neile esitatavatest vastuväidetest teatas neile ainult komisjoni ametnik, mis on vastuolus määruse nr 99/63 artikliga 2. Teiseks, mahukast dokumendist koosnev vastuväiteteatis, mille kohta oli võimatu otsustada, kas see oli täielik, oli vastuolus sama artikliga, mille kohaselt peab komisjon oma vastuväidetest teatama kirjalikult. Vastuväidetest tuleks seega teatada ühe kirjaliku dokumendi vormis. Kolmandaks oleks vastuväiteteatis pidanud olema allkirjastatud teatise autori poolt.

328 Komisjoni arvates on see väide selgelt põhjendamatu.

Esimese Astme Kohtu hinnang

329 Seoses väitega, nagu oleks vastuväiteteatise edastamine olnud delegeeritud komisjoni ametnikule, tuleb märkida, et Esimese Astme Kohtule esitatud dokumentide kohaselt oli hagejatele edastatud vastuväiteteatisele lisatud konkurentsi peadirektoraadi peadirektori asetäitja poolt peadirektori nimel allkirjastatud kiri.

330 Selle kirja allkirjastamisel ei tegutsenud peadirektori asetäitja mitte delegeeritud volituste alusel, vaid vastutavalt komisjoni liikmelt peadirektorile antud allkirjaõiguse alusel (14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 52/69: Geigy vs . komisjon, EKL 1972, lk 787, punkt 5). Selline volitamine on komisjoni poolt tema pädevuse kasutamise tavapärane viis (vt eespool osundatud kohtuotsus VBVB ja VBBB vs. komisjon, punkt 14).

331 Kuna hagejad ei ole esitanud ühtki tõendit, mis osutaks sellele, et ühenduse haldusasutused ei ole täitnud antud asja puhul kohaldatavaid eeskirju (vt eespool osundatud kohtuotsus VBVB ja VBBB vs. komisjon, punkt 14), tuleb see väide tagasi lükata.

332 Samuti tuleb tagasi lükata väited, mis puudutavad vastuväiteteatise seoses menetlusnormide rikkumist.

333 Määruse nr 99/63 artikli 2 lõikes 1 on sätestatud, et komisjon „peab kirjalikult teavitama ettevõtjaid ja ettevõtjate ühendusi nende kohta esitatud vastuväidetest”. Selles sättes ei nõuta, et vastuväiteteatis ise peab kandma käsitsi kirjutatud allkirja või et vastuväiteteatis peab koosnema ühest dokumendist.

334 Eeltoodud arvestades tuleb see väide tagasi lükata.

b) Nõukogu määruse nr 1 artikli 3 rikkumine

Poolte argumendid

335 BASF, Hüls ja Enichem väidavad, et komisjon on rikkunud määruse nr 1 artiklit 3. Vastuväiteteatis sisaldas lisasid, mis olid vastuväidete mõistmiseks vältimatult vajalikud ja mis ei olnud koostatud selle liikmesriigi keeles, mille õigussubjektid need hagejad olid. Sama kehtib ka komisjoni poolt 3. mail 1988. aastal saadetud dokumentide kohta. Enichem lisab, et komisjon on rikkunud ka määruse nr 99/63 artiklit 4.

336 Komisjon on seisukohal, et hagejate argumendid on vastuolus määruse nr 1 artikli 3 sõnastuse ja eesmärgiga. Samuti väidab komisjon, et hagejate reaktsioonide paljusus osutab sellele, et tegelikkuses ei olnud neil kuigi keeruline kõiki tõendeid mõista.

Esimese Astme Kohtu hinnang

337 Vastuväiteteatise lisasid, mis ei pärine komisjonist, ei peaks käsitlema „dokumentidena” nõukogu määruse nr 1 artikli 3 mõistes, vaid vastuväiteteatist toetavate tõendusmaterjalidena, millele komisjon tugineb. Seetõttu tuleb need lisad edastada adressaadile sellistena, nagu need on (vt eelkõige 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-148/89: Tréfilunion vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1063, punkt 21). Niisiis ei ole komisjon rikkunud nõukogu määruse nr 1 artiklit 3.

338 Seoses määruse nr 99/63 artikli 4 väidetava rikkumisega, millele viitab Enichem, tuleb tõdeda, et sellele hagejale itaalia keeles saadetud vastuväiteteatise tekst sisaldab asjakohaseid väljavõtteid lisadest. Selline esitusviis oli piisav, võimaldamaks hagejal täpselt kindlaks teha need asjaolud ja õiguslikud põhjendused, millele komisjon tugines (vt eespool osundatud kohtuotsus Tréfilunion vs. komisjon, punkt 21), ning oma õigusi vastavalt kaitsta.

339 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

c) Ebapiisav aeg vastuväiteteatisele vastamiseks

Poolte argumendid

340 Wacker ja Hoechst väidavad, et komisjon ei andnud neile võimalust toimikuga tutvumiseks ja seega ka oma seisukohtade tulemuslikuks teatavakstegemiseks (27. oktoobri 1977. aasta otsus kohtuasjas 121/76: Moli vs. komisjon, EKL 1977, lk 1971, punkt 20). Keeldudes juhtumi asjaoludele vaatamata pikendamast ettevõtjale antud tähtaega vastuväiteteatise kohta omapoolsete märkuste esitamiseks, rikkus komisjon nii kaitseõigusi kui määruse nr 99/63 artiklit 11.

341 BASF väidab, et tal ei olnud piisavalt aega talle 3. mai 1988. aasta kirjas teada antud dokumentide uurimiseks.

342 Komisjon vastab Wackerile ja Hoechstile, et ta järgis määruse nr 99/63 artikli 11 sätteid. Hagejal oli kaks kuud aega vastuväiteteatisele kirjalikult vastamiseks ja viis kuud aega 1988. aasta septembris toimunud ärakuulamiseks valmistumiseks. Need ajavahemikud olid täiesti piisavad, eriti kui võrrelda neid asutamislepingu artikli 173 viiendas lõigus sätestatud tähtajaga (14. veebruari 1978. aasta otsus kohtuasjas 27/76: United Brands vs. komisjon, EKL 1978, lk 207, punktid 270–273). Asjaolu, et mõned vastuväiteteatise lisad ei olnud koostatud hageja poolt kasutatavas keeles, ei mõjuta seda järeldust, kuna hagejal ja tema advokaadil ei saanud olla mingeid raskusi nende mõistmisel.

343 Vastuseks BASFile väidab komisjon, et arvestades komisjoni 3. mai 1988. aasta kirja sõnastust, ei saa hageja väita, et ta sai alles pärast vaidlustatud otsuse vastuvõtmist aru, et kirjale lisatud dokumendid olid tema kaitse seisukohalt olulised; selle küsimuse üle otsustabki hageja. Kuna kiri saadeti 3. mail 1988 ja vastused saabusid 10. juunil 1988, oli hagejale antud tähtaeg piisav; lisaks esitas hageja mitmeid märkusi, taotlemata mingit tähtajapikendust. Seega ei ole määruse nr 99/63 artikli 11 lõike 1 sätteid rikutud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

344 Määruse nr 99/63 artikli 2 lõikes 4 sätestatakse: „Vastuväidetest teatades peab komisjon kindlaks määrama tähtaja, mille jooksul ettevõtjad ja ettevõtjate ühendused võivad komisjonile oma seisukohad kirjalikult teatavaks teha.” Seda eesmärki silmas pidades sätestatakse sama määruse artikli 11 lõikes 1: „... võtab komisjon arvesse nii märkuste koostamiseks kuluvat aega kui ka asja kiireloomulisust.

Tähtaeg ei või olla lühem kui kaks nädalat ja tähtaega võib pikendada.”

345 Antud juhtumil saadeti vastuväiteteatis asjaomastele ettevõtjatele 5. aprillil 1988. Ettevõtjad pidid oma seisukohad vastuväidete kohta teatavaks tegema 16. maiks 1988.

346 Oma 3. mai 1988. aasta kirjaga saatis komisjon vastuväiteteatiste adressaatidele mitmeid täiendavaid dokumente, märkides, et ehkki neid dokumente vastuväiteteatises ei tsiteerita, võivad need juhtumi kui terviku hindamise seisukohalt asjakohased olla.

347 Wacker ja Hoechst taotlesid tähtaja pikendamist 15. juulini 1988. Oma 18. mai 1988. aasta kirjas teatas komisjon otsusest pikendada tähtaega kuni 10. juunini 1988, arvestades eelkõige seda, et lisadokumendid saadeti 3. mail 1988.

348 BASFi taotlusele tähtaja pikendamise kohta, mis saadeti 5. mail 1988 ja mille komisjon sai kätte 17. mail 1988, vastas komisjon oma 24. mai 1988. aasta kirjas, et on vastuväiteteatile vastamise tähtaega pikendanud 10. juunini 1988.

349 Esimese Astme Kohus on seisukohal, et antud juhtumi asjaolusid arvestades oli hagejatele võimaldatud umbes kahekuuline tähtaeg piisav, võimaldamaks neil vastuväiteteatile vastata (vt selle kohta eespool osundatud kohtuotsus United Brands vs. komisjon, punktid 272 ja 273).

350 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

2. Ärakuulamisega seoses tehtud vigu puudutavad väited

a) Ebapiisav aeg ärakuulamiseks valmistumiseks

351 Wacker ja Hoechst väidavad, et ärakuulamise eest vastutaval ametnikul ei olnud piisavalt aega ärakuulamiseks valmistumiseks.

352 Komisjon väidab, et selle väite toetuseks ei ole esitatud mingeid tõendeid.

353 Ehkki hagejatel oli õigus sellist väidet esitada, ei ole nad näidanud, miks oli ärakuulamise eest vastutavale ametnikule ärakuulamiseks valmistumiseks võimaldatud aeg ebapiisav või – isegi kui see väide oleks põhjendatud – miks see asjaolu peaks haldusmenetluse kehtivuse kahtluse alla seadma.

354 Järelikult tuleb see väide põhjendamatus tõttu tagasi lükata.

b) Määruse nr 1 artikli 3 rikkumine

Poolte argumendid

355 BASF, Hüls ja Enichem väidavad, et komisjon on rikkunud määruse nr 1 artiklit 3. Ärakuulamise protokollis esitati erinevate osapoolte seletused vaid nendes keeltes, mida need osapooled kasutasid, mitte aga üksnes selle liikmesriigi keeles, mille õigussubjektid hagejad on. BASFi väite kohaselt on need seletused olulised, kuna kõikidele ettevõtjatele esitatud vastuväite kohaselt on nad omavahelist tegevust kooskõlastanud.

356 Komisjoni arvates on see väide põhjendamatu.

Esimese Astme Kohtu hinnang

357 Määruse nr 66/63 artikli 9 lõikes 4 sätestatakse, et „iga ärakuulatava isiku antud seletuste oluline osa kantakse protokollis, mille see isik läbi loeb ja kinnitab”.

358 Käesoleval juhul on ilmne, et hagejatel oli võimalik tulemuslikult tutvuda omaenda seletuste oluliste osadega, mis protokollis kanti.

359 Hagejad, kes ei eita, et neil oli võimalik jälgida ärakuulamisel räägitut sünkroontõlke abil, ei ole pealegi väitnud, et muu liikmesriigi kui nende jurisdiktsiooni keeles kirjutatud protokolliosade tõlke puudumise tõttu sisaldas protokoll neid puudutavas osas olulisi vigu või puudujääke, millel oleks olnud niivõrd kahjulikud tagajärjed, et haldusmenetluse kehtivuse võiks seada kahtluse alla (vt eespool osundatud otsus ACF Chemiefarma vs. komisjon, punkt 52 ja eespool osundatud otsus Parker Pen vs. komisjon, punkt 74).

360 Seega tuleb see väide tagasi lükata.

c) Ära kuulamise protokollis ebatäielikkus

Poolte argumendid

361 BASF väidab, et ärakuulamise protokoll on ebatäielik. Protokoll ei sisalda teiste ettevõtjate seletuste otsustava tähtsusega osi. Vastupidiselt protokollis väidetule ei olnud protokollile lisatud kõigi asjaomase ettevõtjate nimel esitatud seletusi, hageja seletusi ega teiste ettevõtjate seletusi. Kuna neid ettevõtjaid süüdistati kooskõlastatud tegevuses, oli nende jaoks oluline tutvuda teiste osapoolte esitatud seletustega. BASF lisab, et komisjon ei saa tugineda määruse nr 99/63 artikli 9 lõikele 4, kuna see puudutab üksnes protokollis sisu täpsuse kontrollimist ärakuulatatud isiku poolt, mitte aga õigust tutvuda teiste osapoolte antud seletustega.

362 Wacker ja Hoechst esitasid samasuguse väite, märkides, et protokollis ei mainita erinevate ettevõtjate ühesuguseid seletusi.

363 Komisjon on seisukohal, et BASFile edastatud ärakuulamise protokoll vastab määruse nr 99/63 artikli 9 lõikele 4, kuna võimaldab hagejal kinnitada tema poolt antud seletused. Ei oleks otstarbekas edastada hagejale kinnitamiseks teiste ettevõtjate ja nende advokaatide poolt ärakuulamisel antud seletuste teksti.

364 BASF, Wacker ja Hoechst olid neist seletustest nii või teisiti teadlikud, kuna nad osalesid ärakuulamisel.

Esimese Astme Kohtu hinnang

365 Komisjonis toimunud haldusmenetluse suulises etapis, mis toimus 5.–8. septembril ja 19. septembril 1988. aastal, oli asjaosalistel võimalik esitada oma ühised seisukohad teatud küsimuste kohta.

366 Ära kuulamise protokollis, mis saadeti kõigile osalistele, esitati ühised seletused kokkuvõtlikult.

367 Protokollis ilmneb ka, et asjaosaliste nimel antud erinevate ütluste täielik tekst oleks pidanud sisalduma protokollis osaks olevates lisades. Tuleb tõdeda, et neid lisasid protokollile ei lisatud.

368 Selle asjaolu näol ei ole tegemist haldusmenetluse veaga, mis muudaks haldusmenetluse tulemusena vastu võetud vaidlustatud otsuse õigusvastaseks. Määruse nr 99/63 artikli 9 lõike 4 (tsiteeritud eespool punktis 357) eesmärk on tagada ära kuulatud isikutele, et protokoll vastab nende poolt öeldu sisulisele osale (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: ICI vs. komisjon, punkt 29). Niivõrd, kui ühised seisukohad puudutasid hagejaid, oli hagejatel võimalik nende seisukohtade sisu teada, sest need kanti ära kuulamise protokollis. Lisaks ei väida hagejad, et nende seisukohtade kokkuvõte sisaldab vigu. Arvestades seda, et need seisukohtade esitati hagejate nimel, ei saa hagejad väita, nagu poleks nad neist seisukohtadest piisavalt teadlikud olnud.

369 Ka ei ole asjaolu näol, et BASFi ja teiste osaliste poolt esitatud seisukohtade teksti ei edastatud protokollis lisana, tegemist haldusmenetluse sellise veana, mille tõttu võiks vaidlustatud otsust pidada õigusvastaseks, kuna protokollis endas on kõik olulised seisukohad esitatud.

370 Igal juhul tuleb tõdeda, et BASF, Wacker ja Hoechst osalesid ära kuulamisel ja neil oli seega võimalik saada teada, millised seisukohad esitati ühiselt ja milliseid arvamusi esitasid teised osapooled ainult enda nimel.

371 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

d) Ära kuulamise eest vastutava ametniku arvamuse puudumine

Poolte argumendid

372 Wacker ja Hoechst väidavad, et neile oleks tulnud anda võimalus tutvuda ära kuulamise eest vastutava ametniku arvamusega ja selle kohta oma märkused esitada. Komisjon jättis ära kuulamise eest vastutava ametniku arvamuse õigusvastaselt esitamata.

373 BASF ja Hüls väidavad, et vaidlustatud otsus on õigusvastane, kuna arvesse ei ole võetud ära kuulamise eest vastutava ametniku aruannet. 1988. aasta otsuse tegemise ajal ära kuulamise eest vastutava ametniku poolt koostatud aruanne võiks sisaldada hinnanguid faktidele ja õigusküsimustele, mis toetavad ettevõtjate märkusi. Seetõttu paluvad need hagejad, et Esimese Astme Kohus kohustaks komisjoni esitama ära kuulamise eest vastutava ametniku aruande.

374 Komisjon lükkab ära kuulamise eest vastutava ametniku aruande edastamise taotluse tagasi, väites, et tegemist on sisedokumentiga, millega kolmandatel isikutel ei ole õigust tutvuda.

Esimese Astme Kohtu hinnang

375 Esimese Astme Kohtu märgib, et kaitseõigused ei nõua, et asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 sätestatud menetluses osalevad ettevõtjad peaksid saama kommenteerida ära kuulamise eest vastutava ametniku aruannet, mis on täielikult komisjoni sisedokument. Kuna selle aruande näol on tegemist üksnes nõuandva arvamusega, mis ei ole komisjonile mingil moel siduv, siis ei ole sellel aruandel otsustavat tähendust, mida ühenduse kohtud peaksid järelevalve teostamisel arvesse võtma (11. detsembri 1986. aasta määrus kohtuasjas 212/86 R: ICI vs. komisjon, EKlis avaldamata, punktid 5–8). Kaitseõiguste järgimine on piisavalt tagatud, kui lõpliku otsuse vastuvõtmises osalevaid mitmesuguseid asutusi on õigesti teavitatud ettevõtjate väidetest ja põhjendustest, mille nad on esitanud vastuseks neile

komisjoni poolt esitatud vastuväidetele ja vastuväidete aluseks olevatele tõendusmaterjalidele (vt eespool osundatud kohtuotsus Michelin vs. komisjon, punkt 7).

376 Sellega seoses on oluline tähele panna, et ärakuulamise eest vastutava ametniku aruande eesmärk ei ole täiendada või parandada ettevõtjate põhjendusi ega sõnastada uusi vastuväiteid või esitada uusi tõendusmaterjale ettevõtjate vastu (vt eelkõige 24. oktoobri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-2/89: Petrofina vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1087, punkt 54 ja eespool osundatud kohtuotsus Hüls vs. komisjon, punkt 87).

377 Seega ei või ettevõtjad oma kaitseõigustele viidates nõuda ärakuulamise eest vastutava ametniku aruande edastamist selleks, et selle kohta märkusi esitada (vt eespool osundatud kohtuotsus Petrofina vs. komisjon, punkt 55 ja eespool osundatud kohtuotsus Hüls vs. komisjon, punkt 88).

378 Seega tuleb see väide tagasi lükata.

D – Asutamislepingu artikli 190 väidetav rikkumine

Poolte argumendid

379 Mõned hagejad väidavad, et asutamislepingu artiklist 190 tulenevat põhjendamiskohustust on mitmes aspektis rikutud.

380 Wacker ja Hoechst väidavad, et vaidlustatud otsuse põhjendused olid ebapiisavad kolmes olulisel punktis: konkurentsieeskirjade rikkumise tunnuste olemasolu, kokkuleppe või kooskõlastatud tegevusena määramine, ning nende hagejate osalus.

381 Montedison väidab, et vaidlustatud otsusest ei ilmne, millistel kaalutlustel otsustas komisjon kinnitada trahvid, mis olid juba määratud tegude eest, mis väidetavalt pandi toime 10–15 aastat varem (2. mai 1990. aasta otsus kohtuasjas C-27/89: Scarpe, EKL 1990, lk I-1701, punkt 27 ja 24. oktoobri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-3/89: Atochem vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1177, punkt 222). Montedison märgib, et käesolevas asjas puudub õigustatud huvi (vt *a contrario* 2. märtsi 1983. aasta otsus kohtuasjas 7/82: GVL vs. komisjon, EKL 1983, lk 483 ja eespool osundatud 18. septembri 1992. aasta otsus kohtuasjas Automec vs. komisjon, punkt 85), mis õigustaks meetmete rakendamist ettevõtja suhtes, kes on turult enam kui 10 aastat tagasi lahkunud.

382 ICI väidab, et vaidlustatud otsus ei sisalda põhjendusi, mis õigustaksid komisjoni viivitust otsuse vastuvõtmisel, vastuväiteteatise uuesti edastamata jätmist ja otsust mitte kuulata asjaosalisi ära, eraldiseisva uurimise käigus avastatud dokumentide kasutamist ja selliste tõendite kasutamist, mille hankimisel rikuti isiku õigust mitte anda tunnistusi iseenda vastu, kohtupraktikale vastavalt toimikuga tutvumise võimaldamisest keeldumist, trahvi määramist fakte alusel ja järeldust, et 1988. aasta otsus jäi Solvay ja Norsk Hydro suhtes kehtima.

383 Hüls väidab, et ilma dokumentideta, millele vaidlustatud otsuses viidatakse, on see otsus arusaamatu, ent ühtki neist dokumentidest ei ole vaidlustatud otsusele lisatud. Lisaks ei ole komisjon oma õiguslikus hinnangus viidanud konkreetsetele ja otsustavatele tõenditele ega vaidlustatud otsuse alguses esile toodud faktidele. Lõpetuseks väidab Hüls, et vaidlustatud otsus ei ole nõuetekohaselt põhjendatud, arvestades iseäranis menetluse pikkust (vt eespool osundatud kohtuotsus Sytraval ja Brink's France vs. komisjon, punkt 77 koos punktiga 56).

384 Enichem väidab, et komisjon ei ole põhjendanud, miks ta määras asjaomastele ettevõtjatele taas trahvid pärast nii pika ajavahemiku möödumist. Piisavateks põhjendusteks ei saa pidada määrust nr 2988/74, millega võib parimal juhul põhjendada komisjoni pädevust, ent mitte komisjoni tehtud valikut, ega ka asjaolu, et komisjon oli otsustanud trahvid määrata juba 1988. aastal, mis ei tähenda seda, et komisjon pidi pärast 15. juuni 1994. aasta kohtuotsust trahvid uuesti määrama.

385 Komisjoni arvates on see väide põhjendamatu. Komisjon väidab, et vaidlustatud otsus vastab asutamislepingu artikli 190 nõuetele.

Esimese Astme Kohtu hinnang

386 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et üksikotsuse põhjendamise kohustuse eesmärk on võimaldada ühenduse kohtul otsuse seaduslikkust kontrollida ja anda huvitatud isikule piisavalt teavet, et ta saaks hinnata, kas otsus on sisuliselt põhjendatud või on sellega mõnda normi rikutud, mistõttu võib otsuse kehtivuse vaidlustada, kusjuures kohustuse ulatus sõltub asjaomase akti laadist ja kontekstist, milles see vastu võeti (vt eelkõige 11. detsembri 1996. aasta otsus kohtuasjas T-49/95: Van Megen Sports vs. komisjon, EKL 1996, lk II-1799, punkt 51).

387 Käesolevas asjas tuleb kõigepealt rõhutada, et vaidlustatud otsuse preambuli esimeses põhjenduses viidatakse „Euroopa Ühenduse asutamislepingule” ning selle viite näol on tegemist küll kaudse, ent vältimatu formaalse viitega komisjonile omistatud ülesandele (vt eespool punktid 148 ja 149). Sellest viitest piisab, põhjendamaks komisjoni huvi rikkumise tuvastamise ja ettevõtjatele selle rikkumise eest trahvide määramise suhtes. Kuna komisjonil on talle asutamislepinguga konkurentsivaldkonnas antud õiguste rakendamisel kaalutlusõigus, ei pea ta esitama lisapõhjendusi valitud toimimisviisi aluste kohta. Seega tuleb Montedisoni ja Enichemi väited tagasi lükata.

388 Seoses väidetavalt ebapiisavate põhjendustega, millele viitavad Wacker, Hoechst ja Hüls, asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et ehkki asutamislepingu artikkel 190 kohustab komisjoni esitama need faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis moodustavad otsuse õigusliku aluse, ning kaalutlused, millel otsuse vastuvõtmine rajaneb, ei ole komisjon kohustatud käsitlema kõiki faktilisi ja õiguslikke küsimusi, mille kõik asjaosalised on haldusmenetluse käigus tõstatanud (vt eelkõige eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Van Landewyck jt vs. komisjon, punkt 66). Sellega seoses leiab Esimese Astme Kohus, et preambuli punktides 7–27 on selgelt välja toodud peamised dokumendid, mida komisjon käsitles rikkumise tõenditena. Samuti on preambuli punktides 28–39 piisavalt põhjendatud õiguslikke järeldusi, mille komisjon on faktide põhjal teinud.

389 Asjaolu, et komisjon ei ole põhjendanud vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega viivitamist, menetluslikku otsust mitte edastada vastuväiteteatist uuesti ja mitte kuulata asjaosalisi uuesti ära, eraldiseisva uurimise käigus avastatud dokumentide kasutamist ja selliste tõendite kasutamist, mille hankimisel rikuti isiku õigust mitte anda tunnistusi iseenda vastu, kohtupraktikale vastavalt toimikuga tutvumise võimaldamisest keeldumist ja trahvi määramist faktivea alusel, ei ole piisav, otsustamiseks, et otsus on ebapiisavalt põhjendatud. Nende ICI poolt esitatud argumentidega soovitakse vaid vaidlustada komisjoni poolt neile erinevatele küsimustele antud hinnangu asjakohasust. Need argumendid, mis on seotud otsuse õigsuse uurimisega, ei ole praeguses kontekstis asjakohased.

390 Seoses ICI argumendiga, et komisjon ei ole piisavalt põhjendanud 1988. aasta otsuse kehtivust Norsk Hydro ja Solvay suhtes, piisab tõdemusest, et vaidlustatud otsus sisaldab selle asjaolu selgesõnalist põhjendust. Vaidlustatud otsuse preambuli 59. punktis märgitakse, et „[k]una Solvay ei ole esitanud ühenduse kohtule hagi otsuse tühistamise nõudes ja kuna Norsk Hydro hagi tunnistati vastuvõetamatuks, siis jääb otsus 89/190/EMÜ nende suhtes kehtima”.

391 Eeltoodut arvestades tuleb see väide tagasi lükata.

II – Põhiküsimusega seonduvad väited

392 Hagejate väited võib jagada kolme rühma. Esiteks on hagejad esitanud mitmeid väiteid, mis puudutavad tõendusmaterjalide küsimust (A). Teiseks on hagejad vaidlustanud asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumise nii faktilisest kui õiguslikust seisukohast (B). Kolmandaks on kõik hagejad esitanud argumente, tõendamaks, et nad ei ole osalenud väidetavas rikkumises, milles neid süüdistatakse (C).

A – Tõendusmaterjalid

393 Hagejate väited esindavad kahte seisukohta. Esiteks on hagejad vaidlustanud mõnede nende vastu esitatud tõendite vastuvõetavuse. Teiseks on hagejad vaidlustanud komisjoni poolt nende vastu esitatud tõendite tõendusliku väärtuse.

1. Tõendusmaterjalide vastuvõetavus

394 Hagejate arvates on nende vastu esitatud tõendid vastuvõetamatud ja nad on sellega seoses esitanud kuus väidet: esiteks on hagejate väitel rikutud kodu puutumatus põhimõtet; teiseks on hagejate väitel rikutud vaikimisõiguse ja enda vastu ütluste andmisest keeldumise õiguse põhimõtteid; kolmandaks on hagejate väitel rikutud määruse nr 17 artiklit 20; neljandaks vaidlevad hagejad vastu sellele, et teabepäringutele vastamisest või dokumentide esitamisest keeldumist võib käsitleda tõendusmaterjalina nende vastu; viiendaks väidavad hagejad, et neile ei edastatud teatud dokumente; ja kuuendaks väidavad hagejad, et teatud dokumendid edastati neile hilinemisega.

395 Hagejad juhivad tähelepanu asjaolule, et nende väidete ühine joon seisneb selles, et kui need leitakse olevat põhjendatud, tuleb asjaomased dokumendid toimikust kõrvaldada ja otsuse õiguspärasust tuleb hinnata ilma nende dokumentideta (vt eespool osundatud kohtuotsus AEG vs. komisjon, punktid 24–30 ja Euroopa Kohtu presidendi 26. märtsi 1987. aasta määrus kohtuasjas 46/87 R: Hoechst vs. komisjon, EKL 1987, lk 1549, punkt 34).

a) Kodu puutumatus põhimõtte rikkumine

Poolte argumendid

396 LVM ja DSM märgivad kõigepealt, et Esimese Astme Kohus on pädev uurima, kas määruse nr 17 artikli 14 alusel läbi viidud uurimine on kooskõlas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikliga 8. Esiteks on see säte ühenduse õiguses otsekohaldatav. Teiseks on füüsilise või juriidilise isiku ärritumises määruse nr 17 artikli 14 lõike 3 alusel läbi viidava uurimise näol tegemist kodu läbiotsimisega, mis kuulub Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikli 8 kohaldamisalasse.

397 Need hagejad on seisukohal, et kuigi nad ei esitanud hagi uurimise läbiviimise otsuste vaidlustamiseks, säilis neil huvi nende otsuste õiguspärasuse kontrollimise suhtes, kuivõrd vaidlustatud otsuse aluseks on õigusvastaselt hangitud tõendusmaterjalid. Lisaks viidi DSMi

ruumides 6. detsembril 1983 uurimine läbi määruse nr 17 artikli 14 lõike 2 kohaselt antud volituse alusel, mille vastu ei saanud asutamislepingu artikli 173 alusel tühistamishagi esitada.

398 Hagejad väidavad kõigepealt, et komisjon on uurimise käigus rikkunud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklist 8 tulenevat kodu puutumatus põhimõtet, nagu seda on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas (Euroopa Inimõiguste Kohtu 16. detsembri 1992. aasta otsus kohtuasjas Niemietz vs. Saksamaa, A-seeria, nr 251-B); Euroopa Inimõiguste Kohtu järelevalve on hagejate väitel ühenduse õiguse kontekstis teostatavast järelevalvest ulatuslikum (vt eespool osundatud kohtuotsus Hoechst vs. komisjon ja 17. oktoobri 1989. aasta otsus kohtuasjas 85/87: Dow Benelux vs. komisjon, EKL 1989, lk 3137).

399 Esiteks võeti uurimisega seotud meetmeid ilma kohtu eelneva loata. Teiseks olid uurimise läbiviimist käsitlevad otsused või volitused sõnastatud üldiselt, ilma mingite piiranguteta, mistõttu ei olnud uurimise objekt kindlaks tehtav. See ilmneb 4. novembri 1987. aasta otsusest LVMi ruumides läbi viidava uurimise kohta ja 29. novembri 1983. aasta volitusest, mille alusel viidi 6. detsembril 1983 uurimine läbi DSMi ruumides. Kolmandaks väidavad hagejad, et läbi võib viia ainult ühe vajaliku uurimise (määruse nr 17 artikli 14 lõige 1 ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikkel 8). Vajalikkuse kriteeriumi hindamisel tuleb arvesse võtta nende oletuste kirjeldust, mida komisjon kavatses kontrollida, see kirjeldus on aga käesoleval juhul puudu.

400 Hagejad järeldavad, et seetõttu on kõik komisjoni poolt kõnesoleva uurimisega seoses võetud meetmed õigusvastased.

401 Enichem väidab, et uurimise läbiviimise otsus oli õigusvastane, kuna uurimise objekt oli sõnastatud üldsõnaliselt, ja seega vastuolus määruse nr 17 artikliga 14.

402 Lisaks vaidlustavad LVM ja DSM komisjoni poolt läbi viidud uurimiste viisi. Hagejate väitel tungiti uurimiste läbiviimisel ärisaladustesse, arvestades tegelikult uuritud dokumentide olemust ja hulka.

403 Komisjon väidab vastuseks, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon ei ole konkurentsiküsimusi puudutavates ühenduse õigusmenetlustes kohaldatav. Lisaks väidab komisjon, et kõnealune väide ei ole vastuvõetav, kuna hagejad ei esitanud vaidlusaluste uurimiste läbiviimise otsuste vastu hagi.

404 Hagejate väite põhjendatuse osas on komisjon seisukohal, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikkel 8, nagu Euroopa Inimõiguste Kohus seda tõlgendanud on, ei mõjuta Euroopa Kohtu praktikat (vt eespool osundatud otsused kohtuasjades Hoechst vs. komisjon ja Dow Benelux vs. komisjon).

Esimese Astme Kohtu hinnang

405 Komisjon viis määruse nr 17 artikli 14 lõike 2 alusel uurimise läbi Shelli ja ICI ruumides 16. novembri 1983. aasta volituse alusel, DSMi ruumides 29. novembri 1983. aasta volituse alusel, ICI ja Enichemi ühisettevõtte EVC ruumides 17. juuli 1987. aasta volituse alusel ja Hülsi ruumides 17. septembri 1987. aasta volituse alusel.

406 Lisaks võttis komisjon määruse nr 17 artikli 14 lõike 3 kohase uurimise läbiviimise otsuse vastu 15. jaanuaril 1987 Alcudia, Atochemi, BASFi, Hoechsti ja Solvay osas ning 4. novembril 1987 Wackeri ja LVMi osas.

407 Esimese Astme Kohus uurib kõigepealt komisjoni poolt vaidlustatud väite vastuvõetavust ja seejärel selle sisu.

i) Väite vastuvõetavus

408 Uurimise läbiviimise otsuste näol on tegemist meetmetega, mille suhtes võib asutamislepingu artikli 173 alusel esitada tühistamishagi. Seetõttu on määruse nr 17 artikli 14 lõikes 3 selgesõnaliselt sätestatud, et uurimise läbiviimise otsuses tuleb ära märkida „õigus otsuse läbivaatamisele ühenduse kohtus”.

409 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et ühenduse institutsiooni poolt vastu võetud otsus, mida otsuse adressaat ei ole asutamislepingu artiklis 173 sätestatud tähtaja jooksul vaidlustanud, muutub otsuse adressaadi suhtes lõplikuks. Selle reegli aluseks on eelkõige kaalutlus, et kohtumenetluse algatamise tähtajad on ette nähtud õiguskindluse tagamiseks, hoides ära õiguslikke tagajärgi omavate ühenduse meetmete lõpmatu vaidlustamise (vt eelkõige 30. jaanuari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-178/95: *Wiljo vs. Belgia*, EKL 1997, lk I-585, punkt 19).

410 Seega ei saa LVM enam viidata talle adresseeritud uurimise otsuse õigusvastasusele, kuna ta ei vaidlustanud seda otsust õigeaegselt. Järelikult on tema väide vastuvõetamatu.

411 Küll aga võivad LVM ja DSM, kui komisjoni hangitud dokumente kasutatakse nende vastu, vaidlustada sellistele ettevõtjatele adresseeritud uurimisotsuste õiguspärasuse, kelle puhul ei ole kindel, kas nende poolt nimetatud otsuste vaidlustamiseks otse esitatavad hagid oleksid olnud vastuvõetavad või mitte.

412 Samuti võivad hagejad lõpliku otsuse tühistamishagiga seoses vaidlustada uurimise läbiviimise volitused, mille näol ei ole tegemist meetmetega, mida saab vaidlustada asutamislepingu artikli 173 alusel.

413 Euroopa Kohtu praktikast nähtub, et ettevõtja ei saa vaidlustada uurimismenetluse läbiviimise õiguspärasust, et põhjendada sellise akti tühistamise taotlust, mille alusel komisjon uurimist läbi viib. Uurimise läbiviimise tingimuste õiguspärasuse kohtulik kontrollimine toimub seoses hagiga, mis asjakohasel juhul võidakse esitada asutamislepingu artikli 85 lõike 1 alusel vastu võetud komisjoni lõpliku otsuse tühistamise nõudes (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas *Dow Benelux vs. komisjon*, punkt 49; kohtujurist Mischo ettepanek samas kohtuasjas, EKL 1989, lk 3149, punkt 127 ja 9. juuni 1997. aasta määrus kohtuasjas T-9/97: *Elf Atochem vs. komisjon*, EKL 1997, lk II-909, punkt 25).

414 Niisiis võivad hagejad vaidlustada ka komisjoni poolt läbi viidud uurimismenetluse käigu.

415 Seega peab komisjoni poolt esitatud vastuvõetamatuse väide piirduma LVM väite selle osaga, mis on suunatud sellele ettevõtjale adresseeritud uurimisotsuse vastu.

416 Enichemi väite osas asub Esimese Astme Kohus aga seisukohale, et ei selle hageja kirjalikud ütlused ega suuline menetlus ei võimalda Esimese Astme Kohtul teha kindlaks uurimise läbiviimise otsust, mille õiguspärasust hageja soovib vaidlustada. Seega tuleb kõnealune väide, niivõrd kui selle on esitanud Enichem, tunnistada vastuvõetamatuks, kuna Esimese Astme Kohtul ei ole võimalik tuvastada selle tähendust ega ulatust.

ii) Väite põhjendus

417 Eespool esitatud põhjustel (vt punkt 120) tuleb kõnesolevat väidet mõista nii, et see puudutab ühenduse üldpõhimõtte rikkumist, mille kohaselt tuleb tagada kaitse avaliku võimu ebaproportsionaalse või meelevaldse sekkumise eest mis tahes füüsilise või juriidilise isiku eraviisilisse tegevusse (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas *Hoechst vs. komisjon*, punkt 19; eespool osundatud otsus kohtuasjas *Dow Benelux vs. komisjon*, punkt 30 ja 17. oktoobri

1989. aasta otsus liidetud kohtuasjades 97/87, 98/87 ja 99/87: Dow Chemical Ibérica jt vs. komisjon, EKL 1989, lk 3165, punkt 16).

418 Hagejate väide jaguneb kaheks osaks; esimene puudutab uurimistega seotud meetmete õiguspärasust ja teine puudutab nende meetmete rakendamise õiguspärasust.

- Väite esimene osa, mis puudutab uurimistega seotud meetmete õiguspärasust

419 Esiteks ei ole vaidlust selles, et komisjoni poolt teatud ettevõtjatele 1987. aastal saadetud uurimisotsused on identsed või sarnased Hoechstile 15. jaanuaril 1987 saadetud otsusega. Hoechst esitas selle otsuse tühistamise nõudes hagi, mille Euroopa Kohus rahuldamata jättis (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Hoechst vs. komisjon). Niivõrd kui LVMi ja DSMi poolt nüüd esitatavad väited ja argumentid on identsed või sarnased Hoechsti poolt tollal esitatud väidete ja argumentidega, ei näe Esimese Astme Kohus põhjust ühenduse kohtupraktikast kõrvalekaldumiseks.

420 Lisaks põhineb see kohtupraktika asjaolul, et ühenduse õiguses eksisteerib eespool viidatud üldpõhimõte, mis on kohaldatav juriidiliste isikute suhtes. Asjaolu, et Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika, mis käsitleb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikli 8 kohaldatavust juriidiliste isikute suhtes, on pärast kohtuasjades Hoechst vs. komisjon, Dow Benelux vs. komisjon ja Dow Chemical Ibérica jt vs. komisjon tehtud otsuseid edasi arenenud, ei mõjuta seega otseselt neis kohtuasjades tehtud lahendite põhjendatust.

421 Teiseks ilmneb määruse nr 17 artikli 14 lõikest 2, et üksnes volituse alusel läbi viidava uurimise aluseks on ettevõtjate vabatahtlik koostöö (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Hoechst vs. komisjon, punkt 31; eespool osundatud otsus kohtuasjas Dow Benelux vs. komisjon, punkt 42 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Dow Chemical Ibérica jt vs. komisjon, punkt 28). Seda järeldust ei muuda asjaolu, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 1 punktis c oleva lause esimeses osas nähakse ette trahvi. Trahvi kohaldatakse vaid siis, kui pärast uurimisega seoses koostöö osas kokkuleppele jõudmist jätab ettevõtja esitamata kõik taotletud raamatupidamis- ja muud äritegevusega seotud dokumendid.

422 Kui ettevõtja on tegelikult teinud koostööd volituse alusel läbi viidavas uurimises, siis on väide avaliku võimu lubamatu sekkumise kohta alusetu, kui ei esitata ühtki tõendit selle kohta, et komisjon läks ettevõtja poolt pakutud koostööst kaugemale.

423 Järelikult tuleb väite see osa tagasi lükata.

- Väite teine osa, mis puudutab meetmete rakendamist

424 Väite selle osa puhul on hagejad esitanud vaid ühe argumendi. See puudutab komisjoni poolt kopeeritud ja ära viidud dokumentide suurt arvu, millega on komisjon riivanud nende õigust ärisaladustele.

425 Komisjoni poolt kopeeritud dokumentide väidetavalt ülemäärane hulk, mida hagejad ei ole pealegi kuidagi täpsustanud, ei saa iseenesest olla uurimismenetluse läbiviimise viga, eriti kuna komisjon uuris väidetavat kokkulepet kõikide Euroopa tootjate vahel antud sektoris. Lisaks sätestab määruse nr 17 artikli 20 lõige 2, et komisjoni ametnikud ja muud teenistujad ei või avaldada selle määruse kohaldamisel neile teatavaks saanud informatsiooni, mis oma laadilt on ametisaladus.

426 Seega ei ole tuvastatud, et komisjoni uurimised oleksid olnud reeglitevastased.

427 Eeltoodut arvestades tuleb kogu kõnealune väide tagasi lükata.

b) Vaikimisõiguse ja enda vastu ütluste andmisest keeldumise õiguse põhimõtete rikkumine

Poolte argumendid

428 Selle väite võib jagada kahte ossa.

429 Esiteks meenutavad LVM, DSM ja ICI, et vastavalt kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 14 lõikele 3 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklile 6, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus, on igal süüdistataval, sealhulgas ettevõtjal, õigus *ab initio* vaikida (Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. veebruari 1993. aasta otsus kohtuasjas Funke vs. Prantsusmaa, A-seeria, nr 256-A, punkt 44; Euroopa Inimõiguste Komisjoni 10. mai 1994. aasta arvamus kohtuasjas Saunders vs. Ühendkuningriik, punktid 69, 71 ja 76; vt *a contrario* eespool osundatud otsus kohtuasjas Orkem vs. komisjon, punktid 30–35 ja 37–41, milles esitatud hinnang on võrreldes kohtuasjas Funke vs. Prantsusmaa tehtud otsuses sisalduvast hinnangust kitsam ega oma hagejate väitel enam tähendust). Hagejad väidavad, et komisjon ei saa eirata Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat (18. juuni 1991. aasta otsus kohtuasjas C-260/89: ERT, EKL 1991, lk I-2925, punkt 41 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Orkem vs. komisjon, punkt 30).

430 Hagejad teevad järelduse, et kogu teave, mille komisjon hankis määruse nr 17 artikli 11 alusel, tuleks jätta menetluses tähelepanuta. Hagejate väite kohaselt puudutab see määruse nr 17 artikli 11 lõikes 5 viidatud teabe nõudmise otsuseid ja sama määruse artikli 11 lõikes 1 viidatud teabenõudeid; kuna selle määruse artikli 15 lõike 1 punktis b sätestatud trahvid on kohaldatavad mõlemal juhul, väidavad hagejad, et tegemist on surve all hangitud teabega Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika mõistes.

431 Hagejad märgivad, et kahjustatud ettevõtjate õigusi ei või eirata põhjendusega, et selline järeldus seaks tõenäoliselt kahtluse alla määruse nr 17 kogu artikli 11 õiguspärasuse; seega oleks komisjon pidanud tõendama rikkumist mõnel muul, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklitega 6 ja 8 kooskõlas oleval moel.

432 Seega ei või ühtki ettevõtjate poolt komisjoni teabepäringutele vastuseks antud vastust kasutada tõendusmaterjalina.

433 Selle väite teises osas viitavad LVM, Elf Atochem, DSM, ICI ja Enichem õigusele keelduda iseenda vastu ütluste andmisest.

434 LVMi, Elf Atochemi, DSMi ja ICI arvates tuleb neid asjaolusid arvestades jätta tähelepanuta vastused küsimustele, mille Euroopa Kohus tunnistas õigusvastasteks kohtuasjas Orkem vs. komisjon tehtud otsuses ja 18. oktoobri 1989. aasta otsuses kohtuasjas 27/88: Solvay vs. komisjon (EKL 1989, lk 3355).

435 Samal põhjusel vaidlustab Elf Atochem määruse nr 17 artikli 11 lõike 5 alusel tehtud otsuse, mis oli talle adresseeritud. LVM, DSM ja ICI aga vaidlustavad kõigi teabenõuete õiguspärasuse, olenemata sellest, millistele ettevõtjatele need olid adresseeritud ja milline oli nende õiguslik alus.

436 Enichem märgib, et kohustades ettevõtjaid uurimistele alluma, omamata vähimaidki tõendeid nende väidetava tegevuse kohta, lasi komisjon ettevõtjatel anda ütlusi iseenda vastu.

437 Komisjon kordab, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon ei ole konkurentsiküsimusi puudutavates ühenduse õigusmenetlustes kohaldatav. Lisaks on see hagejate väide komisjoni arvates vastuvõetamatu, kuna hagejad ei esitanud hagi teabe nõudmise otsuste vaidlustamiseks.

438 Komisjon märgib, et igal juhul ei ole ettevõtjad andnud ühtki vastust küsimustele, mille Euroopa Kohus on tunnistanud ühenduse õigusega vastuolus olevaks (eespool osundatud otsus kohtuasjas Orkem vs. komisjon ja eespool osundatud otsus kohtuasjas 27/88: Solvay vs. komisjon).

Esimese Astme Kohtu hinnang

439 Juhtumit uurides saatis komisjon enamikule hagejatele teabenõuded määruse nr 17 artikli 11 alusel. Mõnedel juhtudel oli tegemist nimetatud määruse artikli 11 lõikes 1 viidatud teabenõuetega ja mõnedel juhtudel artikli 11 lõikes 5 viidatud teabe nõudmise otsustega.

440 Esimese Astme Kohus uurib kõigepealt komisjoni poolt vaidlustatud väite vastuvõetavust ja seejärel selle sisu.

- Väite vastuvõetavus

441 Eespool esitatud põhjustel, mis puudutavad uurimise läbiviimise otsuseid ja mis on samal moel kohaldatavad ka teabe nõudmise otsuste suhtes, ei ole hagejatel enam õigust vaidlustada neile adresseeritud teabe nõudmise otsuste õiguspärasust, sest nad ei vaidlustanud neid otsuseid kahe kuu jooksul neist otsustest teada saamisest.

442 Seega on hagejate väide vastuvõetamatu niivõrd, kui sellega taotletakse neile adresseeritud teabe nõudmise otsuste tunnistamist õigusvastasteks.

- Väite põhjendus

443 Komisjonile määrusega nr 17 antud volituste eesmärk on võimaldada komisjonil täita talle asutamislepinguga omistatud ülesannet tagada, et ühisturul järgitakse konkurentsieeskirju.

444 Määrus nr 17 ei anna ettevõtjatele ettevalmistavas uurimismenetluses õigust keelduda uurimisest põhjendusega, et seeläbi võidakse leida tõendeid selle kohta, et ettevõtja on rikkunud konkurentsieeskirju. Vastupidi – määrus paneb ettevõtjale aktiivse koostöö kohustuse, mille kohaselt peab ta andma komisjoni käsutusse kõik uurimise eset puudutavad andmed (eespool osundatud otsus kohtuasjas Orkem vs. komisjon, punkt 27 ja 8. märtsi 1995. aasta otsus kohtuasjas T-34/93: Société Générale vs. komisjon, EKL 1995, lk II-545, punkt 72).

445 Kuna m ruses nr 17 ei ole vaikimis igust selgesõnaliselt sätestatud, tuleb kaaluda, kas komisjoni uurimisvolitusi piirab sellegipoolest kaitseõiguste tagamise vajadus, mis  henduse kohtupraktika kohaselt on  henduse õiguskorra üks aluspõhimõtteid (eespool osundatud otsus kohtuasjas Orkem vs. komisjon, punkt 32).

446 Sellega seoses märgib Esimese Astme Kohus, et ehkki haldusmenetlustes, mis võivad viia sanktsioonide rakendamiseni, tuleb tagada kaitseõigused, tuleb vältida ka kaitseõiguste tõsist riivamist ettevalmistavates uurimismenetlustes, mille käigus võidakse leida otsustavaid tõendeid ettevõtjate tegevuse õigusvastasuse kohta (eespool osundatud otsus kohtuasjas Orkem vs. komisjon, punkt 33 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Société Générale vs. komisjon, punkt 73).

447 M ruse nr 17 artikli 11 lõigete 2 ja 5 tulemuslikuks rakendamiseks on komisjonil siiski õigus sundida ettevõtjat andma komisjonile kogu vajaliku teabe ettevõtjale teadaolevate asjaolude kohta ja esitama vajadusel komisjonile nende asjaoludega seotud dokumendid, mis on ettevõtja valduses, isegi kui neid võidakse kasutada selle ettevõtja või mõne teise ettevõtja konkurentsi piirava tegevuse tõendamiseks (eespool osundatud otsus kohtuasjas Orkem vs.

komisjon, punkt 34; eespool osundatud otsus kohtuasjas 27/88: *Solvay vs. komisjon ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Société Générale vs. komisjon*, punkt 74).

448 Hagejate poolt viidatav täieliku vaikimise õigus läheks kaugemale, kui ettevõtjate kaitseõiguste tagamiseks vajalik, ja selle näol oleks tegemist komisjoni põhjendamatu takistamisega talle asutamislepingu artikliga 89 pandud ülesande täitmisel, mille eesmärk on tagada konkurentsieeskirjade järgimine ühisturul. Esimese Astme Kohus rõhutab, et nii oma vastustes teabenõuetele kui neile järgnevas haldusmenetluses, mille komisjon on otsustanud algatada, on ettevõtjatel võimalik esitada oma seisukohad, eriti dokumentide kohta, mida nad on pidanud esitama, ja vastuste kohta, mida nad on pidanud komisjoni küsimustele andma.

449 Samas ei või komisjon teabe nõudmise otsusega riivata ettevõtja kaitseõigusi. See tähendab, et komisjon ei või sundida ettevõtjat andma vastuseid, mis tooks talle kaasa rikkumise olemasolu tunnistamise, mille tuvastamine on komisjoni kohustus (eespool osundatud otsus kohtuasjas *Orkem vs. komisjon*, punktid 34 ja 35; eespool osundatud otsus kohtuasjas 27/88: *Solvay vs. komisjon ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Société Générale vs. komisjon*, punkt 74).

450 Seega tuleb hagejate väiteid hinnata selliselt ümbersõnastatuna.

451 Kõigepealt tuleb tõdeda, et käesoleval juhul ei ole vaidlust selles, et hagejate poolt vaidlustatud teabe nõudmise otsused sisaldasid küsimusi, mis olid identsed Euroopa Kohtu poolt kohtuasjas *Orkem vs. komisjon ja kohtuasjas 27/88: Solvay vs. komisjon* tehtud otsustes tühistatud küsimustega. Seega olid need küsimused samuti õigusvastased.

452 Samas, nagu rõhutas ka komisjon, ilmneb toimikust, et ettevõtjad kas keeldusid neile küsimustele vastamast või eitasid fakte, mille kohta neile küsimusi esitati.

453 Järelikult ei mõjuta nende küsimuste õigusvastasus vaidlustatud otsuse õiguspärasust.

454 Hagejad ei ole tegelikult määratlenud ühtki vastust, mis just neile küsimustele anti, ega näidanud, kuidas komisjon neid vastuseid vaidlustatud otsuses kasutas.

455 Erinevalt teabe nõudmise otsustest ei ole ettevõtjad kohustatud vastama teabenõuetele, mis esitatakse määruse nr 17 artikli 11 lõike 1 alusel.

456 Seega võivad ettevõtjad selle sätte alusel esitatud küsimustele vabalt vastata või vastamata jätta. Seda järeldust ei muuda asjaolu, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 1 punktis b oleva lause esimeses osas nähakse ette trahv. See trahv määratakse ainult siis, kui ettevõtja on nõustunud vastama, ent annab tõe teavet mittevastavat teavet.

457 Seega, kui komisjon nõuab teavet määruse nr 17 artikli 11 lõike 1 alusel, ei saa otsustada, et ta sunnib ettevõtjat andma vastuseid, mis tooks talle kaasa rikkumise olemasolu tunnistamise, mille tuvastamine on komisjoni kohustus.

458 Kolmandaks tuleb Encihemi esitatud väitega seoses tõdeda, et seda, kas komisjon on järginud kohustust mitte sundida ettevõtjaid andma vastuseid, mis tooks neile kaasa rikkumise olemasolu tunnistamise, tuleb hinnata üksnes esitatud küsimuste olemuse ja sisu alusel, mitte aga lähtudes tõenditest, mis komisjonil juba olemas olid. Lisaks tuleb rõhutada, et kohtuasjas *Hoechst vs. komisjon* tehtud kohtuotsuses, mis puudutas teistele PVC tootjatele adresseeritud otsustele sarnast uurimisotsust, otsustas Euroopa Kohus, et nimetatud uurimisotsus sisaldas määruse nr 17 artikli 14 lõikes 3 ette nähtud vajalikke elemente. Euroopa Kohus rõhutas eriti seda, et kõnealusel otsuses viidati teabele, mis osutas teatud PVC tootjate vahelisele kokkuleppele või kooskõlastatud tegevusele, mille näol võis tegemist olla asutamislepingu artikli 85 rikkumisega (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas *Hoechst vs. komisjon*, punkt 42). Järelikult tuleb Enichemi väide tagasi lükata.

459 Seega tuleb hagejate väide tervikuna tagasi lükata.

c) Määruse nr 17 artikli 20 lõike 1 rikkumine

Poolte argumendid

460 LVM, DSM, ICI, Hüls ja Enichem märgivad, et määruse nr 17 artikli 20 lõike 1 järgi võib õigusaktide alusel hangitud teavet kasutada ainult sel eesmärgil, mille jaoks teavet taotleti (eespool osundatud otsus kohtuasjas Dow Benelux vs. komisjon, punktid 17 ja 18 ning selle teemaga seotud küsimuste osas 16. juuli 1992. aasta otsus kohtuasjas C-67/91: Dirección General de Defensa de la Competencia vs. Asociación Española de Banca Privada jt, EKL 1992, lk I-4785, punktid 35–39 ja 42–54 ja 10. novembri 1993. aasta otsus kohtuasjas C-60/92: Otto vs. Postbank, EKL 1993, lk I-5683, punkt 20).

461 Seetõttu, ehkki komisjon võib kasutada uurimise käigus kogutud teavet uue uurimise algatamise vajaduse hindamiseks (eespool osundatud otsus kohtuasjas Dow Benelux vs. komisjon, punkt 19), ei või ta kasutada seda teavet uue rikkumise tõendamiseks (eespool osundatud otsus kohtuasjas Asociación Española de Banca Privada, punkt 42) – selleks tuleb leida muid tõendeid.

462 Uurimise käigus, mille tulemusena võeti vastu komisjoni 23. aprilli 1986. aasta otsus 86/398/EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/31.149 – Polüpropüleen (EÜT 1986 L 230, lk 1)), hankis komisjon dokumente, millest mõningaid kasutati hiljem õigusvastaselt käesoleva juhtumiga seotud tõendusmaterjalidena. Need dokumendid olid vastuväiteteatise lisadeks 3 ja 6 olevad nn „planeerimisdokumendid” ja dokument pealkirjaga „Raskuste jagamine” ning ICI 15. aprilli 1981. aasta teade, mis on lisatud komisjoni 27. juuli 1988. aasta kirjale. LVM ja DSM väidavad, et küsimus on ka DSMi dokumentides.

463 Hagejad järeldavad, et nende dokumentide kasutamisega käesolevas asjas tõenditena rikkus komisjon määruse nr 17 artikli 20 lõiget 1.

464 Enichem väidab, et seda tehes rikkus komisjon ka määruse nr 17 artikli 14 lõikeid 2 ja 3, kuna polüpropüleenituru uurimisel kogus komisjon dokumente, mis väljusid tema volituste piirest.

465 Komisjon väidab vastuseks, et kõnealused dokumendid lisati käesolevas menetluses käsitletava juhtumi toimikusse PVC tootjate juhtumiga seotud volituste alusel. Seega ei takista miski nende dokumentide kasutamist käesolevas asjas.

Esimese Astme Kohtu hinnang

466 Enne kõnesoleva väite põhjendatuse hindamist tuleb faktilisi asjaolusid täpsustada.

- Faktilised asjaolud

467 Esiteks ei ole vaidlust selles, et komisjon hankis kõnealused dokumendid polüpropüleenisektori uurimisega seoses, ja teiseks on ilmne, et komisjon kasutas neid dokumente vaidlustatud otsuse vastuvõtmist toetavate tõendusmaterjalidena.

468 Toimikust ilmneb ka, et komisjon taotles kõnealuste dokumentide uusi koopiasid volituste raames, mis puudutasid nimelt PVC-sektorit.

469 Seega hankis komisjon nn planeerimisdokumentide koopiad hilisema uurimise ajal, lähtudes PVC-sektorit käsitlevatest volitustest.

470 Seoses vastuväiteteatise lisaga 6 ja ICI 15. aprilli 1981. aasta teatega tuleb tõdeda, et komisjon määratles need dokumendid ja taotles neid teist korda PVC-sektorit käsitlevate volituste alusel 23. novembril 1983 läbi viidud uurimise käigus, mida kinnitab ICI 16. märtsi 1984. aasta kiri komisjonile. ICI ei saa väita, et ta avaldas selles kirjas vastuseisu nende dokumentide PVC-toimikusse lisamise suhtes; vastupidi – kirjast ilmneb, et kirja autor esitas vabatahtlikult dokumentide uued koopiad nimelt sel eesmärgil.

471 DSMi dokumentide osas tuleb tõdeda, et nendele dokumentidele on viidanud ainult DSM ja LVM. Samas ei olnud neid dokumente võimalik määratleda ei kirjalike materjalide ega kohtuistungil esitatud küsimuste abil. Igal juhul ilmneb nende kahe hageja vastusest, et komisjon hankis need dokumendid kõigepealt polüpropüleenisektori uurimisega seoses ning et komisjon taotles neid dokumente uuesti ja need esitati talle 1983. aasta detsembris, mil DSMi ruumides viidi uurimine läbi nimelt PVC-sektorit käsitlevate volituste alusel.

- Väite põhjendatus

472 Vaidlust ei ole selles, et määruse nr 17 artikli 14 ja artikli 20 lõike 1 kohaselt ei või uurimise käigus saadud teavet kasutada ühelgi muul eesmärgil peale selle, mis on märgitud volituses või otsuses, mille alusel uurimine läbi viiakse. See nõue on kehtestatud eesmärgiga kaitsta ettevõtjate ametisaladusi ja kaitseõigusi. Neid õigusi rikutaks tõsiselt, kui komisjon võiks tugineda ettevõtjate vastu säärase uurimise käigus saadud tõenditele, millel on teistsugune ese või eesmärk (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Dow Benelux vs. komisjon, punkt 18).

473 Teisalt ei saa otsustada, et komisjon ei või algatada uurimist eesmärgiga kontrollida või täiendada eelmise uurimise käigus juhuslikult saadud teavet, kui see teave viitab asutamislepingus sätestatud konkurentsieeskirjadega vastuolus olevale tegevusele (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Dow Benelux vs. komisjon, punkt 19).

474 Lisaks on tuvastatud (vt punktid 467–471 eespool), et komisjon ei lisanud teise juhtumi uurimisel saadud dokumente omal algatusel käesoleva juhtumi toimikusse, vaid taotles neid dokumente uuesti volituste alusel, mis käsitlesid nimelt PVC-sektori uurimist.

475 Neid asjaolusid arvestades tundub kõnesolev väide piirduvat küsimusega, kas juhul, kui komisjon on dokumendid hankinud ühe juhtumiga seoses ja kasutanud neid teise juhtumi uurimise algatamiseks, on komisjonil õigus teist uurimist puudutavate volituste või otsuste alusel taotleda nende dokumentide uusi koopiaid ja seejärel kasutada neid teise juhtumi tõendusmaterjalidena.

476 Kuna komisjon hankis need dokumendid uuesti PVC-sektori uurimist käsitlevate volituste või otsuste alusel vastavalt määruse nr 17 artiklile 14 ning kasutas neid dokumente neis volitustes või otsustes esitatud eesmärgil, tuleb otsustada, et komisjon järgis ettevõtjatele nimetatud sättega ette nähtud kaitseõigusi.

477 Asjaolu, et komisjon on dokumendid saanud ühe juhtumiga seoses, ei anna absoluutset kaitset selle kohta, et neid dokumente ei võidaks õiguspäraselt taotleda ja kasutada tõendusmaterjalidena mõne teise juhtumiga seoses. Nagu ka komisjon on rõhutanud – kui see nii ei oleks, siis oleks ettevõtjad motiveeritud esitama esimese juhtumi uurimisel kõik dokumendid, mida võidaks kasutada teise rikkumise tõendamiseks, kindlustades end nõnda teise rikkumisega seoses esitatavate süüdistuste vastu. Selline lahendus läheks kaugemale, kui ametisaladuste ja kaitseõiguste tagamiseks vajalik, ning selle näol oleks tegemist komisjoni põhjendamatu takistamisega talle asutamislepingu artikliga 89 pandud ülesande täitmisel, mille eesmärk on tagada konkurentsieeskirjade järgimine ühisturul.

478 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb see väide tagasi lükata.

d) Teabenõuetele vastamisest või dokumentide esitamisest keeldumise käsitlemine tõendusmaterjalidena

Poolte argumendid

479 Elf Atochem ja BASF väidavad, et komisjon ei või nende poolt toime pandud rikkumise või rikkumises osalemise tõendamiseks kasutada fakti, et nad ei vastanud teabenõuetele või ei esitanud dokumente, arvestades eriti asjaolu, et neil olid keeldumiseks objektiivsed põhjused.

480 Komisjon märgib, et otsus ei toeta seda väidet kuidagi.

Esimese Astme Kohtu hinnang

481 Selle väite uurimisel tuleb vahet teha rikkumise tõendamisel ja rikkumises osalemise tõendamisel.

– Rikkumise tõendamine

482 Ehkki vastab tõele, et komisjon viitab kas otseselt või kaudselt ettevõtjate keeldumisele teatatud küsimustele vastamisest (vaidlustatud otsuse punkti 6 lõpuosa, punkti 8 lõpuosa, punkti 9 kolmas lõik, punkti 14 esimene lõik, punkti 16 esimene lõik, punkti 18 esimene lõik, punkti 20 kolmas ja neljas lõik, punkti 26 kolmas ja viies lõik, punkti 37 teine lõik), ei ole komisjon vaidlustatud otsuse üheski punktis kasutanud seda asjaolu rikkumise tõendina.

483 Tegelikult osutas komisjon neis punktides vaid sellele, et kuna tal ei olnud võimalik ettevõtjalt taotletud teavet saada, pidi ta rikkumise tõendamiseks kasutama teisi tõendeid ja tavapärasest enam tuginema tema valduses oleva teabe põhjal järelduste tegemisele.

484 Väite see osa on seega põhjendamatu.

- Rikkumises osalemise tõendamine

485 Kuna ainuke vaidlusküsimus seisneb selles, kas ettevõtjad osalesid väidetavas kokkuleppes või mitte, ei saa hageja vaidlustada tõendeid, mida kasutati selleks, et tõendada teiste ettevõtjate osalemist selles rikkumises. Seetõttu piirduakse selle väite uurimisel küsimusega, kas komisjon on ICI ja Elf Atochemi puhul kasutanud teabenõuetele vastamisest keeldumist või suutmatust teabenõuetele vastata tõendina rikkumises osalemise kohta.

486 Ehkki need hagejad ei suutnud täpselt määratleda vaidlustatud otsuse neid lõike, millest ilmneb, et komisjoni teabenõuetele vastamisest keeldumist tõlgendati tõendina rikkumises osalemise kohta, tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse punkti 26 esimese lõigu lõpus märgitakse: „... komisjon on arvesse võtnud ka iga tootja positsiooni kartellis ja tõendeid kartellikokkuleppes osalemise kohta. Täielikud andmed edastati igale tootjale haldusmenetluse käigus.”

487 Nende andmete hulka kuulusid ka dokumendid pealkirjaga „Tootjat puudutavad üksikasjad”, mis lisati vastuväiteteatistele.

488 Elf Atochemi puhul on selle dokumendi alapealkirja „Peamised tõendid rikkumises osalemise kohta” all märgitud: „[Ettevõtja] keeldub määruse nr 7 artikli 11 alusel andmast mis tahes teavet kohtumistel osalemise kohta.”

489 Teabenõuetele vastamisest keeldumine või suutmatust teabenõuetele vastata ei ole iseenesest tõlgendatav tõendina kokkuleppes osalemise kohta.

490 Hinnates Elf Atochemi osalemist kokkuleppes, tuleb see komisjoni osutatud asjaolu seega tähelepanuta jätta.

491 ICI puhul ei ole dokumendis „Tootjat puudutavad üksikasjad” taolisele asjaolule osutatud. Kuna miski ei viita sellele, et komisjon oleks kasutanud selle ettevõtja poolt teabenõuetele vastamisest keeldumist või suutmatust teabenõuetele vastata tõendina rikkumises osalemise kohta, tuleb kõnesolev väide, niivõrd kui see on esitatud ICI poolt, põhjendamatusena tõttu tagasi lükata.

e) Dokumentide esitamatajätmine

Poolte argumendid

492 Wacker ja Hoechst väidavad kõigepealt, et väljavõtteid majandusajakirjandusest, millele viidati vastuväiteteatise lisade nimekirjas, ei olnud tegelikult vastuväiteteatisele lisatud ja seega ei võinud neid väljavõtteid nende hagejate vastu kasutada. Teiseks väidavad need hagejad, et ICI 15. aprilli 1981. aasta teadet, millele komisjon tugineb, ei olnud vastuväiteteatisele lisatud ega selles mainitud. Vastamise staadiumis väitsid need ettevõtjad, et pole sellist teadet kunagi saanud.

493 Hüls väidab, et ICI 15. aprilli 1981. aasta teadet ei saa pidada vastuvõetavaks tõendiks, kuna seda ei lisatud vastuväiteteatisele.

494 Lisaks väidab Hüls, et vastuväiteteatise lisa 15, mis puudutab nelja Saksa tootja käivet 1984. aasta esimeses kvartalis ja kogu 1984. aasta jooksul, tuleks menetluses tähelepanuta jätta, kuna see koostati andmete põhjal, mida ei ole teatatud (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas AEG vs. komisjon, punkt 30).

495 Komisjon väidab, et väljavõtted majandusajakirjandusest olid vastuväiteteatisele lisatud. Lisaks märgib komisjon, et isegi kui ICI 15. aprilli 1981. aasta teadet ei olnud vastuväiteteatisele lisatud, siis see sellegipoolest saadeti ettevõtjatele 28. juulil 1988. Vaidlustatud otsuse õiguspärasuse osas ei või selle teate põhjal seega mingeid järeldusi teha. Lõpuks märgib komisjon vastuseks Wackeri ja Hoechsti väitele nimetatud dokumendi edastamatajätmine kohta, et see väide on kodukorra artikli 48 lõike 2 järgi vastuvõetamatu.

Esimese Astme Kohtu hinnang

496 Esiteks tuleb tõdeda, et väljavõtted majandusajakirjandusest moodustasid ühe osa vastuväiteteatise (eraldi lisa pealkirjaga „Teadaolevad hinnalgatused”). Isegi kui Wacker ja Hoechst neid väljavõtteid ei saanud, oli nende näol tegemist avalike dokumentidega. Seega ei saa nende dokumentide edastamatajätmine – kui see tuvastatakse – mõjutada vaidlustatud otsuse õiguspärasust.

497 Teiseks ei takista ükski õigusnorm komisjoni edastamast pärast vastuväiteteatise saatmist osapooltele ka uusi dokumente, mis komisjoni arvates toetavad tema väiteid, tingimusel, et ta annab ettevõtjatele piisavalt aega nende dokumentide suhtes omapoolsete seisukohtade esitamiseks (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas AEG vs. komisjon, punkt 29). Seega ei saa asjaolu, et dokumenti ei mainitud vastuväiteteatises ja et seda ei olnud ka vastuväiteteatisele lisatud, iseenesest mõjutada vaidlustatud otsuse õiguspärasust. Lisaks ei väida hagejad, et pärast seda, kui komisjon oli neile 27. juulil 1988. saatnud kõnealuse dokumendi koopia, osutades selle asjakohasusele väidetava kvoodisüsteemiga seoses, ei olnud neil võimalik selle dokumendi suhtes tõhusalt omapoolseid seisukohti esitada. Tegelikult oli hagejatel võimalus esitada oma seisukohad nii suuliselt kui kirjalikult.

498 Kolmandaks tuleb tõdeda, et niivõrd kui selle väite aluseks on argument, et nimetatud dokumenti ei saadetudki Wackerile ja Hoechstile, on tegemist vastamise staadiumis esitatud uue väitega. Kuna miski ei osuta, et see väide põhineb menetluse käigus ilmsiks tulnud

faktiistel ja õiguslikel asjaoludel, tuleb see väide kodukorra artikli 48 lõike 2 alusel vastuvõetamatuks tunnistada.

499 Neljandaks märgib Esimese Astme Kohus, et vastuväiteteatise lisa 15 ei ole iseenesest tõlgendatav tõendina, vaid selles on kokkuvõtlikult esitatud arvutused, mille komisjon tegi lisa 10 alusel tehtud järelduste toetuseks. Need järeldused olid vastuväiteteatises täielikult esitatud ja hagejal oli võimalik nende kohta õigeaegselt oma märkused esitada. Seega isegi kui lisa 15 oleks vastuvõetamatu, kuna ei sisalda piisavalt teavet, siis oleks Esimese Astme Kohtu pädevuses kontrollida komisjoni poolt vaidlustatud otsuse punktis 14 vastuväiteteatise lisa 10 alusel tehtud järelduste põhjendatust.

500 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

f) Dokumentide esitamisega hiline mine

Poolte argumendid

501 BASF väidab, et vastuväiteteatise lisa 3, mille näol on tegemist otsustava süüdistusmaterjaliga, esitati talle täies ulatuses alles 6. septembril 1988 toimunud ära kuulamisel. Vaatamata ära kuulamisel esitatud taotlusele ei antud hagejale võimalust omapoolseid seisukohti esitada, mis on vastuolus määruse nr 99/63 artiklitega 3, 4 ja 7.

502 Komisjon märgib, et see väide ei puuduta mitte lisa 3 ennast, vaid sellele lisatud loetamatuid käsitsi kirjutatud märkusi. Komisjoni arvates sai hageja neist märkustest piisavalt hästi aru.

Esimese Astme Kohtu hinnang

503 On vaieldamatu, et vastuväiteteatise lisa 3 moodustavad dokumendid olid lisatud hagejale 5. aprillil 1988 edastatud vastuväiteteatisele. Kõnesolev väide piirdub seega sellesse lissasse kuuluvale neljale lehele käsitsi kirjutatud loetamatute märkuste ära kirja hiline nud esitamisega.

504 Ka ei ole vaidlust selles, et hageja ei saanud nende käsitsi kirjutatud märkuste ära kirja enne 6. septembril 1988 toimunud ära kuulamist.

505 Samas tuleb tõdeda, et ainuke käsitsi kirjutatud märkus, millele komisjon vaidlustatud otsuses kavatses tugineda, oli selgesõnaliselt välja toodud vastuväiteteatise lissas, mis käsitles teadaolevaid hinnaalgatusi. Siit tuleneb, et hagejal olid kõik võimalused selle märkuse kohta oma seisukohtade esitamiseks.

506 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

507 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb väited, mis puudutavad komisjoni poolt hagejate vastu kasutatud tõendite vastuvõetamatust, tagasi lükata, kui punktist 490 ei tulene teisiti.

2. Tõendite esitamine

508 Hagejate poolt selles küsimuses esitatud argumendid moodustavad kaks väidet või väidete rühma. Esiteks vaidlustavad hagejad komisjoni poolt nende vastu kasutatud teatud liiki dokumentide tõendusliku väärtuse. Teiseks süüdistavad hagejad komisjoni tõendite esitamist puudutavate põhimõtete rikkumises.

a) Väide, mille kohaselt komisjoni poolt kasutatud teatud liiki dokumentidel puudus tõenduslik väärtus

Poolte argumendid

509 LVM ja DSM väidavad, et vastavalt Madalmaades rakendatavatele kriminaalmenetluse põhimõtetele ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklist 6 tulenevale õiglase kohtupidamise õigusele (Euroopa Inimõiguste Kohtu 20. novembri 1989. aasta otsus kohtuasjas *Kostovski vs. Madalmaad*, A-seeria, nr 166, punktid 39–44; kaudselt 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-4/89: *BASF vs. komisjon*, EKL 1991, lk II-1523, punktid 64–72 ja 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-6/89: *Enichem Anic vs. komisjon*, EKL 1991, lk II-1623, punktid 69–73), ei või süü tõendamise põhineda ainuüksi süüdistatavate poolt antud ütlustel ega teiste süüdistatavate ettevõtjate poolt antud ütlustel, mille põhjendatuses tuleb kahelda ja mida võib kasutada üksnes nende ütluste andjate vastu, ega ka kirjalikel „mitteametlikel” dokumentidel, mille usaldusväärsus ja autentsus on olemuslikult ebakindlad.

510 Niivõrd kui vaidlustatud otsus põhineb üksnes taolistel dokumentidel, mida ei toeta mingid õiguslikult vastuvõetavad tõendid, tuleb vaidlustatud otsus nende hagejate arvates tühistada.

511 Komisjon väidab vastuseks, et Madalmaade kriminaalõiguse sätted ega eespool osundatud *Kostovski* otsuse ebamõistlikult lai tõlgendus ei ole ühenduse konkurentsieskirjade kohaldamise seisukohalt asjakohased. Vastupidisel juhul puuduks määruse nr 17 artiklitel 11 ja 14 igasugune tegelik mõju.

Esimese Astme Kohtu hinnang

512 Esiteks tuleb tõdeda, et ühenduse õiguses puudub üldpõhimõte, mis keelaks komisjonil kasutada selliseid andmeid ja dokumente, millele viitavad hagejad. Teiseks, kui hagejate väidet aktsepteerida, siis oleks komisjonil võimatu tõendada asutamislepingu artiklitega 85 ja 86 vastuolus olevat tegevust, see aga oleks vastuolus komisjonile asutamislepinguga pandud ülesandega, mis seisneb nimetatud sätete nõuetekohase kohaldamise üle järelevalve teostamises.

513 Hagejad viitavad oma väite toetuseks ekslikult eespool osundatud otsustele kohtuasjades T-4/89: *BASF vs. komisjon* ja *Enichem Anic vs. komisjon*. Hagejate viidatud kohtuotsuste põhjendustest ilmneb tegelikult, et Esimese Astme Kohus ei asunud seisukohale, et ettevõtjate ütlustel puudus igasugune tõenduslik väärtus, vaid et antud juhul ei olnud talle esitatud dokumentidel neile komisjoni poolt omistatud tähendust ja ulatust.

514 Seega langevad hagejate väited kokku küsimusega, kas komisjoni esitatud tõendid toetavad komisjoni poolt tehtud faktilisi järeldusi.

b) Tõendite esitamise reeglite rikkumine

Poolte argumendid

515 LVM, Elf Atochem, BASF, DSM, Wacker, Hoechst ja ICI väidavad, et komisjon on rikkunud süütuse presumptsiooni põhimõtet ja komisjoni suhtes kohalduvat tõendamiskohustust.

516 Hagejad märgivad, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklis 6 sätestatud süütuse presumptsiooni põhimõte on ühenduse õiguse üks üldpõhimõtteid ja see on asutamislepingu artiklite 85 ja 86 rakendamisel täies ulatuses kohaldatav (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas *ACF Chemiefarma vs. komisjon*, punkt 153; 21. veebruari 1973. aasta otsus kohtuasjas 6/72: *Europemballage ja Continental Can vs. komisjon*, EKL 1973, lk 215; 16. detsembri 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 40/73 – 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73 ja 114/73: *Suiker Unie jt vs. komisjon*, EKL 1975, lk 1663, punkt 301; 28. märtsi 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 29/83 ja 30/83: *CRAM ja Rhein zinc vs.*

komisjon, EKL 1984, lk 1679; eespool osundatud otsus kohtuasjas T-4/89: BASF vs. komisjon, punktid 70 ja 71 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Enichem Anic vs. komisjon, punkt 70).

517 Vaatamata tõendite esitamisel tekkida võivatele praktilistele probleemidele lasub väidetava rikkumise tõendamise kohustus komisjonil, tasakaalustades komisjonile antud laialdasi uurimisvolitusi (eespool osundatud otsused kohtuasjades Hoechst vs. komisjon ja Dow Benelux vs. komisjon).

518 Seega ei või komisjon piirduda väidete, oletuste ja järeldustega. Komisjon peab viitama kaalukatele, täpsetele ja omavahel kooskõlas olevatele tõenditele (vt näiteks eespool osundatud otsus kohtuasjas Europemballage ja Continental Can vs. komisjon, punktid 31–37, eespool osundatud otsus kohtuasjas United Brands vs. komisjon, punktid 264–267, eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Suiker Unie jt vs. komisjon, punkt 166; kohtujurist Sir Gordon Slynni ettepanek eespool osundatud liidetud kohtuasjas Musique Diffusion Française jt vs. komisjon, EKL 1983, lk 1914 ja 31. märtsi 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85 – C-129/85: Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon, EKL 1993, lk I-1307); lisaks peab faktide ja nende põhjal tehtud järelduste vahel olema otsene põhjuslik seos ning need järeldused peavad mõistlikult ja objektiivselt võttes olema kaheldamatud (30. juuni 1966. aasta otsus kohtuasjas 56/65: Société Technique Minière (LTM) vs. Maschinenbau Ulm, EKL 1966, lk 337, 361 ja 362).

519 Asutamislepingu artikli 85 rikkumises süüdistavad ettevõtjad tuleks veenvate süütõendite puudumisel õigeks mõista. Lisaks ei pruugi ettevõtjad isegi tõendada, et komisjoni väited on valed, vaid nad võivad pelgalt osutada sellele, et komisjoni väited ei pruugi olla usutavad või piisavalt tõendatud (kohtujurist Sir Gordon Slynni ettepanek eespool osundatud kohtuasjas Musique Diffusion Française jt vs. komisjon, EKL 1983, lk 1931). Vastasel korral pöörduks tõendamiskohustus õigusvastaselt ettevõtjate kahjuks: nad peaksid esitama tõendeid selle kohta, et nad ei ole rikkumises osalenud ehk tulemuseks oleks nende puhul *probatio diabolica*.

520 Komisjon on käesoleval juhul neid põhimõtteid ja reegleid rikkunud.

521 LVMi ja DSMi väitel on komisjon tõendatud faktidele tuginemise asemel piirdunud tõenditega, mida ta ise nimetab kaudseteks tõenditeks, ent mis tegelikkuses on pelgalt väited, oletused ja järeldused (vt näiteks vaidlustatud otsuse punktid 9, 16, 20 ja 23).

522 Elf Atochem väidab, et komisjon on möönnud oma tõendite nõrkust (vaidlustatud otsuse punktid 31 ja 38) ning ta ei ole tõendanud oma analüüsi aluseks olnud andmete õigsust ega oma hinnangute põhjendatust. Komisjon lähtus eeldusest, et eksisteeris mingi üldine plaan, mille aluseks olid ICI ruumidest leitud 1980. aastast pärinevad ettepanekud, ja oletas teatud tootjate vaheliste kohtumiste põhjal (kusjuures komisjon möönab, et tal puudub igasugune teave nende kohtumiste teema kohta), et seda plaani viidi ka ellu. Samas ei suutnud komisjon tõendada iga tootja osalemist nn „ühisalगतustes” ega ühise rikkumise toimepanemises süüdistatavate ettevõtjate ühtset kavatsust.

523 BASF väidab, et komisjoni tõendite esitamise meetod meenutab nõiarangi. Esiteks oletas komisjon, et esitatud tõenditel on teatud tähendus, ja seejärel kasutas neid tõendeid, osutamaks, et neil on see eelnevalt omistatud tähendus. BASFi väite kohaselt tulenes sellest käitumisest tõendamiskohustuse pöördumine, mida ei saa aktsepteerida. Sama vastuvõetamatu oli väide, et näiteks tootjate vahelisi kohtumisi puudutavate inkrimineerivate dokumentide puudumine võib olla aluseks süü presumptsiooni tekkimisele. Pealegi oli dokumentide puudumine paratamatu, arvestades seda, kui palju aastaid oli möödunud esimesest uurimisest kuni vastuväiteteatise edastamiseni.

524 Wacker ja Hoechst väidavad, et kaudsete tõendite õigusvastase kasutamisega rikkus komisjon tõendite esitamise reegleid. Komisjoni põhjendustes tehakse järeldus kokkuleppe eksisteerimise kohta teatud rakendamismeetmete alusel ja vastupidi, ent komisjon ei ole kunagi tõendanud ei kokkuleppe ega rakendamismeetmete olemasolu.

525 SAV väidab, et kuna komisjon möönis, et tal puudusid vajalikud materjalid, tõendamaks teatud ettevõtjate, sealhulgas selle hageja osalemist kokkuleppes, siis need tõendid tuletati iga osapoole puhul „kokkuleppes kui tervikust” kinnipidamise alusel. Tegelikult tegi komisjon järelduse, et kõik ettevõtjad osalesid kokkuleppes, pelgalt asjaolust, et mõned ettevõtjad kokkuleppes osalesid (vaidlustatud otsuse punkt 25). Need kolm tõendit, millega on soovitud tõendada SAVi osalust, ei oma tegelikult mingit tõenduslikku väärtust.

526 ICI väidab, et käesolevas asjas kasutatud tõendid on komisjoni faktiliste väidete tõendamiseks ebapiisavad. Seda võib öelda näiteks kohtumiste eesmärgi ja tootjate poolt neil kohtumistel väidetavalt antud lubaduste kohta (vaidlustatud otsuse punkti 9 kolmas ja neljas lõik), mahu ja hindadega seotud süsteemi rakendamise kohta, järelduse kohta, et hinnad olid kooskõlastatud, ning põhjusliku seose kohta planeerimisdokumentide ja komisjoni hilisemate faktiliste järelduste vahel (vaidlustatud otsuse punkti 24 teine lõik ja punkti 30 teine lõik).

527 Igal juhul ei piisanud neist faktilistest väidetest nendeks õiguslikeks järeldusteks, mille komisjon nende põhjal tegi kokkuleppe või kooskõlastatud tegevuse olemasolu kohta ning liikmesriikidevahelisele kaubandusele avaldatud mõju kohta (eespool osundatud otsus kohtuasjas *United Brands vs. komisjon*, punktid 248–267; kohtujurist Sir Gordon Slynni ettepanek kohtuasjas *Musique Diffusion Française vs. komisjon*, EKL 1983, lk 1930 ja 1931).

528 Hüls väidab, et komisjon kirjeldas vaidlustatud otsuses ilma igasuguste selgitusteta kindla faktina seda, mis 24. novembri 1987. aasta kirjas, milles hagejalt taotleti teavet, oli alles pelk tõenäosus. Tegelikult oli komisjon alates teabenõude edastamisest ette kindel, et hageja oli rikkunud asutamislepingu artiklit 85.

529 Komisjon väidab vastuseks sisuliselt seda, et ta ei ole jätnud täitmata tema suhtes kohaldatavat tõendamiskohustust. Komisjoni arvates oli tal rikkumise tuvastamiseks piisavalt tõendeid (vaidlustatud otsuse punkt 23). Selle väite võimalik ekslikkus sõltub kohtuasjale antavast sisulisest hinnangust. Komisjon märgib, et kaudsete tõendite kasutamine on lubatav (vt eelkõige eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: *ICI vs. komisjon*, punktid 64–68, eespool osundatud otsus kohtuasjas *CRAM ja Rheinzink vs. komisjon*, punktid 16–20 ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades *Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon*, punkt 71). Igal juhul oli see vältimatu, arvestades Euroopa äriühingute kasvatav teadlikkust konkurentsioiguse kohaldamisalast. Lisaks ei tohi üksikuid tõendeid käsitleda eraldi, vaid kogumina (eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: *ICI vs. komisjon*, punkt 68 ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades *Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon*, punkt 163); samuti ei või üksikuid tõendeid kontekstist välja rebida (eespool osundatud otsus kohtuasjas *SIV vs. komisjon*, punktid 91–94).

Esimese Astme Kohtu hinnang

530 Selle väite uurimine on lahutamatu seotud samade hagejate esitatud väite käsitlemisega, mille kohaselt komisjon on teinud ilmselgeid vigu faktide hindamisel ning rikkumise olemasolu ja ettevõtjate osalemise tuvastamisel.

531 Seetõttu lükatakse selle väite analüüsimine edasi ja seda käsitletakse koos teiste kohtuasja sisu puudutavate väidetega.

B –Asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumise olemasolu eitamine

532 Kõik hagejad on vaidlustanud komisjoni poolt faktidele antud hinnangu. Ainult SAV eitab üksnes oma osalemist väidetavas kokkuleppes, väites, et ei olnud sellest teadlik. Tõendamaks, et ta ei osalenud kokkuleppes, vaidlustab SAV siiski osaliselt ka komisjoni tuvastatud faktid. Neid vastuväiteid uuritakse käesoleva alapealkirja all.

533 Hagejad kritiseerivad ka komisjoni poolt faktidele antud õiguslikku hinnangut.

534 Esimese Astme Kohus hindab kõigepealt fakte puudutavaid vastuväiteid ja seejärel õigusliku hinnangu suhtes esitatud vastuväiteid.

1. Faktid

Vaidlustatud otsuse lühiülevaade

535 Vaidlustatud otsuse esimeses osas alapealkirjaga „Faktid” määratles komisjon sissejuhatavas alapunktis vaidlustatud otsuse adressaatideks olevad ettevõtjad ning esitas teatud teabe, mis käsitles muu hulgas kõnealust toodet, PVC turgu ja liigset tootmisvõimsust asjaomases sektoris.

536 Teises alapunktis kirjeldas komisjon rikkumist, käsitledes kordamööda järgmist viit aspekti: kokkuleppe päritolu (vaidlustatud otsuse punkt 7), tootjatevahelised kohtumised (punktid 8 ja 9), kvoodisüsteem (punktid 10–14), siseriiklike turgude müügikäibe jälgimine (punktid 15 ja 16) ning sihthinnad ja hinnaalgatused (punktid 17–22).

537 Kokkuleppe päritolu osas tugineb komisjon esmajoones kahele dokumendile, mis leiti ICI ruumidest ja mis moodustavad vastuväiteteatise lisa 3 (edaspidi ühiselt „planeerimisdokumentid”). Esimene neist dokumentidest kannab pealkirja „Kontrollnimekiri” ja teine dokument kannab pealkirja „Vastus ettepanekutele”; komisjoni väitel on nende dokumentide näol tegemist kartelli loomise kavaga.

538 Seoses tootjate kohtumistega viitas komisjon eelkõige teatud tootjate vastustele komisjoni poolt vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluse käigus saadetud teabenõuetele.

539 Kvoodisüsteemi osas kirjeldas komisjon väidetavaid fakte mitmesuguste dokumentide alusel. Komisjon viitas kolmele dokumendile, mis moodustasid vastuväiteteatise lisad 6, 7 ja 9 ning millest komisjoni väitel ilmneb, et PVC tootjad olid loonud kvoodisüsteemi tugevdamiseks omavahelise kompensatsioonisüsteemi. Esimene dokument nimetusega „Raskuste jagamine” on ICI ruumidest leitud käsitsi kirjutatud dokument, teine dokument pärines ICilt, ent leiti kolmanda tootja ruumidest (edaspidi „Alcudia dokument”), ja kolmas on DSMi sisedokument, mis leiti DSMi ruumidest (edaspidi „DSMi dokument”). Komisjon tugines veel kahele dokumendile, nimelt ICI 15. aprilli 1981. aasta teatele, mis leiti ICI ruumidest ja mille näol oli tegemist Montedisoni naftakeemiatoodete divisjoni tegevdirectori teate koopiaga (edaspidi „15. aprilli 1981. aasta teade”; komisjon saatis selle teate hagejatele oma 27. juuli 1988. aasta kirjaga), ning Atochemi ruumidest leitud tabelile, mis moodustas vastuväiteteatise lisa 10 (edaspidi „Atochemi tabel”).

540 Müügi jälgimise mehhanismi puhul, mille raames teatud suurte siseriiklikel turgudel tegutsevad tootjad teavitasiid üksteist nende poolt neil turgudel müüdüd kogustest, tugines komisjon peamiselt Solvay ruumidest leitud mitmetele tabelitele (edaspidi „Solvay tabelid”), mis moodustasid vastuväiteteatise lisad 20–40. Samuti viitas komisjon Solvay 25. veebruari 1988. aasta vastustele ja Shelli 3. detsembri 1987. aasta vastustele neile saadetud teabenõuetele. Need vastused moodustasid vastuväiteteatise lisad 41 ja 42.

541 Hinnaalgatuste osas tugines komisjon mitmete PVC tootjate sisedokumentidele, mis moodustasid vastuväiteteatise lisad P1–P70, ja väljavõtetele majandusajakirjandusest, milles kajastati aastaid 1980–1984; need väljavõtted lisati vastuväiteteatisele nummerdamata kujul.

542 Kolmandas alapunktis esitas komisjon teatud tähelepanekud kartellikokkuleppe olemasolu kinnitavate tõendite kohta (vaidlustatud otsuse punktid 23 ja 24). Komisjon märgib: „Käsitletava rikkumise olemusest tulenevalt peab igasugune otsus suurel määral tuginema kaudsetele tõenditele: on võimalik, et vähemalt osa fakte, mis moodustavad artikli 85 rikkumise, tuleb tõendada teiste, tõendatud faktide alusel tehtavate järelduste abil” (punkt 23). Olles loetlenud peamised tema valduses olevad tõendid, rõhutas komisjon, et „... käesolevas asjas kogutud erinevaid otseseid ja kaudseid tõendeid tuleb hinnata kogumina. [...] Nii toetab iga tõend teisi tõendeid kõnealuste asjaolude osas ning viib järelduseni, et PVC puhul toimus turu jagamise ja hindade kehtestamise kartellikokkulepe” (vaidlustatud otsuse punkt 24).

Hagejate argumendid

543 Hagejad väidavad, et komisjon ei ole tõendanud fakte, mille olemasolu ta väidab.

- Kartellikokkuleppe päritolu

544 Hagejate väitel puudub planeerimisdokumentidel tõenduslik väärtus.

545 Esiteks väidavad BASF, DSM, Wacker, Hoechst, Hüls ja Enichem, et komisjon ei ole tõendanud nimetatud dokumentide seotust PVC-sektoriga; komisjon lisas lisad 1 ja 2 vastuväiteteatisele üksnes selleks, et jätta mulje, nagu puudutaksid järgmises lisas olevad planeerimisdokumendid PVC sektorit.

546 Teiseks ei ole komisjon BASFi ja Enichemi väitel tõendanud, et need dokumendid puudutasid mingeid muid turge peale Suurbritannia turu.

547 Kolmandaks väidavad BASF, DSM, Wacker, Hoechst, SAV, Hüls ja Enichem, et dokumendi „Vastus ettepanekutele” näol ei ole tegemist vastusega „Kontrollnimekirjale”. Hagejate väitel oli esimene dokument teisest hilisem ning dokumendis „Vastus ettepanekutele” käsitletud teemad ei olnud seotud „Kontrollnimekirjas” viidatud teemadega. Kummaski dokumendis isegi ei viidatud teisele dokumendile; asjaolu, et need dokumendid leiti üksteise külge kinnitatuna, ei muuda fakti, et neis dokumentides käsitletud teemad ei olnud omavahel seotud.

548 Neljandaks väidavad BASF, DSM, Wacker, Hoechst, SAV, Hüls ja Enichem, et kuna planeerimisdokumentide autorid ja adressaadid ei ole teada, ei tõenda miski, et nende dokumentide näol ei võinud olla tegemist lihtsalt mitmesuguste ICIs töötavate isikute arvamusalaldustega või et need dokumendid edastati või neist anti teada teistele ettevõtjatele.

549 Viiendaks väidavad hagejad, et puuduvad igasugused tõendid seose kohta nimetatud dokumentide ja konkurentsi piirava tegevuse vahel, mille komisjon väidab end olevat tuvastanud.

550 BASF ja DSM väidavad, et ehkki „Kontrollnimekiri” viitab täpsemad üksikasju esitamata 18. septembri 1980. aasta kohtumisele, ei ole komisjon tõendanud, et see kohtumine ka tegelikult aset leidis, et see kohtumine ei olnud üksnes ICI sisene koosolek, et selle kohtumise eesmärk oli käsitleda „Kontrollnimekirja” või et selle kohtumise tulemusena oleks midagi otsustatud.

- Tootjatevahelised kohtumised

551 BASF märgib, et kohtumiste kuupäeva ega kohta pole täpsustatud.

552 Kõik hagejad peale Shelli väidavad, et komisjon pole tõendanud, et neil kohtumistel oli konkurentsi piiramise eesmärk. Järeldades ettevõtjate poolt teabenõuetele andud vastustest, et kohtumistel oli õigusvastane eesmärk, tõlgendas komisjon neid vastuseid valesti; tegelikult ilmneb neist vastustest, et tootjatevahelistes aruteludes käsitleti PVC turu üldisi tendentse. See selgitus on täiesti usutav, arvestades PVC sektoris valitsenud kriisi ja seda suurt hulka dokumente, mis kinnitavad turul toimunud konkurentsi. BASFi väitel ei õigusta kohtumiste protokollide puudumine komisjoni järeldust, et need kohtumised olid õigusvastased.

553 LVM, BASF, DSM ja Enichem väidavad, et tootjate kohtumisi ei saa seostada väidetava üldplaani. Hüls väidab, et kohtumiste väidetavat konkurentsi piiramise eesmärki ei saa ühelgi juhul tõendada planeerimisdokumentidega, sest neil puudub igasugune tõenduslik väärtus.

- Kvoodi- ja kompensatsioonisüsteem

554 Hagejad vaidlustavad komisjoni poolt tsiteeritud dokumentide tõendusliku väärtuse.

555 Nad kordavad argumenti, mille kohaselt komisjon ei saa tugineda planeerimisdokumentidele (vt punkt 544 jj eespool).

556 Teiseks väidavad BASF, Wacker, Hoechst ja Hüls, et dokument nimetusega „Raskuste jagamine” ja Alcludia dokument ei puuduta PVC-sektorit ning need koostati väljaspool seda sektorit tegutsevate isikute poolt; nende isikute arvamuste näol, mille aluseks on killustatud teave ja kuulujutud, ei saa olla tegemist rikkumise tõenditega.

557 Kumbki neist dokumentidest ei tõenda kompensatsioonisüsteemi tegelikku olemasolu ega rakendamist. Pealegi oli Alcludia dokumendis märgitud, et tegemist on „projektiga”. Lisaks oli ICI oma 9. oktoobri 1987. aasta vastuses teabenõudele märkinud, et sellist süsteemi ei rakendatud kunagi.

558 Kolmandaks puudub ka DSMi dokumendil tõenduslik väärtus.

559 DSM, BASF ja Hüls väidavad, et tegemist oli vaid sisemise turu-uuringuga, milles võrreldi Fidesi süsteemi statistikat DSMi müüginumbritega. DSMi väitel viitas sõna „kompensatsioon” selles dokumendis üksnes kompensatsioonile, mis oli seotud Fidesi süsteemis sisaldunud varasemate ebatõeste andmetega. Kompensatsioonisüsteem, nagu komisjon sellest aru sai, oleks olnud igal juhul mõttetud, kuna võrreldes 1981. aasta esimese poolega oli nõudlus PVC järele 1982. aasta esimesel poolel kasvanud 12% võrra.

560 Wacker ja Hoechst väidavad, et DSMi dokument moodustas suurema dokumendi ühe osa ja seda ei tohiks eraldi tõlgendada.

561 Lõpuks väidab BASF, et komisjon ei ole tõendanud ühtki tootjatevahelise kompensatsiooni juhtu; seega ei ole tõendatud kompensatsioonisüsteemi rakendamist ega selle süsteemi toimimise üksikasjalikke reegleid. Ühelt tootjalt teisele miinimumkoguste tarnimine nn pudelikaelade vältimiseks ei ole käsitletav kompensatsioonina.

562 Neljandaks väidavad hagejad, et Atochemi tabelil ei ole tõenduslikku väärtust.

563 Elf Atochem märgib, et ehkki see dokument leiti Atochemi ruumidest, pärines see väljastpoolt seda ettevõtet ja leiti tegevuspädevuseta isiku ruumist üldisi PVCga mitteseotud uuringuid käsitlevate kaustade seast.

564 BASF lisab, et kuna see dokument eeldati pärinevat aastast 1984, pidi see olema koostatud hiljem, mis ei ole aga kvoodisüsteemi seisukohalt loogiline. Wacker ja Hoechst

väidavad, et selles dokumendis esitatud arvude päritolu on neile teadmata; igal juhul võivad need arvud pärineda avalikust teabest.

565 BASF, Wacker, Hoechst ja Hüls väidavad, et komisjon on pelgalt oletanud, et lühend „%T” Atochemi tabelis tähistas sihti; Saksa tootjate arvud vastasid täpselt nende tootmisvõimsuse osakaalule, nii et lühend „%T” võis tähistada protsenti koguvõimsusest.

566 Lisaks märgivad LVM, BASF, DSM ja Enichem, et tegelikud müüginumbrid tonnides ei vasta Atochemi tabelis esitatud mahtudele, mis kinnitab arvamust, et esitatud arvude näol on tegemist üksnes ettevõtjapõhiste hinnangutega. Tegelikuses olid komisjonil olemas müüginumbrid kolmeteistkümnest ettevõtjast ainult kolme ettevõtja kohta, ja nende kolme ettevõtjaga seotud üheteistkümnest arvust vastasid ainult kuus tegelikele müüginumbritele.

567 Saksa tootjad BASF, Wacker, Hoechst ja Hüls väidavad, et nende müüginumbrid liideti kokku, nii et konkreetseid tootjaid ja nende müüginumbrite oli võimatu kindlaks teha, see on aga kokkusobimatu kvoodisüsteemi olemasoluga. Väidetavate sihtide võrdlusest Hoechsti tegelike müüginumbritega, mille on 1988. aasta oktoobris koostanud ja kinnitanud audiitorfirma, ilmnevad märkimisväärsed erinevused suurusjärgus 5%.

568 Viiendaks vaidlustab BASF nende dokumentide asjakohasuse, millele komisjon tugineb Atochemi tabeli põhjal tehtud analüüsi toetuseks.

569 Lisadest 13–16, mis käsitlevad tegelike müüginumbrite statistikat, ilmneb ainult see, et tootjate poolt Fidesi süsteemi esitatud andmed olid tõesed. Lisad 17 ja 19 olid sisedokumentid, mis käsitlesid ettevõtjate poolt endile seatud müügieesmärgi; lisa 18 seab kahtluse alla kvoodisüsteemi toimimise, kuna selles sisaldub ICI prognoos tema turuosa vähenemise kohta eelseisvatel kuudel.

570 Kuuendaks väidavad Wacker, Hoechst ja Hüls, et ICI 15. aprilli 1981. aasta teade ei oma mingit tõenduslikku väärtust. Lisaks asjaolule, et see teade ei puuduta PVC sektorit, on selle teade tähendus ebaselge.

- Müüginumbrite jälgimine siseriiklikel turgudel

571 Esiteks väidab Hüls, et Solvay tabelitel puudub nende olemuse tõttu tõenduslik väärtus. Need tabelid koostati tagantjärele, teadmata päritoluga teabe alusel ja turu-uuringute läbiviimise eesmärgil. Parimal juhul võib nende tabelite näol olla tegemist oletustega käibenumbrite edasiste arengute suhtes, mis aga järgmisel aastal ei realiseerunud, ja hinnangutega, mis ilmneb arvude ümardamisest. Kuna need tabelid koostati inglise keele asemel prantsuse keeles, said need olla üksnes Solvay sisedokumentid.

572 Teiseks märgib LVM, et Solvay tabelitel võiks tõenduslik väärtus olla üksnes siis, kui neis oleks esitatud õiged andmed; tegelikuses erinesid tabelites esitatud arvud märkimisväärselt tegelikest müüginumbritest. Komisjon võttis arvesse Fidesi süsteemi esitatud esialgseid andmeid, mitte aga Fidesi lõplikke andmeid, mis ainukesena kajastasid tegelikku müüki. Erinevused võivad tekkida seoses laadimis- ja tarnimiskuupäevadega. Saksa tootjad Wacker ja Hoechst tähelepanu asjaolule, et Solvay tabelid ei sisalda üksikasjalikke andmeid, vaid üksnes kogunumbreid.

573 Kolmandaks väidab Hüls, et Saksa turul PVC müüki kajastav kogumaht (vastuväiteteatise lisa 20), isegi kui see langeb kokku Fidesi andmetega, ei peaks Fidesi süsteemi reeglite järgi sisaldada tarneid Dynamite Nobel AGle; selline viga näitab, et lisa 20 esitatud arvud ei kajasta Fidesi süsteemi andmeid.

574 Neljandaks süüdistavad LVM, BASF, DSM, Montedison ja Enichem komisjoni selles, et viimane on tõendeid esitamata väitnud, nagu poleks täpseid müügiarve olnud võimalik

hankida tootjatevahelise vabatahtliku teabevahetusest. Vastupidi – Solvay on selgitanud, et ta on ettevõttesisese kasutamise eesmärgil iseseisvalt koostanud statistilised dokumendid, millele komisjon oma süüdistuse rajas. DSM on näidete varal vaidlustanud komisjoni järelduse, et iga tootja turuosa täpne hindamine ei olnud võimalik tootjatevahelise teabevahetusest. Tegelikult oli igal ettevõtjal võimalik hõlpsasti leitava teabe põhjal täpselt hinnata oma konkurentide müügi mahte ilma igasuguse õigusvastase teabevahetusest. BASF rõhutab, et teabevahetus kui mõiste eeldab ettevõtjate vastastikust tegutsemist, ent just seda ei ole ettevõtjaid väidetud tegevat. Enichem väidab, et isegi kui lisas 34 olevale tabelile (ja ainult sellele tabelile) viitavas teates mainitakse andmete vahetamist kolleegidega, ei ole täpsustatud, kes need kolleegid on; hageja agressiivset poliitikat arvestades saab see viide osutada üksnes Solvays töötavatele kolleegidele, mitte hagejale. Igal juhul oli tegemist möödunud perioode puudutavate andmete vahetamisega, mitte prognooside vahetamisega.

575 Lõpuks väidavad BASF ja Shell, et komisjon on valesti tõlgendanud Shell'i vastust teabenõudele. Esiteks osutas Shell sellele, et Solvayle ei ole antud mingit täpset teavet; igasugune sedalaadi andmete edastamine puudutas müüki Lääne-Euroopas ja need andmed ei saanud seega olla Solvay dokumentides, milles andmed on esitatud riikide lõikes, sisalduvate andmete allikaks. Teiseks edastati taolist teavet aeg-ajalt 1982. aasta jaanuari ja 1983. aasta oktoobri vahelisel perioodil, ent Solvay dokumentides olevad andmed hõlmavad aastaid 1980–1984. Need asjaolud kinnitavad hagejate väitel seda, et Solvay dokumentides sisalduv teave saadi ametlikult avaldatud statistikast ja kontaktidest klientidega.

- Hinnaalgatused

576 BASF, Wacker, Hoechst ja Montedison kordavad oma väidet, et planeerimisdokumentidel puudub tõenduslik väärtus (punkt 544 jj).

577 LVMi ja DSMi väitel ei saanud sihthindu PVC turul kehtestada, sest sellel turul lepiti hindades iga konkreetse tehingu puhul eraldi kokku.

578 LVM, DSM, Wacker ja Hoechst väidavad, et vastuväiteteatise lisadel P1–P70 puudub tõenduslik väärtus, kuna nende näol on tegemist hiljem koostatud ettevõttesiseste aruannetega.

579 LVM, BASF, DSM, Wacker, Hoechst, Montedison, Hüls ja Enichem rõhutavad, et igal juhul ei kinnita need lisad järeldust, nagu oleks hinnaalgatused, mille suhtes on esitatud vastuväide, olnud tootjate vahel kooskõlastatud; need hinnaalgatused tulenesid üksnes arukalt turutingimustele kohanduvate ettevõtjate individuaalsetest otsustest.

580 Lõpuks väidavad hagejad, et lisadest P1–P70 ja hagejatele komisjoni poolt 3. mail 1988 saadetud dokumentidest ilmneb tegelikult konkurentsitiheda turu olemasolu, kus hinnad muutusid kiiresti ja sagedasti ning kus teatud tootjad võtsid omaks agressiivse käitumismalli.

581 Hagejate väitel ei ole majandusajakirjanduse väljavõtete näol tegemist tõenditega ja need isegi ei osuta rikkumise toimepanemisele. Need väljavõtted ei ole piisavad komisjoni väite toetamiseks.

Esimese Astme Kohtu hinnang

582 Kartellikokkuleppe päritolu tuvastamisel tugines komisjon planeerimisdokumentide sõnastusele, ICI poolt vastuseks teabenõudele antud informatsioonile nende dokumentide kohta ning neis dokumentides kavandatud toimumisviiside ja turul tuvastatud praktika vahelisele tihedale seosele.

583 Seda arvestades on Esimese Astme Kohtu esimene ülesanne uurida erinevaid turutavasid, mille komisjon enda hinnangul on tõendanud, ja võrrelda neid planeerimisdokumentides kavandatud turutavadega.

- Kvoodisüsteem

584 Esimene planeerimisdokument nimetusega „Kontrollnimekiri” sisaldab punkti 3 pealkirjaga „Ettepanekud kohtumiste uue struktuuri kohta”. Selles punktis loetletakse initsiaalide või lühendite vormis teatud ettevõtjad, kelle osavõttu neist kohtumistest eeldati; loetelule järgneb alapunkt pealkirjaga „Ettepanekud kohtumiste üksikasjade kohta”, milles omakorda viidatakse „tootjate protsentuaalsetele turuosadele ja lubatud kõrvalekaldumistele neist protsentidest” ning uue tootmisvõimsuse rakendamise korraldamisele”.

585 Teise planeerimisdokumendi nimetusega „Vastus ettepanekutele” punktis 2 viidatakse ettepanekule, mille kohaselt „tulevikus tuleks tonnides määratletud kvoodid esitada ettevõtjate, mitte riikide lõikes”; lisaks sisaldab punkt 2 järgmist kommentaari: „Ettepanek leiab suurt toetust. Samas selleks, et tulevane kvoodisüsteem oleks realistlik ja teostatav, peaks see hõlmama kokkulepet uue tootmisvõimsuse ja ajutiselt suletud tehaste rakendamise kohta”. Sama dokumendi punkt 3 sisaldab järgmist ettepanekut: „Tootjate turuosa peaks põhinema 1979. aastal saavutatud positsioonil, kusjuures arvutamisel tuleks korrigeerida sel aastal tekkinud ilmsed anomaaliad”. Ettepanekule on lisatud järgmine kommentaar: „Täielik toetus.” Punktis 4 on esitatud järgmine ettepanek: „Punktis 3 määratletud turuosade puhul võiks lubada kõikumist pluss-miinus 5%, nii et iga tootja tegelik turupositsioon peegeldaks tema reaalselt potentsiaali.” Ettepanekule on lisatud järgmine kommentaar: „Selles suhtes on meil suuri kahtlusi, eelkõige seetõttu, et kui tootjate turuosad määratakse kindlaks, siis oleks ohtlik lubada kokkulepitud turuosa ületamist.”

586 Kvoodisüsteemi tõendamiseks viitab komisjon vaidlustatud otsuses erinevatele dokumentidele, mille koopiad tal õnnestus uurimise käigus hankida.

587 Täpsemalt tugines komisjon kolmele dokumendile, mis komisjoni väitel tõendavad PVC tootjate poolt 1981. aastal rakendatud kompensatsioonisüsteemi olemasolu ja kinnitavad ka kvoodisüsteemi olemasolu, millele see kompensatsioonisüsteem lisandus.

588 ICI ruumidest leitud dokument nimetusega „Raskuste jagamine” puudutab peamiselt süsteemi, mille eesmärk oli jagada muude termoplasttoodete kui PVC müügi vähenemisega seotud raskusi. See dokument sisaldab aga järgmisi lauseid: „Kogemused PVC ja PEBDga seotud sarnaste süsteemidega ei ennusta head, ent neist võib üht-teist õppida.” Pärast alapealkirja „Sihtkogus” jätkab dokumendi autor nii: „Mille põhjal tulemusi hinnata? PVC tootjatel on olnud võimalik tegutseda lähtuvalt 1981. aastaks kokku lepitud turuosadest.” Samuti märgitakse selles dokumendis: „PVC süsteem võimaldas korrigeerimist üksnes siis, kui ettevõtja või ettevõtjate kontserni müük langes alla 95% sihtkogusest. See lubas ettevõtjatel turuosa ilma sanktsioonideta ületada.”

589 Alcudia dokument, mis pärines ICIt, ent leiti ühe Hispaania tootja juurest, käsitleb varem kokkulepitud kvoodist vähem ja rohkem müünud PEBD tootjate vahelist kompensatsioonisüsteemi. Selles dokumendis märgitakse: „Süsteem on väga sarnane PVC tootjate poolt hiljuti rakendatud süsteemiga, mida kohaldatakse poole maikuu ja terve juunikuu müügi suhtes.” Seejärel kirjeldatakse selles dokumendis nimetatud süsteemi peamisi omadusi, mis sarnanevad PVC-sektoris rakendatud süsteemiga. Süsteemi raames pidid tootjad kokku leppima oma müügieesmärkides, mis vastasid teatud protsendile kogumüügist. Niipea, kui Fidesi esialgsed koondandmed teatavaks said, pidi välja arvutatama iga süsteemis osaleva tootja sihtkogused tonnides ja neid pidi erinevuste kindlakstegemiseks võrreldama tegeliku müügiga; kompenseerimine pidi toimuma nende vahel, kes olid müünud oma kvoodist

rohkem, ja nende vahel, kes kvooti ei täitnud. Süsteemi toimimise lihtsustamiseks tehti ettepanek tootjate „jagamiseks rühmadesse”, lootuses, et rühma siseselt saaks leida viisi erinevuste kaotamiseks. Arutleti ka alternatiivse süsteemi üle, mille puhul arvesse oleks võetud ainult neid erinevusi, mis ületavad 5%. Dokumendi lõpus võrdleb autor PEBD puhul kavandatud süsteemi „PVC-sektori süsteemiga” ja märgib muu hulgas: „Kas see süsteem saab toimida, kui 2–3 tootjat süsteemis ei osale? PVC puhul on ainult üks süsteemiväline tootja.”

590 Esimese Astme Kohtu arvates on nende dokumentide sõnastuse näol tegemist tõendusmaterjaliga, mis toetab komisjoni poolt neist dokumentidest tehtud järeldusi.

591 Ehkki vastab tõele, et mõlemad kirjeldatud dokumendid käsitlevad teist termoplasttoodet, ei saa eirata fakti, et komisjoni otsuses tsiteeritud väljavõtted käsitlevad otseselt PVCd.

592 Lisaks näitab nende dokumentide sõnastus, et kõik PVC tootjad peale ühe rakendasid kõnealust kompensatsioonisüsteemi. Alcudia dokument on „projekt” üksnes selles käsitletava teise termoplasttoote – PEBD – osas.

593 Lõpuks tuleb tõdeda, et hagejate vastuväide, mille kohaselt ei saa neile dokumentidele tugineda, kuna nende autor ei tegutsenud PVC sektoris, ei ole vastuvõetav. Need dokumendid sisaldavad täpseid andmeid, eriti kuupäevade, protsentide ja PVC-süsteemis osalenud tootjate arvu osas, mille põhjal võib järeldada, et autorid tundsid täpselt süsteemi, millele nad viitasid ja millest nad kavatsesid „saadud kogemuste” põhjal õppida.

594 Komisjon tugineb ka DSMi dokumendile, mis pärineb 12. augustist 1982.

595 Komisjon märgib vaidlustatud otsuse punkti 11 eelviimases ja viimases lõigus, et selle dokumendi autor viitab PVC müügi märkimisväärsele (ligikaudu 12%) kasvule Lääne-Euroopas 1982. aasta esimesel poolel võrreldes 1981. aasta esimese poolega, samas kui nõudluse kasv oli selles geograafilises piirkonnas oluliselt väiksem; samuti osutab selle dokumendi autor geograafiliselt piiritletud turgudel esinevate tendentside olulistele erinevustele. Seejärel nendib dokumendi autor, et esialgsete, turu tavapärasel arengul põhinevate selgitustega (kolmandatest riikidest Lääne-Euroopasse imporditavate koguste vähenemine, ladustamine ja aktiivsuse kasv), ei saa nõustuda (vt selle kohta ka vastuväitetateise lisa P22, mis on DSMi dokument 12. juulist 1982) ning jätkab nii: „Võib-olla on see selgitatav sellega, et 1981. aasta esimesel poolel esitati ebatõeseid andmeid (kompensatsioon!). Seda küsimust tuleb uurida.”

596 Niisiis ilmneb sellest dokumendist, et 1982. aasta esimesel poolel turul toimunud, võrreldes 1981. aasta esimese poolega, ei saanud seletada tavapäraste turuteguritega, vaid pigem 1981. esimesel poolel esitatud müügiandmetega, mis ei vastanud tõele. Tõele mittevastavad müügiandmed esitati tootjatevahelise kompensatsioonisüsteemi tõttu. Nagu ka komisjon leidis, ilmneb sellest dokumendist, mida tuleb käsitleda muu hulgas koos kahe eelnevalt uuritud dokumendiga, millest ilmneb kompensatsioonisüsteemi olemasolu 1981. aasta esimesel poolel, et teatud tootjad olid vaieldamatult teatanud selle poolaasta puhul tegelikest väiksematest müüginumbritest, et vältida nimetatud süsteemi rakendamist nende suhtes.

597 See dokument võimaldab ka järeldada, et teatud tootjate käitumise tõttu ei toiminud see süsteem soovitud viisil. Sama järelduse võib teha ka dokumendist nimetusega „Raskuste jagamine”, milles nenditakse, et „Kogemused PVC ja PEBDga seotud sarnaste süsteemidega ei ennusta head”.

598 Selles kontekstis ei ole mõiste „kompensatsioon” alternatiivne tõlgendus, mille pakkus välja DSM ja mis on pealegi ebaselge, usutav. Ei ole võimalik nõustuda sellega, et ühe aasta

osas Fidesi süsteemi esitatud andmete vigade parandamiseks esitasid tootjad järgmisel aastal sellised müügiandmed, milles sisaldasid ka eelmisel aastal teatamata jäänud andmed.

599 Kvoodisüsteemi olemasolu tõendamiseks viitab komisjon ka ICI ruumides leitud teatele, mis pärineb 15. aprillist 1981. Tegemist on ICIIle Montedisoni naftakeemiatoodete divisjoni tegevdirektori poolt saadetud teatega, milles märgitakse: „Näiteks PVC osas võib ICII 1981. aasta lõpuks olla täiendavaid tootmisvõimsusi Saksamaal ja ta on taotlenud oma kvoodi suurendamist 30 kilotonni võrra alates 1981. aasta algusest.” Komisjon märkis, et ICI kavatses tollal avada Saksamaal uut tehast, sulgedes samal ajal mujal asuva vana tehase.

600 Olgugi, et see teade käsitles peamiselt üht teist termoplasttoodet, on see ülal toodud väljavõttes seotud just PVCga.

601 Lisaks ei ole hagejad selles teates sisalduvale mõiste „kvoot” suutnud välja pakkuda ühtki teist tõlgendust peale selle, millest lähtus komisjon. Ka ei tohiks unustada, et kõnealuse teate näol on tegemist konkureeriva ettevõtja tegevjuhi saadetud teate koopiaga, nii et ei saa otsustada, et sõna „kvoot” viitab pelgalt ICI sisestele eesmärkidele.

602 Komisjoni arvates rakendati mahtude kontrollimise süsteemi, mis on seega tõendamist leidnud, vähemalt 1984. aasta aprillini. Selle järelduse tegemisel tugines komisjon Atochemi tabelile nimetusega „PVC – esimene kvartal”.

603 See tabel koosneb üheksast tulpast.

- Esimeses tulpas on loetletud kõik Euroopa PVC tootjad, kes tollal turul tegutsesid.
- Teises, kolmandas ja neljandas tulpas esitati vastavalt jaanuari, veebruari ja märtsi müügiandmed kõigi Euroopa tootjate kohta, välja arvatud nelja Saksa tootja osas, kelle müügiandmed esitati summeeritult. Esimese kahe kuu osas on tabelis märgitud „FIN” ja märtsi osas on märgitud „Q”. On vaieldamatu, et need lühendid tähistavad Fidesi teabevahetussüsteemi edastatud lõplikku (ingl k *final*) ja esialgset (ingl k *quick*) statistikat. Sama ilmneb ka Atochemi 5. mai 1987. aasta vastusest, mis moodustab vastuväiteteatise lisa 11, komisjoni teabenõudele. Vaidlustatud otsuses (punkti 12 kolmas lõik) märgitakse, et Fides on kõnealust majandussektorit hõlmav statistikateenus, mida haldab Zürichis asuv audiitorbüroo ning mille raames teenusega liitunud tootjad esitavad kõigepealt esialgsed ja seejärel lõplikud müügiandmed keskbüroole, mis kogub andmed kokku ja seejärel koostab anonüümse koondstatistika kogu Lääne-Euroopa turu kohta.
- Viiendas tulpas on esitatud esimese kvartali kogumüük.
- Kuuendas tulpas on esitatud Euroopa tootjate müügi osakaalud esimese kvartali kogumüügist.
- Seitsmenda tulba pealkirjaks on märgitud „%T”.
- Kaheksandas tulpas on esitatud aprilli müügiandmed koos lühendiga „Q”.
- Viimases tulpas on näidatud tootjate müügi osakaalud Euroopa tootjate kogumüügist aasta esimesel neljal kuul.

604 Komisjon otsustas, et tähisega „%T” (ingl k „target”) viidati ilmselgelt planeeritud protsendile. Samuti järeldab komisjon sellest dokumendist, et osutatud tootjad vahetasid oma müügiandmed väljaspool ametlikku Fidesi süsteemi, et jälgida kvoodisüsteemi toimimist. Lõpuks uuris komisjon seda, mil määral tootjad neile määratud müügieesmärgid saavutasid.

605 Kõigepealt märgib Esimese Astme Kohus, et nimetatud dokumendi autori isik ei ole otsustava tähtsusega tegur. Oluline on üksnes see, kas komisjoni poolt Atochemi tabeli põhjal tehtud järeldused on põhjendatud.

606 Vaidlust ei ole selles, et tabelis viidatakse 1984. aasta esimestele kuudele, nagu ilmneb ka Atochemi 5. mai 1987. aasta vastusest komisjoni teabenõudele. Arvestades asjaolu, et tabelis on 1984. aasta märtsi ja aprilli kohta esitatud vaid esialgsed, mitte lõplikud andmed, võib otsustada, et tabel pärineb 1984. aasta maikuust.

607 Esiteks kinnitab Esimese Astme Kohus tõlgendust, mille komisjon omistas tähisele „%T”. Esimese Astme Kohus ei nõustu tõlgendusega, mille kohaselt see tähis viitab vaid ettevõttesisestele eesmärkidele – see ei seletaks, miks dokumendi autori käsutuses olid andmed erinevate tootjate ettevõttesiseste eesmärkide kohta. Lisaks ei saa seda tähist tõlgendada eraldi käesoleva kohtuasja kontekstist, eriti aga teistest dokumentidest, millest ilmneb PVC tootjate vahelise kvoodisüsteemi olemasolu. Lisaks ei viidata kõnealusel tabelis turuosadele võrrelduna Lääne-Euroopa kogumüügiga, kuna importi ei ole arvesse võetud, vaid esitatakse tootjate turuosad võrrelduna nende endi moodustatava turu kogumüügiga, mis kinnitab järeldust, et tootjate eesmärk oli jälgida turuosi salajase süsteemi raames. Lõpuks tuleb märkida, et hagejad ei ole välja pakkunud ühtki usutavad alternatiivset seletust tähisele „%T” käesoleva kohtuasja kontekstis.

608 Teiseks üritas komisjon kindlaks teha, kas tabelis esitatud erinevate tootjate müüginumbrid vastasid nende poolt Fidesi süsteemi edastatud andmetele. Komisjon on sellega seoses märkinud, et tal ei õnnestunud saada kõikide tootjate deklaratsioonide koopiad, mistõttu tal ei olnud võimalik süstemaatiliselt analüüsida tabelis esitatud müüginumbreid. Siiski hankis komisjon mõnede ettevõtjate müüginumbreid. Neist andmetest ilmneb, et kümnel juhul langesid müüginumbreid, mida komisjonil õnnestus kontrollida, kokku ettevõtjate poolt Fidesi süsteemi teatatud andmetega. Veel viiel juhul, mis olid seotud Solvay ja LVMiga, olid müüginumbreid peaaegu identsed tabelis esitatutega.

609 Lõpuks üritas komisjon arvutada välja nelja Saksa tootja müüginumbreid 1984. aasta esimese kvartali kohta. Selleks kasutas komisjon kolme tootja puhul (BASF, Wacker ja Hüls) Fidesi süsteemi teatatud andmeid, mille kohta tal õnnestus hankida koopiad, ning Hoechsti puhul viimase poolt komisjoni teabenõudele vastuseks saadetud 27. novembri 1987. aasta kirjas esitatud andmeid. Komisjon sai tulemuseks 198 353 tonni, mida ta võrdles Atochemi tabelist ilmneva 198 226 tonniga. Vahe nende kahe summa vahel on väga väike ja kinnitab komisjoni väidet, et sellisele tulemusele ei saadud jõuda ilma tootjavahelise teabevahetusega.

610 Komisjon viitas arvutuse tulemusele ja selle põhjal tehtud järeldustele oma vastuväiteteatises. Komisjonis toimunud äraakuulamisel eitas Hoechst andmeid, mille ta ise oli edastanud, ja esitas uued andmed. Komisjonil õnnestus siiski tõendada, et need uued andmed ei olnud usutavad. Seetõttu märkis komisjon vaidlustatud otsuses (punkt 14; joonealune märkus 1), et „Hoechsti poolt äraakuulamisel esitatud uued andmed (mille kinnituseks ei esitatud ühtki dokumenti) on ilmselgelt ebausutavad; nende andmete kohaselt pidanuks Hoechst oma tehast rakendama enam kui 105% ulatuses, samas kui teised tootjad saavutasid üksnes 70%-lise rakendusmäära”. Tegelikult mööniski Hoechst, et need uued arvud ei vastanud tõele, ja esitas komisjonile oma 21. oktoobri 1988. aasta kirjas kolmandad arvud.

611 Võrreldes esialgsete andmetega oli neis uutes arvudes tehtud väike parandus Hoechti müügi osas Euroopas; see parandus üksnes kinnitab Atochemi tabelis olevate andmete õigsust ja sellega on lisatud Fidesile esitatava deklaratsiooni tähenduses „müük tarbijatele”, mis hõlmab Hoechsti omatarbimist Kalles asuva tehasega seoses. Arvestades nende arvude

esitamise asjaolusid, asub Esimese Astme Kohus siiski seisukohale, et neid arve ei saa pidada piisavalt usaldusväärseteks, et seada kahtluse alla hageja enda poolt teabenõudele vastuseks saadetud kirjas esitatud andmete õigsust.

612 Saksa tootjad on esitanud argumendi, mille kohaselt nende müük on esitatud koondandmetena, mitte tootjate lõikes; seega piisas kolme Saksa tootja osalemisest Fidesi teabevahetuses, et tuletada neljanda tootja müügiandmed, tehes lihtsa lahutustehte Fidesi süsteemis avaldatud ametlikest koondandmetest. Seetõttu väidavad need hagejad, et Atochemi tabel ei oma tõenduslikku väärtust ühegi kõnealuse tootja osas. Seda argumenti ei saa aktsepteerida. Fidesi süsteemi raames avaldatavates tabelites on koondandmetena näidatud kogu Saksamaalt pärinev müük, mitte üksnes kõnealuse nelja Saksa tootja müüginumbrid; 1984. aasta esimese kvartali statistikast ilmnev kogumüük on oluliselt suurem kui BASFi, Wackeri, Hoechsti ja Hülsi müük kokku. Seetõttu on Esimese Astme Kohus seisukohal, et neljast kolme tootja müüginumbrite alusel ei ole pelga lahutustehtega võimalik teha kindlaks nelja Saksa tootja kogumüüki nii täpselt, nagu see on esitatud Atochemi tabelis.

613 Lisaks on Atochemi tabelis esitatud müüginumbrid täpsed, välja arvatud ICI ja Shelli osas, mis on ilmselgelt ümardatud; ICI puhul on tabeli joonealuses märkuses mainitud: „Arvutatud Fidesi andmete alusel”. Need asjaolud kinnitavad komisjoni järeldust, et teiste tootjate puhul ei olnud tabelis esitatud arvude näol tegemist ametlike andmete alusel arvutatud hinnanguliste arvudega, vaid tootjate endi antud andmetega. Sellega seoses tuleb meele pidada, et ehkki tootjad saavad Fidesile ise oma müügideklaratsioonid, tehakse seda konfidentsiaalselt; vastu saavad tootjad üksnes koondandmed, mitte teiste tootjate teatatud individuaalsed andmed.

614 Kolmandaks üritas komisjon kontrollida, kas tootjate turuosad 1984. aastal vastasid Atochemi tabelis esitatud planeeritud turuosadele. Komisjon tegi tema käsutuses olevate andmete põhjal kindlaks, et Solvay turuosa 1984. aastal langes kokku Atochemi tabelis esitatud planeeritud turuosaga. Samuti tegi komisjon kindlaks, et kõnealuse nelja Saksa tootja turuosa 1984. aastal, mis moodustas 24%, oli ligilähedane tabelis esitatud planeeritud turuosale, milleks oli 23,9%. ICI turuosa oli 1984. aastal 11,1%; Atochemi tabelis esitatud planeeritud turuosa oli aga 11%. On tähelepanuväärne, nagu osutab ka komisjon, et ICI kahes sisedokumendis, mis pärinevad 18. septembrist 1984 ja 16. oktoobrist 1984 ning mis moodustavad vastuväiteteatise lisad 17 ja 18, viidatakse ICI eesmärgile ehk 11%-le.

615 Enichem väidab, et tema osakaal müügist moodustas 1984. aastal 12,3% ehk märkimisväärselt vähem Atochemi tabelis esitatud arvust. Seda väidet ei saa aktsepteerida. Enichemil paluti täpsustada, mille alusel ta oma 1984. aasta turuosa määratles, ent hageja ei esitanud mingeid selgitusi tegurite kohta, millele ta tugines. Lisaks märgib Esimese Astme Kohus, et oma hagiavalduse lisades (III osa, 2 lisa) esitas Enichem kokkuvõtliku tabeli oma müügiandmete kohta aastatel 1979–1986, millest võib järeldada, et turuosad arvutati kõikide nende aastate osas sarnasel viisil. Esimese Astme Kohtu poolt menetluse korraldamise meetmete raames esitatud taotluse alusel üritas hageja selgitada, kuidas ta arvutas oma turuosad aastate 1979–1982 kohta. Tegelikult teatas hageja lihtsalt oma müüginumbrid nende aastate osas, esitamata mingeid tõendavaid dokumente. Lisaks ei hõlmanud need müüginumbrid mitte Euroopa tootjate müüki Lääne-Euroopas, vaid tarbimist Euroopas, mis oli aga vältimatult suurem, kuna sisaldas ka importi. See vähendas oluliselt turuosa, mille hageja tugines.

616 Seetõttu leiab Esimese Astme Kohus, et Enichemi esitatud arvud on täiesti ebausutavad.

617 Seega tuleb kinnitada komisjoni poolt vaidlustatud otsuses esitatud faktilisi järeldusi.

- Müügi jälgimine siseriiklikel turgudel

618 Ettepanekute seas, mis käsitlevad uute kohtumiste üksikasju, sisaldab dokument nimetusega „Kontrollnimekiri” järgmist punkti: „Tootjate igakuised müügiandmed riikide lõikes”.

619 Tõendamaks süsteemi olemasolu, mille raames teatud suurtel siseriiklikel turgudel tegutsevad kodumaised tootjad teavitasiid teineteist neil turgudel müüdüd kauba mahtudest, tugines komisjon esmajoones Solvay tabelitele.

620 Need tabelid on esitatud ühetaoliselt.

621 Saksamaa turgu käsitlevad tabelid (vastuväiteteatise lisad 20–23) koosnevad mitmest tulpast. Esimeses tulpas on järgmised lahtrid: „Tarbimine KT” (ehk „Tarbimine koduturul”), „Import kolmandatest riikidest”, „Siseriiklike tootjate müük”; viimatinimetatud lahtrile järgnevad peamiste siseriiklike tootjate nimed. Järgmiste tulpade pealkirjad on „Hinnanguline maht” (antud aastal) ja „Tegelik maht” (samal aastal). Kõik tulbad jagunevad kaheks, kusjuures ühel pool on maht esitatud tonnides ja teisel pool protsentides; numbrid on toodud iga esimese tulba lahtri vastas. Väärrib märkimist, et tabelis on esitatud kõigi Saksa tootjate müügiarvud; seega ei vasta tõele Wackeri ja Hoechsti väide, et Saksa tootjate müügiarvud on esitatud koondandmetena, mitte individuaalselt.

622 Ka teised tabelid, mis käsitlevad Prantsusmaa (vastuväiteteatise lisad 24–28), Beneluxi riikide (lisad 29–32) ja Itaalia (lisad 33–40) turge, koosnevad mitmest tulpast. Esimene tulp sisaldab siseriiklike tootjate nimesid, lahtrit nimetusega „Siseriiklikud tootjad kokku”, lahtrit „Import”, milles mõnedel juhtudel on eristatud importi „Teistest Fidesi riikidest” ja importi „Muudest riikidest”, ning lahtrit „Turg kokku”. Järgmises kahes tulpas viidatakse kahele järjestikusele aastale; need tulbad jagunevad kaheks, kusjuures ühel pool on maht esitatud tonnides ja teisel pool protsentides; numbrid on toodud iga esimese tulba lahtri vastas. Mõnedel juhtudel on kasutatud lisatulpa, milles on protsentuaalselt väljendatud kahe aasta vaheline erinevus. Lisaks on mõnedel juhtudel kasutatud tulpa pealkirjaga „Prognoosid”, milles toodud andmed viitavad jooksvale aastale.

623 Nagu ilmneb ka vaidlustatud otsusest ja nagu komisjon kinnitas Esimese Astme Kohtu küsimusele saadetud vastuses, puudutab kõnealune väide üksnes Saksamaa, Itaalia ja Prantsusmaa turge.

624 Kõigepealt tuleks märkida, et Solvay tabelites ei ole esitatud mitte ainult „hinnangulised” mahud, vaid ka „tegelikud” mahud. Kuna teabevahetuse aluseks on „tegelikud” mahud, saab kõnesoleva teabe näol olla tegemist vaid minevikku puudutava teabega; seega ei vasta tõele väide, et tegemist oli üksnes tulevikuprognosidega. Lisaks tuleb tõdeda, et kuna Solvay tabelid pärinevad hinnanguliselt selle aasta märtsi algusest, mis järgnes aastale, mille müüginumbreid tootjate ja riikide lõikes vahetati, ei saa neid andmeid pidada nii vanadeks, et need oleksid kaotanud igasuguse usaldusväärsuse.

625 Ehkki on tõsi, et tabelites on esitatud andmed kilotonnides ja mõnedel juhtudel kümnendikkoha täpsusega, ei õigusta see järeldust, et tegemist oli Solvay enda hinnangutega. Solvay enda, ehk ettevõtja, kellelt need tabelid pärinevad, andmed on esitatud vaid kilotonnidena.

626 Komisjon üritas kontrollida, kas tabelites esitatud müüginumbrid vastasid samas tabelis nimetatud tootjate müügiimahudele. Komisjonil ei olnud aga võimalik kontrollida kõiki tabelites esitatud arve, sest enamik tootjaid väitsid, et neil ei ole võimalik oma müügistatistikat esitada.

627 Kontrollimise tulemusena ilmes, et Saksa turul olid Hülsi, BASFi ja ICI müüginumbrid, mis komisjonil õnnestus hankida, mitmete aastate vältel identsed või

ligilähedaselt sarnased Solvay tabelites esitatud andmetega (vaidlustatud otsuse punkti 16 teine lõik). Sellega seoses tuleks märkida, et BASF väitis oma hagiavalduses, et need dokumendid „annavad väga tõepärase pildi peamiste konkurentide müügitgevusest”. Hüls on aga märkinud, et Solvay tabelites on Saksamaa osas 1980. aasta müüginumbrile esitatud 736,7 kilotonni; Wackeri ja Hoechsti puhul sisaldab see maht, nagu ilmneb vastuväiteteatise lisa 20 joonealusest märkusest, „tellimustööd [Dynamite Nobel AG]”, mis Fidesi statistikas ei sisaldu. See ei seleta aga siiski seda, kuidas oli Solvay teadlik nimetatud „tellimustööle” vastavatest müüginumbritest, vaid kinnitab pigem komisjoni järeldust, et tootjad teavitasid üksteist oma müüginumbritest väljaspool Fidesi süsteemi.

628 Prantsusmaa turu osas leidis komisjon, et Solvay tabelites esitatud müüginumbrid Shelli, LVMi ja Atochemi kohta olid teatud aastatel väga sarnased tegelike müüginumbritega, mis komisjonil õnnestus hankida (vaidlustatud otsuse punkti 16 kolmas lõik).

629 Itaalia turu kohta ei õnnestunud komisjonil tegelikke müüginumbreid saada. Kõnealustes tabelites nimetatud hagejad ei ole vaidlustanud tabelis esitatud andmeid. Lisaks, nagu märkis komisjon, sisaldab Itaalia turgu käsitlev esimene tabel järgmist kommentaari: „Siseriikliku turu jagunemine 1980. aastal erinevate tootjate vahel on esitatud kolleegidega vahetatud teabe alusel.” Vastuväiteteatise lisadeks 37 ja 39 olevates tabelites, mis käsitlevad 1983. aasta müüki, on Itaalia turu kõige väiksema tootja kõrvale märgitud sõna „hinnanguline”. Oma 25. veebruari 1988. aasta vastuses teabenõudele nentis Solvay: „Itaalia olukorra erilisuse tõttu ei saa me välistada võimalust, et konkurendid võisid omavahel vahetada teavet müüginumbrite kohta.” Antud konteksti arvestades ei saa Enichemi poolt pakutud selgitust sõnale „kolleegid” aktsepteerida.

630 Hagejad kinnitavad sellegipoolest, et need numbrid ei pruugi olla saadud tootjatevahelise teabevahetuse tulemusena. Hagejad ei väida, et Solvay tabelites esitatud numbrid oleksid olnud avalikud, vaid et need võidi välja arvutada turult saadud või avalikkusele juba teada oleva teabe põhjal. Selle väite on hagejad rajanud Solvay selgitustele, mis puudutavad nende tabelite koostamist; Solvay sõnul võidi seda teha konkurentidega ühendust võtmata.

631 Esimese Astme Kohus meenutab sellega seoses, et Shell märkis oma 3. detsembri 1987. aasta vastuses teabenõudele järgmist: „Perioodil 1982. aasta jaanuarist kuni 1983. aasta oktoobrini helistas Solvay aeg-ajalt, et saada kinnitust oma hinnangule Shelli ettevõtete müüginumbrile kohta.” Samas märgitakse kirjas, et täpset teavet ei antud.

632 Prantsusmaa turu osas väitis Solvay, et kogu turumaht võidi täpselt välja arvutada muu hulgas Fidesi statistika põhjal. Lahutades kogumahu oma müüginumbrile, sai Solvay tulemuseks oma konkurentide kogu müüginumbrile Prantsusmaal turul. Iga tootja müügi määratlemise kohta märkis Solvay järgmist: „Kui klient kuulub PVC tootjate kontserni, ent hangib sellegipoolest osa oma kaubast teistelt tootjatelt, siis eeldatakse, et ematöötaja varustab oma tütar-ettevõtjat 80% ulatuses ja ülejääk jaguneb konkurentide vahel. Kui me teame, et üks PVC klient saab oma tarned peamiselt ühelt tootjalt, siis arvestavad [Solvay] vastutavad töötajad, et see tootja rahuldab 50% selle tarbija vajadustest. Kui teatud kliendi tellimusi täidavad erinevalt eeltoodust mitmed tootjad, siis jagunevad tarned lineaarselt vastavalt nende arvule (näiteks: kui ühe kliendi tellimusi täidavad neli tarnijat, siis omistavad Prantsuse juhtivtöötajad igale neist 25% kliendile tehtud tarnetest).” Nii määrab Solvay kindlaks iga tootja osa oma klientidele tehtavates tarnetes. Et teha kindlaks konkurentide poolt kogu turul tegelikult müüdud kogused, rakendavad [Solvay] Prantsuse töötajad selliselt arvutatud turuosasid PVC kogutarbimise suhtes [...] ja saavad tulemuseks [Solvay] konkurentide poolt müüdud koguste ligikaudse kogumahu.”

633 On ilmne, et Solvay poolt väidetavalt kasutatav arvutusmeetod, millele tuginevad ka teised hagejad, põhineb koondd hinnangutel ning jätab ruumi ebamäärasusteks ja tundmatuteks teguriteks. Esimese Astme Kohtu hinnangul ei võimalda selline arvutamismeetod määratleda kõikide tootjate müüginumbreid nii täpselt, nagu need on esitatud Solvay tabelites.

634 Ka Saksamaa turu osas väitis Solvay, et tema konkurentide osa kogumüügist määrati kindlaks „klientidega vestlemise teel”, avaliku teabe alusel (ametlik statistika ja majandusajakirjandus) ning [tema] Saksamaa töötajate „põhjalike turuteadmiste” abil. Ka siin ei saa Esimese Astme Kohus nõustuda, et see meetod võimaldas Solvayl konkurentidega teavet vahetamata jõuda nii täpsete tulemusteni nagu need, mis on esitatud Solvay tabelites. Pealegi ilmneb hagejate vastustest Esimese Astme Kohtu küsimusele, et tootjatel võis olla kuni mitusada klienti.

635 Lõpuks tuleb tõdeda, et DSMi näited selle kohta, et müüginumbreid võib kergesti arvutada avaliku teabe alusel, ei ole asjakohased. Need näited puudutavad hinnangut koguturule ja hageja enda turuosale, mis ei ole vaidlustatud otsuse puhul asjakohased.

636 Neid asjaolusid arvestades tuleb fakte puudutavad hagejate vastuväited tagasi lükata.

- Sihthinnad ja hinnaalgatused

637 Nagu eespool juba märgitud (punkt 584 eespool), sisaldab dokument nimetusega „Kontrollnimekiri” punktis 3 ettepanekuid uute kohtumiste üksikasjade kohta. Initsiaalide või lühendite vormis esitatud 10 PVC tootja loetelule järgnevad järgmised punktid: „Kuidas saavutada hindade suuremat läbipaistvust”, „Allahindlus importijatele (maksimaalselt 2%?)”, „Kõrgemad hinnad Ühendkuningriigis ja Itaalias (ühtlustumine ülespoole?)” ja „Turismi vähendamine”. Samuti on selles dokumendis punkt alapealkirjaga „Ettepanekud hindade kohta”, milles märgitakse järgmist: „stabiilsuse periood (me võime nõustuda 1980. aasta veebruari positsiooniga, ent üksnes teatud perioodiks)” ning „hinnatasemed 1980. aasta oktoobrist detsembrini ja rakendamiskuupäevad”. Punktis, milles käsitletakse 18. septembril 1980 toimuvad kohtumist, on järgmine fraas: „leppida kokku oktoobri/detsembri hinnamuutustes”.

638 Dokumendis „Vastus ettepanekutele” on kaks hindu puuduvat punkti. Esimesele ettepanekule „Lääne-Euroopa ühtse hinnataseme” kohta järgneb selline kommentaar: „Ettepanek leiab toetust, ent kahtlusi on väljendatud importijate traditsioonilisest hinnaalandusest loobumise teostatavuse suhtes”. Kuuenda ettepaneku all märgitakse, et „hindade tõstmist ei tohiks üritada enne 3-kuulise stabiliseerimisperioodi lõppu”; selle perioodi jooksul pidid tarnijad võtma ühendust üksnes klientidega, keda nad olid varustanud eelmise kolme kuu jooksul (dokumendi „Vastus ettepanekutele” punkt 5). Ettepanekule järgneb selline kommentaar: „... Praegu kantavate kahjude tõttu ei tohiks alahinnata võimalust tõsta hindu 1. oktoobril, ehkki selles suhtes võib tekkida ka raskusi, näiteks ühehäälese nõusoleku hankimisel ja seoses vajadusega tõsta hindu ajal, mil nõudlus Lääne-Euroopas tõenäoliselt väheneb”.

639 Komisjon määratles vaidlustatud otsuses 15 hinnaalgatust (vt vaidlustatud otsuse lisas olev tabel 1), millest esimene tehti 1. novembril 1980.

640 Hagejatest on ainult LVM ja DSM eitanud komisjoni tuvastatud hinnaalgatuste olemasolu, väites, et sellised hinnaalgatused on PVC sektoris mõeldamatud. Esimese Astme Kohus peab siinkohal vajalikuks märkida, et vastuväiteteatise lisades P1–P70 viidatakse süstemaatiliselt sihthindadele ja hinnaalgatustele. Olenemata sellest, kas need hinnaalgatused tehti iseseisvalt või kooskõlastatult, piisab sellest tõdemusest nende hagejate väite ümberlükkamiseks.

641 Seega tuleb hinnaalgatuste olemasolu pidada tõendatuks. Järgmiseks tuleb uurida, kas – nagu väidab komisjon – need algatused olid PVC tootjate vahelise koostöö tulemus.

642 Kõigepealt tuleks märkida, et isegi kui lisade P1–P70 näol on (mõnede hagejate puhul) tegemist sisedokumentidega, mis koostati pärast komisjoni tuvastatud hinnaalgatuste kuupäevi, ei mõjuta see asjaolu iseenesest järeldust, et need algatused olid tootjate vahelise koostöö tulemus. Vastupidi – tuleb uurida kõnealuste dokumentide sisu.

643 Hagejad ei eita, et komisjoni esitatud dokumentidest ilmneb, et täpselt samadel kuupäevadel kavandati hinnatõuse, et viia PVC hinnad ühesugusele tasemele, mis reeglina oli palju kõrgem enne kavandatud hinnatõuse turul valitsenud hinnast. Kõikide komisjoni poolt tuvastatud algatuste puhul ilmneb see asjaolu juba lisade P1–P70 sõnastusest. Lisaks kinnitavad ka komisjoni poolt vastuväiteteatisele lisatud majandusajakirjanduse väljavõtted, et komisjoni poolt kindlaks tehtud kuupäevadel tõsteti hindu ka tegelikult.

644 Samuti leiab Esimese Astme Kohus pärast lisade P1–P70 põhjalikku uurimist, et neid algatusi ei saa pidada üksikute ettevõtjate poolt eraldi tehtuks. Nende lisade võrdlemisel ja nende sõnastuse uurimisel jõudis Esimese Astme Kohus järeldusele, et nende dokumentide näol on tegemist kaaluka tõendiga tootjate vahel Euroopas kohaldatavaid hindu puudutavate salajaste kokkulepete kohta.

645 Näiteks lisas P1, mis on ICIIlt pärinev dokument, osutatakse asjaolule, et „nõudlus PVC järele on Lääne-Euroopa turul oktoobris oluliselt kasvanud, arvestades 1. novembril toimuvat hinnatõusu”, ning seejärel märgitakse: „Hinnatõusuga, mis teadete järgi toimub 1. novembril, kavatakse tõsta kõik Lääne-Euroopas kohaldatavad [suspensioon-PVC] hinnad vähemalt tasemele 1,50 DEM.” Seda dokumenti võib võrrelda Wackerilt pärinevate lisadega P2 ja P3, millest ilmneb samasugune hinnatõus samal kuupäeval, ning Solvaylt pärineva lisaga P4, mis sisaldab järgmist 1980. aasta novembrit puudutavat väljavõtet: „Mõned importijad pakuvad vastupidiselt planeeritule hinnaalandusi, mis on Ühendkuningriigi tootjatele kahjulik.” Ka DSMilt pärinevas lisas 5 viidatakse 1. novembriga seotud hinnaalgatusele.

646 Lisaks tuleb tõdeda, et Wackerilt pärinevates lisades P2 ja P8, Solvaylt pärinevas lisas P4, ICIIlt saadud lisades P6 ja P7 ning DSMilt saadud lisas P9 viidatakse teisele hinnaalgatusele, millega PVC hinda kavatseti 1. jaanuarist 1981 tõsta tasemele 1,75 DEM. Lisas P4 märgitakse pärast eelmises lõigus tsiteeritud lauset: „Vaatomata 1. jaanuariks kavandatud teisele hinnatõusule ei ole detsembri väljavaated head.” Lisa P6 sisaldab järgmist lõiku: „Teatatud on kavatsusest tõsta alates 1. jaanuarist 1981 hinda kõikidel Lääne-Euroopa turgudel tasemele 1,75 DEM [kilogrammi kohta].”

647 Algatust tõsta 1. jaanuaril 1982 PVC hinnad tasemele 1,60 DEM tõendab kaks ICIIlt pärinevat dokumenti, mis moodustavad vastuväiteteatise lisad P19 ja P22, ning kaks DSMilt saadud dokumenti, mis moodustavad vastuväiteteatise lisad P20 ja P21. Lisa P22 sisaldab järgmist kommentaari: „Sektori algatus on tõsta hinnad tasemele 1,60 DEM kilogrammi kohta / 380 GBP tonni kohta, ent kuna BP ja Shell keelduvad koostööst, ei ole väljavaated head.” Lisas P21 märgitakse: „[1982. aasta] jaanuari väljavaated ei ole soodsad. Vaatomata teatatud hinnatõusule on hinnad detsembri tasemega võrreldes langenud. Lisaks ei ole Ühendkuningriigi tarnijad oma klientidele hinnatõusust isegi teatanud.” Sellega seoses tuleks tähele panna, et kuigi ettevõtja võib näiteks oma klientide kaudu saada teada, et tema konkurent on või ei ole teatanud hinnatõusust, ei ole tal võimalik teada seda, et tootja ei ole teatanud hinnatõusust, millest ta oleks pidanud teatama. Seda on võimalik seletada üksnes asjaoluga, et oodatav hinnatõus oli tootjate vahel eelnevalt kokku lepitud.

648 Algatust, mille kohaselt hinnad pidi 1. mail 1982 tõstetama tasemele 1,35 DEM, kinnitavad ICIIlt pärinevad lisad P23 ja P26, DSMilt pärinev lisa P24 ja Wackerilt pärinev lisa

P25. Näiteks lisa 23 autor märgib pärast 1982. aasta aprillis Euroopa, eriti Prantsusmaa ja Saksamaa turgudel valitsenud hinnataseme käsitlemist järgmist: „Hinnalangus pidurdus kuu lõpuks tänu teatele, et alates 1. maist tõusevad hinnad kogu Euroopas tasemele 1,35 DEM/kg.” Lisas 24, mis käsitleb 1982. aasta maid, märgitakse, et „teatatud hinnatõusu tõttu” on DSMi hinnad kasvanud, ent oluliselt vähem kavandatud hinnatõusust tasemele 1,35–1,40 DEM. Selle põhjuseks on ennekõike ebaõnnestumised Saksamaa ja Beneluxi riikide turgudel ning Ühendkuningriigi ja Skandinaavia tarnijate soovimatus hinnatõusuga ühineda. Prantsusmaal ja Itaalias oli hindade tõstmine edukam.”

649 Algatust, mille kohaselt hinnad pidi 1. septembril 1982 tõstetama tasemele 1,50 DEM kilogrammi kohta, tõendavad eelkõige DSMilt pärinevad lisad P29, P39 ja P41, ICIIlt pärinevad lisad P30 ja P34 ning Wackerilt pärinevad lisad P31 ja P33. Lisas P29, mis kannab kuupäeva 12. august 1982, märgitakse augustikuu hindade kohta järgmist: „Saksamaa, Belgia ja Luksemburgi turgudel on tunnetatav teatav surve, mis on veidi üllatav, kuna suurem hinnatõus on planeeritud 1. septembriks.” Alapealkirja „Hinnad septembris” all jätkub dokument nii: „Kavandatakse suuremat hinnatõusu ehk hindade tõstmist [ligikaudsele] tasemele 1,50 DEM kilogrammi kohta. Seni oleme täheldanud, et kõik suruemad tootjad on sellest hinnatõusust teada andnud ja kõrvalekaldeid on olnud väga vähe.” Lisa P32 sisaldab järgmist kommentaari: „Lääne-Euroopa turul tehakse väga intensiivseid jõupingutusi hindade ühtlustamiseks 1. septembril.” Lisa P33 sisaldab järgmist tähelepanekut: 1. septembri hinnatõus, millega PVC hind tõsteti miinimumtasemele 1,50 DEM kilogrammi kohta, on üldiselt olnud edukas, ehkki oktoobris täheldasime me siiski juhtumeid, kus meie konkurendid tarnivad hinnaga 1,35 ja 1,40 DEM kilogrammi kohta.” Lisa 34 autor annab ülevaate Lääne-Euroopa turul valitsevast olukorrast üldiselt, osutab nõudluse kasvule 1982. aasta oktoobris võrreldes eelneva kuuga ja lisab: „See oli siiski suurel määral põhjustatud jõupingutustest, mille eesmärk oli tõsta hindu 1. septembril, mis tähendas eelnevat varude suurendamist.” Lisa P41 sisaldab järgmist kommentaari 1. septembri hinnatõusu kohta: „Hinnatõusu edukus sõltub nüüd väga suurel määral Saksa tootjate distsiplineeritusest.”

650 Samuti võib viidata ja hinnatõusudele, millega kavatseti hinnad tõsta 1. aprillist 1983 tasemele 1,60 DEM ja minimaalselt 1,50 DEM ning 1. maist 1983 tasemele 1,75 DEM ja minimaalselt 1,65 DEM. Oma 3. detsembri 1987. aasta vastuses teabenõudele (vastuväiteteatise lisa 42) teatas Shell, et Pariisis 2. või 3. märtsil 1983 toimunud Lääne-Euroopa PVC tootjate kohtumisel „tegid teised tootjad mõningaid ettepanekuid hindade tõstmise ja mahtude piiramise kohta”; samas märkis Shell, et kokkuleppele ei jõutud. ICI on kinnitanud selle kohtumise toimumist (vastuväiteteatise lisa 4). ICIIlt pärinev lisa 43 sisaldab järgmist lõiku: „Teavitage kõiki kliente alates esmaspäevast, 7. märtsist [1983], et hinnad tõstetakse tasemele 1,60 DEM ning et 1. kategooria klientidele kohaldatakse hinnaalandust 10 penni ja 2. kategooria kliendid saavad hinnaalandust 5 penni. Teleksisõnumi ülejäänud osast ilmneb, et hinnatõus pidi jõustuma 1. aprillist 1983. Lisas P49, mis on Shellilt saadud dokument kuupäevaga 13. märts 1983, osutatakse märtsikuu hindade langusele tasemele 1,20 DEM/kg ja märgitakse: „Hinnalanguse peatamiseks on kavandatud suurem algatus; miinimumeesmärgid on 1,50 DEM/kg märtsikuuks ja 1,65 DEM/kg aprillikuuks.” ICI teleks 6. aprillist 1983, mis moodustab vastuväiteteatise lisa P45, sisaldab järgmist lauset: „Turul toimuva põhjal on võimalik järeldada, et kogu sektoris järgitakse 1. aprilli 1983. aasta hinnaalgatust.” Wackerilt saadud dokumendis, mis kannab kuupäeva 25. aprill 1983 (vastuväiteteatise lisa P46), viidatakse „jõupingutustele PVC hindade tõstmiseks aprillis tasemele 1,50 DEM/kg ja mais tasemele 1,65 DEM/kg”. DSMi 24. juuni 1983. aasta sisearuandes (lisa 48) osutatakse hindade langusele Lääne-Euroopas 1983. aasta esimeses kvartalis ja märgitakse: „Alates 1. aprillist on üritatud hindu tõsta kogu Lääne-Euroopas.”

Kavandatud hinnatõusud 1. aprillil tasemele 1,50 DEM ja 1. mail tasemele 1,65 DEM ei õnnestunud.”

651 ICI 31. jaanuari 1983. aasta märgukirjas, mis moodustab vastuväiteteatise lisa 44, nenditakse: „Euroopas on „sihthinnad” üsna hästi teada kogu sektoris ja need hinnad on „ametlikud hinnad””. Märgukirja autor lisab: „Üldiselt ollakse nõus, et loiul turul ei ole neid ametlikke hindu võimalik saavutada [...], ent teadaandel on ostjale psühholoogiline mõju. Sama lugu on näiteks auto ostmise puhul, kui „hinnakirjajärgne hind” kehtestatakse sellisel tasemel, et ostja on rahul, kui saab 10-15% hinnaalandust – ta tunneb, et on teinud hea tehingu, ent autotootja või müüja saab siiski piisava vaheltkasu.” Autor teeb neid asjaolusid arvestades ettepaneku, et „PVC sektor võiks laialdaselt teada anda sihthindadest, mis on märksa kõrgemad tõenäoliselt saavutatavatest hindadest, näiteks märtsis 1,65 DEM/kg” (allakriipsutused eemaldatud).

652 Samuti tuleb tõdeda, et ka majandusajakirjanduses on mitmel korral viidatud PVC tootjate vahelisele kokkumängule. Näiteks 1. juuni 1981. aasta väljaandes European Chemical News kirjutati: „Euroopa peamised plastmassitootjad teevad kooskõlastatud jõupingutusi [PVC] hinna märkimisväärseks tõstmiseks, et jõuda 1981. aasta alguse tasemele.” Samas ajakirjas märgiti 4. aprillil 1983: „Lääne-Euroopa [PVC] tootjad tegutsevad sihikindlalt eesmärgiga tõsta hindu alates aprillist. Kuuldavasti kohtusid nad hinnatõusu arutamiseks Pariisis märtsi keskel.”

653 Olles metoodiliselt läbi uurinud arvukad PVC hindu käsitlevad dokumendid, mille komisjon lisas vastuväiteteatisele ja millest eespool punktides 645–650 kirjeldatakse vaid mõningaid näiteid, asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et komisjoni esitatud tõendite alusel võib kinnitada, et neis dokumentides viidatud „hinnatõusude”, „hinnaalgatuste” ja „sihthindade” näol ei ole tegemist pelgalt üksikute tootjate iseseisvate otsustega, vaid need peegeldavad tootjatevahelisi salajasi kokkuleppeid.

654 Samas tuleb kohe märkida, et paljud dokumendid nende seas, mis moodustavad lisad P1–P70, osutavad teatud hinnaalgatuste ebaõnnestumisele või soovitusel väiksemale edukusele, nagu komisjon viitas ka vaidlustatud otsuse punktis 22.

655 Neid ebaõnnestumisi või soovitusel väiksemat edukust võib selgitada erinevate teguritega, millele komisjon juhtis tähelepanu vaidlustatud otsuse punktis 22 ja mida selgesõnaliselt mainitakse mõnedes dokumentides, mis moodustavad lisad P1–P70. Näiteks mõnedel juhtudel ostsid kliendid enne teatatud hinnatõusu kaupa suurtes kogustes vanade hindadega. See asjaolu ilmneb eelkõige lisadest P8, P12, P21, P23, P30 ja P39.

656 Lisaks ilmneb lisade P1–P70 lugemisel, et vähemalt teatud juhtudel üritasid tootjad leida tasakaalu ühelt poolt seniste müügimahtude ja heade kliendisuhete säilitamise ning teiselt poolt hindade tõstmise vahel.

657 Nii pakuti mõnikord olulisematele klientidele erisoodustusi või allahindlusi (vt näiteks lisa P17) või sõlmiti klientidega ajutisi lepinguid kauba tarnimiseks kavandatud hinnatõusule eelnenud hindadega (vt eelkõige lisa P21). Paljudest komisjoni hangitud dokumentidest ilmneb, et teatud juhtudel väljendasid tootjad kavatsust planeeritud hinnatõusu toetada, soovides samas tagada, et see ei avaldaks negatiivset mõju nende müügimahtudele. Näiteks ICI 18. detsembri 1981. aasta teleksisõnumis erinevatele Euroopa filiaalidele, mis käsitles 1982. aasta jaanuari hinnaalgatust, märgitakse: „On mõnevõrra kahtlane, kas neid tasemeid on võimalik saavutada, nii et jälgige hoolikalt individuaalsete klientidega seonduvat olukorda kogu Euroopas [...] On väga oluline tagada õige tasakaal hindade tõstmise ja turuosa säilitamise vahel sel raskel ajal”. Wackeri 9. augusti 1982. aasta teade (lisa P31) sisaldab järgmist tähelepanekut: „Wackeri eelseisvate kuude strateegia on järgmine: me järgime oma

konkurentide jõupingutusi hindade tõstmisel, ent ei luba mingeid uusi koguselisi vähenemisi. Teisisõnu: kui turg ei võta hinnatõusu vastu, siis oleme hindade osas vajalikul ajahetkel paindlikud.” DSMi dateerimata teade (lisa P41) sisaldab järgmist kommentaari 1. jaanuariks 1983 kavandatud hinnaalgatuse kohta: „DSM toetab katset hindu tõsta, ent ei soovi hinnatõusu eestvedajaks olla. Hinnatõusu toetatakse, kui see ei ohusta meie turuosi.”

658 Samas ilmneb mõnedest dokumentidest tootjate kavatsus aktiivselt hinnatõusu toetada või tegelik toetus sellisele algatusele, vaatamata müügimahtudega seotud riskidele. Näiteks DSMi puhul võib mainida lisa P13, milles märgitakse, et „me väljendasime hinnatõusu suhtes tugevat toetust”, ja lisa P41, mis sisaldab järgmist lõiku: „Septembris toimunud hinnatõus ja DSMi otsus seda toetada on toonud enesega kaasa mahtude märkimisväärse vähenemise, ent oluliselt paremad hinnad.” ICI puhul võib eelkõige viidata 14. juulist 1981 pärinevale lisale P16, mis käsitleb 1. juuni hinnatõusu ja milles viidatakse ICI vankumatule positsioonile hindade suhtes, 20. oktoobrist 1982 pärinevale lisale P30, milles märgitakse, et „ICI on järginud eriti ranget liini” ning lisale P34, mis käsitleb 1982. aasta septembri hinnatõusu ja milles märgitakse: „Me toetasime hinnatõusu taas täielikult.” Wackeri puhul võib viidata lisale P15, mis käsitleb algatust tõsta sihthind 1. septembril 1981 tasemele 1,80 DEM ja milles märgitakse: „Wacker Chemie on otsustanud üldise tegevuspoliitika raames ja hindade ühtlustamise kiireloomulist vajadust arvestades mitte teha septembris ühtki tehingut hindadega, mis on madalamad kui 1,80 DEM.”

659 Nagu komisjon märkis vaidlustatud otsuse punktis 22, süüdistati mõningaid tootjaid aeg-ajalt agressiivses turukäitumises, mille tulemusena ebaõnnestusid hinnaalgatused, mida teised tootjad soovisid toetada. Näiteks DSMi 25. veebruari 1981. aasta teates (lisa P9) märgib autor järgmist: „Teatatud hinnatõus, mille kohaselt pidi hinnad 1. jaanuaril tõstetama tasemele 1,75 DEM, on ilmselgelt läbi kukkunud.” Teade jätkub nii: „Mõnede Prantsuse ja Itaalia tarnijate agressiivne hoiak viimasel kolmel kuul tekitas terava konkurentsi suurklientide nimel, mis viis hindade langemiseni.” Ka ICilt pärinevas lisas P23, mis kannab kuupäeva 17. mai 1982, viidatakse ICI murele oma turuosa suhtes Ühendkuningriigis ja märgitakse järgmist: „Shell, BP ja DSM on siin eriti agressiivselt käitunud.” DSMi 1. juuni 1981. aasta dokumendis, mille komisjon edastas ettevõtjatele oma 3. mai 1988. aasta kirjaga, märgitakse Belgia ja Luksemburgi turgudel 1981. aprillis valitsenud olukorraga seoses järgmist: „Katse hindu tõsta kukkus ühe nädala möödudes läbi. BASFi, Solvay, ICI ja SAVi agressiivse tegutsemise tulemusena on hinnatase selline, mis ei ole eelmise kuuga võrreldes ei parem ega halvem.” Veel ühes DSMi dokumendis, mis pärineb 1981. aasta oktoobrist, nenditakse samade geograafiliste turgude osas järgmist: „Hinnad sattusid augustis surve alla. Täheledatai mitmete tarnijate (BASF, SAV, Solvay, Anic ja ME) agressiivsemat käitumist.” ICI dokumendis 19. aprillist 1982 märgitakse: „Keeruline on kindlalt öelda, millised tootjad hindu allapoole viivad, ent võimalike süüdlastena on viidatud nii Shellile kui Solvayle.”

660 Tegelikult said hinnaalgatused edukalt realiseeruda üksnes soodsas keskkonnas, see tegur aga ei allunud tootjate kontrollile. Näiteks lisast P52 ilmneb, et ICI arvates aitasid 1. maiks 1983 kavandatud hinnatõusu tõenäolisele õnnestumisele kaasa mitmed tegurid, sealhulgas väiksemad varud, nõudluse kasv, kuulujutud varude vähesusest, eriti ekspordi tarbeks, hinnatõus välisturgudel ja sektori ratsionaliseerimise mõju. Teistest dokumentidest ilmnevad muutused nõudluses (näiteks lisad P27, P31, P45, P47) või kolmandatest riikidest imporditava kauba mahus (näiteks lisad P16 ja P31). Samas liigne tootmisvõimsus, kasvav import, hinnalangus kolmandate riikide turgudel, PVC tootjate suur arv Lääne-Euroopas ning Shelli ja ICI uute tehaste avamine tunduvad aga olevat hinnataseme kindlustamist takistavad tegurid (DSMilt pärinev lisa P21, mis käsitleb 1981. aastat).

661 Esimese Astme Kohus teeb ülaltoodud käsitluse põhjal järelduse, et komisjon on õigesti hinnanud käesoleva kohtuasja faktilisi asjaolusid, mis puudutavad hinnaalgatusi.

- Kartellikokkuleppe päritolu

662 Eeltoodud käsitlust arvestades tundub olevat tihe seos planeerimisdokumentides kirjeldatud kavade ja vahetult pärast nende dokumentide koostamist PVC turul tegelikult täheldatud tegevuspraktika vahel nii hindade kui mahtude reguleerimise osas, mille näol on tegemist rikkumise kahe peamise aspektiga. Lisaks, ehkki väiksemal määral, eksisteerib seos planeerimisdokumentides kirjeldatud kavade ja tootjatevahelise teabevahetuse vahel, mille kohta esitati vastuväide.

663 Esimese Astme Kohus uurib hagejate väiteid, mis puudutavad kartellikokkuleppe päritolu, arvestades planeerimisdokumentide sõnastust, ICI poolt vastuseks komisjoni 30. aprilli 1984. aasta teabenõudele planeerimisdokumentide kohta antud teavet, mis moodustab vastuväiteteatise lisa 4, ning planeerimisdokumentide ja vahetult pärast nende dokumentide koostamist turul tegelikult täheldatud tegevuspraktika vahelist seost.

664 Oma vastuses teabenõudele märkis ICI, et arvestades seda, kust komisjon need dokumendid leidis, oli mõistlik eeldada, et need puudutasid PVCd. Planeerimisdokumentide ja PVC turul tegelikult täheldatud tegevuspraktika vaheline seos kinnitab seda järeldust.

665 Teiseks ei ole planeerimisdokumentide autori täpne isik otsustava tähtsusega tegur. Oluline on üksnes see, kas neid dokumente võib pidada kartelli loomise kavaks, nagu väidab komisjon. Lisaks sisaldab dokument nimetusega „Vastus ettepanekutele” autori nime; autoriks oli hr Sheaff, kes oli ICI plastidivisjoni direktor 1980ndate algul. Oma vastuses teabenõudele märkis ICI, et oli mõistlik oletada, et hr Sheaff oli ka dokumendi nimetusega „Kontrollnimekiri” autor.

666 Esimese Astme Kohus ei saa nõustuda väitega, et planeerimisdokumendid puudutasid ainult Suurbritannia turgu või Suurbritannia ja Itaalia turge. Dokumendi „Vastus ettepanekutele” punkt 1 käsitleb „Lääne-Euroopa ühtset hinnataset”. Punkt 2 käsitleb võimalust rakendada kvoodisüsteemi „pigem ettevõtjate kui riikide baasil”, mis välistab võimaluse, et silmas peeti ühte geograafiliselt piiritletud turgu. Lisaks viidatakse selle dokumendi punktis 6, mis käsitleb võimalust tõsta hindu 1980. aasta viimases kvartalis, raskustele, mis tulenevad muu hulgas nõudluse vähenemisest kogu Lääne-Euroopas. Vaatamata sellele, et dokumendis „Kontrollnimekiri” viidatakse täpsemalt Suurbritannia ja Itaalia turgudele, sisaldab see dokument punkti 3 pealkirjaga „Ettepanekud kohtumiste uue struktuuri kohta”, mis omakorda sisaldab üldisi ettepanekuid, mis ei piirdu ühe või kahe geograafiliselt piiritletud turuga; vastupidi – asjaolu, et need ettepanekud on esitatud pärast peamiste Euroopa PVC tootjate loetelu, toetab järeldust, et silmas ei peetud üksnes Suurbritannia ja/või Itaalia turge. Samuti viidatakse planeerimisdokumentides muu hulgas kahele tegutsemisviisile; üks neist oli seotud hinnaalgatustega, millest esimene kavandati 1980. aasta viimaseks kvartaliks, ja teine oli seotud kvoodisüsteemiga, millega kaasnes kompensatsioonisüsteem. Varasemast analüüsist ilmneb, et 1. novembril 1980 kavatseti „tõsta kõik Lääne-Euroopas kohaldatavad suspensioon-PVC hinnad vähemalt tasemele 1,50 DEM” ja et 1981. aasta esimestel kuudel käivitati kompensatsioonimehhanism, milles osalesid kõik Euroopa tootjad peale Shelli. See kokkulangevus toetab järeldust, et planeerimisdokumentides ei viidatud pelgalt ühele või kahele siseriiklikule turule.

667 Hagejate väide, mille kohaselt planeerimisdokumente ei levitatud kunagi väljaspool ICI ruume, ei ole asjakohane. Oluline on üksnes see, kas nende dokumentide sisu põhjal võib otsustada, et eksisteeris plaan PVC turu korraldamiseks viisil, mis kahjustab vaba konkurentsi.

668 Väitega, et nimetatud kaks planeerimisdokumenti ei olnud omavahel seotud, ei saa nõustuda. Esiteks leiti mõlemad dokumendid ICI ruumidest ja need olid füüsiliselt üksteise külge kinnitatud. Teiseks kajastas dokument nimetusega „Kontrollnimekirj” teatud teemasid, mis puudutasid üldiselt müügiimahtude jälgimist ja hindade reguleerimist. Neid teemasid käsitletakse täpsemalt dokumendis „Vastus ettepanekutele”. Lisaks sisaldab kumbki dokument mõningaid üksikasjalikumaid punkte. Üksikasjalikumalt on käsitletud näiteks kolmekuulist stabiliseerimisperioodi, võimalust tõsta hindu 1980. aasta viimases kvartalis, vajadust teha ümberkorraldusi seoses uute tootmisvõimsustega ning eelnevalt kindlaks määratud turuosade muutumise võimalust, kusjuures lubatud kõikumisena nähakse ette 5%. Seega ei saa Esimese Astme Kohus nõustuda, et need kaks dokumenti ei ole omavahel seotud.

669 Hagejad väidavad sellegipoolest, et pärast planeerimisdokumentide nägemist tegi komisjon vale järelduse, nagu oleks teise dokumendi näol tegemist PVC tootjate poolt ICI ettepanekutele antud vastuste kokkuvõttega (vaidlustatud otsuse punkti 7 viimane lõik). Hagejad märgivad, et planeerimisdokumentide näol ei saanud olla tegemist millegi rohkema kui ICI või siis ICI ja Solvay (seda ettevõtjat mainitakse „Kontrollnimekirja” punktides 5 ja 6) töötajate arvamused või tähelepanekutega. Samuti kinnitavad hagejad komisjoni väite ümberlukkamiseks, et dokument „Vastus ettepanekutele” pärineb varasemast ajast kui „Kontrollnimekirj”.

670 Esimese Astme Kohtu arvates ei toeta planeerimisdokumentide sõnastus iseenesest vaidlustatud otsuse punkti 7 viimases lõigus ja punkti 10 esimeses lõigus toodud komisjoni järeldust, et teise planeerimisdokumendi näol on tegemist teiste PVC tootjate poolt ICI ettepanekutele antud vastusega, nagu see ei toeta ka järeldust, et nende dokumentide näol oli tegemist pelgalt ICI töötajate arvamused või tähelepanekutega.

671 Isegi kui hagejat väide oleks tõene, ei mõjutaks see komisjoni esitatud tõendeid. Eespool toodud käsitlusest ilmnes, et komisjon on esitanud arvukalt dokumente, mis tõendavad vaidlustatud otsuses kirjeldatud tegevuspraktika olemasolu. Samuti on ilmne, et planeerimisdokumendid, eriti aga „Kontrollnimekirj”, mille autoriks oli üks ICI juhtivtöötaja, osutavad selgelt kartelli kavale, mis pärines sellelt ettevõtjalt, kes nende dokumentide koostamise ajal oli üks Euroopa juhtivaid PVC tootjaid; lisaks ilmnes neis dokumentides kavandatud tegevuspraktika Lääne-Euroopa PVC turgudel järgnevatel nädalatel. Seetõttu tuleb otsustada, et neid planeerimisdokumente võib pidada vähemalt tootjatevaheliste konsultatsioonide ja arutelude aluseks ning et need viisid kavandatud õigusvastaste meetmete tegeliku rakendamiseni.

672 Isegi kui komisjoni poolt PVC turul ilmnenu tegevuspraktikale antud hinnangute toetuseks esitatud dokumentides ei viidata tegelikult planeerimisdokumentidele, leiab Esimese Astme Kohus, et selle tegevuspraktika ja nimetatud dokumentides kirjeldatud tegevuspraktika kokkulangevus tõendab piisavalt nende vahelist seost.

673 Seega järeldas komisjon õigesti, et planeerimisdokumente võis pidada kartellikokkuleppe lähtepunktiks ja kartelli loomise kava viidi ellu nende dokumentide koostamisele vahetult järgnenud nädalatel.

- Tootjatevahelised kohtumised

674 Kõigepealt tuleks märkida, et hagejad ei vaidlusta asjaolu, et tootjad kohtusid mitteametlikult väljaspool kutseühingute konteksti.

675 Asutamislepingu artikliga 85 seotud asjaolude hindamisel ei pea komisjon vältimatult kindlaks tegema tootjate kohtumiste kuupäeva ega *a fortiori* paika. ICI poolt komisjoni

teabenõudele 5. juunil 1984 saadetud vastusest (vastuväiteteatise lisa 4) ilmneb, et need kohtumised toimusid „erinevate juhtimistasandite töötajate vahel üsna korrapäraselt, umbes üks kord kuus”. ICI märkis, et tal ei ole võimalik teatada alates 1980. aasta augustist toimunud kohtumiste kuupäevi ega paiku muu hulgas seetõttu, et nende kohtumiste kohta ei leidu mingeid dokumente. Küll aga õnnestus ICII kindlaks teha kõige viimase aasta, s.t 1983. aasta esimesel kümnel kuul toimunud üheksa mitteametliku kohtumise kuupäevad ja paigad. Kuus tootjatevahelist kohtumist toimus Zürichis 15. veebruaril, 11. märtsil, 18. aprillil, 10. mail, 18. juulil ja 11. augustil 1983; kaks kohtumist toimus Pariisis 2. märtsil ja 12. septembril 1983 ja üks kohtumine toimus Amsterdamis 10. juunil 1983. ICI loetles ka ettevõtjad, kes usutavasti vähemalt mõnel neil mitteametlikul kohtumisel osalesid (tähestikulises järjekorras): Anic, Atochem, BASF, DSM, Enichem, Hoechst, Hüls, ICI, Kemanord, LVM, Montedison, Norsk Hydro, PCUK, SAV, Shell, Solvay ja Wacker.

676 Oma 3. detsembri 1987. aasta vastuses teabenõudele (vastuväiteteatise lisa 42) möönis Shell osalemist Pariisis 2. märtsil 1983 ja Zürichis 11. augustil 1983 toimunud kohtumisel, mille kohta komisjon leidis tõendid päevikukannete vormis.

677 Oma 8. detsembri 1987. aasta vastuses komisjoni teabenõudele (vastuväiteteatise lisa 5) kinnitas ka BASF, et PVC tootjate kohtumised toimusid 1980. aastast kuni 1983. aasta oktoobrini „mõnikord lausa kord kuus”. Ka BASF loetles ettevõtjad, kes neil kohtumistel korrapäraselt või aeg-ajalt esindatud olid. Need ettevõtjad olid (tähestikulises järjekorras): Anic, Atochem, Enichem, Hoechst, Hüls, ICI, LVM, Montedison, Norsk Hydro, Shell, Solvay ja Wacker.

678 Montedison on käesolevas menetluses möönud tootjatevaheliste mitteametlike kohtumiste toimumist, millele viidati ka majandusajakirjanduses.

679 Ehkki hagejad ei eita tootjatevaheliste mitteametlike kohtumiste toimumist, väidavad nad, et komisjon ei ole tõendanud nende kohtumiste eesmärki.

680 Vaatamata asjaomasel ajavahemikul toimunud kohtumiste arvule ning määruse nr 17 artiklite 11 ja 14 alusel läbi viidud uurimisele, ei olnud komisjonil võimalik hankida nende kohtumiste protokolle ega muid kirjalikke dokumente. Vastupidiselt hagejate väitele ei tulene aga vaidlustatud otsuse punktist 9, et komisjon otsustas vaid selle fakti alusel, et nende kohtumiste eesmärk seisnes konkurentsi piiramises.

681 Oma vastuses teabenõuetele märkis ICI, et nendel kohtumistel käsitleti laia teemaderingi, „sealhulgas hindu ja turumahte”. ICI täpsustas, et „asjaomasel perioodil toimunud tootjate kohtumistel arutati kindlasti hinnatasemeid ja marginaali, mis oli vajalik tootjate suurte kahjumite vähendamiseks”. ICI meenutas, et tootjad avaldasid sel teemal oma seisukohti ja nende üle arutleti. Sageli oli tootjad õige hinnataseme küsimuses eriarvamusel [...]. Samas jõuti mõnikord konsensusele hinnataseme osas, mille poole tootjad võiksid püüelda, ent mingeid kindlaid hinnakokkuleppeid neist aruteludest ei tulenenud. ICI hinnangul oli igasugune taoline konsensus pigem näiline kui tegelik. ICIIle teadaolevalt oli igal arutusel osalenud ettevõtjal kindlasti õigus võtta selliseid teistest sõltumatuid meetmeid, mis tema olukorras sobivad tundusid.

682 Oma 3. detsembri 1987. aasta vastuses teabenõudele möönis Shell osalemist kahel ICI nimetatud kohtumisel. Esimese sellise kohtumise kohta, mis toimus 2. märtsil 1983 Pariisis, märkis Shell: „Kohtumisel arutati sektoris valitsevat keerulist olukorda ja teised tootjad tegid ettepanekuid hindade tõstmise ja mahtude piiramise kohta. Shelli esindaja neid ettepanekuid ei toetanud. Talle ei meenu, et oleks jõutud mingile kokkuleppele või konsensusele.” 11. augustil 1983 Zürichis toimunud kohtumise kohta märkis Shell: „Mõned tootjad väljendasid

oma seisukohti hinnaalgatuse kohta. Shelli esindaja neid seisukohti ei toetanud. Talle ei meenu, et oleks jõutud mingile kokkuleppele või konsensusele.”

683 Esimese Astme Kohus märgib sellega seoses, et vastupidiselt hagejate poolt väidetule ei ole komisjon valesti tõlgendanud teatud ettevõtjate vastuseid teabenõuetele. Komisjon meenutas, et kõik tootjad on väitnud, et vaatamata kohtumiste eesmärgile ei sõlmitud seal mingeid „kokkuleppeid” (vt ICI osas vaidlustatud otsuse punkti 8 teine lõik ning peamiselt Shelli ja Hoechsti osas punkti 9 esimene lõik).

684 Pealegi ei tohiks unustada, et planeerimisdokumentidest ilmneb selgelt kavatsus luua tootjate „kohtumiste uus struktuur”, kusjuures neil kohtumistel pidi arutatama hindade reguleerimist, mahtude jälgimist ja teabevahetust. Komisjon on tõendanud, et asjaomasel perioodil toimusid tootjate kohtumised. Lõpuks tuleb tõdeda, et nagu ilmneb varasemast analüüsist, on komisjon tõendanud, et asjaomasel perioodil rakendati kvoodisüsteemi, reguleeriti hindu ja vahetati teavet tootjate vahel.

685 Planeerimisdokumentides kavandatud tegevuspraktika ja PVC turul tegelikult täheldatud tegevuspraktika vahelise kokkulangevuse alusel on komisjon õigesti järeldanud, et tootjate mitteametlikel kohtumistel käsitleti planeerimisdokumentides kirjeldatud küsimusi.

686 Seetõttu asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et komisjon on õigesti määratlenud aastatel 1980–1984 toimunud tootjate kohtumiste eesmärgi.

687 Neid asjaolusid arvestades tuleb hagejate vastuväited vaidlustatud otsuse osa pealkirjaga „Faktid” suhtes tagasi lükata.

2. Õiguslikud asjaolud

688 Hagejad väidavad, et komisjon on asutamislepingu artikli 85 kohaldamisel teinud mitmeid õiguslikke vigu. Esimene õiguslik viga tehti ettevõtjate tegevuse klassifitseerimisega kokkuleppena „ja/või” kooskõlastatud tegevusena (a). Teiseks oli hagejate väitel väär kirjeldada nende tegevust kas kokkuleppe või kooskõlastatud tegevusena (b). Kolmandaks on komisjon salajase kokkuleppe eesmärgi ja tagajärje määratlemisel hagejate arvates rikkunud asutamislepingu artiklit 85 (c). Neljandaks on komisjon teinud õigusliku vea, otsustades, et hagejate tegevus mõjutas liikmesriikide vahelist kaubandust (d).

a) Hagejate tegevuse klassifitseerimine kokkuleppe „ja/või” kooskõlastatud tegevusena

Hagejate argumendid

689 LVM, Elf Atochem, DSM, Hüls ja Enichem väidavad, et komisjon rikkus asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, rahuldudes vaidlustatud otsuse resolutiivosas tõdemusega, et asjaomased ettevõtjad olid osalenud kokkuleppes „ja/või” kooskõlastatud tegevuses.

690 Hagejad nõustuvad, et Esimese Astme Kohus on tunnistanud ühendatud klassifitseerimise võimalust (vt eelkõige 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-8/89: DSM vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1833, punktid 234 ja 235).

691 Enichem väidab aga, et käesoleval juhul väljus komisjon kohtupraktika piirest, kasutades kumulatiivse klassifikatsiooni asemel valikulist klassifikatsiooni.

692 LVM, Elf Atochem, DSM ja Hüls väidavad, et eespool osundatud kohtupraktika on kohaldatav üksnes eriolukordades. Selline lahendus oleks kohaldatav ainult siis, kui kumbki määratlus leiaks tõendamist. Käesoleval juhul ei ole komisjon tõendanud ei kokkuleppe ega kooskõlastatud tegevuse olemasolu.

693 LVM, DSM ja Enichem väidavad, et nende kahe õigusliku määratluse eristamisega kaasnevad erisused ka tõendite hindamisel.

Esimese Astme Kohtu hinnang

694 Esimese Astme Kohus märgib kõigepealt, et LVM, Elf Atochem, DSM ja Hüls ei ole oma argumentidega soovinud vaidlustada põhimõtet, et teatud tegevust võib klassifitseerida kokkuleppe „ja/või” kooskõlastatud tegevusena, vaid pigem sellise klassifikatsiooni kasutamist antud juhtumil, sest nende arvates ei ole ei kokkuleppe ega kooskõlastatud tegevuse olemasolu tõendatud. Vastus sellele väitele sõltub järgmisele väitele antavast vastusest.

695 Seega on ainult Enichem vaidlustanud põhimõtte, et teatud tegevust võib klassifitseerida kokkuleppe „ja/või” kooskõlastatud tegevusena.

696 Mitmetahulise rikkumise korral, mis hõlmab paljusid tootjad, kes on mitmete aastate vältel üritanud omavahelist turgu reguleerida, ei saa eeldada, et komisjon määratleks rikkumise täpselt iga sellise ettevõtja puhul ja iga ajahetke osas, ent igal juhul hõlmab asutamislepingu artikkel 85 rikkumise mõlemat kõnesolevat vormi.

697 Seega on komisjonil õigus klassifitseerida seda liiki mitmetahuline rikkumine kokkuleppena „ja/või” kooskõlastatud tegevusena, kuivõrd see rikkumine sisaldab „kokkuleppena” määratletavaid elemente ja „kooskõlastatud tegevusena” määratletavaid elemente.

698 Sellises olukorras ei eelda kahene klassifitseerimine seda, et samaaegselt ja kumulatiivselt tuleb tõendada, et iga faktiline asjaolu osutab nii kokkuleppele kui kooskõlastatud tegevusele, vaid seda klassifitseerimist tuleb mõista nii, et sellega osutatakse tervikule, mis sisaldab faktilisi asjaolusid, millest mõned on määratletud kokkuleppena ja teised kooskõlastatud tegevusena asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses; nimetatud sätte ei näe ette seda liiki mitmetahuliste rikkumiste spetsiifilist klassifikatsiooni.

699 See Enichemi esitatud väide tuleb seega tagasi lükata

b) Küsimus, kas ettevõtjate käitumist võib klassifitseerida kokkuleppe või kooskõlastatud tegevusena

Poolte argumendid

700 Hagejad väidavad, et komisjon ei ole tõendanud ei kokkuleppe ega kooskõlastatud tegevuse olemasolu.

701 BASF ja ICI väidavad, et selleks, et teatud tegevust saaks klassifitseerida kokkuleppena asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses, peavad olema tõendid ühisele eesmärgile pühendumise ja vastastikuste kohustuste kohta (15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 44/69: Buchler vs. komisjon, EKL 1970, lk 733, punkt 25 ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Van Landewyck jt vs. komisjon, punkt 86). Asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaselt peab kokkuleppe olema sõlmitud vähemalt kahe osapoole vahel, kes on väljendanud kavatsust (ehkki võib-olla mitte siduval moel) viia ellu teatud tegevust, mis tõenäoliselt moonutab konkurentsi (20. juuni 1978. aasta otsus kohtuasjas 28/77: Tepea vs. komisjon, EKL 1978, lk 1391). Seega ei piisa üksnes tootjavahelise konsensuse olemasolu tõendamisest.

702 Hagejad väidavad ka, et käesoleva kohtuasja faktilised asjaolud ei tõenda, et dokument nimetusega „Kontrollnimekiri”, mille kohta ei ole kindlalt teada, kas see saadeti teistele ettevõtjatele või kas sellest üldse teatati teistele ettevõtjatele, kujutas endast salajase

kokkuleppe sõlmimise ettepanekut. Hagejad märgivad, et miski ei osuta sellele, et ettepanekut, millega „Kontrollnimekirja” näol väidetavalt tegemist oli, oleks tootjate vahel arutatud, et see oleks vormistatud ühise kokkuleppena või et teised tootjad oleksid selle heaks kiitnud. Ka dokument nimetusega „Vastus ettepanekutele” ei kujuta endast väidetava kartelli loomise ettepanekuga nõustumist, arvestades selle dokumenti sõnastust. Ühelgi juhul ei ole tõendatud, et dokumendis „Vastus ettepanekutele” väljendatud arvamused pärineksid teistelt PVC tootjatelt.

703 Veel väidavad hagejad, et kohtumiste toimumise fakt iseenesest ei võimalda tõendada nende kohtumiste eesmärki. Miski ei seosta neid kohtumisi väidetava üldplaaniga. Hagejate väitel ilmneb komisjoni kasutatud dokumentidest hinnaalgatuste kohta tegelikult see, et igal ettevõtjal oli oma hinnakujunduspoliitika, mille puhul arvestati turu suundumusi; ükski neist dokumentidest ei tõenda tootjate eelnevat kooskõlastatud tegevust.

704 Elf Atochemi väitel ei ole komisjon kindlalt tõendanud kokkuleppe olemasolu. Kohtumiste toimumise fakt iseenesest ei olnud piisav kohtumiste eesmärgi määratlemiseks ega kohtumistel osalenud ettevõtjate poolt väidetava kokkuleppe järgimise tõendamiseks. Komisjon ei saanud teha järeldust „ulatusliku ja jätkuva kokkuleppe” olemasolu kohta asjaolude põhjal, mis parimal juhul osutasid vaid tegevusele, mis ei olnud üldine, ühtne ega püsiv. Hageja väitel oli parimal juhul tegemist vaid eraldiseisvate kokkulepete kogumiga.

705 Hagejad ei vaidlusta kooskõlastatud tegevuse määratlust vaidlustatud otsuse punkti 32 kolmandas lõigus (eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: ICI vs. komisjon, punkt 112; eespool osundatud otsus kohtuasjas Suiker Unie vs. komisjon, punkt 174; 14. juuli 1981. aasta otsus kohtuasjas 172/80: Züchner vs. Bayerische Vereinsbank, EKL 1981, lk 2021, punktid 12–14 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas *CRAM ja Rheinzink* vs. komisjon, punkt 20). Sellegipoolest väidavad Elf Atochem, BASF, ICI ja Hüls, et kooskõlastatud tegevuse mõiste hõlmab kaht elementi – subjektiivset (kooskõlastamine) ja objektiivset (turukäitumine ehk siis tegevus). Komisjon ei ole tõendanud kumbagi neist elementidest. Hagejad täpsustavad, et jättes asjaomaste ettevõtjate turukäitumise uurimata, ei tõendanud komisjon isegi kooskõlastatud tegevuse olemasolu.

706 LVM ja DSM väidavad, et komisjon on soovinud määrata sanktsioone rikkumise katse eest, minnes seega vastuollu asutamislepingu artikliga 85. Kuna selles artiklis viidatakse tegevuse eesmärgile või tagajärjele, pidid vältimatult olema olema ka rakendusmeetmed. Seega, katse või kavatsus sõlmida keelatud kokkulepe või mis tahes muu salajane kokkulepe, millega ei kaasne rakendusmeetmeid „tegevuse” näol, ei kuulu asutamislepingu artikli 85 kohaldamisalasse. Niisiis eitavad LVM ja DSM, et pelk osalemine keelatud eesmärgiga kohtumistel on klassifitseeritav karistatava teona.

707 Elf Atochem väidab, et paralleelne käitumine tõendab üksnes osaliselt kooskõlastatud tegevust (eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon); lisaks ei või tõendamiskohustust ümber pöörata üksnes paralleelse käitumise tõendamise tõttu (kohtujurist Darmoni ettepanek liidetud kohtuasjades Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon, EKL 1993, lk I-1445). Hageja lisab, et igal juhul ei ole komisjon tõendanud hindade, kvootide ja kompensatsioonide osas isegi paralleelset käitumist.

708 BASF väidab, et pelk asjaolu, et konkureerivad ettevõtjad tõstavad hindu, ei osuta nende tegevuse kooskõlastatusele (eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: ICI vs. komisjon). BASF rõhutab sellega seoses, et PVC hinnal on turustamisel otsustav tähtsus, kuna tegemist on suure massiga ja asendatava tootega. Seetõttu määrati hind selliselt, et viia pakkumine ja nõudlus omavahel tasakaalu. Kui üks tootja langetab hindu, mis on ainuke tema käsutuses olev turuosa suurendamise võimalus, siis tarnijate vähesust arvestades viib see

vältimatult üldise hinnalanguseni. Samas hinnatõus oleks edukas üksnes soodsate turutingimuste korral; vastasel juhul ei tuleks teised tootjad hinnatõusuga kaasa ja hinnatõusu algataja kas kaotaks oma turuosa või oleks sunnitud oma hindu taas langetama.

709 Wacker ja Hoechst väidavad, et komisjon jättis vääralt uurimata ettevõtjate tegeliku turukäitumise.

710 SAV väidab, et komisjon jättis täitmata kohustuse viia läbi väidetava kartellikokkuleppe majandusliku konteksti üksikasjalik ja objektiivne uurimine (eespool osundatud otsused kohtuasjades Société Technique Minière, Suiker Unie jt vs. komisjon, Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon ja SIV jt vs. komisjon). Käesolevas asjas piirdus komisjon üksnes mõnede üldsõnaliste märkustega turu kohta (vaidlustatud otsuse põhjenduste punktid 5 ja 6) ega teinud katsetki uurida turu tegelikku toimimist.

711 Montedison väidab, et komisjon ei ole võtnud arvesse tingimusi, mille kohaselt määratakse tööstuslikele kasutajatele mõeldud toodete hinnad; reaalsuses avaldatakse korrapäraselt hinnatabeleid, kusjuures sektori peamise tarnija kohaldatava hinna alusel määratlevad teised ettevõtjad oma hinnad ilma, et nad seeläbi loobuksid oma sõltumatuses (eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Suiker Unie jt vs. komisjon). Neile iseenesestmõistetavatele kaalutlustele vaatamata on komisjon pelgalt piirdunud viitega tootjate kohtumiste eesmärgile, nagu see on esitatud planeerimisdokumentides, peaaegu kõikide PVC tootjate osalemisele neil kohtumistel ja tootjate sisemistele müügiaruannetele (vaidlustatud otsuse punkt 21). Samas ei osuta miski sellele, et ühe ettevõtja koostatud 1980. aasta ettepanek oleks heaks kiidetud või et seda oleks ellu viidud; ka ei ole selles Montedisoni isegi mainitud. Pealegi ei selgu faktist, et kohtumistel osalesid peaaegu kõik tootjad, nende kohtumiste sisu. Ka ei puudutanud sisemised müügiaruanded Montedisoni. Ettevõtja lisab, et isegi kui leiaks tõendamist, et hinnakirjajärgsed hinnad tõusid pärast kohtumisi, siis see fakt ei võimalda järeldada, et põhjuseks oli kooskõlastatud tegevus.

712 Enichem arvates viitab asjaolu, et ühtki hinnaalgatust ei õnnestunud edukalt ellu viia, sellele, et tootjad tegid hindadega seotud jõupingutusi individuaalselt. Lisaks ilmneb komisjoni kogutud dokumentidest (vastuväiteteatise lisad, mis on tähistatud P-tähega), et tegemist oli äärmiselt konkurentsitiheda turuga, ja seda asjaolu ei saa selgitada lihtsalt distsipliini puudumisega kartellis; otseste tõendite puudumisel tuleks kartellikokkuleppe olemasolu väidet põhjendada oletatavate kartelliosaliste tegeliku salajase tegevuse üksikasjaliku kirjeldusega, mida pole aga tehtud.

713 LVM, Elf Atochem, DSM, SAV, ICI, Hüls ja Enichem väidavad, et isegi kui komisjoni osutatud faktiväited leiaksid tõendamist, oleks süüdistatavatel ettevõtjatel lihtne viidata asjaoludele, mis asetavad need faktid teise valgusse ja lükkaksid komisjoni järeldused seega ümber (eespool osundatud otsus kohtuasjas CRAM ja Rheinzink vs. komisjon, punkt 16 ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon, eriti punktid 70 ja 72).

714 Käesoleval juhul lükkas komisjon tagasi hagejate poolt hinnaalgatuste kohta esitatud selgituse, mis rajanes „hindade baromeetrilise kujundamise” teoorial, ilma et ta oleks seda tagasilükkamist kuidagi põhjendanud. Sellest teooriast tuleneb aga järeldus, et hinnaalgatuste näol oli lihtsalt tegemist turu tavapärase toimimise tulemusena, mis ei hõlmanud mingit ettevõtjatevahelist õigusvastast teabevahetust.

Esimese Astme Kohtu hinnang

715 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 osutatud kokkuleppe olemasolu eelduseks piisav, kui asjaomased ettevõtjad on väljendanud ühist taht

tegutseda turul teatud kindlal viisil (vt muu hulgas eespool osundatud otsus kohtuasjas ACF Chemiefarma vs. komisjon, punkt 112 ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Van Landewyck jt vs. komisjon, punkt 86).

716 Hagejate argumendid on vähemalt osaliselt esitatud eesmärgiga näidata, et planeerimisdokumente ei saa käsitleda kokkuleppena asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses. Need argumendid ei ole siiski asjakohased.

717 Vaidlustatud otsuse põhjendustest, eriti aga punktid 29–31, mis käsitlevad kokkuleppe olemust ja struktuuri, ilmneb, et komisjon ei käsitlenud planeerimisdokumente kokkuleppena nimetatud sätte tähenduses. Lisaks, nagu rõhutatakse vaidlustatud otsuse osas alapealkirjaga „Faktid”, käsitles komisjon neid dokumente kartelli loomise kavana.

718 Ka korratakse hagejate argumentides neid fakte puudutavaid vastuväiteid, mida Esimese Astme Kohus on juba uurinud ja mille ta on tagasi lükanud.

719 Neid asjaolusid arvestades ei saa hagejad väita, et tootjate kohtumistel loodud kvoodi- ja kompensatsioonisüsteemide ühise rakendamise ning mitmete aastate vältel tegeliku müügi kohta teabe vahetamise näol ei ole tegemist turul teatud kindlal viisil tegutsemise ühiste tahte väljendamisena.

720 Ehkki artiklis 85 mainitakse eraldi „kooskõlastatud tegevust”, „ettevõtjatevahelisi kokkuleppeid” ja „ettevõtjate ühenduste otsuseid”, on selle sätte eesmärk keelata igasugune tegevuse koordineerimine ettevõtjate vahel, mille puhul ei ole jõutud kokkuleppe sõlmimiseni selle sõna kitsas tähenduses, kuid milles teadlikult valitakse konkurentsiriskide asemel ettevõtjate vaheline koostöö (eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: ICI vs. komisjon, punkt 64). Ühenduste kohtute praktikas sätestatud koordineerimise ja koostöö kriteeriumeid, mis kaugeltki ei eelda mingi kindla „plaani” väljatöötamist, tuleb mõista asutamislepingus konkurentsi puudutavate sätete mõtte valguses, mille kohaselt iga ettevõtja peab otsustama sõltumatult, millisel viisil ta kavatseb ühisturul tegutseda. Kuigi on tõsi, et sellise sõltumatuse nõue ei välista ettevõtjate õigust enda tegevust vastavalt konkurentide juba võetud või tulevikus võetavatele meetmetele mõistlikult kohandada, oleks selle nõudega oluliselt vastuolus igasugune ettevõtjate omavaheline otsene või kaudne suhtlemine eesmärgiga mõjutada teatud kindla või potentsiaalse konkurendi tegutsemist turul või eesmärgiga sellisele konkurendile teada anda viis, kuidas ettevõtja ise on otsustanud või hakkab turul tegutsema (eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Suiker Unie jt vs. komisjon).

721 Hagejad ei vaidle vastu sellele kohtupraktikale, millele komisjon viitab vaidlustatud otsuse punktis 33, ent vaidlustavad selle kohaldamise käesolevas asjas.

722 Korraldades enam kui kolme aasta vältel kohtumisi ja osaledes neil kohtumistel, mille eesmärgi on komisjon asjakohaselt tõendanud, osalesid tootjad kooskõlastatud tegevuses, mille puhul nad teadlikult valisid konkurentsiriskide asemel omavahelise praktilise koostöö.

723 Seega püüdisid tootjad selle poole, et kõrvaldada juba eos ebaselgus oma konkurentide tulevase tegevuse suhtes; lisaks sellele pidid nad oma tulevase turupoliitika määratlemisel otseselt või kaudselt arvestama neil kohtumistel saadud teavet.

724 Sellegipoolest tuginevad hagejad komisjoni järelduste vaidlustamiseks kohtuasjades CRAM ja Rheinzink vs. komisjon ning liidetud kohtuasjades Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon tehtud otsustele.

725 Neist kohtuotsustest tuleneb, et kui komisjoni argumendid põhinevad eeldusel, et tõendatud fakte ei ole võimalik selgitada teisiti kui ettevõtjatevahelise kooskõlastatud tegevusega, siis piisab, kui hagejad tõendavad ära asjaolud, mis asetavad komisjoni poolt

tõendatud faktid teise valgusse ja võimaldavad komisjoni pakutud põhjenduse asemel kasutada muud selgitust (eespool osundatud otsus kohtuasjas CRAM ja Rheinzink vs. komisjon, punkt 16 ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon, eriti punktid 70, 126 ja 127).

726 Osundatud kohtupraktika ei ole käesolevas asjas kohaldatav.

727 Nagu komisjon on osutanud vaidlustatud otsuse punktis 21, ei rajane ettevõtjatevahelise kooskõlastatud tegevuse tõendid mitte pelgalt tuvastatud paralleelsel turukäitumisel, vaid dokumentidel, mis näitavad, et ettevõtjate käitumine oli kooskõlastatud tegevuse tulemus (vt punktid 582 jj).

728 Neid asjaolusid arvestades lasub hagejatel kohustus esitada komisjoni tuvastatud faktidele väidetav alternatiivne selgitus ning lisaks vaidlustada nende faktide olemasolu, mis on tõendatud komisjoni esitatud dokumentide abil. Faktide käsitlest ilmnes, et hagejad seda teinud ei ole.

729 Seega määratles komisjon kõnealuse käitumise põhjendatult kooskõlastatud tegevusena asutamislepingu artikli 85 lõike 1 tähenduses.

730 Lõpuks toetab Esimese Astme Kohus vaidlustatud otsuse punktis 31 sisalduvat järeldust, et ettevõtjate tegevuspraktika tulenes mitu aastat väldanud salajasest koostööst, mis põhines samadel mehhanismidel ja millel oli sama ühine eesmärk. Seega järeldas komisjon õigesti, et seda tegevuspraktikat tuleb käsitleda ühe püsiva salajase kokkuleppena, mitte aga eraldiseisvate kokkulepete kogumina.

731 Seepärast tuleb kõnealune väide tervikuna tagasi lükata.

c) Järeldus, mille kohaselt ettevõtjate tegevuse eesmärk või tagajärg seisnes konkurentsi piiramises

Poolte argumendid

732 LVM ja DSM väidavad, et konkurentsi piiramise kui rikkumise tõendamine eeldab teatud selget turukäitumist ja selle mõju turule. Kuna käesoleval juhul tõendatud turukäitumine puudub, oleks komisjon pidanud üritama tõendada PVC turule avaldatud mõju. Komisjon seda ei teinud, piirdudes üksnes väidetega, mis olid pealegi spekulatiivsed.

733 LVM, DSM, Hoechst ja Wacker väidavad, et komisjon jättis õigusvastaselt läbi viimata või tellimata väidetava kartellikokkuleppe tagajärgede majandusliku analüüsi, ehkki tal lasub kohustus hinnata mõju turule ja võtta arvesse majanduslikku konteksti (vt eelkõige eespool osundatud otsus kohtuasjas Société Technique Minière vs. Maschinenbau Ulm GmbH ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon, punkt 70). Lisaks lükkas komisjon põhjendusi esitamata tagasi kõik s udistatavate ettevõtjate poolt kasutatud eksperdi esitatud majanduslikud järeldused, mille kohaselt valitses PVC turul tihe konkurents. Wacker ja Hoechst väidavad, et korvamaks väidetava kartellikokkuleppe mõju ebapiisavat uurimist komisjoni poolt, tulnuks selle mõju hindamine tellida eksperdilt, või siis tulnuks neile anda aega sellise hindamise tellimiseks. SAV väidab, et komisjon piirdus turu kohta mõne üldsõnalise tähelepaneku tegemisega (vaidlustatud otsuse punktid 5 ja 6), ent ei uurinud üldse turu tegelikku toimimist.

734 ICI väidab, et väidetava kartellikokkuleppega hindadele avaldatud mõju hindamisel ei võtnud komisjon arvesse talle esitatud majanduslikke tõendeid. Neist tõenditest ilmnes, et PVC turg oli  armiselt konkurentsitihe, mis osutab sellele, et PVC hindadele avaldas mõju üksnes vaba konkurents. Komisjon ei ole esitanud ühtki tõendit oma teooria, mis põhines

üksnes väidetel, põhjendamiseks. See, mis kohtumistel aset leidis, ei avaldanud hindadele tegelikult mingit mõju.

735 BASF väidab, et väidetava kartellikokkuleppe mõju uurimine komisjoni poolt oli ebapiisav, mida kinnitab ka vaidlustatud otsuse saksakeelsest versioonist punkti 37 eemaldamine võrreldes 1988. aasta otsusega.

736 Montedison meenutab, et PVC sektoris valitses kriis pärast naftahindade olulist tõusu 1979. aastal. Kõik ettevõtjad olid aastatel 1980–1986 kahjumis, mistõttu mõned neist olid sunnitud turult lahkuma. Selles olukorras kasutasid nad õigust kohtuda ja vabalt oma seisukohti väljendada. Tegevus, milles ettevõtjaid süüdistati, ei tulenenud seega mitte õigusvastasest koostööst, vaid peegeldas kahjumi tasa teenimise jõupingutusi, mis oli kriisis oleval turul ainus ratsionaalne tegutsemisviis. Lisaks ei mõjutanud see tegevus konkurentsi; ka komisjon ise leidis, et hinnaalgatused kukkusid osaliselt või täielikult läbi.

737 Hüls väidab, et väidetavatel hinnaalgatustel ei olnud mingit mõju, kuna turuhinnad jäid väidetavatest sihthindadest madalamateks.

738 Enichem väidab, et komisjon ei ole esitanud turu mõjutamise kohta tõendeid. Komisjoni väidetud psühholoogiline efekt ei vasta mingile täpsele õiguslikule kontseptsioonile. Lisaks ei muutunud hinnad 1981. aasta jaanuarist kuni 1984. oktoobrini praktiliselt üldse.

Esimese Astme Kohtu hinnang

739 Faktide uurimisel ilmneb, et konkurentsieeskirjade rikkumine, milles ettevõtjaid süüdistati, seisnes muu hulgas hindade ja müügiimahtude ühises fikseerimises PVC turul. Selle rikkumise eesmärk, mida selgesõnaliselt mainitakse asutamislepingu artikli 85 lõikes 1, seisneb konkurentsi piiramises.

740 Asjaolu, et PVC oli sügavas kriisis ajal, mil kõnealused faktid aset leidsid, ei võimalda järeldada, et asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamise tingimused ei olnud täidetud. Ehkki sellist turusituatsiooni võidakse erandkorras asjakohasel juhul arvesse võtta asutamislepingu artikli 85 lõikes 3 sätestatud erandi kohaldamiseks, on ilmne, et PVC tootjad ei ole kunagi taotlenud erandi kohaldamist määruse nr 17 artikli 4 lõike 1 kohaselt. Lisaks, nagu ilmneb ka vaidlustatud otsuse punktist 5, oli komisjon oma hinnangu andmisel PVC sektori kriisist teadlik ja võttis seda arvesse trahvisummade määramisel.

741 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamiseks ei pea arvesse võtma kokkuleppe tegelikku mõju, kui on ilmne, et selle kokkuleppe eesmärk on vältida, piirata või moonutada konkurentsi ühisturul (vt eelkõige 13. juuli 1966. aasta otsus liidetud kohtuasjades 56/64 ja 58/64: Consten ja Grundig vs. komisjon, EKL 1966, lk 429 ja 496). Seega niivõrd, kui hagejate väidet tuleb mõista nii, et nõutav on konkurentsi tegeliku mõjutamise tõendamine, isegi kui tegevuse konkurentsi piirav eesmärk on juba tõendatud, tuleb see väide tagasi lükata.

742 Ilmneb, et vaidlustatud otsuse saksakeelsest versioonist on välja jäetud kaks 1988. aasta otsuse saksakeelse versiooni punktis 37 sisaldunud lauset, mis puudutasid kokkuleppe mõju. Kuna nende lausete eemaldamise eesmärk seisnes üksnes vaidlustatud otsuse erinevate keeleversioonide ühtlustamises, ei saa hagejad väita, et komisjon on ebapiisavalt uurinud rikkumise mõju.

743 Lõpuks tuleb tõdeda, et vastupidiselt mõnede hagejate väitele ei piirdunud komisjon üksnes rikkumise spekulatiivse analüüsimisega. Komisjon vaid nentis vaidlustatud otsuse punktis 37, et see, kas pikemas perspektiivis oleksid hinnad ettevõtjate kokkuleppe puudumisel olnud oluliselt madalamad, on puhtalt spekulatiivne küsimus.

744 Seega järeldas komisjon õigesti, et rikkumisel oli oma mõju.

745 Näiteks Euroopa sihthindade kindlaksmääramine moonutas tingimata konkurentsitingimusi turul. Sel viisil piirati ostjate hindade alast läbirääkimisruumi. Lisaks, nagu on juba osutatud (punkt 655 eespool), ilmneb mitmetest dokumentidest, mis moodustavad lisad P1–P70, et kliendid ostsid sageli kaupa enne teatatud hinnatõusu jõustumise kuupäeva. See kinnitab komisjoni järeldust, et ostjad olid teadlikud asjaolust, et tootjate hinnaalgatused piiravad nende läbirääkimisvõimalusi; niisiis oli hinnaalgatustel oma mõju.

746 Ehkki mõned hinnaalgatused kukkusid tootjate arvates läbi (vt punkt 654 eespool) ja komisjon oli sellest asjaolust vaidlustatud otsuse tegemisel täiesti teadlik, viitavad paljud dokumendid, mis moodustavad lisad P1–P70, hinnaalgatuste täielikule või osalisele õnnestumisele. Tegelikult märkisid tootjad ise mitmel puhul, et hinnaalgatuse tulemusena turuhinnad kas tõusid või hindade langus peatus. Vt näiteks lisa P3 („1. novembri [1980. aasta] hinnatõus toimus ja seetõttu võeti ette järgmine üritus”), lisa P5 („1. novembri [1980. aasta] hinnatõus ei õnnestunud täielikult, ent hinnad on oluliselt tõusnud”), lisa P17 ([1981. aasta] juunikuu hinnatõusudega lepitakse järk-järgult kogu Euroopas”), lisa P23 („hinnalangus pidurdus kuu lõpul [s.t. 1982. aasta aprillis] tänu teadaandele, et hinnad tõusevad 1. mail kogu Euroopas tasemele 1,35 DEM/kg”) või lisa P33 („homopolümeer-PVC hindade tõstmine 1. septembril [1982] miinimumtasemele 1,50 DEM/kg oli üldiselt edukas”).

747 Kõnesolevate faktide asetleidmise ajal tootjate endi poolt tehtud objektiivsetest avaldustest ilmneb seega, et hinnaalgatustel oli mõju turuhindadele.

748 Nagu ka komisjon osutas (vaidlustatud otsuse punkt 38), tehti kõnealust tegevust puudutavaid otsuseid enam kui kolme aasta vältel. Seega on vähetõenäoline, et tootjad oleksid sel ajal leidnud, et need otsused olid täiesti ebatõhusad ja kasutud.

749 Eeltoodust tuleneb, et komisjon hindas õigesti rikkumise mõju. Seetõttu ja arvestades kõnesolevate faktide asetleidmise ajal tootjate endi poolt tehtud objektiivseid avaldusi, ei olnud komisjon kohustatud läbi viima kartellikokkuleppega turule avaldatud mõju üksikasjalikku majanduslikku analüüsi. Järelikult puudub vajadus rahuldada Wackeri ja Hoechsti taotlust sellise analüüsi läbiviimise kohta.

750 Seega tuleb see väide tagasi lükata.

d) Järeldus, mille kohaselt hagejate tegevus mõjutas liikmesriikidevahelist kaubandust

Poolte argumendid

751 LVM ja DSM väidavad, et komisjon ei ole tõendanud, et kõnealune tegevus mõjutas liikmesriikidevahelist kaubandust. Hagejate väitel ei ole asjaolu, et kokkulepe „võib” mõjutada kaubandust, otsustav tegur liikmesriikidevahelist kaubanduse mõjutamise kindlakstegemisel, vaid arvesse tuleb võtta kokkuleppe majanduslikku mõju. Hagejate väitel tuleb seda mõju või selle võimalust tõendada (eespool osundatud otsus kohtuasjas Société Technique Minière (LTM) vs. Maschinenbau Ulm, lk 249 ja 11. juuli 1985. aasta otsus kohtuasjas 42/84: Remia vs. komisjon, EKL 1985, lk 2545, punkt 22).

752 ICI väidab, et mõju olulisuse hindamisel tugines komisjon alusetutele väidetele. Näiteks ei võtnud komisjon arvesse hageja poolt vastuseks vastuväiteteatisele esitatud majanduslikke tõendeid. See, mis tootjate kohtumistel aset leidis, ei avaldanud liikmesriikidevahelisele kaubandusele tegelikult mingit mõju.

Esimese Astme Kohtu hinnang

753 Asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 eeldatakse, et kokkulepetel ja kooskõlastatud tegevusel võib olla mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele. Seega ei olnud komisjon kohustatud tõendama, et liikmesriikidevahelist kaubandust tegelikult mõjutati (17. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-219/95 P: Ferriere Nord vs. komisjon, EKL 1997, lk I-4411, punktid 19 ja 20).

754 Lisaks ilmneb kohtupraktikast, et kokkulepe, kooskõlastatud tegevus või ettevõtjate ühenduste otsus ei kuulu artiklis 85 sätestatud keelu kohaldamisalasse, kui see mõjutab turgu üksnes vähesel määral, arvestades asjaomaste ettevõtjate nõrka positsiooni kõnealusel kaubaturul (9. juuli 1969. aasta otsus kohtuasjas 5/69: Völk vs. Vervaecke, EKL 1969, lk 295, punkt 7).

755 Käesoleval juhul, nagu komisjon märkis ka vaidlustatud otsuse punktis 39, laienes süüks pandav tegevus kõikidele liikmesriikidele ja hõlmas peaaegu kogu ühendusesisest kauplemist kõnealuse tööstusliku tootega. Lisaks müüs enamik tootjaid oma toodangut enam kui ühes liikmesriigis. Ka ei eitata seda, et mõju ühendusesisesele kaubandusele oli märkimisväärne, arvestades pakkumise ja nõudluse vahelise tasakaalu puudumist erinevatel siseriiklikel turgudel.

756 Seega järeldas komisjon vaidlustatud otsuse punktis 39 õigesti, et kõnealune tegevus võis avaldada olulist mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele.

e) Muud õiguslikke asjaolusid puudutavad väited

Võimu kuritarvitamine

757 BASF on seisukohal, et komisjon kuritarvitas oma võimu, keeldudes läbi viimast kontrollimisi, toetamaks oma väiteid, mis puudutasid kartellikokkuleppe mõju turule, majanduslikku konteksti, rikkumise kestust ja turu vaba toimimise takistuste olemasolu. Seeläbi kuritarvitas komisjon talle määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 omistatud kaalutusõigust.

758 Komisjoni arvates on selle väite näol tegemist pelgalt eelmiste väidete kordamisega ja see tuleb samadel põhjustel tagasi lükata. Igal juhul eitab komisjon võimu kasutamist mõnel muul eesmärgil peale esitatud eesmärgi.

759 Kuna puuduvad objektiivsed, asjakohased ja omavahel kooskõlas olevad tõendid selle kohta, et vaidlustatud otsuse tegemisel lähtuti ainuüksi või peamiselt muudest eesmärkidest peale esitatud eesmärgi, tuleb see väide tagasi lükata.

Vaidlustatud otsuse resolutiivosa ja põhjenduste vahelise kooskõla puudumine

760 Shell väidab, et vaidlustatud otsuse resolutiivosa artikkel 1 ja selle toetuseks esitatud põhjendused ei ole omavahel kooskõlas. See ettevõtja märgib esiteks, et vaidlustatud otsuse põhjendustes süüdistatakse teda selles, et ta osales kooskõlastatud tegevuses, mitte aga ettevõtjatevahelises kokkuleppes (punkt 34); teiseks on tõdetud, et ta ei osalenud mingil moel planeerimisdokumentide koostamisel (punkt 48); kolmandaks väidetakse, et temapoolne osalus kestis 1982. jaanuarist 1983. aasta oktoobrini (punktid 48 ja 54); ja neljandaks tõdetakse, et tema osalemine oli piiratud (punktid 48 ja 53). Shell väidab, et resolutiivosa erineb kõigist neist põhjendustest.

761 Tuleb silmas pidada, et mis tahes otsuse resolutiivosa tõlgendamisel tuleb lähtuda selle põhjendustest.

762 Käesoleval juhul välistab resolutiivosa artikkel 1, milles lisaks kokkuleppele viidatakse ka kooskõlastatud tegevusele, igasuguse vastuolu vaidlustatud otsuse punktiga 34. Kuna selles

artiklis viidatakse rikkumistele, mis leidsid aset „käesolevas otsuses määratletud ajavahemikel”, ei saa hageja tugineda vastuolule vaidlustatud otsuse põhjendustega ei selles osas, et ta ei osalenud kartelli kavandamises 1980. aastal, ega tema osalemise kestuse osas. Ka ei viita resolutiivosas miski sellele, et komisjon ei ole võtnud arvesse selle hageja piiratud osalemist, nagu on osutatud vaidlustatud otsuse põhjendustest 48 ja 53.

763 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

C – Hagejate osalemine rikkumises

764 Esiteks kritiseerivad hagejad komisjoni kollektiivse vastutuse põhimõtte kohaldamise tõttu (1). Teiseks väidavad hagejad, et igal juhul ei ole nende osalemine rikkumises tõendatud (2).

1. Kollektiivse vastutuse väidetav kohaldamine

Poolte argumendid

765 Elf Atochem, BASF, SAV, ICI ja Enichem väidavad, et üldaktsepteeritava põhimõtte järgi saab ettevõtja vastutus olla üksnes isiklik.

766 Komisjon on käesoleval juhul seda põhimõtet eiranud. Komisjon märkis vaidlustatud otsuse punktis 25, et tõendada ei ole vaja iga ettevõtja osalemist rikkumise igas ilmingus, vaid ettevõtja osalemist kartellis „kui tervikus”.

767 Komisjoni väitel oli ta täiesti teadlik vajadusest tõendada hagejate individuaalset kuulumist kartelli, mis ilmneb näiteks vaidlustatud otsuse punkti 25 teisest lõigust, punkti 26 esimesest lõigust ja punkti 31 lõpuosast.

Esimese Astme Kohtu hinnang

768 Vaidlustatud otsuse punkti 25 teise lõiguse märgib komisjon järgmist: „Tõendamise osas on komisjon seisukohal, et lisaks kartelli olemasolu tõendamisele veenvate tõendusmaterjalide abil on vaja tõendada ka seda, et iga kahtlustatav ettevõtja oli kartelliga seotud. See ei tähenda aga seda, et olemas peavad olema dokumentaalsed tõendid, millest ilmneb, et iga osaline osales rikkumise igas ilmingus. [...] Käesoleval juhul ei ole olnud võimalik tõendada iga tootja tegelikku osalemist kooskõlastatud hinnaalgatustes, kuna puuduvad hindu puudutavad dokumendid. Seetõttu on komisjon rikkumise igas ilmingus osalemise tõendamise asemel iga kahtlustatava osalise puhul kaalunud, kas eksisteerivad piisavad ja usaldusväärsed tõendid, mis tõendaksid tema osalemist kartellis kui tervikus.”

769 Vaidlustatud otsuse punkti 31 lõpuosas märgib komisjon järgmist: „Käesoleva juhtumi puhul on tootjad pika aja vältel ühise õigusvastase eesmärgi nimel ühiselt tegutsenud ning iga osaline ei pea vastutama mitte üksnes enda otsese rolli eest, vaid jagama vastutust kogu kartelli kui terviku toimimise eest.”

770 Seega ilmneb, eriti vaidlustatud otsuse punkti 25 teise lõigu esimesest lausest, et komisjon oli teadlik vajadusest tõendada iga ettevõtja osalemist kartellis.

771 Seetõttu viitas komisjon kartellile „kui tervikule”. Samas ei õigusta see järeldust, et komisjon kohaldas kollektiivse vastutuse põhimõtet selliselt, et ta omistas teatud ettevõtjatele osalemise toimingutes, millega neil ei olnud mingit tegemist, lihtsalt seetõttu, et teiste ettevõtjate osalemine neis toimingutes oli tõendatud.

772 Kartelli „kui terviku” kontseptsioon on lahutamatult seotud kõnesoleva rikkumise olemusega. Faktide uurimisel on ilmnenu, et see rikkumine seisnes mitme aasta vältel

konkureerivate tootjate vaheliste regulaarsete kohtumiste korraldamises, mille käigus käsitleti õigusvastaseid toiminguid, mille eesmärk oli kunstlikult korraldada PVC turu toimimist.

773 Ettevõtjat võib pidada vastutavaks kartellis kui tervikus osalemise eest ka siis, kui tõendite kohaselt osales see ettevõtja otseselt ainult ühes või mõnes kartellikokkuleppe koostisosaks olevas ilmingus, kui on tõendatud, et see ettevõtja teadis või pidi teadma, et salajane koostöö, milles ta osales – eriti mitme aasta vältel korraldatud regulaarsete kohtumiste kaudu –, moodustas ühe osa üldisest plaanist, mille eesmärk seisnes konkurentsi moonutamises, ja et see üldine plaan sisaldas kõiki kartellikokkuleppe koostisosi.

774 Vaatamata sellele, et käesoleval juhul ei olnud komisjonil dokumentide nappuse tõttu võimalik tõendada iga ettevõtja osalemist hinnaalगतuste rakendamises, kusjuures taoline rakendamine on kartellikokkuleppe üks ilminguid, oli komisjon siiski seisukohal, et ta suudab tõendada seda, et kõik ettevõtjad olid igal juhul osalenud tootjate kohtumistel, mille üks eesmärk seisnes hindade ühises kehtestamises.

775 Vaidlustatud otsuse punkti 20 neljandas ja viiendas lõigus märgitakse: „Kuna komisjonil ei õnnestunud saada hindu puudutavaid dokumente kõikidelt tootjatelt, ei ole komisjonil võimalik tõendada, et kõik tootjad kehtestasid samaaegselt identsed hinnakirjad või et nad lähtusid Saksa markades väljendatud Euroopa sihthindadest. Küll aga on võimalik tõendada, et kohtumiste, millel osalesid kõik tootjad, üks peamisi teemasid oli sihthindade kehtestamine ja hinnaalगतuste kooskõlastamine.”

776 Sama mõtet väljendatakse punkti 26 viiendas lõigus: „Iga ettevõtja vastutuse määramiseks ei sõltu [...] dokumentidest, mis selle ettevõtja juures juhuslikult või muul viisil leitavad on, vaid pigem tema osalemisest kartellis kui tervikus. Seega asjaolu, et komisjon ei hankinud teatud ettevõtjate hinnakäitumist puudutavaid tõendeid, ei vähenda nende osalust, kuna on tõendatud, et nad on täiel määral osalenud kartellikokkuleppes, mille raames kavandati hinnaalगतusi.”

777 Niisiis ilmneb, et vaidlustatud otsuses väitis komisjon end olevat suuteline tõendama esiteks seda, et iga ettevõtja oli osalenud kartelli teatud ilmingutes, ja omavahel kooskõlas olevate tõendite alusel seda, et iga ettevõtja oli osalenud tootjatevahelistel kohtumistel, mille käigus tootjad leppisid muu hulgas kokku järgnevatel päevadel kohaldatavates hindades. Sellega seoses osutas komisjon õigesti asjaolule, et ettevõtjat mainiti planeerimisdokumentides, kusjuures neis dokumentides viidatud plaanid viidi PVC turul ellu dokumentide koostamisele järgnevatel nädalatel, asjaolule, et ettevõtja osalemine kartelli teistes ilmingutes on tõendatud, ja asjaolule, et BASF ja ICI ütluste kohaselt oli ettevõtja osalenud tootjatevahelistel kohtumistel.

778 Kõigist eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et komisjon ei omistanud igale ettevõtjale kollektiivset vastutust ega vastutust kartelli sellistes ilmingutes osalemise eest, millega ettevõtjal ei olnud mingit tegemist, vaid ettevõtjatele omistati vastutus ainult nende toimingute eest, milles nad olid osalenud.

2. Hagejate individuaalne osalemine rikkumises

779 Kõik kõnesolevate kohtuasjade hagejad peale ICI eitavad, et nende osalemine rikkumises on tõendatud, esitades kas sellekohase eraldi väite või viidates sellele teiste väidete kontekstis, mis puudutavad näiteks faktide tuvastamist või tõendamiskohustusega seotud reegleid.

780 Seega tuleb olukorda uurida iga hageja puhul eraldi, välja arvatud ICI osas. Käesoleva küsimuse uurimist ei saa lahutada komisjoni viidatud dokumentide tõendusliku väärtuse

küsimusest ega komisjoni poolt nende dokumentide põhjal tehtud õiguslike järelduste küsimusest, mida on juba käsitletud.

a) DSM

Hagejate argumendid

781 Hagejad eitavad kõigepealt osalemist tootjatevahelistel kohtumistel, mille käigus arutati hindu ja turuosi, ning väidavad, et komisjoni poolt selles küsimuses esitatud tõendid on selgelt ebapiisavad. Esiteks ei tõenda DSM-i mainimine dokumendis nimetusega „Kontrollnimekiri”, mille tõenduslik väärtus on juba vaidlustatud, ei seda, et kavandatud kohtumine leidis aset, ega seda, et DSM sellel kohtumisel osales. Lisaks puudutasid ICI ütlused, mis pealegi anti teatud reservatsioonidega, asjaolusid, mis leidsid aset 1983. aastal, mil DSM PVC-turult lahkus. Ka ei osutanud BASF, et DSM oleks tootjate kohtumistel osalenud.

782 Väidetava kvoodisüsteemi osas on hagejad seisukohal, et DSM-i dokument, mis on ainuke tõend, mida komisjon selle ettevõtja vastu kasutanud on ja mis sisaldab sõna „kompensatsioon”, ei oma tõenduslikku väärtust. Isegi kui sellel sõnal oleks komisjoni poolt omistatud tähendus, ei saa sellest järeldada, et hagejad osalesid selles süsteemis.

783 Kolmandaks eitavad hagejad, et komisjon on tõendanud müügi jälgimise mehhanismi olemasolu.

784 Sihthindade ja hinnaalgatuste osas kordavad hagejad, et kooskõlastatud hinnaalgatuste olemasolu ei ole tõendatud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

785 ICI on osutanud, et DSM osales tootjatevahelistel kohtumistel (vt punkt 675 eespool), mille õigusvastase olemuse komisjon on tõendanud (vt punktid 679–686 eespool). Vastupidiselt selle hageja poolt väidetule ei puuduta ICI ütlused ainult 1983. aasta jaanuarile järgnenud perioodi, vaid ka mitteametlikke kohtumisi, mis toimusid umbes üks kord kuus „alates 1980. aasta augustist”, nagu kinnitas BASF (vt punktid 675 ja 677 eespool).

786 Lisaks mainiti DSM-i planeerimisdokumentides selgesõnaliselt kui ICI poolt kavandatud kohtumiste „uue struktuuri” eeldatavat osalist. Arvestades neis dokumentides kavandatud toimingute ja PVC turul järgnevatel nädalatel tegelikult aset leidnud nähtuste märkimisväärselt kokkulangevust (vt punkt 662 jj eespool), võib DSM-i mainimist käsitleda tõendina rikkumises osalemise kohta.

787 Mitmed dokumendid, mida komisjon kasutas ühiste hinnaalgatuste olemasolu tõendamiseks (vt punktid 637–661 eespool), pärinesid DSM-ilt. Mõnedest neist dokumentidest, eriti lisadest P5, P13, P28 ja P41, ilmneb, et DSM väljendas nende hinnaalgatuste suhtes „tugevat toetust”.

788 Alcudia dokumendis, mis koos teiste dokumentidega kinnitab PVC tootjate vahel müügimahtude reguleerimise mehhanismi olemasolu, viidatakse kaudselt DSM-ile, märkides, et „PVC puhul on ainult üks süsteemivälise tootja” (vt punkt 589 eespool). Vastuseks teabenõudele teatas ICI, et selle süsteemivälise tootja all mõeldi Shelli. Lisaks on DSM-i dokumendi näol, mille põhjal komisjon õigesti järeldas tootjatevahelise kompensatsioonisüsteemi olemasolu (vt punktid 594–598 eespool), tegemist DSM-i töötajate poolt koostatud kuuaruandega turusituatsiooni kohta.

789 Müügi jälgimise osas vaidlustas hageja üksnes vastava mehhanismi olemasolu. Esimese Astme Kohus on seda väidet juba käsitlenud ja selle tagasi lükanud (vt punktid 618–636 eespool).

790 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb otsustada, et komisjon järeldas põhjendatult, et DSM osales rikkumises.

b) Atochem

Hageja argumendid

791 Hageja väidab, et komisjon ei ole esitanud tõendeid selle kohta, nagu oleks Elf Atochem rikkumises osalenud või nõustunud rikkumises osalema.

792 Hinnaalgatuste osas väidab see hageja, et üheski dokumendis ei mainita tema nime ega tema kontserni kuuluvate ettevõtjate nimesid. Ühestki toimikus olevast dokumendist ei ilmne, et Elf Atochem oleks omaks võtnud teiste PVC tootjatega sarnase käitumisviisi. Vastupidi – paljudest dokumentidest ilmneb, et ta on tegutsenud konkureerivalt ja iseseisvalt.

793 Väidetava kvoodisüsteemi, kompensatsioonisüsteemi ja turu jälgimise mehhanismi osas väidab hageja, et neil dokumentidel, mille põhjal tema vastu on süüdistus esitatud (Atochemi tabel ja Solvay tabelid), puudub tõenduslik väärtus. Komisjon on vaidlustatud otsuse punktis 11 ise tunnistanud, et ettevõtjad ei olnud kuigi distsiplineeritud. Hageja väitel on tema turuosa pidevad muutused selgelt kokkusobimatud sellise süsteemi olemasoluga, milles ta väidetavalt olevat osalenud.

794 Komisjon ei ole esitanud veenvaid tõendeid selle kohta, et Elf Atochem oleks osalenud tootjatevahelistel kohtumistel või et ta oleks aktiivselt või passiivselt osalenud mis tahes otsuste elluviimises, mis neil kohtumistel võidi vastu võtta.

Esimese Astme Kohtu hinnang

795 ICI on osutanud, et Atochem osales tootjatevahelistel kohtumistel (vt punkt 675 eespool), mille õigusvastase olemuse komisjon on tõendanud (vt punktid 679–686 eespool).

796 Hageja osalemist neil kohtumistel on kinnitanud BASF (vt punkt 677 eespool).

797 Lisaks nimetatakse planeerimisdokumentides ettevõtjate seas, kellele ICI on viidanud kui kohtumiste potentsiaalsetele osalistele, „uut Prantsuse ettevõtjat“, kelle puhul ei ole vaidlustatud, et tegemist oli ettevõtjaga nimega Chloé, millest hiljem sai Atochem.

798 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcudia dokumendis viidatakse kaudselt Atochemile.

799 Atochemi tabel, milles on kokkuvõtlikult esitatud 1984. aasta esimesel poolel tegutsenud erinevate tootjate müüginumbrid ja vastavad eesmärgid (vt punkt 602 jj eespool), leiti selle ettevõtja peakontorist. Isegi kui vastab tõele hageja väide, et seda tabelit ei koostanud Atochemi töötajad, on selles siiski esitatud selle ettevõtja müügieesmärgid ja -mahud.

800 Atochemi väide, et „tootmiskahtude muutused ei tõenda väidetavate kvootide olemasolu“ (hagiavalduse lk 12), põhineb tabelil, mis moodustab hageja poolt vastuväitetateisele antud vastuse lisa 1; see tabel viitab aga aastatele 1986 ja 1987, mis ei ole käesolevas asjas kõne all.

801 Lõpuks tuleb tõdeda, et üks Solvay tabelites esitatud müüginumbritest, mida komisjonil õnnestus kontrollida, puudutas Atochemi ja see vastas tegelikkusele (vt punkt 628 eespool).

802 Ehkki komisjonil ei õnnestunud hankida andmeid Atochemi hindade kohta, mis võimaldanuks tal kontrollida, kas see ettevõtja viis ellu ühiseid hinnaalgatusi, ilmneb lisadest P1–P70, et Prantsuse tootjad olid kartelliga selles aspektis seotud. Seega, lisaks neile dokumentidele, mis moodustavad lisad P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 ja P48 ning milles viidatakse „üldistele algatustele”, mille eesmärk oli tõsta „kõiki Euroopas kohaldatavaid hindu”, ja „sektori algatustele”, viidatakse mõnedes lisades konkreetsemalt Prantsusmaa turule, mis toetab järeldust, et Prantsusmaal teatati hinnaalgatustest ja neid viidi ka ellu. Selle järelduse võib teha eelkõige lisade P21, P23, P24, P30, P31 ja P38 põhjal.

803 Ehkki kahes dokumendis viidatakse Prantsuse tootjate agressiivsele hoiakule hindade osas, ei mõjuta see asjaolu komisjoni järeldusi. Esiteks võttis komisjon seda asjaolu arvesse faktide uurimisel, eriti vaidlustatud otsuse punkti 22 kolmandas lõigus, kus märgitakse: „Samuti vastab tõele, et teised tootjad, kes pidasid endid hinnaalgatuste tugivateks toetajateks ja kes olid hinnatõusu läbisurumise nimel valmis aktsepteerima müügimahtude vähenemist, nimetasid mitmete kohtumistel osalenud tootjate tegevust teatud turgudel agressiivseks või takistavaks.” Komisjon viitas sellele asjaolule ka oma õiguslikus hinnangus, eriti vaidlustatud otsuse punkti 31 esimeses lõigus, milles sedastatakse: „Mõni tootja või tootjate rühm võis kokkulepete ühe või teise aspekti suhtes omada reservatsioone või olla mõnes konkreetses küsimuses eriarvamusel.” Lisaks viidatakse näiteks vaidlustatud otsuse punktides 22, 37 ja 38 sellele, et teatud tootjate ajutine agressiivne käitumine võis aidata kaasa mõnede algatuste läbikukkumisele. Teiseks ei mõjuta komisjoni järeldust asjaolu, et hageja mõnikord hoidus kavandatud hinnatõusu elluviimisest; nende ettevõtjate osas, kelle puhul ei olnud hinnakirju võimalik hankida, piirdus komisjon tõdemusega, et need ettevõtjad olid igal juhul osalenud tootjatevahelistel kohtumistel, mis korraldati muu hulgas sihthindade kehtestamise eesmärgil (vt punkt 774 jj eespool), s.t komisjon ei ole väitnud, et need ettevõtjad oleksid neid hinnaalgatusi tegelikult ellu viinud (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Atochem vs. komisjon, punkt 100).

804 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

c) BASF

Hageja argumendid

805 Hageja väitel ei ole piisavalt tõendeid tema osalemise kohta kartellis kui tervikus. Tõendid piirdusid planeerimisdokumentidega, osalemisega regulaarsetel kohtumistel ning Atochemi ja Solvay tabelitega.

806 Esiteks on planeerimisdokumentide tõenduslik väärtus juba vaidlustatud. Kuna puuduvad tõendid, mis osutaksid sellele, et hageja oli teadlik neist dokumentidest ja et ta oli nende dokumentidega seotud, ei saa planeerimisdokumentidega tõendada tema osalemist kartellis.

807 Teiseks puuduvad tõendid, mis toetaksid järeldust, et hageja järgis konkurentsioigust rikkudes tootjatevahelistel kohtumistel väidetavalt vastu võetud kokkuleppeid; pealegi ei ole kohtumiste toimumise fakt iseenesest piisav tõend osutamaks, et selliseid kokkuleppeid üldse sõlmiti. Igal juhul meenutab hageja, et oma 8. detsembri 1987. aasta vastuses teabenõudele märkis ta, et ta ei osalenud pärast 1983. aasta oktoobrit ühelgi kohtumisel, kui neid üldse toimus.

808 Kolmandaks väidab BASF, et ainuüksi asjaolu, et tema nime mainiti tema teadmata Atochemi tabelis, ei ole piisav, otsustamaks, et ta osales õigusvastases kartellikokkuleppes. Ka ei tõenda see dokument, et BASF-ile oleks määratud individuaalne kvoot või et ta oleks

kvoodisüsteemis osalenud. Ka ei tõenda Solvay tabelid, et hageja osales konkurentidega teabe vahetamises.

Esimese Astme Kohtu hinnang

809 Hageja on tunnistanud, et ta osales tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel, mille osas komisjon on tõendanud, et need olid vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 (vt punktid 679–686 eespool).

810 Hageja osalemist kohtumistel on kinnitanud ICI (vt punkt 675 eespool).

811 Hagejat nimetati planeerimisdokumentides uute kohtumiste potentsiaalseks osaliseks. Isegi kui nende dokumentide näol oli tegemist üksnes kartelli loomise kavaga, nagu on osutatud eespool (vt punktid 670–673), mistõttu neid ei saa pidada hageja poolt rikkumises osalemise tõendiks, võib hageja mainimist neis dokumentides siiski käsitleda rikkumises osalemise tõendina.

812 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcludia dokumendis viidatakse kaudselt BASF-ile.

813 BASF-i nimi esineb Atochemi tabelis, mis – ehkki koondandmete vormis – sisaldab nelja Saksa tootja müügiandmeid ja protsentuaalset müügieesmärki (vt punkt 612 eespool).

814 BASF-i mainitakse ka Solvay tabelites. Nendes tabelites esitatud müüginumbritest, mida komisjonil õnnestus kontrollida, puudutasid kaks numbrit kõnealust hagejat ja vastasid tegelikkusele (vt punkt 627 eespool).

815 Ehkki komisjonil ei õnnestunud hankida andmeid BASF-i hindade kohta, mis võimaldanuks tal kontrollida, kas see ettevõtja viis ellu ühiseid hinnaalgatusi, ilmneb lisadest P1–P70, et Saksa tootjad olid kartelliga selles aspektis seotud. Seega, lisaks neile dokumentidele, mis moodustavad lisad P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 ja P48 ning milles viidatakse „üldistele algatustele”, mille eesmärk oli tõsta „kõiki Euroopas kohaldatavaid hindu”, ja „sektori algatustele”, viidatakse mõnedes lisades konkreetsemalt Saksamaa turule, mis toetab järeldust, et Saksamaal teatati hinnaalgatustest ja neid viidi ka ellu. Selle järelduse võib teha eelkõige lisade P23, P24, P26, P29, P30, P41 ja P58 põhjal.

816 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

d) Shell

Hageja argumendid

817 Kõigepealt väidab hageja, et komisjon ei ole võtnud arvesse Shelli kontserni erilist struktuuri. Ehkki Shell oli vaidlustatud otsuse adressaat, ei tegele ta PVC tootmise ega tarnimisega. Shell on pelgalt teenindusettevõtte, mille nõuandev funktsioon ei võimalda tal kohustada Shelli tootmisettevõteteid kartellis osalema ei hindade ega tootmiskvootide osas. Lisaks ei olnud komisjonil õigust teha oletust, et kui hageja oleks kontserni tootmisettevõtetele soovitanud teatud juhtudel teatud hinda nõuda, siis need ettevõtted oleksidki seda teinud.

818 Teiseks väidab hageja, et tõend tema osalemise kohta tootjatevahelistel kohtumistel põhineb suuresti sellel, et ta möönis oma esindaja osalemist kahel sellisel kohtumisel.

819 Esimesel kohtumisel, mis toimus 2. märtsil 1983. aastal Pariisis, pidi arutatama üksnes Euroopa naftakeemiatööstust mõjutavat kriisi ja selle tööstussektori ümberkujundamise vajadust, arvestades eriti Gatti/Grenieri tööühma esimest aruannet, mis koostati pärast kohtumisi komisjoniga. Pealegi ei saadud sellel kohtumisel kokku leppida mingis

ühisalगतuses, sest majandusajakirjanduses oli hinnatõusule viidatud juba kaks nädalat varem. Väljaandes *European Chemical News* märgiti 21. veebruaril 1983 järgmist: „Tundub, et tootjad kaaluvad hindade tõstmist tasemele DEM 1,50–1,65/kg, ent millal nad seda teevad, ei ole täpselt teada.” Igal juhul ei toetanud Shelli esindaja ühtki väidetavat algatust, mida kinnitab asjaolu, et vähem kui neli nädalat pärast seda kohtumist kehtestasid Shelli kontserni ettevõtted sihthinnaks DEM 1,35/kg, mis oli oluliselt madalam kui väidetav sihthind DEM 1,60/kg või väidetav sektorisisene miinimumhind DEM 1,50/kg.

820 Teisel kohtumisel, mis toimus Zürichis 1983. aasta augustis, pidi arutatama PVC turustamisvõimalusi, kehtivaid turuhindu ja sektori vajadust hinnatõusu järele. Shelli esindaja ei toetanud ühtki vastavat ettepanekut. Ettevõtja väidab, et ükski tema sisedokument ei viita mingitele sihthindadele selle perioodi osas ja et kõik tema tollastes dokumentides viidatud sektorisisese hinnad pärinesid ilmselgelt sõltumatutest äriallikatest.

821 Kolmandaks väidab hageja, et kvoote tõendavad üksnes 1980. aastast pärinevad planeerimisdokumendid ja ilmselt 1984. aastat käsitlev Atochemi tabel. Vaidlustatud otsuse kohaselt ei osalenud Shell 1980. aasta plaani koostamisel ja tema väidetav osalemine kartellis lõppes 1983. aasta oktoobris. Kompensatsioonisüsteemi osas kinnitatakse vaidlustatud otsuses selgesõnaliselt (punkti 26 teise lõigu lõpus), et Shell selles ei osalenud.

822 Siseriiklikel turgudel müügimahtude jälgimise mehhanismide osas märgib Shell, et nende mehhanismide olemasolu tõendamine põhineb osaliselt Solvay tabelitel ning osaliselt Solvay ja Shelli vahelistel telefonivestlustel, mille toimumist Shell tunnistas teabenõudele antud vastuses.

823 Solvay tabelites käsitleti suuri siseriiklikke turge Saksamaal, Itaalias, Beneluxi riikides ja Prantsusmaal. Antud asjas omavad tähtsust ainult kaks viimast turgu, sest Shell ei turusta oma toodangut sisemaise tootjana Saksamaal ega Itaalias. Beneluxi riikide puhul tunnistas komisjon ise, et tabelites esitatud arvud ei langenud kokku Fidesile teatatud andmetega. Prantsusmaa osas erinesid Shellile Solvay dokumentides omistatud arvud selgelt Shelli poolt Fidesile esitatud andmetest.

824 Komisjon on ka vääralt tõlgendanud Shelli vastust teabenõudele. Solvayle ei antud mingit täpset teavet; ettevõtjate vaheline suhtlus puudutas ainult müüki Lääne-Euroopas ega saanud seetõttu olla Solvay tabelites sisaldunud andmete allikas, sest neis tabelites olid andmed esitatud riikide lõikes. Teiseks edastati taolist teavet aeg-ajalt 1982. aasta jaanuari ja 1983. aasta oktoobri vahelisel perioodil, ent Solvay tabelites olevad andmed hõlmavad aastaid 1980–1984. Need asjaolud kinnitavad hageja väitel seda, et Solvay tabelites sisalduv teave saadi üksnes ametlikult avaldatud statistikast ja kontaktidest klientidega.

825 Hinnaalgatuste kohta väidab hageja, et vaidlustatud otsus sisaldab Shelli osalemise ulatuse osas vasturääkivusi. Vaidlustatud otsuses väidetakse samaaegselt, et Shell osales hinnaalgatustes (punkt 20), et talle teatati nendest (punkt 26) ja et ta oli nendest üksnes teadlik (punkt 48).

826 Shell väidab, et ta osales tootjate kohtumistel ainult kahel korral.

827 Samuti kinnitab Shell, et tema kontserni ettevõtted kehtestasid oma hinnad iseseisvalt. Seoses nelja algatusega, mille puhul komisjon tugineb Shellilt saadud dokumentidele, märgib see ettevõtja, et sektorisisestest algatustest teatati alati kõigepealt majandusajakirjanduses ja et Shelli kehtestatud sihthinnad ei langenud kokku väidetavate sektorisiseste sihthindadega. Ainuke kokkulangevus ilmnes 1. septembril 1982, ent seda ei saa pidada määravaks, kuna Shell kehtestas oma sihthinna alles 9. septembril 1982 ja see pidi jõustuma 1. oktoobril 1982;

lisaks langetas Shell oma hinda juba 1982. aasta novembris (tasemelt DEM 1,50/kg tasemele DEM 1,40/kg).

828 Kuuendaks väidab Shell, et kooskõlastatud tegevus oluks kokkusobimatu tema strateegiaga, mille alusel ta oli 1981. aastal käiku andnud uue PVC-tehase, mille otsest võimsust 100 kilotonni aastas pidi rakendatama maksimumulatuses. Shelli kahte PVC-tehast rakendati sektori keskmisest palju suuremas ulatuses ja seetõttu kasvasid tema turuosad märkimisväärselt. Sellises olukorras oluks 1979. aastal saavutatud turuosadel põhineva kvoodiga nõustumine täiesti ebaloogiline. Tegelikuses ei oleks ühtki aastat saadud pidada aktsepteeritavaks orientiiriks, sest Shell oli avanud uue tehase.

Esimese Astme Kohtu hinnang

829 Hageja on esiteks väitnud, et Royal Dutch Shelli kontserni erilise struktuuri tõttu on tal võimatu kontserni tootmisettevõtetele ette kirjutada, kas nad peaksid oma tegevuses konkurentsioigust järgima või mitte.

830 Royal Dutch Shelli kontserni eripärade käsitlemisel tunnistas komisjon vaidlustatud otsuse punktis 46, et „keemiaspektori mitmesugused tootmisettevõtted tunduvad olevat suurel määral juhtimisalaselt sõltumatud” ja et hageja näol on tegemist „teenindusettevõttega”.

831 Samuti märkis komisjon – ja seda ei ole vaidlustatud –, et hagejal lasub üldvastutus „Shelli kontserni termoplastidega seotud tegevuse planeerimise ja koordineerimise eest”. Seega on Shellil kontserni tootmisettevõtete suhtes nõuandev roll.

832 Vaidlustatud otsuse punktis 46 märkis komisjon, et hageja „oli kartelliga kontaktis” ja „osales kohtumistel 1983. aastal”. Mitmed hinnaalgatusi puudutavad vastuväiteteatise lisad pärinesid sellelt hagejalt (lisad P35, P36, P49, P50, P51, P53, P54, P55 ja P59). Lisaks teistele dokumentidele tõendavad just need lisad tootjatevaheliste kooskõlastatud algatuste olemasolu (vt punkt 637 jj eespool) ning neist ilmneb, et hageja oli vähemalt väga täpselt informeeritud kokkulepitud sihthindadest ja nende kehtestamise kuupäevadest. Lisaks osales Shelli esindajana kahel 1983. aastal toimunud kohtumisel, mida hageja on tunnistanud, toonane Shelli asepresident hr Lane.

833 Lõpuks märkis komisjon, et „mõiste „kooskõlastatud tegevus” määratlus, millest lähtuvad ühenduse kohtud, on laiendatav Shellile, mis tegi koostööd kartelliga, olemata otseselt selle liige, ja millel oli võimalik oma turukäitumist kartellilt saadud teabe põhjal kohandada” (vaidlustatud otsuse punkt 34). Järelikult, isegi kui hagejal ei olnud võimalik dikteerida müügiga tegelevate tütarettevõtjate hindu, ei saa eirata fakti, et kartelliga kontaktis olles ja seeläbi saadud teavet oma tütarettevõtjatele edastades oli ta liikumapanev jõud Shelli kontserni poolt kooskõlastatud tegevuses osalemisel. Sellega seoses tuleks märkida, et need vastuväiteteatise lisad, mis pärinesid hagejalt ja milles olid esitatud nii sihthinnad kui nende kehtestamise kuupäevad, olid nende dokumentide sõnastust arvestades edastatud kontserni kõikidele Euroopa tütarettevõtjatele.

834 Eeltoodud asjaolusid arvestades tuleb otsustada, et Royal Dutch Shelli kontserni eriline struktuur ei saa iseenesest välistada järeldust, et hagejal oli võimalik osaleda asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 vastuolus olevas tegevuses, ega *a fortiori* seda, et hageja võis olla vaidlustatud otsuse adressaat.

835 Seoses hageja poolt kartellis osalemise tõendamiselega tuleks meenutada, et komisjon võttis arvesse hageja väiksemat rolli rikkumises, eriti vaidlustatud otsuse punktides 48 ja 53. Seetõttu tuleb uurida, kas komisjonil oli piisavalt tõendeid, väitmaks, et hageja tegutses kartelli „piirimail” (vaidlustatud otsuse punkt 53).

836 ICI ja BASF kinnitasid, et hageja on osalenud tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel (vt punktid 675 ja 677 eespool). Shell tunnistas, et ta osales kahel kohtumisel, mille kohta komisjon hankis tõendid päevikukannete näol (vt punkt 676 eespool). Samas eitab hageja, et neil kohtumistel oleks olnud konkurentsi kahjustamise eesmärk või et ta seoses nende kohtumistega oleks osalenud mis tahes salajases koostöös.

837 Seoses esimese kohtumisega, mis leidis aset Pariisis 2. märtsil 1983, leidis Esimese Astme Kohus, et komisjon on selle kohtumise konkurentsi kahjustava eesmärgi tõendanud (vt punktid 650 ja 652 eespool).

838 21. veebruari 1983. aasta artikkel väljaandes *European Chemical News*, millele hageja tugineb, ei mõjuta seda järeldust. Artiklis kasutatud väljendusviis on ebamäärane ja selle põhjal ei saa otsustada, et tegemist oli individuaalsete algatustega. Samuti on artikkel ebaselge algatuste kuupäeva osas, samas kui dokumentides, mis koostati mõned päevad pärast 2. märtsil 1983 toimunud kohtumist ning mille komisjon leidis Shelli ja teiste ettevõtjate ruumidest, on kirjas algatuste täpne kuupäev.

839 Veel kinnitab Shell, et igal juhul ei toetanud ta hinnaalgatust, väites, et 31. märtsil 1983 kehtestas ta oma sihthinna tasemel DEM 1,35/kg, mis oli madalam tootjate poolt väidetavalt ühiselt kehtestatud hinnast. Sellegipoolest tuleb osutada faktile, mis ilmneb 13. märtsist 1983 pärinevast lisast P49, et Shell teadis tootjate poolt 2. märtsil 1983 kehtestatud hinnatasemest ja selle hinna kohaldamise kuupäevast. Seega, 2. märtsil 1983 toimunud kohtumisel osalemise tõttu pidi hageja otseselt või kaudselt paratamatult arvestama kohtumisel saadud teavet, mistõttu ta kindlasti ei otsustanud oma hinnapoliitika üle sõltumatult, olles teadmatutes oma konkurentide käitumist.

840 Seoses teise kohtumisega, mis toimus Zürichis 1983. aasta augustis, tunnistas hageja oma vastuses komisjoni teabenõudele, et selle kohtumise käigus „väljendasid mõned tootjad oma seisukohti hinnaalgatuse kohta”. Mitmetest vastuväiteteatise lisadest, näiteks lisadest P53, P54, P55, P56, P57, P58 ja P60, ilmneb, et algatust kavandati 1983. aasta septembriks ja see viidi septembris ka ellu. Ka lisadest P53, P54 ja P55, mis pärinevad Shellilt, ilmneb – vastupidiselt Shelli poolt väidetule –, et viimane võttis sellest algatusest osa. Pealegi oli Shell hinnaalgatusest teadlik enne selle avalikustamist. Majandusväljaandes avaldatud artiklis, millele hageja tugineb oma vastuses vastuväiteteatisele, viidati hinnaalgatusele alles septembri lõpus.

841 Kompensatsioonisüsteemi käsitlev Alcudia dokument ei oma tõenduslikku väärtust hageja suhtes, sest ICI poolt teabenõudele antud vastus näitab, et Shell oli ainuke tootja, mis selles süsteemis ei osalenud (vt punkt 788 eespool). Muu hulgas vaidlustatud otsuse punktis 48 ilmneb, et just selle asjaolu tõttu otsustas komisjon, et Shell tegutses kartelli piirimail.

842 Atochemi tabel puudutab 1984. aasta esimest kvartalit ja see pärineb ilmselt 1984. aasta maikuust (vt punkt 606 eespool), ent vaidlustatud otsuse punkti 54 järgi oli Shell kartellist distantseerunud alates 1983. aasta oktoobrist. Atochemi tabel sisaldab Shelli kohta tõepoolest üksnes ümardatud arve. Kuivõrd aga selles tabelis on esitatud hageja protsentuaalne müügieesmärk, mis saadi kindlaks teha üksnes enne 1984. aasta esimest kvartalit, ilmneb, et Shell osales 1983. aasta lõpul kvoodisüsteemis.

843 Seoses müügi jälgimise mehhanismiga (vt punktid 618–636 eespool) tuleb otsustada, et Shelli suhtes omavad tähtsust ainult kaks Solvay tabelites käsitletud geograafilist turgu, nimelt Beneluxi riikide turg ja Prantsusmaa turg.

844 Vastuseks Esimese Astme Kohtu küsimusele kinnitas komisjon, et müügi jälgimist puudutav süüdistus ei olnud seotud Beneluxi turuga, nagu märgiti ka vastuväiteteatises.

845 Teisalt on nendes tabelites esitatud täpsed arvud Shelli müügi kohta Prantsusmaa turul aastatel 1982 ja 1983 (vt punkt 628 eespool). Asjaolu, et need arvud on nii täpsed, kinnitab seda, et Shell osales teabevahetuses vähemalt Prantsusmaa turul. Oma 3. detsembri 1987. aasta vastuses teabenõudele märkis hageja, et „ajavahemikul 1982. aasta jaanuarist kuni 1983. aasta oktoobrini helistas Solvay aeg-ajalt, et saada kinnitust oma hinnangule Shelli ettevõtete müügitahumahu kohta”. Hageja viitab ka oma kinnitusele, mille kohaselt „mingit täpset teavet ei antud”; Prantsusmaa turgu puudutavad täpsed müügiarvud seavad selle kinnituse aga kahtluse alla.

846 Seoses Shelli väitega, et vaidlustatud otsus sisaldab tema poolt hinnaalgatustes osalemise ulatuse osas vasturääkivusi, tuleb märkida, et vaidlustatud otsuse punktis 20 käsitletakse üksnes hinnaalgatuste kollektiivset olemust. Punktis 26 osutatakse, et hagejat teavitati neist algatustest, ning punktis 48 märgitakse, et hageja oli neist algatustest teadlik ja toetas neid. Esimese Astme Kohus soovib sellega seoses vaid märkida, et punkt 48 täiendab punkti 26, mitte ei ole sellega vastuolus.

847 Nagu Esimese Astme Kohus on juba osutanud, tõendavad komisjoni esitatud dokumendid, et hageja osales hinnaalgatustes, milles lepiti kokku tootjatevahelistel kohtumistel 2. märtsil 1983 ja 11. augustil 1983 (vt punktid 836–840 eespool). Samuti ilmneb lisast P59, mis on 28. oktoobrist 1983 pärinev Shelli dokument, et Shell oli täiesti teadlik 1. novembriks 1983 kavandatud algatusest, mille kohaselt pidi PVC hinnad tõstetama tasemele DEM 1,90/kg. Seoses 1982. aasta septembriks kavandatud algatusega tuleb nõustuda, et väljaandes *European Chemical News* teatati nii hinnaalgatusest kui selle summast ja kuupäevast juba 1982. aasta juulis. Samas ei toeta selle artikli sõnastus järeldust, et tegemist oleks olnud individuaalsete algatustega. Näiteks öeldakse artiklis: „[PVC] tootjad arutavad septembriks ja oktoobriks kavandatavat hinnatõusu (alloleva tabeli tulbas „tootjahind” on toodud kavandatud sihthinnad)”. Nagu Esimese Astme Kohus juba eespool osutas (vt punkt 649), toetavad komisjoni esitatud dokumendid järeldust, et kõnealune algatus oli asjaomase sektori tootjate kooskõlastatud tegevuse tulemus. Asjaolu, et Shell ei nõustus kokkulepitud sihthinnaga alles septembri algul ja hakkas seda kohaldama alates 1982. aasta oktoobrist, ei tundu neid asjaolusid arvestades olevat määrava tähtsusega. Lisaks ilmneb lisadest P34 ja P39, mis pärinevad vastavalt ICI-lt ja DSM-ilt, et „hinnaalgatused jätkusid ka oktoobris”.

848 Kõik eeltoodud asjaolusid arvestades on selge, et vastupidiselt hageja poolt väidetule osales ta PVC tootjate kohtumistel kokku lepitud salajastes süsteemides. Komisjon on põhjendatult järeldanud, et Shell osales rikkumises.

849 Eeltoodut arvestades ei saa arvestada hageja argumenti, mis puudutab tema poolt 1980ndate aastate algul ellu viidud äristrateegiat. Osaledes rikkumises, oli hagejal võimalik oma turukäitumist kohandada vastavalt teiste tootjate käitumise kohta saadud teabele.

e) LVM

Hageja argumentid

850 Hageja eitab osalemist tootjate kohtumistel, mille käigus olevat väidetavalt arutletud hindade ja turuosade üle, ning väidab, et komisjoni tõendid on selgelt ebapiisavad. Esiteks koostati planeerimisdokumendid peaaegu 30 kuud enne LVM-i asutamist, kusjuures hageja emaettevõtjate DSM-i ja SAV-i mainimine ei oma LVM-i seisukohalt mingit tõenduslikku väärtust. Lisaks anti ICI ja BASF-i ütlused, mille kohaselt LVM oli tootjate kohtumiste üks osalisi, teatud reservatsioonidega. Samuti ei ole õige väita, nagu oleks hageja keeldunud oma 28. jaanuari 1988. aasta kirjas vastamast määruse nr 17 artikli 11 alusel 23. detsembril 1987 esitatud teabenõudele; igal juhul ei tõenda see asjaolu tema osalemist tootjate kohtumistel.

851 Väidetava kvoodisüsteemi osas märgib hageja, et komisjon on tema vastu esitatud süüdistuse rajanud üksnes Atochemi tabelile, millel puudub tõenduslik väärtus. Hageja väitel sisaldab see tabel müüginumbreid, mis erinevad märkimisväärselt tegelikest müüginumbritest.

852 Müügi jälgimise osas on hageja seisukohal, et Solvay tabelitel võiks tõenduslik väärtus olla üksnes juhul, kui need oleksid täpsed, ent hageja väitel see nii ei ole.

853 Sihthindade ja hinnaalgatuste osas kordab hageja, et isegi kooskõlastatud hinnaalgatuste olemasolu ei ole tõendatud. Tegelikult kohandus hageja vaid arukalt turutingimustele (vt vastuväiteteatise lisad P13, P21 ja P29).

Esimese Astme Kohtu hinnang

854 Kuna LVM moodustati alles 1983. aasta algul, siis asjaolu, et komisjoni poolt tema järelduste toetuseks esitatud varasemates dokumentides, näiteks planeerimisdokumentides, ei mainita LVM-i, ei ole selle ettevõtja poolt rikkumises osalemise hindamisel asjakohane. Hageja omalt poolt ei saa oma väidete toetuseks viidata vastuväiteteatise lisadele P13, P21 ja P29, mis käsitlevad hageja moodustamisele eelnenud fakte ja puudutavad DSM-i.

855 ICI on osutanud, et LVM osales tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel (vt punkt 675 eespool), ja komisjon on tõendanud, et nende kohtumiste eesmärk oli vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 (vt punktid 679–686 eespool).

856 Hageja osalemist neil kohtumistel on kinnitanud BASF (vt punkt 677 eespool).

857 Komisjoni poolt kasutatud teatud dokumendid, millest komisjon põhjendatult järeldas ühiste hinnaalgatuste olemasolu, näiteks lisad P57, P57 ja P64, pärinevad sellelt ettevõtjalt.

858 Atochemi tabelis on toodud hageja nimi ja talle omistatud protsentuaalne müügieesmärk; lisaks on tabelis esitatud ettevõtja müüginumbrid väga lähedased tegelikele müüginumbritele (vt punkt 608 eespool).

859 Solvay tabelites mainitakse LVM-i selgesõnaliselt. Nendes tabelites esitatud müüginumbritest, mida komisjonil õnnestus kontrollida, puudutasid kaks numbrit kõnealust ettevõtjat ja vastasid tema tegelikele müüginumbritele, mis olid ümardatult väljendatud kilotonnides (vt punktid 625 ja 628 eespool).

860 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

f) Wacker

Hageja argumendid

861 Hageja väidab, et planeerimisdokumendid ei tõenda tema osalemist aruteludes, läbirääkimistel või kohtumistel, milles teda süüdistatakse. ICI ja BASF-i esitatud teave, mille kohaselt hageja osales tootjatevahelistel kohtumistel, ei ole täpne ega usaldusväärne.

862 Lisaks eitab hageja kvoodisüsteemis, kompensatsioonisüsteemis ja hinnakokkulepetes osalemist. Hageja arvates ei toeta ükski dokument komisjoni sellekohaseid väiteid.

Esimese Astme Kohtu hinnang

863 ICI on osutanud, et Wacker osales tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel (vt punkt 675 eespool), ja komisjon on tõendanud, et nende kohtumiste eesmärk oli vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 (vt punktid 679–686 eespool).

864 Hageja osalemist neil mitteametlikel kohtumistel on kinnitanud BASF (vt punkt 677 eespool).

865 Wackerile viidati planeerimisdokumentides kui uute kohtumiste eeldatavale osalisele, kasutades initsiaali W; kõnealuste asjaolude asetleidmise ajal oli Wacker ainuke ettevõtja, mille nimi algas selle tähega.

866 Paljud dokumendid, mida komisjon kasutas ühiste hinnaalgatuste olemasolu tõendamiseks (vt punktid 637–661 eespool), näiteks lisad P2, P3, P8, P15, P25, P31, P32, P33, P47, P62 ja P65, pärinevad sellelt ettevõtjalt. Nendes dokumentides viidatakse hinnaalgatustele, kokkulepitud toimingutele hindade tõstmiseks ja sektorisestele intensiivsetele jõupingutustele hindade ühtlustamiseks.

867 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcudia dokumendis viidatakse kaudselt Wackerile.

868 Hageja nimi esineb Atochemi tabelis, mis – ehkki koondandmete vormis – sisaldab nelja Saksa tootja müügiandmeid ja protsentuaalset müügieesmärki (vt punkt 612 eespool).

869 Solvay tabelites on esitatud hageja müügiandmed, ja neid andmeid ei ole vaidlustatud.

870 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

g) Hoechst

Hageja argumendid

871 Hageja väidab, et planeerimisdokumendid ei tõenda tema osalemist aruteludes, läbirääkimistel või kohtumistel, milles teda süüdistatakse. ICI ja BASF-i esitatud teave, mille kohaselt hageja osales tootjatevahelistel kohtumistel, ei ole täpne ega usaldusväärne.

872 Lisaks eitab hageja kvoodisüsteemis, kompensatsioonisüsteemis ja hinnakokkulepetes osalemist. Hageja arvates ei toeta ükski dokument komisjoni sellekohaseid väiteid.

Esimese Astme Kohtu hinnang

873 ICI on osutanud, et Hoechst osales tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel (vt punkt 675 eespool), ja komisjon on tõendanud, et nende kohtumiste eesmärk oli vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 (vt punktid 679–686 eespool).

874 Hageja osalemist neil mitteametlikel kohtumistel on kinnitanud BASF (vt punkt 677 eespool).

875 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcudia dokumendis viidatakse kaudselt Hoechstile.

876 Hageja nimi esineb Atochemi tabelis, mis – ehkki koondandmete vormis – sisaldab nelja Saksa tootja müügiandmeid ja protsentuaalset müügieesmärki (vt punkt 612 eespool).

877 Solvay tabelites on esitatud hageja müügiandmed, ja neid andmeid ei ole vaidlustatud.

878 Ehkki komisjonil ei õnnestunud hankida andmeid Hoechsti hindade kohta, mis võimaldanuks tal kontrollida, kas see ettevõtja viis ellu ühiseid hinnaalgatusi, ilmneb lisadest P1–P70, et Saksa tootjad olid kartelliga selles aspektis seotud. Seega, lisaks neile dokumentidele, mis moodustavad lisad P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 ja P48 ning milles viidatakse „üldistele algatustele”, mille eesmärk oli tõsta „kõiki Euroopas kohaldatavaid hindu”, ja „sektori algatustele”, viidatakse mõnedes lisades konkreetsemalt

Saksamaa turule, mis toetab järelust, et Saksamaal teatati hinnaalgatustest ja neid viidi ka ellu. Selle järelduse võib teha eelkõige lisade P23, P24, P26, P29, P30, P41 ja P58 põhjal.

879 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

h) SAV

Hageja argumendid

880 Hageja väidab, et miski ei tõenda tema osalemist väidetavas kartellikokkuleppes. Hageja märgib, et komisjon tugines kolmele dokumendile ja ühelgi neist ei ole tõenduslikku väärtust.

881 Näiteks väidab hageja, et üks planeerimisdokument – „Kontrollnimekiri” – on pelgalt ICI sisedokument, milles on esitatud ICI ühepoolne ettepanek. Hagejale viidati selles dokumendis üksnes kui PVC tootjale või ettevõtjale, keda ICI pidas selles dokumendis mainitud ettevõtjaterühma võimalikuks tulevaseks liikmeks, mitte aga kui kartelliosalisele. Miski ei tõenda, et selline ettepanek oleks esitatud teistele tootjatele või et nood oleks selle ettepaneku vastu võtnud. Dokument „Vastus ettepanekutele” ei saanud olla vastus „Kontrollnimekirjale”, sest see koostati enne „Kontrollnimekirja”. Igal juhul ei tõenda dokument „Vastus ettepanekutele” SAV-i osalemist, sest tema nime selles ei mainita.

882 ICI 5. juuni 1984. aasta vastuses komisjoni 30. aprilli 1984. aasta teabenõudele on täpselt loetletud üksnes 1983. aastal toimunud kohtumiste kuupäevad ja paigad, ent SAV lõpetas igasuguse tootmis- ja müügitgevuse PVC-turul alates 1. jaanuarist 1983. Lisaks oli see vastus ebamäärane ja see anti teatud reservatsioonidega; hageja on alati eitanud osalemist mis tahes kohtumistel ja BASF ei ole öelnud, et hageja oleks neil osalenud (vaidlustatud otsuse punkt 26, märkus 10). Isegi kui SAV mõnedel kohtumistel osales, ei ole tõendatud, et neil kohtumistel oleks arutletud hindade või mahtude üle. Igal juhul on komisjon väärtalt tõlgendanud ICI ütlusi; viimane on alati kinnitanud, et neid kohtumisi ei korraldatud konkurentsi kahjustamise eesmärgil.

883 Solvay tabelite osas märgib hageja, et talle Prantsusmaa turul omistatud müügiarvud ei olnud kaugelki täpsed, nagu väidab komisjon, vaid erinesid tema tegelikust müügist 8–25% võrra. Seega ei ole tõendatud, et hageja oleks osalenud mis tahes teabevahetuses, mis oleks käsitletav rikkumisena, või et ta oleks osalenud mis tahes salajasest süsteemis, mille raames oleks teavet vahetatud.

884 Lõpuks väidab hageja, et tema osalemine väidetavas kartellikokkuleppes ei ole mingil juhul võimalik. Olles PVC-turule sisenenud vaid veidi varem ehk 1977. aastal, kusjuures turutingimused olid ülevõimsuse tõttu ebasoodsad, viis hageja elu agressiivset müügipoliitikat, mis kajastus müügiimahtude ja turuosade suurendamises. Hagejal ei olnud mingit huvi sedalaadi kartellis osalemiseks, millele osutab komisjon. Samuti ei saa komisjon tugineda väitele, et tootjatevahelistel kohtumistel oli konkurentsi kahjustav eesmärk, kuna puuduvad tõendid – või vähemalt piisavad tõendid – selle kohta, et SAV oleks neil kohtumistel osalenud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

885 ICI on osutanud, et hageja oli tootjatevaheliste mitteametlike kohtumiste üks osaline (vt punkt 675 eespool), ja komisjon on tõendanud, et nende kohtumiste eesmärk oli vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 (vt punktid 679–686 eespool). Ehkki ICI esitas kohtumiste täpsed kuupäevad ja paigad ainult 1983. aasta kohta, märkis ta, et mitteametlike kohtumisi korraldati alates 1980. aasta augustist umbes üks kord kuus (vt punkt 675 eespool).

Seega oli komisjonil õigus käsitleda ICI vastust tõendina hageja poolt rikkumises osalemise kohta.

886 Hagejat nimetati planeerimisdokumentides uute kohtumiste potentsiaalseks osaliseks. Vaidlustatud otsuses märgitakse, et planeerimisdokumentide näol oli tegemist üksnes kartelli loomise kavaga; seega ei saa planeerimisdokumente pidada tõendiks hageja poolt rikkumises osalemise kohta. Samas asjaolu, et hagejat neis dokumentides mainitakse, viitab rikkumises osalemisele, arvestades planeerimisdokumentides kirjeldatud tegevuspraktika ja turul järgmistel nädalatel aset leidnud sündmuste sisulist kokkulangevust (vt punktid 662–673 eespool).

887 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcudia dokumendis, mis koos teiste dokumentidega kinnitab PVC tootjate vahelise kompensatsioonisüsteemi olemasolu, viidatakse kaudselt hagejale.

888 Solvay tabelite osas on SAV esitanud omapoolse raamatupidamisest pärineva tabeli, tõendamaks, et Solvay tabelites tema kohta esitatud andmed ehk müük Prantsusmaa turul aastatel 1980–1982 erinevad märkimisväärselt – suurusjärgus 8-25% – tema tegelikust müügist. Muidugi on võimatu kindlaks teha, kas SAV-i poolt tema raamatupidamisdokumentide alusel esitatud summad arvuti samal viisil kui Solvay tabelites esitatud summad. Kuna aga komisjon ei ole neid andmeid selgelt vaidlustanud, peab Esimese Astme Kohus asuma seisukohale, et Solvay tabelleid ei saa selle hageja puhul tõendina käsitleda.

889 Ehkki komisjonil ei õnnestunud hankida andmeid SAV-i hindade kohta, mis võimaldanuks tal kontrollida, kas see ettevõtja viis ellu ühiseid hinnaalgatusi, ilmneb lisadest P1–P70, et Prantsuse tootjad olid kartelliga selles aspektis seotud. Seega, lisaks neile dokumentidele, mis moodustavad lisad P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 ja P48 ning milles viidatakse „üldistele algatustele”, mille eesmärk oli tõsta „kõiki Euroopas kohaldatavaid hindu”, ja „sektori algatustele”, viidatakse mõnedes lisades konkreetsemalt Prantsusmaa turule, mis toetab järeldust, et Prantsusmaal teatati hinnaalgatustest ja neid viidi ka ellu. Selle järelduse võib teha eelkõige lisade P21, P23, P24, P30, P31 ja P38 põhjal.

890 Ehkki kahes dokumendis viidatakse Prantsuse tootjate agressiivsele hoiakule hindade osas, ei mõjuta see asjaolu komisjoni järeldusi. Esiteks võttis komisjon neid dokumente arvesse nii faktide uurimisel kui oma õiguslikus hinnangus (vt punkt 801 eespool). Teiseks ei mõjuta komisjoni järeldust asjaolu, et hageja jättis mõnikord kavandatud hinnatõusud ellu viimata; nende ettevõtjate osas, kelle puhul ei olnud hinnakirju võimalik hankida, piirdus komisjon tõdemusega, et need ettevõtjad olid igal juhul osalenud tootjatevahelistel kohtumistel, mis korraldati muu hulgas sihthindade kehtestamise eesmärgil (vt punkt 774 jj eespool), s.t komisjon ei ole väitnud, et need ettevõtjad oleksid neid hinnaalgatusi tegelikult ellu viinud (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Atochem vs. komisjon, punkt 100).

891 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et vastupidiselt hageja väitele on komisjoni esitatud dokumendid piisavad selleks, et tõendada hageja osalemist rikkumises. Samas peab Esimese Astme Kohus hindama, kas eespool esitatud tähelepanekud, eriti Solvay tabelite kohta, mõjutavad komisjoni järeldusi hagejapoolse rikkumises osalemise kestuse kohta.

i) Montedison

Hageja argumentid

892 Hageja osutab kõigepealt sellele, et teda ei mainita ei planeerimisdokumentides ega Atochemi tabelis.

893 Samuti ei omavat hageja vastu esitatud tõendusmaterjalid tegelikult tõenduslikku väärtust.

894 Esiteks ei tulene asjaolust, et ICI ja BASF viitasid hagejale kui vähemalt mõnel kohtumisel osalenud ettevõtjale, midagi, millele saaks süüdistuse rajada. Pealegi osutasid ICI ja BASF üksnes Montedisonile, mitte Montedipele; Montedison oli aga PVC tootmise alates 1. jaanuarist 1981 lõpetanud. See tähendab, et ka tema osalemine lõppes enne seda kuupäeva.

895 Seoses Itaalia turgu puudutava teabe vahetamisega väidab hageja, et see teave oli avalikkusele kättesaadav ja et komisjon ei ole võtnud arvesse selle dokumendi, millele ta tugineb, joonealuseid märkusi, milles mainitakse selgesõnaliselt, et tegemist oli äärmiselt konkurentsitiheda turuga.

896 Seoses osalemisega kompensatsioonisüsteemis märgib hageja, et Alcludia dokumendil puudub tõenduslik väärtus. Montedison eitab, et selline süsteem oleks üldse kunagi kasutusele võetud; ükski Itaalia tootja ei osalenud selles, mida kinnitab asjaolu, et nimetatud dokumendis viidatakse Itaalia tootjatele üksnes üldiselt. Isegi kui selline süsteem oleks tegelikult kasutusele võetud, oleks tegemist olnud vaid ühega kahepoolsete kokkulepete alusel võetud ratsionaliseerimismeetmetest, mida komisjon ise kriisiolukorras loodava kartelli asemel soovitas võtta.

897 Neljandaks märgib hageja, et ükski komisjoni tuvastatud hinnaalgatustest ei puudutanud Montedipet, mis oli ettevõtja tollane omanik. Igal juhul seisnes õigusvastane tegevus üksnes parima hinna taotlemises, mis oleks tootjatel võimaldanud oma kahjusid vähendada. Montedipe poolt tegelikult kohaldatud hind oli alati sihthinnast märkimisväärselt madalam ja see erines alati turuhinnast, mis tõendab selgelt, et hageja tegutses täiesti sõltumatult.

Esimese Astme Kohtu hinnang

898 Nagu ka hageja osutas, ei viidatud Montedisonile ei planeerimisdokumentides ega Atochemi tabelis, milles käsitletav ajavahemik järgnes ajale, mil Montedison PVC-turult väljus. Sellele asjaolule osutatakse muu hulgas vaidlustatud otsuse punktides 7 ja 13.

899 ICI on kinnitanud, et Montedison osales tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel (vt punkt 675 eespool), ja komisjon on tõendanud, et nende kohtumiste eesmärk oli vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 (vt punktid 679–686 eespool).

900 Hageja osalemist kohtumistel on kinnitanud ka BASF (vt punkt 677 eespool).

901 Vastab tõele, et ICI ja BASF osutasid Montedisonile, mitte Montedipele, mis võttis Montedisoni PVC-tootmise üle 1. jaanuaril 1981. Sellest ei saa aga järeldada, et Montedison ei osalenud rikkumises pärast nimetatud kuupäeva.

902 Ehkki Montedison andis oms tootmistegevuse 1981. aasta jaanuaris üle Montedipele, loobus ta tegevusest PVC-sektoris täielikult alles 1983. aastal (vt eelkõige vaidlustatud otsuse punkti 13 esimene lõik). Vastuseks Esimese Astme Kohtu küsimusele tunnistas hageja, et kogu selle perioodi vältel kuulus talle kogu Montedipe kapital kas otseselt või Montedisoni valitseva mõju all olnud ettevõtete kaudu. Pealegi on ICI 15. aprilli 1981. aasta teate näol, mis aitab tõendada tootjatevahelise müügiimahtude jälgimise süsteemi olemasolu, tegemist Montedisoni naftakeemiatoodete divisjoni tegevdirektori teate koopiaga (vt punktid 599–601 eespool); see tõendab, et vastupidiselt hageja väitele oli Montedison rikkumises osaline.

903 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcludia dokumendis, mis koos teiste dokumentidega kinnitab PVC tootjate vahelise kompensatsioonisüsteemi olemasolu, viidatakse kaudselt Montedisonile. Hageja ei saa väita, et komisjon soovitas sellise süsteemi kasutuselevõttu, kui ta 1982. aasta juulis võttis ühendust üheksa Euroopa tootjaga

naftakeemiasektori restruktureerimise teemal: lisaks sellele, et komisjon kinnitas nende tootjatega suheldes igasuguse tootjatevahelise hinna- või müügikvoodikokkuleppe aktsepteerimisest keeldumist, toimusid need kontaktid pärast kõnealuse kompensatsioonisüsteemi rakendamist, mille olemasolu komisjon on tõendanud.

904 Lisaks viidatakse ICI 15. aprilli 1981. aasta teates kvoodisüsteemile; selle teate näol on tegemist Montedisoni naftakeemiatoodete divisjoni endise tegevdirektori hr Diazi poolt ICI-le edastatud teate koopiaga (vt punktid 599–601 eespool).

905 Seoses Solvay tabelitega, mis puudutavad Itaalia turgu (vastuväiteteatise lisad 33–41), ei saa hageja eespool juba osutatud põhjustel (punktid 629–635 eespool) väita, et neis tabelites esitatud müüginumbrid võisid põhineda avalikkusele kättesaadaval teabel. Vaatamata sellele, et dokumendi, mis moodustas lisa 34, teises joonealuses märkuses viidati konkurentsitihedale turule, ei selgita see seda, kuidas oli Solvay teadlik kõikide oma konkurentide müüginumbritest. Tuleks tähele panna, et selle dokumendi esimeses joonealuses märkuses nenditakse: „Siseriikliku turu jagunemine 1980. aastal erinevate tootjate vahel on esitatud kolleegidega vahetatud teabe alusel” (vt punkt 629 eespool).

906 Seoses hinnaalgatustega, mille puhul komisjon on tõendanud, et tegemist oli asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 vastuolus olevate kooskõlastatud algatustega (vt punktid 637–661 eespool), on hageja esitanud tabeli, milles ta võrdleb komisjoni poolt väidetud sihthindu Montedisoni poolt tegelikult kohaldatud hindadega (hagiavalduse punkt 10). Hageja sõnul tuleneb nende hindade vahelistest erinevustest, et ta ei saanud hinnaalgatustes osaleda. Samas ei ole hageja kordagi öelnud, kust pärinevad need numbrid, mis väidetavalt olid tema poolt tegelikult kohaldatud hinnad, ega viidanud ka täpsele kuupäevale, mil need tegelikult kohaldatud hinnad kehtestati. Igal juhul ilmneb sellest tabelist, et hageja poolt tegelikult kohaldatud hinnad, eeldusel, et need vastavad tõele, olid sihthindadest madalamad; samas on komisjon sellega seoses alati kinnitanud, et ettevõtjatel ei õnnestunud sihthindu saavutada. Kuna komisjonil ei õnnestunud hankida hageja hinnakirju, ei ole hagejat (nagu ka teisi tootjaid) süüdistatud hinnaalgatuste elluviimises, vaid üksnes tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel osalemises, mille käigus tehti otsuseid sihthindade kehtestamise kohta (vt punktid 774–777 eespool).

907 Pealegi ilmneb lisadest P1–P70, et Itaalia tootjad olid kartelliga selles aspektis seotud. Seega, lisaks neile dokumentidele, mis moodustavad lisad P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 ja P48 ning milles viidatakse „üldistele algatustele”, mille eesmärk oli tõsta „kõiki Euroopas kohaldatavaid hindu”, ja „sektori algatustele”, viidatakse mõnedes lisades konkreetsemalt Itaalia turule, mis toetab järeldust, et Itaalias kavatseti hinnaalgatusi ellu viia, ehkki mõnikord kavandatud hinnatõusud ei realiseerunud, mis kutsus ette konkurentide kriitika. Selle järelduse võib teha eelkõige lisade P9, P24, P26 ja P28 põhjal.

908 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

j) Hüls

Hageja argumendid

909 Hageja väidab, et miski seosta teda planeerimisdokumentidega. Näiteks ei ole tõendatud, et kolmanda isiku poolt koostatud Kontrollnimekiri saadeti sellele hagejale või et hageja osales dokumendi nimetusega „Vastus ettepanekutele” koostamisel ja andis seega oma heakskiidu väidetavatele plaanidele. Lühend „H” neis dokumentides ei pruugi viidata Hülsile; 1984. aastal olid Hüls ja Hoechst ühesuurused Saksa tootjad ja 1980. aastal oli „H” viie PVC tootja nime esitäht. Komisjoni eeldus on seega alusetu, eriti kuna enne 1985. aastat ei olnud

hageja nimi mitte Hüls AG, vaid Chemische Werke Hüls AG, mida üldiselt teati lühendi CWH all.

910 Teiseks väidab hageja, et tema regulaarne osalemine õigusvastastel kohtumistel ei ole tõendatud, kuna puuduvad nende kohtumiste protokollid. ICI ja BASF-i ütlustel puudub tõenduslik väärtus, kuna need kaks ettevõtjat on alati eitanud väidet, nagu oleks neil kohtumistel olnud õigusvastane eesmärk.

911 Kolmandaks väidab hageja, et tema osalemine hinnaalgatustes ei ole tõendatud, kuna puuduvad tema sisemised hinnakujundusdokumendid. Ka ei saa seda järeldust teha kohtumistel osalemisest, sest hageja ei osalenud õigusvastastel kohtumistel.

912 Neljandaks väidab hageja, et ICI 15. aprilli 1981. aasta teade ei tõenda hageja osalemist kvoodisüsteemis. Ka ei ole tõendatud tema osalemine väidetavas kompensatsioonisüsteemis, mis loodi kvoodisüsteemi toetamise eesmärgil. Lisaks puudub Atochemi tabelil tõenduslik väärtus, kuna selles toodud arvud erinevad märkimisväärselt tegelikest müüginumbritest.

913 Lõpetuseks väidab hageja, et komisjon ei ole tõendanud tema osalemist väidetavas teabevahetuses. Solvay tabelid ei oma selles suhtes tõenduslikku väärtust.

Esimese Astme Kohtu hinnang

914 ICI on osutanud, et Hüls osales tootjatevahelistel mitteametlikel kohtumistel (vt punkt 675 eespool), ja komisjon on tõendanud, et neil kohtumistel oli konkurentsi kahjustav eesmärk (vt punktid 679–686 eespool).

915 Hülsi esindajate osalemist neil kohtumistel on kinnitanud BASF (vt punkt 677 eespool).

916 Planeerimisdokumentide kohaselt pidid „kuueliikmelisse planeerimisgrupp” kuuluma „S”, „ICI”, „W”, „H” ja „uus Prantsuse ettevõte”. Olles viidanud asjaolule, et ICI keeldus täpsustamast, millistele ettevõtjatele nende lühenditega viidati, märkis komisjon vaidlustatud otsuses (punktis 7), et „...konteksti ja kavandatud osaliste nimekirja arvestades on ilmne, et „H” on suure tõenäosusega Saksamaa suurim PVC tootja Hüls (Hoechst kui ainuke teine variant oli väiketootja)”.

917 Hüls eitab, et lühendiga „H” võidi viidata temale, sest enne 1985. aastat oli tema täielik nimi Chemische Werke Hüls AG ja sellele vastav lühend oli CWH. Selle argumendiga ei saa nõustuda. Planeerimisdokumentides viidatakse uute kohtumiste kavandatud osalistele pigem lihtsalt esitähedega, mitte ametlike ja tunnustatud lühendite vormis. Nii Atochemi tabelis kui ICI vastuses teabepäringule, mis mõlemad pärinevad 1984. aastast, viidatakse Hülsile. Samuti ilmneb hageja esialgse hagiavalduse mitmetest lisadest, mis pärinevad 1980. aastate algusest, et hageja ametlikul kirjaplangil on sõna „Hüls” trükitud suurte tähtedega ja lühend „CWH” väikeste tähtedega. Seega, isegi kui „Hüls” ei olnud hageja ametlik nimi, oli see ilmselgelt nimi, mille järgi teda tunti.

918 Nagu komisjon vaidlustatud otsuses märkis, oli Hüls planeerimisdokumentide koostamise ajal Saksamaa suurim PVC tootja ja müüja ning üks Euroopa olulisemaid tootjaid. Seda järeldust kinnitavad hageja vastused Esimese Astme Kohtu küsimusele. Lisaks olid ka nn planeerimisgrupi ülejäänud neli kavandatud liiget 1980. aastal Euroopa peamised PVC tootjad.

919 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcudia dokumendis, mis puudutab kompensatsioonimehhanisme, viidatakse kaudselt Hülsile.

920 Hageja nimi esineb Atochemi tabelis, mis – ehkki koondandmete vormis – sisaldab nelja Saksa tootja müügiandmeid ja protsentuaalset müügieesmärki (vt punkt 612 eespool).

921 Hülsi mainitakse ka Solvay tabelites. Nendes tabelites esitatud müüginumbritest, mida komisjonil õnnestus kontrollida, puudutasid kolm numbrit kõnealust hagejat ja vastasid tegelikkusele (vt punkt 627 eespool).

922 Ehkki komisjonil ei õnnestunud hankida andmeid Hülsi hindade kohta, mis võimaldanuks tal kontrollida, kas see ettevõtja viis ellu ühiseid hinnaalgatusi, ilmneb lisadest P1–P70, et Saksa tootjad olid kartelliga selles aspektis seotud. Seega, lisaks neile dokumentidele, mis moodustavad lisad P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 ja P48 ning milles viidatakse „üldistele algatustele”, mille eesmärk oli tõsta „kõiki Euroopas kohaldatavaid hindu”, ja „sektori algatustele”, viidatakse mõnedes lisades konkreetsemalt Saksamaa turule, mis toetab järelust, et Saksamaal teatati hinnaalgatustest ja neid viidi ka ellu. Selle järelduse võib teha eelkõige lisade P23, P24, P26, P29, P30, P41 ja P58 põhjal.

923 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

k) Enichem

Hageja argumendid

924 Hageja väidab, et tema osalemine mis tahes toimingutes, mis viitavad kartellikokkuleppele, ei ole tõendatud.

925 Kartellikokkuleppe päritolu osas väidab hageja, et tema ei vastuta selle eest mingilgi määral. Ta ei osalenud planeerimisdokumentide koostamisel ja tema vastutus ei saa tuleneda pelgast asjaolust, et teised ettevõtjad viitasid tema teadmata talle kui ettevõtjale, keda kavatseti kohtumistele kutsuda. Ka ei ole hageja väitel tõendatud, et „Vastus ettepanekutele” oleks tegelikult olnud nende isikute vastus, kellele Kontrollnimekiri pidi saadetama.

926 Teiseks märgib hageja tootjate kohtumise osas, et ICI ja BASF on viidanud Anicile või Enichemile, ent alates 1981. aasta oktoobrist kuni 1983. aasta veebruarini ei eksisteerinud tootmisettevõtteid, mis oleksid osaliselt või täielikult tegutsenud selliste nimede all. Igal juhul oleks komisjon pidanud ka tõendama osaliste isikud ja nende osalemise sageduse.

927 Kolmandaks väidab Enichem, et miski ei tõenda tema osalemist hinnaalgatustes. Ettevõttesiseste hinnakujundusdokumentide puudumist ei saa tõlgendada nii (nagu komisjon seda tegi), et need dokumendid oleksid olnud peidetud või hävitatud nende kompromiteeriva olemuse tõttu; sellised argumendid, mis on igal juhul puhtalt spekulatiivsed, on vastuolus põhimõttega, mille kohaselt tõendamise kohustus lasub komisjonil. Lisaks ei ole millegagi tõendatud hageja osalemine kohtumistel, mis komisjoni väitel eelnesid hinnatõusudele. Vastupidi – paljudest dokumentidest ilmneb, et Enichem viis Itaalia turul ellu agressiivset hinnapoliitikat.

928 Neljandaks märgib hageja kvootide kohta, et ainuke dokument, milles mainitakse Enichemi või Anicit, on Atochemi tabel. Hageja väidab, et esiteks ei saa selle dokumendi abil iseenesest tõendada hageja osalemist ja teiseks puudub sel dokumendil tõenduslik väärtus, arvestades suurt erinevust dokumendis esitatud müügimahtude (alati üle 14%) ja tegelike mahtude (12,3%) vahel. Neid asjaolusid arvestades näitab tõdemus, et uuritud ajavahemikul muutusid turuosad märkimisväärselt, seda, et kvoote puudutavat kokkulepet ei eksisteerinud.

929 Müügi jälgimise osas märgib hageja, et Enichemi osalemist tõendati ainult Solvay tabelite alusel. Hageja väitel puudub neil tõenduslik väärtus.

930 Lõpetuseks väidab Enichem, et tema vastu suunatud tõendite puudumisel ei ole kuigi määrav see, et tõendeid tuleb käsitleda kogumis, mitte eraldi. Igal juhul on need neli dokumenti, milles hageja nime mainitakse (lisad 3, 10 ja 34 ning BASF-i ja ICI tunnistused)

liiga eraldiseisvad, et nende põhjal järeldada hageja jätkuvat osalemist mitmetahulises kartellikokkuleppes, arvestades eriti seda, et Enichemi agressiivne hinnapoliitika on tõendamist leidnud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

931 ICI on osutanud, et Anic ja Enichem, millele on omistatud vastutus Anici tegevuse eest, osalesid kohtumistel (vt punkt 675 eespool), mille konkurentsivastase eesmärgi komisjon on tõendanud (vt punktid 679–686 eespool).

932 Anici ja Enichemi osalemist neil kohtumistel on kinnitanud BASF (vt punkt 677 eespool).

933 Enichem väidab siiski, et kuna 1981. aasta oktoobri ja 1983. aasta veebruari vahelisel perioodil ei eksisteerinud Anici või Enichemi nime all tegutsevat tootmisettevõtet, ei saa tema osalemist kohtumistel nimetatud ajavahemikul tõendada ICI ja BASF-i tunnistustega. Selle argumendiga ei saa nõustuda. Komisjon on juhtinud tähelepanu sellele, et kontsern, millesse hageja kuulub, ei tõmbunud sel ajavahemikul PVC-turult eemale, vaid kandis kogu oma tegevuse kõnealuses sektoris üle ühissettevõttesse, mille kogu PVC-ga seotud tegevus sai alguse ENI kontsernist, kusjuures viimane võttis selle tegevuse üle 1983. aasta veebruaris. Lisaks ilmneb ka Solvay tabelitest 1982. aasta kohta, mis käsitlevad Itaalia turgu, et ühine tütaretevõtja jätkas rikkumises osalemist. Ka Anic ise ei kadunud turult, sest alles 1982. aasta lõpul andis ta kõnealusele ühissetevõttele üle ENI kontserni teise ettevõtte – SIL-i – aktsiakapitali; viimane omas Itaalias PVC tootmisüksusi.

934 Anic on üks ettevõtjaid, kellele planeerimisdokumentides viidatakse. Arvestades neis dokumentides kirjeldatud toimingute ja PVC turul järgnevatel nädalatel tegelikult aset leidnud nähtuste märkimisväärset kokkulangevust, võib neid dokumente käsitleda tõendina hageja poolt rikkumises osalemise kohta isegi juhul, kui tegemist oleks ICI sisedokumentidega, nagu väidavad hagejad.

935 Atochemi tabelis, mis aitab tõendada müügi kvootide süsteemi olemasolu, on toodud hageja nimi, tema müügi mahud 1984. aasta esimeses kvartalis ning talle omistatud protsentuaalne müügieesmärk. Väiteid, millega hageja soovis oma müügiandmed vaidlustada, on juba käsitletud ja need lükati tagasi (vt punkt 615 eespool).

936 Eespool (vt punkt 788) juba osutatud põhjendustest tuleneb, et Alcudia dokumendis, mis puudutab tootjatevahelisi kompensatsioonimehhanisme, viidatakse kaudselt Enichemile.

937 Hageja väide, et tootjate turuosad muutusid uuritud ajavahemikul märkimisväärselt ja see asjaolu on kokkusobimatu kvoodisüsteemi olemasoluga, põhineb pelgal viitel „tegelikele asjaoludele” (vastuse punkt 23) ja selle toetuseks ei ole esitatud mingeid tõendeid. Igal juhul, nagu märgitakse ka vaidlustatud otsuses, toetavad dokumendid, mis tõendavad tootjatevaheliste kompensatsioonimehhanismide olemasolu, ka järeldust, et need mehhanismid ei toiminud veatult (vt punktid 588–597 eespool). Enichemi puhul tuleb ka tõdeda, et turuosade muutumine ei tundu olevat otsustav tegur, arvestades selle kontserni arvukaid ümberkujundamisi rikkumise toimepanemise ajavahemikul, mil kontsern omandas konkurentide PVC-sektoris tegutsevaid ettevõtteid.

938 Solvay tabelites esineb hageja nimi ja esitatakse tema müügi mahud Itaalia turul. Vastuväiteteatise lisaks 34 olev lisa sisaldab järgmist kommentaari: „Siseriikliku turu jagunemine 1980. aastal erinevate tootjate vahel on esitatud kolleegidega vahetatud teabe alusel.” Kuna kartell sai alguse 1980. aasta augustist pärinevatest planeerimisdokumentidest, pidi teabevahetus esimest korda aset leidma just sel aastal (vt punkt 629 eespool).

939 Hageja väidab ka, et komisjon oleks pidanud täpsustama, millised ettevõtjad igal kohtumisel osalesid, tehes nii kindlaks iga ettevõtja poolt kohtumistel osalemise sageduse. Tuleb aga märkida, et ettevõtja poolt tootjate kohtumisel osalemise sagedus ei mõjuta mitte tema poolt rikkumises osalemise fakti, vaid rikkumise ulatust. Kui komisjon peaks tõendama iga ettevõtja osalemise sageduse, siis oleks praktikas võimatu kartellikokkuleppe eest sanktsioone määrata, välja arvatud juhul, kui leitakse õigusvastaste kohtumiste protokollid või muud kirjalikud dokumendid, milles on toodud osalejate nimed. Kui ICI ja BASF teatasid oma vastustes teabepäringutele, et nende poolt nimetatud ettevõtjad osalesid kohtumistel sagedamini või harvemini (vt punktid 675 ja 677 eespool), siis võttis komisjon seda asjakohaselt arvesse (eriti vaidlustatud otsuse punkti 8 kolmandas lõigus ja punkti 26 kolmandas lõigus). Samuti võttis komisjon seda asjaolu arvesse trahvisummade määramisel (vaidlustatud otsuse punkt 53), lähtudes eestvedajate või piiratud ulatuses osalejatena määratletud ettevõtjate olukorra uurimisest. Kui komisjonil oleks olnud võimalik hankida tõendeid iga ettevõtja osalemise kohta kõikidel kohtumistel, mille käigus peaaegu nelja aasta vältel sõlmiti kokkuleppeid hinnaalgatuste kohta ja kehtestati müügimahtude reguleerimise mehhanismid, tuleks määratud trahve, mis ei ületa 3 200 000 eküüd, rikkumise raskusastet arvestades pidada liiga madalateks.

940 Lõpuks tuleb tõdeda, et lisadest P1–P70 ilmneb, et Itaalia tootjad osalesid hinnaalgatustes. Seega, lisaks neile dokumentidele, mis moodustavad lisad P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 ja P48 ning milles viidatakse „üldistele algatustele”, mille eesmärk oli tõsta „kõiki Euroopas kohaldatavaid hindu”, ja „sektori algatustele”, viidatakse mõnedes lisades konkreetsemalt Itaalia turule, mis toetab järeldust, et Itaalias kavatseti hinnaalgatusi ellu viia, ehkki mõnikord kavandatud hinnatõusud ei realiseerunud, mis kutsus ette konkurentide kriitika. Selle järelduse võib teha eelkõige lisade P9, P24, P26, P28 ja P58 põhjal.

941 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades järeldas komisjon põhjendatult, et hageja osales rikkumises.

D – Rikkumise eest vastutuse kohaldamine ja vaidlustatud otsuse adressaatide kindlakstegemine

1. Rikkumise eest vastutuse kohaldamine

Hagejate argumendid

942 Elf Atochem vaidleb vastu vaidlustatud otsuse nendele põhjendustele, mis puudutavad seda, et Elf Atochem ei vastuta PCUK-nimelise äriühingu tegevuse eest; suurem osa selle äriühingu keemiasektoriga seotud ettevõttest võõrandati Atochemile, kui viimane 1983. aastal loodi. Need põhjendused rajanesid väitel, et Elf Atochem „on igal juhul vastutav Ato Chimie/Chloe/Orgavyli eest” (vaidlustatud otsuse punkti 42 kuues lõik), ent mitte reeglil, mille kohaselt juhul, kui ettevõtte võõrandanud äriühing jääb eraldiseisva üksusena eksisteerima, siis ettevõtte ülevõtja ei vastuta võõrandaja võimaliku konkurentsi kahjustava tegevuse eest, mis leidis aset enne võõrandamist.

943 DSM märgib, et 1. jaanuaril 1983 võõrandati DSM NV PVC-ettevõtte LVM-ile, mis on DSM NV ja EMC Belgique SA ühine tütarettevõtja, ning et LVM-ile omistati vastutus tema enda tegevuse eest. Käesoleval juhul on küsimus, keda tuleb rikkumise eest vastutavaks pidada, seotud nimetatud kuupäevale eelnenud ajaga. 19. detsembrist 1984 pärineva dokumendi alusel asutati DSM Kunststoffen BV, mis on DSM NV 100%-lises omandis olev tütarettevõtja. Sellele tütarettevõtjale läksid üle DSM NV plastidivisjoniga seotud õigused ja kohustused. Ehkki DSM Kunststoffen oli DSM NV sõltumatu tütarettevõtja, omistati vastutus rikkumise eest sellegipoolest DSM NV-le.

944 Seda tehes kohaldas komisjon ühenduse õigust vääralt. DSM-i väitel kehtib põhimõte, mille kohaselt juhul, kui õigused ja kohustused ning väidetava rikkumisega seotud majandustegevus on üle antud teisele ettevõtjale, tuleb ka vastutus rikkumise eest omistada sellele ettevõtjale, mis on esimese ettevõtja õigusjärglane ja seega ka vastava otsuse adressaat (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas CRAM ja Rheinziink vs. komisjon, punktid 6–9 ja 28. aprilli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-38/92: AWS Benelux vs. komisjon, EKL 1994, lk II-211, punkt 30). Rikkumise eest vastutuse kohaldamisel on otsustavaks teguriks ettevõtja sõltumatu tegutsemine turul, mitte aga tema õiguslik struktuur (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: ICI vs. komisjon, punkt 133 ja 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-11/89: Shell vs. komisjon, EKL 1992, lk II-757, punktid 311 ja 312). Hagejad on alati kinnitanud, et DSM Kunststoffen tegutses sõltumatult, ja komisjon, kellel lasub tõendamise kohustus, ei ole seda väidet vaidlustanud (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas AEG vs. komisjon, punkt 50). Ajavahemikul oletatavast rikkumisest kuni 1983. aasta alguseni tuleb vastutus rikkumise eest seega omistada DSM Kunststoffenile.

945 Montedison väidab, et tema on vaid vahendaja valdusettevõtte ja tootmisettevõtte vahel, kuna ta lõpetas PVC tootmise 31. detsembril 1980. Järgnenud kahe aasta jooksul viis tootmistegevust ellu tema tütarettvõtja Montedipe ja 1983. aastal läks ettevõtja kõnealune tegevusala täielikult Enichemi kontrolli alla. Komisjon ei ole kuidagi tõendanud, et Montedipe ei tegutsenud Montedisonist sõltumatult.

946 Enichemi väitel lähtus komisjon eeldusest, et rikkumise eest vastutuse kohaldamiseks tuli kõigepealt tuvastada rikkumise toime pannud ettevõtja ja seejärel teha kindlaks, mis toimus; kui rikkumise toime pannud ettevõtja üksnes võõrandab vaid oma PVC-ettevõtte kolmandale isikule, ent jääb iseseisva juriidilise isikuna eksisteerima, siis jääb ta rikkumise eest vastutavaks; kui aga teine ettevõtja ühendab rikkumise toime pannud ettevõtja endaga, mistõttu rikkumise toime pannud ettevõtja lakkab eksisteerimast, läheb vastutus minevikus toime pandud rikkumiste eest üle ühendavale ettevõtjale. Hageja väidab, et see argument põhineb mõiste „ettevõtja” mitmetahulisusel, mille tõlgendamine sõltub sellest, kas lähtutakse õiguslikust või majanduslikust kriteeriumist.

947 Enichem väidab, et nii tema PVC-ettevõttes kui kogu Itaalia PVC-sektoris toimus uurimisega hõlmatud ajal ja pärast seda põhjalik muutus.

948 Ettevõtjale, kelle nimi käesoleval ajal on Enichem Anic ja kellele oleks tulnud vaidlustatud otsus adresseerida, kuulus PVC tootmisettevõtte kuni 1981. aasta lõpuni ning seejärel ajavahemikul 1983. aasta algusest kuni selle ettevõtte võõrandamiseni 1986. aasta oktoobris Enichemi ja ICI poolt loodud ühisele tütarettvõtjale nimega EVC. Vahepealsel ajal tegutses PVC turul Enoxy, mis oli ENI ja Ameerika ettevõtja Occidentali ühine tütarettvõtja.

949 Kogu selle ajavahemiku vältel tegutses Enichem mitmesuguste nimede all pelgalt valdusettevõttena, mille kaudu Itaalia riik omas osalust erinevates tootmisettevõtetes, mis PVC-sektoris üksteise järel loodi.

950 Komisjoni uuritud ajavahemikul viisid 1986. aastal EVC-le üle antud äritegevust PVC-sektoris ellu mitmed iseseisvad ettevõtjad (Anic; Occidental; Montedison, mille tütarettvõtja Montedipe PVC-ettevõtte võõrandati 1983. aasta märtsis Enoxyle, mis samal kuul muutus Enichemi täisomanduses olevaks tütarettvõtjaks, kui Occidental oma aktsiad võõrandas; Sir, mille tegevus anti ENI kontsernile üle 1981. aasta detsembris; ja Siri tütarettvõtja Rumianca, mille keemiadivisjoni tegevus anti samuti üle ENI kontsernile) ning kõik need ettevõtjad jäid juriidiliste isikutena eksisteerima.

951 Vaidlustatud otsuse punktist 43 ilmneb aga, et komisjon omistas hagejale (st Enichemile) vastutuse uuritud ajavahemikul toime pandud rikkumiste eest ning seega kõikide

ettevõtjate, sealhulgas Siri, Rumianca ja Enoxy (ent mitte Montedipe) poolt toime pandud rikkumiste eest. Sir ja Rumianca kuulusid Sir Finanziaria kontserni, mis eksisteerib tänaseni ja mis peaks seetõttu kandma vastutust tema endiste tütarettevõtjate poolt rikkumises osalemise eest. Samuti peaks Occidental, mis juriidilise isikuna jätkuvalt eksisteerib, kandma solidaarset vastutust rikkumise eest, mis pandi toime ajavahemikul 1981. aasta detsembrist 1983. aasta veebruarini, ehk ajavahemikul, mil Enoxy oli Occidentali ja ENI ühise kontrolli all; komisjon aga ei omistanud Occidentalile mingit vastutust, rikkudes nii mittediskrimineerimise põhimõtet. Tegelikult võib Enichem Anicit pidada vastutavaks ainult rikkumiste eest, mis pandi toime Anici poolt kuni 1981. aasta lõpuni ja Enoxy Chimica poolt alates 1983. aasta veebruarist (vt eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Suiker Unie jt vs. komisjon, punktid 74–88; eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades CRAM Rheinziink vs. komisjon ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Enichem Anic vs. komisjon, punkt 228 jj).

Esimese Astme Kohtu hinnang

952 Kõigepealt tuleb tõdeda, et Elf Atochem ei vaidlusta mitte järeldust, millele komisjon jõudis ja mille kohaselt Elf Atochemile ei saa panna vastutust PCUK-nimelise äriühingu tegevuse eest, vaid selle järelduse aluseks olevaid argumente. Seega ei saa hageja selle väite uurimine viia vaidlustatud otsuse resolutiivosa täieliku ega osalise tühistamiseni. Hageja õigusliku kaitse vajaduse puudumisel tuleb see väide niisiis tagasi lükata.

953 Kohtupraktikast tuleneb, et juhul kui leitakse, et rikkumine on toime pandud, tuleb tuvastada füüsiline või juriidiline isik, kes vastutas ettevõtja tegevuse eest rikkumise sooritamise ajal, et teda saaks selle eest vastutusele võtta. Kui aga rikkumise sooritamise ja kõnealuse ettevõtja vastutusele võtmise vahelisel ajal on selle ettevõtja tegevuse eest vastutanud isik oma juriidilise eksistentsi lõpetanud, tuleb esiteks leida inimeste ja füüsiliste elementide kogum, mis aitas kaasa rikkumise sooritamisele, ja seejärel tuvastada isik, kes on nende tegevuse eest vastutavaks saanud, et vältida tagajärge, et selle tegevuse eest rikkumise toimepaneku ajal vastutanud isiku kadumise tõttu ei saa ettevõtjat vastutusele võtta.

954 Komisjoni poolt vaidlustatud otsuse punktis 41 esitatud reeglid on kooskõlas nende põhimõtetega.

955 Seega on vaja uurida, kuidas komisjon neid põhimõtteid DSM-i, Montedisoni ja Enichemi puhul kohaldas.

956 DSM-i väide puudutab ainult rikkumise omistamist DSM-ile, seega aega, mis eelnes LVM-i loomisele (vt punkt 943 eespool).

957 Erinevalt neist olukordadest, mida käsitleti kohtuotsustes, millele see hageja tugineb, ei ole käesoleval juhul vaidlust selles, et DSM on ettevõtja, kes pani rikkumise toime enne LVM-i asutamist, ega selles, et DSM kui juriidiline isik eksisteerib siiani vaatamata ümberkujundamisele, mis tulenes plastitootmisega tegeleva ettevõtte võõrandamisest tütarettevõtjatele pärast käesolevas kohtuasjas käsitletavate faktide aseleidmist. Seega oli komisjonil õigus eespool kirjeldatud põhimõtteid kohaldades omistada kõnealuse ajavahemiku eest vastutus DSM-ile.

958 Selliste asjaolude korral ei mõjuta tegevusharu üleandmine tütarettevõtjatele rikkumise eest vastutava ettevõtja määratlemist.

959 Järelikult tuleb DSM-i väide tagasi lükata.

960 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et kuigi tütarettevõtjal on õigusvõime, ei välista see võimalust, et tema rikkumine pannakse süüks emaettevõtjale, eriti kui

tütarettevõtja ei otsusta oma tegutsemise üle turul sõltumatult, vaid täidab enamjaolt talle emarettevõtja poolt antud juhiseid (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas 48/69: ICI vs. komisjon, punktid 132 ja 133).

961 Montedison on kinnitanud, et talle kuulusid kõik Montedipe ja Montepolimeri aktsiad, mistõttu tuleb otsustada, et need ettevõtjad järgisid nende organite kehtestatud tegevuspoliitikat, mis põhikirja kohaselt määrasid kindlaks ka emarettevõtja tegevuspoliitika (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas AEG vs. komisjon, punkt 50).

962 Järelikult tuleb Montedisoni väide tagasi lükata.

963 Enichemi väide, mis puudutab vastutust rikkumise eest, koosneb kahest osast. Väite esimene osa on seotud vastutusega kahe ettevõtja – Siri ja Rumianca – tegevuse eest, mis leidis aset enne nende liitumist kontserniga, millesse kuulub hageja. Väite teine osa on seotud vastutusega Enoxy tegevuse eest ajavahemikul 1982. aasta jaanuarist 1983. aasta veebruarini.

964 Esiteks väidab hageja, et komisjon on temale omistanud vastutuse tegevuse eest, mida viisid ellu Siri ja Rumianca, mille PVC tootmisettevõtted ENI kontsern omandas 1981. aasta detsembris Anici kaudu, ent kuna nende kahe ettevõtja endine emarettevõtja eksisteerib siiani, siis peaks rikkumise eest vastutust kandma tema. Oma väite toetuseks viitab hageja vaidlustatud otsuse punktile 43, kus märgitakse, et „Enichem koosneb Itaalia riigile kuuluvatest keemiaettevõtetest ja tegutses varem nime Anic all” ning et seetõttu peab Enichem „võtma enesele vastutuse Anici tegevuse eest” ja seega ka kõigi sellega seotud ettevõtjate tegevuse eest.

965 Tuleb aga tõdeda, et sellest punktist ei ilmne, nagu oleks komisjon Enichemile omistanud vastutuse Siri ja Rumianca tegevuse eest, mis leidis aset enne nende liitumist kontserniga, millesse kuulub hageja.

966 Esiteks ei viidata vaidlustatud otsuses Sirile ja Rumiancale. Kuna nende vastu ei ole mingit süüdistust esitatud, siis ei saadud nende õigusvastase tegevuse eest vastutust omistada hagejale. Vaidlustatud otsuse punkt 43 võib parimal juhul tähendada vaid seda, et trahvisummade määramiseks turuosade arvutamisel omistati vastutus Siri ja Rumianca tegevuse eest PVC-sektoris hagejale alles alates päevast, mil need ettevõtjad liitusid Aniciga. Selle punkti põhjal ei saa järeldada, et Enichemile oleks omistatud vastutus Siri ja Rumianca õigusvastase tegevuse eest, mis leidis aset enne nende liitumist kontserniga.

967 Teiseks ilmneb Esimese Astme Kohtule esitatud dokumentidest ja hageja poolt kohtuistungil Esimese Astme Kohtu küsimustele antud vastustest, et 29. detsembril 1981 asutasid ENI ja Occidental ühissetevõtte nimega Enoxy, millele anti Anici kaudu üle kogu PVC tootmisega seotud tegevus, mis oli ENI kontrolli all; Occidental omalt poolt andis Enoxy üle tegevuse, mis ei olnud seotud PVC tootmisega. 1983. aasta veebruaris omandas ENI Occidentali osaluse Enoxy aktsiakapitalis ja mõned päevad hiljem võõrandas ENI kõik talle kuulunud Enoxy kontserni aktsiad Enichimica SpA-le (praeguse nimega Enichem SpA).

968 Neid asjaolusid arvestades süüdistab hageja komisjoni esiteks selles, et viimane omistas hagejale vastutuse Enoxy teise emarettevõtja Occidentali tegevuse eest. See süüdistus on aga paljasõnaline, sest vaidlustatud otsuse ükski punkt ei toeta seda.

969 Teiseks väidab hageja, et komisjon ei omistanud Occidentalile kaasvastutust Enoxy tegevuse eest, olgugi et Occidental oli Enoxy teine emarettevõtja. Kuna aga kontsern, millesse hageja kuulub, tegutses PVC-turul 1982. aasta jaanuarist 1983. aasta oktoobrini ühissetevõtte kaudu, millele hageja oli üle andnud tegevuse PVC-sektoris, siis asjaolu, et komisjon ei esitanud süüdistust ka Occidentali vastu, ei välista selle kontserni vastutust, millesse kuulub hageja (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Ahlström Osakeyhtiö vs. komisjon, punkt 197).

970 See Enichemi esitatud väide tuleb seega samuti tagasi lükata.

2. Vaidlustatud otsuse adressaatide määratlemine

Hagejate argumendid

971 DSM väidab kõigepealt, et komisjon tegi õigusliku vea, adresseerides vaidlustatud otsuse DSM Kunststoffeni asemel DSM NV-le. Vastutus DSM NV poolt enne 1983. aastat toime pandud rikkumise eest oleks tulnud omistada DSM Kunststoffenile, mis on 19. detsembri 1984. aasta dokumendi alusel loodud DSM NV tütarettevõtja; seega oleks ka vaidlustatud otsus tulnud adresseerida sellele ettevõtjale.

972 Teiseks väidavad hagejad, et neid on diskrimineeritud. Komisjon aktsepteeris Shelli puhul argumenti, mis oli sarnane nende poolt esitatud argumentidega (vaidlustatud otsuse punkt 46). Samas on komisjon kohelnud neid samal viisil kui Enichemi ja Montedisoni, ehkki faktilised asjaolud olid teistsugused (vaidlustatud otsuse punkt 45).

973 Kolmandaks väidavad hagejad, et komisjon ei ole täitnud põhjendamise kohustust. Isegi kui komisjon ei olnud kohustatud vastama rikkumises kahtlustatud ettevõtjate kõikidele faktiväidetele (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas ACF Chemiefarma vs. komisjon, punkt 77), vastas ta siiski teiste ettevõtjate poolt esitatud sarnastele väidetele (vaidlustatud otsuse punktid 45 ja 46). Pealegi oleksid põhjendused pidanud hagejate osas olema äärmiselt üksikasjalikud, kuna hagejad olid selle väite esitanud juba haldusmenetluse käigus (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas AWS Benelux vs. komisjon, punkt 27).

974 Enichemi väitel võib kontsern olla otsuse õige adressaat ainult juhul, kui kontserni näol on tegemist organisatsiooniga, millel on ühtne personal ja materiaalne ning immateriaalne vara ja mis tegutseb pikaajaliselt muu hulgas teatud kindla toote tootmise ja müümise eesmärgil (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Shell vs. komisjon, punktid 312 ja 313). Enichem väidab, et käesoleval juhul ei ole tõendatud, et tema oleks sellise ettevõtjate kontserni eesotsas olnud (vaidlustatud otsuse punkti 45 lõpuosa).

975 Enichem kui valdusettevõtte ei võtnud tegelikkuses enesele mingit vastutust termoplasttoodete, sh PVC sektoris ellu viidava tegevuse eest. Hageja arvates on vaidlustatud otsuse punktid 43 ja 45 selles osas omavahel vastuolus, kuna ei saa väita, nagu oleks Enichem ühel ja samal ajal vastutav kontserni peamise valdusettevõtte ja sama kontserni tootmisettevõtte õigusjärglasena.

976 Hageja väitel oli tegelik olukord selline, et Enichem Anic, nagu teda alates 27. maist 1985 nimetati, oli ainuke juriidiline isik, kes sai esindada PVC sektoris erinevate nimede all tegutsenud ettevõtjate vahelist õiguslikku järjepidevust kuni 1986. aastani, mil kõnealune tegevusharu anti üle koos ICI-ga loodud ühisele tütarettevõtjale nimega EVC. Enichem Anic haldas (erinevate nimede all tegutsedes) kogu termoplasttoodete valmistamise ja otseturustamise tsüklit Itaalias, tehes seda Enichemist eraldi. Lisaks tegutsesid kõik ettevõtjad, mis tegelesid Enichem Anici toodete turustamisega välismaal, sealhulgas Enichem Internationali (mis ei ole Enichemi täisomanduses olev tütarettevõtja) tütarettevõtjad, Enichem Aniciga sõlmitud esindusmüügilepingute või vahenduslepingute alusel. Seega võis ainult Enichem Anic olla vaidlustatud otsuse adressaat.

977 Oma seisukoha kinnituseks märgib hageja, et määruse nr 17 artikli 11 lõike 5 alusel 24. novembril 1987 vastu võetud otsus oli adresseeritud Enichem Anicile (mis tollal tegutses nime Enichem Base all). Lisaks viidi uurimine 21. jaanuaril 1987 läbi selle ettevõtja ruumides. Vastuväiteteatis saadeti Enichemile ainult seetõttu, et komisjoni arvates oli Enichem kontserni tootmisettevõtte, mitte aga valdusettevõtte. Lõpuks väidab hageja, et

polüpropüleenisektorit käsitlev otsus 86/398 adresseeriti Anic SpA-le ehk Enichem Anicile, mis oli ettevõtja nimi alates 27. maist 1985.

Esimese Astme Kohtu hinnang

978 Ehkki, nagu komisjon märkis vaidlustatud otsuse punktis 44, ei pruugi asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 kasutatud mõiste 'ettevõtja' langeda kokku juriidilisest isikust 'äriühinguga', on otsuste rakendamiseks ja täitmiseks vaja adressaadina tuvastada üksus, mis on juriidiline isik.

979 Kuna DSM on rikkumise ainus toimepaneja ja seega ainuke juriidilisest isikust äriühing, millele süü rikkumise eest omistati, siis tema puhul adressaadi kindlaksmääramise küsimust ei tõusetu. Adressaat sai olla ainult DSM NV kui rikkumise ainus toimepaneja.

980 Kuivõrd see järeldus tuleneb vaidlustatud otsuse punktis 44 esitatud põhimõtete otsekohaldamisest, on nende põhimõtete esitamine otsuses selle hageja puhul piisav põhjendus.

981 Pealegi pani DSM-i puhul rikkumise toime ainus senini eksisteeriv juriidilisest isikust ettevõtja. Shelli, Enichemi ja Montedisoni asjaolud ei ole sarnased. Seega ei saanud nende kolme ettevõtja väidetavalt erinev kohtlemine komisjoni poolt vaidlustatud otsuse adressaadi kindlaksmääramisel kujutada endast DSM-i diskrimineerimist.

982 Järelikult tuleb DSM-i väited ja argumendid tagasi lükata.

983 Vaidlustatud otsuse punktis 45 märkis komisjon: „Enichem ja Montedison on väitnud, et vaidlustatud otsuse õige adressaat pidanuks olema kontserni see ettevõtja, mis on käesoleval ajal vastutav termoplasttoodetega seotud tegevuse eest. Komisjon märgib aga, et kummalgi juhul jagunes PVC turustamisega seonduv vastutus kontserni mitmete ettevõtjate vahel: kui näiteks Enichem Anic SpA vastutab Enichemi PVC müügi eest Itaalias, siis müügitegevust välismaal korraldab Zürichis asuv ettevõtja Enichem International SA ja PVC müüki liikmesriikides korraldavad Enichemi poolt vastavates riikides asutatud tütarettevõtjad. Komisjoni arvates on asjakohane adresseerida käesolev otsus Enichemi ja Montedisoni kontsernide juhtivatele valdusettevõtetele.”

984 Montedison on kinnitanud, et ajavahemikul, mil rikkumine toime pandi, kuulusid talle kõik Montedipe ja Montepolimeri aktsiad. Seda arvestades oleks liigne uurida, kas hagejal oli võimalik avaldada otsustavat mõju oma tütarettevõtjate tegutsemisele turul (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas AEG vs. komisjon, punkt 50).

985 Nende asjaolude põhjal tuleb otsustada, et komisjon adresseeris vaidlustatud otsuse põhjendatult Montedisonile.

986 Enichem on möönnud, et tema väide „ei ole eesmärk iseeneses, vaid alus edasiste argumentide esitamiseks trahvisumma kohta, mis ilmselgelt arvutati valdusettevõtte käibe põhjal, mis oli suurem tootmisettevõtte käibest (vastuse lk 15). Antud juhul ilmneb, et komisjon määras kõigepealt kindlaks kogu trahvisumma ja seejärel jagas selle asjaomaste ettevõtjate vahel, lähtudes iga ettevõtja keskmisest turuosast ning iga ettevõtja puhul kohalduda võivatest võimalikest kergendavatest ja raskendavatest asjaoludest, kusjuures komisjonil oli õigus selliselt toimida (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Boehringer vs. komisjon, punkt 55 ja 8. novembri 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 96/82 – 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82: IAZ jt vs. komisjon, EKL 1983, lk 3369, punktid 51–53). Järelikult ei võetud hageja trahvisumma määramisel arvesse valdusettevõtte käivet, kui määruse nr 17 artikli 15 lõike 2, milles on kehtestatud komisjoni poolt määratava trahvi

maksimaalne määr, kohaldamisest ei tulenenud teisiti. Selles mõttes ei ole hagejal vajadust seda väidet esitada.

987 Lisaks ilmneb vaidlustatud otsuse punktist 45, et Enichem Anic oli ainult üks ENI kontsernis PVC tootmisega tegelev ettevõtja. Seega haldas see ettevõtja Itaalia tootmisüksusi ja vastutas toodangu turustamise eest Itaalias. Teised kontserni äriühingud, mille üle teostati valitsevat mõju Šveitsi äriühingu Enichem International SA kaudu, vastutasid turustamise eest väljaspool seda geograafilist piirkonda. Seetõttu ei saa nõustuda, et selline äriühing nagu Enichem Anic, mis esindas vaid ühte osa kontserni PVC-segmendist, pidanuks olema vaidlustatud otsuse ainuke adressaat.

988 Pealegi on vaieldamatu, et hageja on pelgalt valdusettevõtte, millel tootmistegevus puudub. Hageja on kinnitanud, et kogu uuritud ajavahemiku vältel tegutses Enichem SpA [erinevate nimede all] jätkuvalt pelgalt valdusettevõtte, mille kaudu Itaalia riik omas osalust erinevates tootmisettevõtetes, mis PVC-sektoris üksteise järel loodi (hagiavalduse lk 57).

989 Olukorras, kus suur hulk tootmisettevõtteid tegutseb nii tootmise kui turustamise alal ning nad peavad hõlmama eraldiseisvaid geograafilisi piirkondi, ei teinud komisjon õiguslikku viga, otsustades otsuse adresseerida kontserni valdusettevõttele, mitte aga mõnele tootmisettevõttele, nagu soovinuks hageja.

990 On tõsi, et polüpropüleenituru osas saatis komisjon otsuse hageja asemel Enichem Anicile. See asjaolu ei õigusta aga järeldust, et hageja valimine vaidlustatud otsuse adressaadiks sobivaks juriidiliseks isikuks oleks olnud vältimatult vale otsus. Esiteks ei ole tõendatud, et asjaomasel ajal oli ENI kontserni organisatsioon polüpropüleenisektoris identne PVC-sektoris tegutsenud organisatsiooniga. Teiseks ei tähenda asjaolu, et komisjon adresseeris otsuse ühel juhul teatud äriühingule, mingil juhul seda, et komisjon oleks samamoodi pidanud toimima ka teistel juhtudel.

991 Asjaolu, et teabe nõudmise otsus saadeti Enichem Anicile ja et uurimismenetlus viidi läbi selle ettevõtja peakontoris, ei ole vaidlustatud otsuse adressaadi kindlaksmääramisel määrava tähtsusega, arvestades, et määruse nr 17 artiklite 11 ja 14 järgi võib teabenõude edastada mis tahes ettevõtjale ja uurimismenetluse subjektiks võib olla ükskõik milline ettevõtja.

992 Seega tuleb see väide tagasi lükata.

III – Toimikule juurdepääsu käsitlevad väited

A – Tingimused, mille kohaselt komisjon võimaldas haldusmenetluse vältel tutvuda oma toimikuga

Poolte argumendid

993 Mitmed hagejad väidavad, et komisjon võimaldas neil tutvuda vaid osaga oma haldustoimikust.

994 Tuginedes Esimese Astme Kohtu poolt kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon 29. juunil 1995 tehtud otsusele (EKL 1995, lk II-1775) ja eespool osundatud kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon tehtud otsusele, kordavad need hagejad hagiavalduses esitatud väidet, et piiratud juurdepääs toimikule rikub olulist menetlusnõuet ja riivab kaitseõigusi. Hagejad väidavad, et juba süüst vabastavate dokumentide olemasolu võimalus on piisav tuvastamiseks, et kaitseõigusi on rikutud viisil, mida Esimese Astme Kohus seaduslikkuse järelevalvega heastada ei saa (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, punkt 98 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punkt 108). Seetõttu tuleks vaidlustatud otsus tühistada.

995 Komisjon on enese kaitseks mitmete hagejate puhul märkinud, et vaidlustatud otsuse punktis 27 on esitatud põhjused, miks ta ei rahuldanud ettevõtjate soovi tutvuda haldusmenetluse vältel kogu toimikuga.

996 Kinnitades vaidlustatud otsuses esitatud põhjendusi, väidab komisjon, et ta võimaldas oma haldustoimikule nõuetekohase juurdepääsu.

997 Komisjon väidab, et kohtupraktikast ei tulene selle toimikuga tutvumise absoluutset õigust (vt eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades VBVB ja VBBB vs. komisjon; 3. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-62/86: AKZO vs. komisjon, EKL 1991, lk I-3359 ja 1. aprilli 1993. aasta otsus kohtuasjas T-65/89: BPB Industries ja British Gypsum vs. komisjon, EKL 1993, lk II-389). Niivõrd, kui hagejate väide seisneb täieliku juurdepääsu nõudmises, on see komisjoni arvates alusetu.

998 Komisjon väidab, et ta on kohustatud juurdepääsu tagama üksnes neile dokumentidele, millele ta rajab oma järeldused. Käesolevas asjas täitis komisjon selle kohustuse ja tegi rohkematki, saates ettevõtjatele 3. mail 1988. aastal täiendavad dokumendid, mis komisjoni arvates oleksid võinud olla kaitse seisukohalt kasulikud (vaidlustatud otsuse punkti 27 lõpuosa).

999 Mõnede hagejate puhul on komisjon vaidlustanud Esimese Astme Kohtu poolt kohtuasjas T-7/89: Hercules Chemicals vs. komisjon 17. detsembril 1991 tehtud otsuses (EKL 1991, lk II-1711) sedastatud põhimõtte, mille kohaselt on komisjon kohustatud järgima põhimõtteid, mille ta kehtestas oma kaheteistkümnendas aruandes konkurentsipoliitika kohta, ja seega lisaks süüdistuse aluseks olevatele dokumentidele avalikustama teatud piiranguid jälgides ka tema haldustoimikus sisalduvad dokumendid.

1000 Hagejad ei ole tõendanud, et komisjoni ametnikud oleksid käitunud pahauskselt.

1001 Kui kaitse seisukohalt kasulikke dokumente oleks leidunud teisi ettevõtjaid käsitlevates toimikutes, oleks ettevõtja, kellelt need pärinesid, neile tuginenud.

1002 Lisaks oli ettevõtjatel lubatud dokumente omavahel konfidentsiaalsuse tagamise kohustusest vastastikku loobudes vahetada, tingimusel, et dokumentide vahetamine ei hõlma tundlikku äriteavet, mille vahetamise näol oleks tegemist konkurentsi piiramisega (vaidlustatud otsuse punkti 27 kolmas lõik).

1003 Komisjon viitab ka tema haldustoimikus sisaldunud dokumentide konfidentsiaalsusele. Asutamislepingu artikli 214 ja määruse nr 17 artikli 20 lõike 2 järgi ei või komisjon avaldada ettevõtjate sisemisi äridokumente. Lisaks edastas komisjon haldusmenetluse käigus toimikus sisaldunud dokumentide nimekirja.

1004 Komisjon on seisukohal, et ettevõtjad oleksid pidanud vähemalt määratlema need dokumendid, mis nende arvates oleksid olnud kaitse seisukohalt kasulikud.

1005 Vasturepliigis väidab komisjon, et kohtuasjades T-30/91: Solvay vs. komisjon ja T-36/91: ICI vs. komisjon tehtud otsused kinnitavad toimikule juurdepääsu absoluutse õiguse puudumist. Komisjon täpsustab, et ettevõtjatel ei ole õigust tutvuda ärisaladusi või muud konfidentsiaalset teavet sisaldavate dokumentidega ega komisjoni sisedokumentidega. Neil asjaoludel oli tal õigus mitte avaldada ettevõtjatele äridokumente, mille komisjon ettevõtjalt hankinud oli.

1006 Komisjon märgib, et äärmiselt oluline on teha vahet süüdistuse aluseks olevate ja süüst vabastavate dokumentide vahel. Kui süüdistuse aluseks olevatele dokumentidele juurdepääsu puudumisega kaasneb ainult nende dokumentide kui tõendite elimineerimine (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-37/91 ICI: vs. komisjon, punkt 71), siis süüst vabastavatele

dokumentidele juurdepääsu tagamisest keeldumisel muutub vastav otsus õigusvastaseks, sest Esimese Astme Kohus ei saa heastada kaitseõiguste rikkumist, mis sai teoks menetluse haldusetapis (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: *Solvay vs. komisjon*, punkt 98).

1007 Et teha kindlaks, kas nende dokumentide seas, mida ei avalikustatud, oli süüst vabastavaid dokumente, ei piisa komisjoni arvates pelgast väitest, et selline võimalus on olemas, vaid selle võimaluse tõenäosust tuleks mingilgi määral uurida. Kuna komisjoni hinnangul ei eksisteeri käesolevas asjas asjaolusid, mis oleksid samaväärsed eespool mainitud kohtuasjades T-30/91 ja T-36/91 tehtud otsustes käsitletud asjaoludega, mille puhul rikkumise tuvastamine põhines paralleelsel tegevusel, mitte otsestel tõenditel, ning asutamislepingu artikli 85 rikkumises süüdistatud ettevõtjaid süüdistati ka turgu valitseva seisundi kuritarvitamises, väidab komisjon, et miski ei viita sellele, et avalikustamata jäetud dokumentide hulgas oleks võinud olla süüst vabastavaid dokumente.

1008 Seetõttu väidab komisjon, et haldusmenetluse vältel dokumentide edastamata jätmine ei ole piisav põhjus vaidlustatud otsuse tühistamiseks.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1009 Esimese Astme Kohus märgib kõigepealt, et Montedison ei ole oma hagiavalduses esitanud ühtki väidet toimikule juurdepääsu kohta.

1010 On ilmne, et haldusmenetluse käigus võimaldas komisjon tutvuda ainult osaga oma haldustoimikust. Lisaks omaenda töötajatelt pärinevatele dokumentidele olid kõikide hagejate käsutuses kõik dokumendid, millele komisjon rajas oma järeldused, ning mitmed muud dokumendid, mis saadeti hagejatele 3. mai 1988. aasta kirjaga.

1011 Toimikuga tutvumise õiguse eesmärk konkurentsiasjades on anda vastuväiteteatise adressaatidele võimalus tutvuda komisjoni toimikus sisalduvate tõenditega, et nad saaksid esitada tõhusalt oma seisukohti järelduste kohta, mida komisjon on asjassepuutuvate tõendite põhjal vastuväiteteatises teinud. Toimikuga tutvumise õigus on seega üks menetlustagatistest, millega soovitakse tagada kaitseõigused. Igas menetluses, mis võib kaasa tuua karistuse määramise, on kaitseõigus ühenduse õiguse põhiprintsiip, mida tuleb ka haldusmenetluses järgida. Selle üldpõhimõtte nõuetekohane järgimine eeldab, et asjaomasele ettevõtjale antakse tegelik võimalus haldusmenetluse käigus teha teatavaks oma seisukohad nende faktiliste asjaolude, süüdistuste ja olukordade tõele vastavuse ja asjakohasuse kohta, millele komisjon tugineb (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: *Solvay vs. komisjon*, punkt 59, eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: *ICI vs. komisjon*, punkt 69, eespool osundatud otsus kohtuasjas T-37/91: *ICI vs. komisjon*, punkt 49 ja neis kohtuotsustes tsiteeritud kohtupraktika).

1012 Võistlevas menetluses, mis on ette nähtud määrusega nr 17, ei saa komisjon ainuisikuliselt otsustada, milliseid dokumente on vaja kaitseks kasutada (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: *Solvay vs. komisjon*, punkt 81 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: *ICI vs. komisjon*, punkt 91). Arvestades protsessuaalse võrdsuse üldpõhimõtet, ei saa lubada seda, et komisjon võib ise otsustada, kas teatud dokumenti hageja vastu kasutada või ei, kui hagejal ei olnud sellele juurdepääsu ja ta ei saanud seega otsustada, kas dokumenti enda kaitseks kasutada (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: *Solvay vs. komisjon*, punkt 83 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: *ICI vs. komisjon*, punkt 93).

1013 Lisaks on kaitseõiguste selline rikkumine objektiivse iseloomuga ega sõltu sellest, kas komisjoni ametnikud tegutsesid heas usus või pahauskselt (vt eespool osundatud otsus

kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, punkt 84 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punkt 94).

1014 Igal juhul ei saa ühe ettevõtja kaitse sõltuda teise ettevõtja heast tahtest, kes on pealegi tema konkurent ja kelle vastu komisjon on esitanud sarnased süüdistused. Kuna komisjon vastutab konkurentsiasja nõuetekohase uurimise eest, ei või ta seda ülesannet delegeerida ettevõtjatele, kelle majanduslikud ja protsessiga seotud huvid on sageli vastuolus teiste ettevõtjate huvidega. Kaitseõiguste rikkumise kindlakstegemise seisukohalt ei ole tähtsust sellel, et süüdistatud ettevõtjatel on olnud õigus dokumente vahetada. Selline ettevõtjatevaheline koostöö, mida ei saa võtta iseenesestmõistetavana, ei vabasta ühelgi juhul komisjoni tema kohustustest tagada asjaomaste ettevõtjate kaitseõiguste järgimine konkurentsioiguse rikkumise uurimise ajal (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, punktid 85 ja 86 ning eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punktid 95 ja 96).

1015 Samas, nagu rõhutas ka komisjon, ei saa toimikuga tutvumise õigus laiendada institutsiooni sisedokumentidele, teiste ettevõtjate ärisaladustele ja muule konfidentsiaalsele teabele (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas BPB Industries ja British Gypsum vs. komisjon, punkt 29).

1016 Vastavalt haldusmenetluse käigu suhtes kohaldatavale üldpõhimõttele, mis on sätestatud asutamislepingu artiklis 214 ja määruse nr 17 mitmetes sätetes, on ettevõtjatel õigus oma ärisaladuste kaitsele. See õigus peab olema tasakaalus kaitseõiguste tagamisega (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, punkt 88 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punkt 98).

1017 Komisjon ei tohiks üldise viitega konfidentsiaalsusele õigustada täielikku keeldumist oma toimiku materjalide avaldamisest. Pealegi ei ole komisjon käesoleval juhul väitnudki, et kogu teave neis dokumentides oli konfidentsiaalne. Komisjonil oleks seega olnud võimalik koostada kõnealuste dokumentide mittekonfidentsiaalne versioon või – kui see osutunuks võimatuks – koostada piisavalt üksikasjalik nimekiri asjaomastest dokumentidest, et võimaldada ettevõtjal kõiki fakte teades otsustada, kas kirjeldatud dokumendid oleksid tema kaitse seisukohalt asjakohased või mitte (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, punktid 89–95 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punktid 99–105).

1018 Käesoleval juhul ei koostatud ühtki kõnealuste dokumentide mittekonfidentsiaalset versiooni. Lisaks, kui komisjon ka edastas hagejatele nimekirja komisjoni toimikutes olevatest dokumentidest, ei olnud sellest nimekirjast hagejatele mingit kasu, sest selles oli pelgalt üldiselt viidatud, missuguselt ettevõtjalt haldustoimiku vastavad leheküljed saadi.

1019 Kõiki neid tegureid arvestades asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et käsitletavas asjas ei võimaldanud komisjon hagejatele nõuetekohast juurdepääsu toimikule.

1020 See asjaolu iseenesest ei ole aga aluseks vaidlustatud otsuse tühistamisele.

1021 Väidetavat kaitseõiguste rikkumist tuleb hinnata iga juhtumi konkreetsete asjaolude alusel, kuna just komisjoni esitatud vastuväited on need, mis määravad ära rikkumise, milles asjaomast ettevõtjat süüdistatakse. Seega on vaja hinnata, kas hageja võimalust end kaitsta mõjutasid tingimused, mille alusel talle võimaldati juurdepääs komisjoni haldustoimikule. Kaitseõiguste rikkumise tuvastamiseks piisab, kui on tõendatud, et kõnealuste dokumentide avalikustamisest keeldumine võis mõjutada menetluse käiku ja otsuse sisu hageja kahjuks (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, punktid 60 ja 68; eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punktid 70 ja 78; vt riigiabi

valdkonnas ka 11. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 259/85: Prantsusmaa vs. komisjon, EKL 1987, lk 4393, punkt 13).

1022 Kui asi oli nii, siis tuleks otsustada, et haldusmenetluses tehti viga, ja vaidlustatud otsus tuleks tühistada. Kõiki haldusmenetluse käigus toimunud kaitseõiguste rikkumisi ei saa heastada menetlusega Esimese Astme Kohtus, mille õiguspärasuse järelevalve piirdub esitatud väidetega ja mis seega ei saa asendada haldusmenetluse käigus toimuvat põhjalikku uurimist. Kui hagejatel oleks haldusmenetluse käigus olnud võimalik tugineda dokumentidele, mis võinuks nad süüst vabastada, oleks neil olnud võimalik mõjutada komisjoni liikmete kolleegiumi hinnangut (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas T-30/91: Solvay vs. komisjon, punkt 98 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas T-36/91: ICI vs. komisjon, punkt 108).

1023 Kui hagejate väidete hindamisest ei tulenenud teisiti, otsustas Esimese Astme Kohus oma 7. mai 1997. aasta kirjas, mis saadeti menetluse korraldamise meetmete raames, anda hagejatele õiguse tutvuda komisjoni toimikuga, välja arvatud komisjoni sisedokumentide ning ärisaladusi või muud konfidentsiaalset teavet sisaldavate dokumentidega. Esimese Astme Kohus palus osapooltel teatada konfidentsiaalsest teabest, mis võis toimikus veel sisalduda. Toimikuga tutvumist taotlenud hagejatel paluti 31. juuliks 1997 esitada võimalikult lühidas vormis täpsed ja põhjendatud märkused tõendamaks, kuidas nende dokumentide avalikustamisest keeldumine võis nende kaitset mõjutada. Hagejad pidid esitama ka koopiad dokumentidest, millele nad tuginesid.

1024 Ükski hageja ei tõstatanud konfidentsiaalsusega seotud küsimust.

1025 Et võtta arvesse aega, mida komisjon vajab selleks, et pidada nõu ettevõtjatega, keda menetlus ei puudutanud, ja saada teada, kas neilt ettevõtjatelt saadud dokumendid on konfidentsiaalsed või mitte, ning arvestades BASF-i esindaja taotlust, mille aluseks olid mõjuvad isiklikud põhjused, pikendas Esimese Astme Kohus hagejatele nende dokumentide kohta märkuste esitamiseks võimaldatud aega 31. augustini 1997 ja seejärel 22. septembrini 1997.

1026 Ainult Wacker ja Hoechst ei vastanud Esimese Astme Kohtu üleskutsele ega esitanud Esimese Astme Kohtu kantseleisse mingeid märkusi. Kohtuistungil teatas nende hagejate esindaja, et tal ei olnud isiklikel põhjustel võimalik komisjoni toimikuga tutvuda ega märkusi esitada. Esimese Astme Kohus märgib aga, et talle ei esitatud neil põhjustel tähtsaja pikendamise taotlust ning et Wacker ja Hoechst jätsid omapoolsed märkused üldse esitamata. Seetõttu asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et need hagejad ei ole tõendanud, et haldusmenetluse ajal neile dokumentide edastamatajätmisega rikuti nende kaitseõigusi.

1027 Komisjon esitas omapoolsed märkused 12. detsembril 1997.

1028 Lisaks – nagu juba öeldud – ei esitanud Montedison ühtki väidet seoses juurdepääsuga haldustoimikule. Selle hageja esitatud märkusi ei ole vaja seega arvesse võtta.

1029 Järelikult tuleb uurida märkusi, mille esitasid ülejäänud üheksa hagejat pärast Esimese Astme Kohtu poolt võetud menetluse korraldamise meedet.

B – Menetluse korraldamise meetme raames esitatud märkused

Hagejate argumendid

1030 Need üheksa hagejat, kes esitasid nõuetekohaselt oma märkused, edastasid mitmeid dokumente, mille avalikustamisest keeldumine võis nende väitel mõjutada nende kaitseõigusi.

1031 Mitmed hagejad väidavad, et komisjon ei võimaldanud neil tutvuda toimikuga ja lisaks sellele kustutas teadlikult teatud lõigud dokumentidest, mille ta neile edastas. Need lõigud sisaldasid kommentaare, mis oleksid võinud hagejate argumente toetada.

1032 Mõned hagejad väidavad ka, et arvestades möödunud aega, ei ole enam võimalik korralikult uurida dokumente, millele neil oleks olnud võimalik tugineda.

1033 Mõned hagejad märgivad, et dokumendid, millele nad viitavad, on piisavad, näitamaks, mil moel nende kaitseõigusi võidi riivata, ent selle järelduse toetuseks võiks esitada muidki dokumente.

1034 DSM ja LVM on palunud Esimese Astme Kohtul kohustada komisjoni esitama dokumendid komisjoni poolt nende ettevõtjate ruumides läbi viidud uurimise kohta.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1035 Kõigepealt tuleks märkida, et Esimese Astme Kohtu hindamise eesmärk on teha kindlaks, kas dokumentide või nende väljavõtete esitamisest keeldumine võis mõjutada hagejate võimalusi enese kaitsmiseks. Asjaolu, et komisjon oli haldusmenetluse käigus dokumentidest kustutanud teatud lõigud, mis hiljem avalikustati, ei mõjuta Esimese Astme Kohtu hindamise ulatust. Kaitseõiguste igasugune rikkumine on objektiivne ega sõltu komisjoni ametnike heausksest või pahausksest tegutsemisest.

1036 Hagejatel oli peaaegu kolm kuud aega komisjoni toimikuga tutvumiseks ja oma märkuste esitamiseks. Kuna haldustoimikuga tutvumise õiguse piiramisele viitavate ettevõtjate ülesanne on näidata, kuidas nende kaitseõigusi on riivatud, – ja selleks oli neil piisavalt aega –, võib arvesse võtta ainult neid dokumente, mille ettevõtjad esitasid. Sellest ei piisa, kui hagejad pelgalt viitavad asjaolule, et nende märkustes viidatud ja märkusele lisatud dokumentide nimekiri ei ole ammendav.

1037 Uurimine, mis peab toimuma komisjoni poolt vaidlustatud otsuses sõnastatud järelduste valguses, on olemuslikult objektiivne. Asjaolu, et kõnealused dokumendid on vanad, ei takista seega kaitseõiguste rikkumise kindlakstegemist.

1038 Antud juhtumi asjaolusid arvestades tuleb hagejate märkusi käsitleda samaaegselt.

1039 Kõigepealt tuleb tõdeda, et hagejad ei saa tugineda dokumentidele ega väljavõtetele, mis haldusmenetluse ajal juba olid nende käsutuses. See kehtib eriti vastuväiteteatisele lisatud dokumentide ja komisjoni 3. mai 1988. aasta kirja suhtes. Esimese Astme Kohtu poolt võetud menetluse korraldamise meetme eesmärk on uurida, kas dokumendid, mida hagejatele haldusmenetluse ajal ei avalikustatud, oleksid võinud mõjutada komisjoni järeldusi, kui neist dokumentidest oleks teada antud. See reservatsioon ei ole aga kohaldatav nende dokumentide suhtes, mis hagejatele juba edastati ja mille puhul hagejad viitavad kustutatud lõikudele. Seetõttu tuleb jätta tähelepanuta DSM-i ja LVM-i märkuste lisad 9, 10, 11, 15, 21 ja 23, Elf Atochemi märkuste lisad 4 ja 6, BASF-i märkuste lisa 134, SAV-i märkuste lisa 10, ICI märkuste lisa 13, Hülsi märkuste lisad 12, 15 ja 26 ning Enichemi märkuste lisad 9, 26 ja 28.

1040 Teiseks tuleb antud küsimuse uurimisel välistada ka hagejate viidatud dokumendid ja väljavõtted, mis puudutavad kartelli loomise eelset aega või sellele kuupäevale järgnenud aega, mil rikkumine lõppes ja millest komisjon lähtus trahvisumma arvutamisel. Selles kontekstis ei ole oluline mitte dokumendi kuupäev, vaid hagejate viidatud väljavõtte asjakohasus rikkumise perioodi suhtes. Seetõttu tuleb jätta tähelepanuta DSM-i ja LVM-i märkuste lisad 8, 16–18 ja 23–29, Elf Atochemi märkuste lisad 2 ja 3, BASF-i märkuste lisad 132–138, 141 ja 142, SAV-i märkuste lisad 1, 2, 6–9 ja 11, Hülsi märkuste lisad 18, 25, 27 ja 34 ning Enichemi märkuste lisad 1, 11, 15, 26, 32(4), 40, 45, 54(2) ja 54(3).

1041 Kolmandaks tuleb tõdeda, et teatud dokumendid, millele hagejad tuginevad, ei puuduta komisjoni esitatud vastuväiteid. Nende dokumentide edastamatajätmine ei saanud seega mõjutada ettevõtjate võimalusi end kaitsta. See kehtib dokumentide kohta, mis käsitlevad kolmandate riikide turge (vt vaidlustatud otsuse punkt 39, joonealune märkus 1) või kõrvaltoodete müüki (iseäranis Elf Atochemi märkuste lisa 7 ning SAV-i märkuste lisad 3 ja 4).

1042 Samuti on hagejad maininud mitmeid dokumente, milles viidatakse suuliselt antud hinnajuhistele; nende dokumentide näol oleks tegemist tõenditega, mis lükkavad ümber komisjoni väite, et juba kirjalike juhiste puudumisest mõnede tootjate puhul ilmneb, et neil oli „midagi varjata”. Tuleb aga märkida, et ehkki komisjon tõdes teatud ettevõtjate hindu käsitlevate dokumentide puudumist ega nõustunud argumendiga, et hindadega seotud eesmärged ei saanud fikseerida kirjalikult, ei järeldanud ta sellest, et dokumentide puudumine tõendab nende ettevõtjate osalemist hinnaalgatustes (vaidlustatud otsuse punkt 20). Hagejate poolt selles kontekstis osutatud dokumendid ei ole seega asjakohased. Pealegi on hagejad esitanud neist dokumentidest vaid väljavõtteid, milles on selgesõnaliselt öeldud, et suuliste juhiste kohta saadetakse lisaks kirjalikud hinnakirjad (DSM-i ja LVM-i märkuste lisa 30 ja Enichemi märkuste lisa 41).

1043 Seega tuleb uurida teisi hagejate poolt esitatud dokumente.

1044 Mõned hagejad rõhutavad asjaolu, et nende poolt esitatavad dokumendid ei viita ettevõtjatevahelise kokkuleppe ega kooskõlastatud tegevuse olemasolule (DSM-i ja LVM-i märkuste lisad 19 ja 31 ning BASF-i märkuste lisa 135). Asjaolu, et neis dokumentides kokkuleppele ega kooskõlastatud tegevusele ei viidata, ei muuda aga iseenesest järeldusi, millele komisjon dokumentaalsete tõendite põhjal jõudis. Eriti kehtib see pressiteadete ja tootja poolt klientidele saadetud kirjade suhtes, milles ta teatas hindade tõstmisest. Nende dokumentide puhul ei saagi eeldada, et neis viidatakse hinnatõusule teiste tootjatega sõlmitud kokkuleppe alusel.

1045 Lisaks viitavad hagejad Shelli kolmele sisedokumentile pealkirjaga „Äriplaanid”, mis pärinevad 12. juulist 1982, 19. aprillist 1983 ja 4. novembrist 1983 ning mis hõlmavad vastavalt aastaid 1982–1986, 1983–1987 ja 1984–1987 (DSM-i ja LVM-i märkuste lisad 1–3 ning ICI märkuste lisad 1 ja 2). Lisaks asjaolule, et need dokumendid olid haldusmenetluse läbiviimise ajal konfidentsiaalsed, tuleb tõdeda, et asjaolu, et neis ei mainita asutamislepingu artikli 85 rikkumise olemasolu, ei sea iseenesest kahtluse alla komisjoni esitatud dokumentaalsete tõendite. Nende dokumentide näol on tegemist turuprognosidega. Viited oodatavale „konkurentsivõimele” või täiesti konkurentsivõimelise hinnapoliitika „eeldusele” ei saa mõjutada komisjoni järeldusi, millele viimane jõudis hilisemate dokumentide põhjal, mis koostati käesolevas kohtuasjas kõne all olevate faktiliste asjaolude asetleidmise ajal ning mis osutavad hinnaalgatuste olemasolule aastatel 1983 ja 1984, mil Shell oli üks kokkuleppe osalisi.

1046 Mõnede hagejate arvates tõendavad mitmed dokumendid seda, et turul oli kõnesoleval ajal liiga palju tootmisvõimsust, tootjad kandsid kahju ja paljud neist restruktureeriti (näiteks BASF-i märkuste lisa 139 ja Hülsi märkuste lisa 13).

1047 Komisjon on aga täiel määral arvesse võtnud turusituatsiooni ja ettevõtjate olukorda (vaidlustatud otsuse punktid 5 ja 36), sealhulgas olukorda, mis valitses trahvisumma suuruse määramisel ajal (vaidlustatud otsuse punkti 52 teine lõik). Lisaks ei piisa neist asjaoludest asutamislepingu artikli 85 kohaldamise välistamiseks (vt punkt 740 eespool).

1048 LVM ja DSM viitavad käsitsi kirjutatud dokumentidele aastast 1983, mille näol on tegemist planeerimisdokumentidele käsitsi lisatud märkuste ümberkirjutusega (LVM-i ja

DSM-i märkuste lisa 6). Samas ei selgita nad, kuidas need märkused, mis edastati hagejatele komisjonis toimunud ära kuulamisel 1988. aasta septembris (vt punktid 503–505 eespool), peaksid mõjutama planeerimisdokumentide tähendust.

1049 Seejärel viitavad hagejad dokumentidele, mis väidetavalt välistavad komisjoni poolt oma järelduste toetuseks esitatud dokumentide tõendusliku väärtuse.

1050 Nii osutavad mitmed dokumendid väidetavalt sellele, et sõnal „kompensatsioon” puudub sellele komisjoni poolt vaidlustatud otsuses omistatud tähendus (vt näiteks Elf Atochemi märkuste lisa 5 ja ICI märkuste lisa 11). Samas tuleb tõdeda, et sama sõna kasutamine selgelt erinevates kontekstides ei sea komisjoni järeldusi kahtluse alla. Kompensatsioonisüsteemi olemasolu, millele komisjon vaidlustatud otsuses osutas, ilmneb selgelt dokumendist nimetusega „Raskuste jagamine” ja Alcudia dokumendist (vt punktid 588–593 eespool). See ilmneb ka DSM-i dokumendi sõnastusest ja selle dokumendi võrdlusest eespool viidatud kahe dokumendiga (vt punktid 594–598 eespool).

1051 Elf Atochem viitab ka dokumendile, milles kirjeldatakse Shelli turuosa muutusi 1981. aastal, mis selle hageja arvates on kokkusobimatud tootjatevahelise kompensatsioonisüsteemi olemasoluga (hageja märkuste lisa 1). Vaidlustatud otsusest ilmneb aga, et Shell oli see tootja, kes nimetatud süsteemis ei osalenud ja komisjon süüdistas Shelli ainult konkurentsieeskirjade rikkumises osalemises alates aastast 1982.

1052 DSM, LVM ja Enichem viitavad ka tabelitele, mis olid lisatud ICI poolt teabepäringule antud vastusele (DSM-i ja LVM-i märkuste lisa 37 ning Enichemi märkuste lisad 37–39). Ehkki see 5. juunist 1984. aastast pärinev vastus moodustas vastuväiteteatise lisa 4, eemaldati vastuse juurest kõnealused tabelid, milles käsitleti ICI sisemisi hinnaeesmärke siseriiklikul turul ajavahemikul 1980. aasta septembrist 1983. aasta detsembrini. Hagejad väidavad, et need tabelid osutavad teistsugustele hinnaeesmärkidele, mis erinevad vaidlustatud otsuses komisjoni poolt osutatud eesmärkidest, ning see asjaolu seab kahtluse alla hinnaalgatuste väidetavalt kokkuleppelise olemuse.

1053 Samas ei tohiks unustada, et kõnealused tabelid koostati rikkumismenetluse tarbeks. ICI väide, et tegemist oli tema sisemiste hinnaalgatustega, ei saa seega mõjutada järeldusi, millele komisjon jõudis tema poolt esitatud dokumentide alusel. Olenemata sellest, milliseid vahetuskursse Enichem kasutas ICI sihthindade (mis olid esitatud tema riigi vääringus) ümberarvutamiseks Saksa markadesse (ehk vääringusse, milles hinnaalgatused olid esitatud vaidlustatud otsusele lisatud tabelites), tuleb märkida, et hagejad on eiranud ICI enda poolt nende tabelite sissejuhatavas osas esitatud kommentaare ja reservatsioone. Esiteks osutas ICI sellele, et tegemist oli hindadega, mida kohaldati „teisejärguliste” klientide suhtes, ja teiseks sellele, et antud kuu puhul hinnaalgatust puudutava teabe puudumine ei tähenda seda, et hinnaalgatust ei olnud, vaid et selle kohta ei ole säilinud kirjalikke dokumente. Neis tabelites tõepoolest ei mainita hinnaalgatusi, millele osutatakse aga selgelt ICI dokumentides ja mis lisati vastuväiteteatisele. Lisaks on Enichemi viidatud erinevused tingitud asjaolust, et ICI esitatud hindu kohaldati „teisejärguliste” klientide suhtes; erinevused puuduvad, kui vaadelda põhiklientide suhtes kohaldatud hindu, nagu on näidatud vastuväiteteatise lisades.

1054 Hüls viitab ICI kirjale 7. märtsist 1983, mis tema väite kohaselt seab kahtluse alla vastuväiteteatise lisa P45 tõlgenduse; see lisa pärineb 6. aprillist 1983 ning selles käsitletakse 1. aprilli 1983. aasta ja 1. mai 1983. aasta kaheetapilist hinnaalgatust (Hülsi märkuste lisa 11). Nimetatud kiri osutab väidetavalt sellele, et ICI kehtestas oma hinnad sõltumatult, lähtudes eelkõige turunõudlusest ja riskeerides klientide kaotamisega.

1055 Selle väite puhul tuleb kõigepealt tõdeda, et kõnealune ühisalgatus on tõendatud mitmete dokumentidega (eriti vastuväiteteatise lisadega 42 ja P42–P53), mitte ainult

dokumendiga P45. Lisaks on komisjon tõendanud, et Pariisis toimus 2. märtsil 1983 tootjate kohtumine, millel arutati nii müügimahte kui hindu. Hüls on esitanud ICI-lt 4. märtsil 1983 saadud teleksi (Hülsi märkuste lisa 10), millest ilmneb, et ICI oli kindlalt otsustanud tõsta alates 1. aprillist hinna tasemele 1,50 DEM kilogrammi kohta. Seega tegi ICI kaks päeva pärast Pariisis toimunud kohtumist otsuse hinnatõusu kohta, kusjuures hinnatõusu kuupäev ja hinnatase langesid kokku vaidlustatud otsuses komisjoni poolt tuvastatud hinnaalgatusega. Veel üks ICI teleks, mis pärineb 1983. aasta märtsi algupoolelt (Hülsi märkuste lisa 19), osutab mitte ainult 1. aprilli 1983. aasta hinnaalgatusele, vaid ka 1. mai 1983. aasta hinnaalgatusele, millega hind pidi tõstetama miinimumtasemele 1,65 DEM kilogrammi kohta. Seda tuleb võrrelda ka vastuväiteteatise lisaga P43, millel kuupäev küll puudub, ent mis sisu järgi otsustades pärineb ajast enne esmaspäeva, 7. märtsi 1983. Selles dokumendis teatatakse 1. aprilli 1983. aasta ja 1. mai 1983. aasta hinnaalgatuste otsusest ning viidatakse ka sihthindadele.

1056 Neid asjaolusid arvestades tuleb tõdeda, et ICI 7. märtsi 1983. aasta kiri, millele kirjutas alla ICI-t tootjate kohtumistel esindanud isik, ei sea komisjoni järeldusi kahtluse alla, vaid hoopis toetab neid. Isegi kui kirja autor kahtleb hinnaalgatuse edukuses, arvestades eelmise, 1. jaanuari 1983. aasta algatuse läbikukkumist (millele komisjon samuti osutab vaidlustatud otsuses), ei muuda see fakti, et tegemist oli tootjate vahel Pariisis viis päeva varem sõlmitud kokkuleppe tulemusega.

1057 DSM, LVM (nende märkuste lisa 30) ja Hüls (tema märkuste lisa 20) tuginevad ICI 19. aprilli 1983. aasta dokumendile, mis väidetavalt osutab sellele, et see ettevõtja sai hinnaalgatusest teada ainult turult pärineva informatsiooni kaudu. Samas eiravad need hagejad fakti, et juba märtsi esimestel päevadel, s.t kohe pärast tootjate kohtumist Pariisis 2. märtsil 1983, oli ICI teadlik 1. mai 1983. aasta hinnaalgatuse kuupäevast ja kohaldatavast hinnatasemest (vt punkt 1055 eespool). Lisaks viidatakse 19. aprilli 1983. aasta dokumendis endas varasemale kirjale, mis pärines 10. märtsist 1983.

1058 Enichem on esitanud rea dokumente, mis tema väitel seavad kahtluse alla komisjoni järelduse, mille kohaselt hinnaalgatused fikseeriti Saksa markades ja need pidi hiljem ümber arvutatama tootjate riikide väeringutesse. Selle väite käsitlemise järele puudub praktiline vajadus. Esiteks ilmneb lisadest P1–P70, et Euroopa sihthindades lepiti tõepoolest kokku Saksa markades, ja see hageja ise on osutanud arvukate dokumentide väljavõtetele, mis seda asjaolu kinnitavad (näiteks hageja märkuste lisad 2 ja 36). Lisaks on ilmne, et sihthindade rakendamiseks tuli need paratamatult arvutada ümber kohalikku väeringusse. Lõpuks tuleb tõdeda, et komisjon ei ole kunagi väitnud, nagu oleks hinnaalgatuste tulemusena hinnad kõikidel siseriiklikel turgudel olnud täpselt samad.

1059 Hagejate väitel osutavad teatud dokumendid sellele, et ettevõtjad said teiste tootjate hinnaalgatustest teada oma klientide või majandusajakirjanduse kaudu (DSM-i ja LVM-i märkuste lisad 31 ja 33, BASF-i märkuste lisa 140, Hülsi märkuste lisad 9 ja 33 ning Enichemi märkuste lisad 3–6 ja 10–12). Ent need dokumendid ei toeta järeldust, et ettevõtjad said hinnaalgatustest teada üksnes sellisel moel. Vastupidi – need dokumendid toetavad mõtet, et hagejad üritasid oma klientide või majandusajakirjanduse kaudu kontrollida, kas nende konkurendid olid hinnaalgatusest teada andnud ja kas nad olid hinnaalgatuse kokkulepitud kuupäeval ellu viinud; see ilmneb ka edastatud dokumentidest, mis moodustavad lisad P1–P70. Arvestades asjaolu, et neid hinnaalgatusi ei viidud alati nõutaval tasemel ellu, võimaldas see teave ettevõtjatel ennekõike veenduda hinnaalgatuse järgimises ja otsustada oma edasise tegevuspoliitika üle vastavalt sellele, kas hinnaalgatus oli edukas või kukkus osaliselt või täielikult läbi.

1060 Teised dokumendid, millele hagejad tuginevad, osutavad väidetavalt tihedale konkurentsile PVC-turul rikkumise ajavahemikul, ning see asjaolu lükkab komisjoni järeldused väidetavalt täielikult ümber. Eelkõige viitavad hagejad dokumentidele, milles mainitakse „agressiivseid” konkurente või hinnaalgatuse seisukohalt soodsaid või ebasoodsaid majandustingimusi, kusjuures see asjaolu osutab väidetavalt sellele, et hinnaalgatused ei olnud salajase kokkuleppe tulemus, vaid nende üle otsustati ühepoolselt vastavalt turul valitsenud olukorrale.

1061 Nende dokumentidega ei soovita otseselt seada kahtluse alla teisi dokumente, mille komisjon on oma järelduste toetuseks esitanud, vaid tõendada tiheda konkurentsi olemasolu, mis on nende järeldustega vastuolus.

1062 Siinkohal tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuses on neid asjaolusid täiel määral arvesse võetud. Nii ei väideta vaidlustatud otsuses, et hindu rikkumise ajavahemikul järjepidevalt tõsteti või et hinnad oleksid sel ajavahemikul samaks jäänud. Vastupidi – vaidlustatud otsusele lisatud tabelitest ilmneb, et hinnad kõikusid, jõudes madalaimale tasemele 1982. aasta esimesel kolmel kuul. Seega on komisjon selgelt osutanud, et hinnaalgatused olid vaid osaliselt edukad ja et aeg-ajalt kukkusid need läbi (vaidlustatud otsuse punktid 22 ja 36–38). Lisaks on komisjon osutanud ka selliste tulemuste mõnede põhjustele: lisaks tootjatest sõltumatutele teguritele (tarbijate poolt eeldatust varem tehtud ostud, import kolmandatest riikidest, nõudluse vähenemine, eriti aastatel 1981 ja 1982, erisoodustused, [...]), viitas komisjon sellele, et teatud tootjad seadsid mõnikord hindade asemel esiplaanile müügitahud (vaidlustatud otsuse punktid 22 ja 38) ning et kõnealuse turu eriomadusi arvestades oluaks asjatu üritada kooskõlastatud hinnaalgatuse läbi viia ajal, mil tingimused olid hindade tõstmiseks ebasoodsad (vaidlustatud otsuse punkti 38). Pealegi ei ole komisjon eiranud mõnede ettevõtjate „agressiivse” käitumise olemasolu (vaidlustatud otsuse punkt 22). Samuti tunnistas komisjon, et dokument nimetusega „Raskuste jagamine”, Alcudia dokument ja DSM-i dokument, mis tõendavad tootjatevahelise kompensatsioonisüsteemi olemasolu, toetavad ka järeldust, et see süsteem ei funktsioneerinud korralikult (vaidlustatud otsuse punkt 11). Just nende kaalutluste kui terviku alusel määras komisjon hagejate suhtes kohaldatava trahvi summad.

1063 Lisaks tuleb tõdeda, et lisad P1–P70 ja komisjoni poolt ettevõtjatele 1988. aasta mais saadetud dokumendid moodustasid rikkaliku dokumentaalse aluse, mis võimaldas hagejatel viidata neile asjaoludele, millele nad viitavad praegu.

1064 Lõpuks tuleb märkida, et kui hagejate viidatud väljavõtteid mitte arvestada, siis mitmed esitatud dokumendid, käsitletuna kogumina või koos vastuväiteteatisele lisatud dokumentidega, toetavad tegelikult komisjoni järeldusi.

1065 Nii ilmneb neist dokumentidest, et konkurendid, keda teatud ajavahemikul peeti agressiivselt käituvaks, toetasid eelmist või järgmist hinnaalgatust. Näiteks ICI tugineb 1982. aasta juulikuust pärinevale Shelli dokumendile, milles teda kirjeldatakse kui võimalikku agressiivset konkurenti (selle hageja märkuste lisa 4), ent vastuväiteteatise lisa P37, mis pärineb ICilt, kinnitab ICI tugevat toetust 1982. aasta septembri hinnaalgatusele. Sama ilmneb ICI märkuste lisa 12 võrdlusest vastuväiteteatise lisadega P38 ja P40; DSM-i puhul võib sama järelduse teha muu hulgas vastuväiteteatise lisade P5, P13, P28 ja P41 alusel.

1066 Lisaks tuleb tõdeda, et Wackeri 7. juuni 1982. aasta sisemises märgukirjas (Shelli märkuste lisa 7, SAV-i märkuste lisa 5 ja ICI märkuste lisa 14) rõhutab autor hindade katastroofilist langust ja märgib lõigus, millele hagejad tuginevad, järgmist: „Märkimisväärne turuosa kasv [Saksamaal ajavahemikul 1982. aasta jaanuarist maini]: Shell ja Enoxy; keskmine turuosa kasv: DSM, SAV, PCUK; keskmisest suuremad kahjumid peale Wackeri:

Hoechst, Orgavyl, CWH ja BASF.” Järgmisel real jätkab autor aga nii: „Alates maikuust on tehtud jõupingutusi PVC-homopolümeeri hindade tõstmiseks.” Need jõupingutused, mida väidetavalt tehti konkurentsitihedal turul iseseisvalt, hõlmasid 1. maiks 1982 sihthinna kehtestamist turuhinnast 35% võrra kõrgemal tasemel ja 1. juuniks 1982 sihthinna kehtestamist eelmisest sihthinnast enam kui 10% võrra kõrgemal tasemel (DEM 1,35/kg ja DEM 1,50/kg, mis vastavad komisjoni poolt nende kuupäevade osas tuvastatud sihthindadele). Seda teavet tuleb võrrelda vastuväiteteatise lisaga P25, mis samuti pärineb Wackerilt ja mille autor, vaatamata sellele märkimisväärsele hinnatõusule hagejate kirjeldatud konkurentsitihedal turul, lisab: „Maikuu müügimaht peaks olema hea.” Vastuväiteteatise lisa P23 autor viitab aprillis toimunud hinnalangusele tasemele DEM 1/kg ja märgib: „Hinnalangus pidurdus kuu lõpuks tänu teatele, et 1. mail tõuseb hind kogu Euroopas tasemele DEM 1,35/kg.” Lõpuks märgib Esimese Astme Kohus, et nii Wackeri 3. märtsi 1982. aasta märgukirja, mille komisjon edastas ettevõtjatele 3. mail 1988, kui vastuväiteteatise lisa P25 põhjal võis esitada sama argumendi, mille hagejad esitasid Wackeri 7. juuni 1982. aasta märgukirjaga seoses.

1067 Solvay 22. märtsi 1983. aasta märgukirjas (Enichemi märkuste lisa 43) viidatakse murettekitavale olukorrale seoses hindadega ja teatud tootjate agressiivsele tegevuspoliitikale ning märgitakse: „Täna oleme me jälle sealmaal, et tuleb üritada hindu tõsta.” Siinkohal tuleks meenutada, et komisjon on teistelt ettevõtjalt pärinevate dokumentide põhjal tuvastanud hinnaalgatuse, mis rakendati 1. aprillil 1983. Pealegi mainitakse kõnealuses dokumendis 1982. aasta mai, juuni ja septembri hinnaalgatusi, mida komisjon vaidlustatud otsuses kirjeldas.

1068 Mitmed hagejate esitatud dokumendid osutavad selgesõnaliselt „hinnaalgatustele”, kusjuures nende hinnaalgatuste kuupäevad ja hinnatasemed vastavad täpselt vaidlustatud otsuses komisjoni poolt kirjeldatule.

1069 Shell tugineb ka ICI dokumentidele, mis väidetavalt kinnitavad Shelli kinnitust, et teenindava ettevõttena ei olnud tal võimalik teha ettekirjutusi kontserni erinevates liikmesriikides tegutsevate müügiettevõtete tegutsemise suhtes (Shelli märkuste lisad 2 ja 3). See asjaolu ilmneb aga selgelt vaidlustatud otsusest (punkt 46), ehkki komisjon oli kõigele vaatamata seisukohal, et hageja peaks olema vaidlustatud otsuse adressaat, arvestades eelkõige seda, et just hageja oli see üksus, mis kartelliga suhtles. Sellega seoses tuleks märkida, et ühes neist dokumentidest (Shelli märkuste lisa 3), mille näol on tegemist ICI ja Shelli kohtumise protokolliga, viitab Shell „teele, mida mööda ICI peab Shelli siseselt liikuma”, et saavutada kontsernisisene kooskõlastatus.

1070 Ei ole esitatud ühtki dokumenti, mis oleks konkreetselt seotud tootjavaheliste kohtumiste ja müügi jälgimise süsteemiga.

1071 Lõpuks tuleks märkida, et ettevõtjate ruumides läbi viidud uurimisi käsitlevad dokumendid, mille esitamist mõned hagejad on taotlenud, on komisjoni sisedokumendid. Seetõttu ei ole hagejatel võimalik nendega tutvuda (vt punkt 1015 eespool). Asjaolu, et kaks sellist dokumenti siiski avalikustati, ei muuda seda järeldust.

1072 Kuna need kaks dokumenti oleks – põhjendatult – igal juhul esitamata jäetud, kui hagejatele oleks 1988. aastal antud võimalus toimikuga tutvuda, tuleb need sisust hoolimata kõrvale jätta. Need dokumendid, mis koostati päev või paar pärast BASF-i ruumides 20. ja 21. jaanuaril 1987 toimunud uurimist ning millest ilmneb, et kooskõlastatud tegevusele viitavaid tõendeid ei leitud, ei saa pealegi seada kahtluse alla komisjoni poolt tema lõplike järelduste toetuseks kogutud dokumentide tõenduslikku väärtust.

1073 Hüls ja Enichem, kes ei ole dokumentide esitamist nõudnud, väitsid, et peale komisjoni sisedokumentide ja nende dokumentide, mille konfidentsiaalsuse tagamise nõudest ettevõtjad, kellelt need pärinesid, polnud loobunud, jäeti neile edastamata veel mõned toimikus olnud dokumendid. Üks selline dokument oli näiteks ettevõttele Kemanord uurimismenetluse ajal saadetud teabenõue; see nõue ei saa juba oma olemuse tõttu sisaldada midagi sellist, mis oleks hagejate kaitse seisukohalt oluline. Teised taolised dokumendid olid kirjad või faksid, mille komisjon oli saatnud ettevõtjatele, keda käesolev kohtuasi ei puuduta, või mille komisjon oli sellistelt ettevõtjatelt saanud. Komisjon juba juhtis tähelepanu asjaolule, et tal ei ole õigust avaldada dokumente, mille konfidentsiaalsuse tagamise nõudest vastavad ettevõtjad ei ole loobunud. Lisaks ei ole tõendeid, mis viitaksid sellele, et need dokumendid oleks praeguse uurimise seisukohalt kuidagi asjakohased. Enichem on viidanud ka Wackerilt saadud kirjale, mida ei esitatud. Komisjoni 17. juuli 1997. aasta kirjast, mis edastati Esimese Astme Kohtu kantseleisse, ilmneb aga, et see dokument oli ja on praegugi hagejate käsutuses.

1074 Seega ilmneb hagejate viidatud dokumentide ammendavast uurimisest Esimese Astme Kohtu poolt, et üksi neist dokumentidest ei osuta sellele, et menetluse käiku või vaidlustatud otsust oleks hagejatele kahjulikul moel mõjutanud asjaolu, et dokumendid, millest nad oleks pidanud teadma, jäeti neile edastamata.

1075 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb hagejate väited, mis puudutavad juurdepääsu komisjoni haldustoimikule, tagasi lükata.

Trahvid

1076 Kõik hagejad on taotlenud kas trahvide tühistamist või vähendamist. Hagejate argumendid jagunevad kolme rühma. Esimene rühm argumente on seotud aja möödumist ja määruses nr 2988/74 sisalduvaid aegumisreegleid puudutavate väidetega (I). Teiseks väidavad hagejad, et rikutud on määruse nr 17 artikli 15 lõiget 2 (II). Kolmas argumentide rühm puudutab põhjenduste ebapiisavust (III). Neljandaks väidavad hagejad, et komisjon on teinud hindamisel teatud vigu (IV). Viieandaks väidavad hagejad, et rikutud on ühenduse õiguse teatud üldpõhimõtteid (V).

I – Aja möödumine ja aegumine

1077 Trahvide tühistamise või vähendamise nõudmise toetuseks on hagejad esitanud kõigepealt väiteid, mis on identsed vaidlustatud otsuse tühistamise toetuseks esitatud väidetega (vt punktid 100–119 eespool) ja mis põhinevad aja möödumisel.

1078 Eespool (vt punktid 120–136) juba esitatud põhjustel tuleb need väited tagasi lükata.

1079 Järelikult on vaja uurida väiteid, mis puudutavad määruse nr 2988/74 rikkumist.

Hagejate argumendid

1080 Hagejad väidavad, et trahvide määramise volitused on määruse nr 2988/74 kohaselt ajaliselt piiratud. Selle seisukoha toetuseks on hagejad esitanud järgmised kaheksa argumenti.

1081 BASF väidab esiteks, et 1988. aasta otsuse vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluse erinevad etapid ei katkestanud aegumistähtaja kulgemist, sest nende etappide tagajärjed tühistati 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega.

1082 Teiseks on kolm hagejat väitnud, et nende osas olid faktilised asjaolud 1988. aasta otsuse vastuvõtmise ajaks vähemalt osaliselt juba aegunud. Nii väidavad Montedison ja Hüls, et kuna esimene meede, mis katkestas nende vastu suunatud menetluse, võeti neist ühe puhul 1987. aasta novembris ja teise puhul 1987. aasta detsembris, siis teod, mis pandi toime vastavalt enne 1982. aasta novembrit ja 1982. aasta detsembrist, on aegunud. Tõendamaks, et

1. novembril 1982 ei olnud Montedison enam kartelliga seotud, palub Montedison Esimese Astme Kohtul tunnistajana ära kuulata oma tütaretevõtja Montedipe tegevdirektori ja vastutava juhatuse liikme, kes töötasid nendel ametikohtadel 1. novembril 1982. DSM väidab, et kuna ta väljus turult 1983. aasta jaanuaris, siis olid faktilised asjaolud aegunud alates 1988. aasta jaanuarist.

1083 Kolmandaks väidavad BASF ja ICI, et 1988. aasta otsuse näol ei ole tegemist meetmega, mis katkestaks määruse nr 2988/74 artikli 2 lõikes 1 ette nähtud aegumistähtaja kulgemise. Nende hagejate väitel ei saa sellel otsusel olla mingeid õiguslikke tagajärgi, sealhulgas aegumisega seotud tagajärgi, kuna see otsus tühistati.

1084 Neljandaks väidavad LVM, BASF, DSM, ICI ja Hüls, et 1988. aasta otsuse vastu esitatud hagi ei peatanud aegumistähtaja kulgemist. Nende hagejate väitel ei kuulu otsused, milles tõdetakse konkurentsieeskirjade rikkumist ja millega määratakse trahv, määruse nr 2988/74 artikli 3 kohaldamisalasse.

1085 Viiesandaks väidavad ICI ja Hüls, et isegi kui hagi, mis esitakse otsuse vastu, milles tõdetakse konkurentsieeskirjade rikkumist ja millega määratakse trahv, võiks peatada aegumistähtaja kulgemise, siis see ei puuduta 1988. aasta otsuse vastu esitatud hagisid. Asjaolu, et möödus nii palju aega, johtus ainuüksi komisjonist, mis oli ainuisikuliselt vastutav 1988. aasta otsuse tühistuse eest.

1086 Kuuendaks väidavad LVM ja DSM, et kui 1988. aasta otsuse vaidlustamiseks esitatud hagi peatas aegumistähtaja kulgemise, siis oleks tegemist diskrimineerimisega, kuna Solvayd ja Norsk Hydrot oleks koheldud teiste ettevõtjatega võrreldes erinevalt. 1988. aasta otsust, mille Esimese Astme Kohus *erga omnes* tühistas, ei saanud enam nende kahe ettevõtja suhtes kohaldada.

1087 Seitsmendaks väidavad LVM, DSM ja ICI, et Solvay poolt teabenõude vaidlustamiseks esitatud hagi, millele järgnes 18. oktoobri 1989. aasta otsus kohtuasjas 27/88: Solvay vs. komisjon (EKL 1989, lk 3355), ei saanud peatada aegumistähtaega teiste ettevõtjate suhtes.

1088 Lõpuks väidavad LVM, BASF, DSM ja ICI, pidades silmas määruse nr 2988/74 artikli 2 lõikes 3 sätestatud kohustuslikku aegumistähtaega, et komisjoni volitused trahvide määramiseks olid 27. juuli 1994. aasta otsuse vastuvõtmise ajaks igal juhul aegunud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1089 Määruse nr 2988/74 artikkel 1 sätestab, et asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumise korral on komisjonil õigus määrata trahve viieaastase aegumistähtaja jooksul. Aegumistähtaja kulgemine algab rikkumise toimepaneku päevast, ent jätkuvate või korduvate rikkumiste puhul rikkumise lõppemise päevast. Aegumistähtaeg võib katkeda vastavalt määruse nr 2988/74 artiklile 2 või peatuda vastavalt sama määruse artiklile 3.

1090 Nagu Esimese Astme Kohus juba osutas (vt punktid 183–193 eespool), ei mõjuta asjaolu, et Euroopa Kohus tühistas 1988. aasta otsuse oma 15. juuni 1994. aasta kohtuotsusega, 1988. aasta otsuse vastuvõtmise eel võetud ettevalmistavate meetmete kehtivust. Seega katkestasid need meetmed määruse nr 2988/74 artiklis 2 ette nähtud aegumistähtaja kulgemise.

1091 Antud juhul ilmneb vaidlustatud otsusest (punkt 6), et 21., 22. ja 23. novembril 1983 viidi uurimine läbi ICI ja Shelli ruumides ning 6. detsembril 1983 DSM-i ruumides. Kirjalik teabenõue saadeti ICI-le 30. aprilli 1984. aasta otsuse alusel. 20. ja 21. jaanuaril 1987 toimusid uurimised muu hulgas Atochemi, Enichemi ja Solvay ruumides ning hiljem 1987.

aasta jooksul Hülsi, Wackeri ja LVM-i ruumides. Vastuväiteteatis saadeti ettevõtjatele 5. aprillil 1988.

1092 Esimese Astme Kohus leiab esiteks, et kõik need meetmed katkestasid aegumistähtaja kulgemise määruse nr 2988/74 artikli 2 lõike 1 punktide a, b ja d kohaselt. Teiseks hakkab aegumistähtaeg vastavalt nimetatud määruse artikli 2 lõike 3 esimesele lausele pärast iga katkestust uuesti kulgema. Kolmandaks kehtib see katkestus määruse artikli 2 lõike 2 kohaselt kõikide ettevõtjate suhtes, kes rikkumises osalesid.

1093 Järelikult ei olnud komisjoni õigus määrata trahv faktiliste asjaolude eest, mis leidsid aset kõige varem 1980. aasta augustis, 1988. aasta otsuse vastuvõtmise ajaks aegunud. Seega ei ole vajadust rahuldada Montedisoni taotlust tunnistajate ärakuulamise kohta.

1094 Hagejad ei ole nõus sellega, et 1988. aasta otsuse vaidlustamiseks algatatud hagimenetlused, mille osalised nad kõik olid, võinuks aegumistähtaja kulgemise peatada.

1095 Määruse nr 2988/74 artikkel 3 sätestab: „Menetluste aegumistähtaja kulgemine peatub komisjoni otsuse Euroopa Ühenduste Kohtus läbivaatamise ajaks”.

1096 Hagejad on seisukohal, et sõna „otsus” artiklis 3 tähistab sama määruse artiklis 2 loetletud meetmeid. Kuna lõplik otsus, milles rikkumise toimepanemist kinnitatakse ja millega määratakse trahv, sellesse nimekirja ei kuulu, siis väidavad hagejad, et 1988. aasta otsuse vaidlustamiseks esitatud hagid ei peatanud aegumistähtaja kulgemist.

1097 Tuleb aga märkida, et kõik nimetatud määruse artikli 2 lõikes 1 loetletud meetmed pole sellised meetmed, mida tuleks liigitada otsusteks. See puudutab eriti artikli 11 alusel edastatavaid kirjalikke teabenõudeid, määruse nr 17 alusel antavaid lube uurimiste läbiviimiseks ja vastuväiteteatisi – ükski neist meetmetest ei ole ettevalmistav meede. Seega ei saa nõustuda väitega, et määruse artiklis 3 kasutatud sõnaga „otsus” viidatakse sama määruse artiklis 2 loetletud meetmetele.

1098 Artikliga 3 on soovitud võimaldada aegumistähtaja kulgemise peatamist juhul, kui komisjonil ei ole võimalik tegutseda mõnel objektiivsel, temast sõltumatul põhjusel, mis on seotud asjaoluga, et asja uurimine on hagi esitamise tõttu pooleli. Komisjoni otsust trahvi määramise kohta ei saa lugeda lõplikuks enne, kui on lõppenud õigusaktides ette nähtud tähtaeg, mil otsuse vastu võib hagi esitada; samuti ei saa seda otsust lugeda lõplikuks, kui asi on hagi esitamise tõttu pooleli; kui see otsus hagimenetluse tulemusena tühistatakse, võib komisjon võtta vastu uue otsuse. Siinkohal tuleks märkida, et kõnealuse määruse artiklil 2, mis käsitleb katkestamist, ja artiklil 3, mis käsitleb peatamist, on erinevad eesmärgid. Kui artikli 2 eesmärk seisneb aegumistähtaja kulgemise katkestamises komisjoni uurimismeetmete võtmiseks ja rikkumismenetluse läbiviimiseks, siis artikli 3 eesmärk on vastupidiselt mõeldud kasutamiseks olukorras, kus komisjonil ei ole võimalik tegutseda.

1099 Hagejad ei saa põhjendatult väita, et kuna 1988. aasta otsus tühistati oluliste menetlusnõuete rikkumise tõttu komisjoni poolt, siis ei saanud selle otsuse vaidlustamiseks esitatud hagid aegumistähtaja kulgemist peatada.

1100 Kõnealuse määruse artikkel 3, mille kohaselt aegumistähtaja kulgemine peatub Euroopa Ühenduste kohtus toimuva menetluse ajaks, omab tähendust ainult siis, kui hagi esemeks olev otsus, milles rikkumise toimepanemist kinnitatakse ja millega määratakse trahv, tühistatakse. Komisjon kinnitab, et tema poolt võetud meetme tühistamine on vältimatult tema vastutusel, sest tühistamine viitab komisjoni eksimusele. Kui nõustuda hagejate väitega, et hagimenetlus, mille tulemusena tuvastatakse komisjoni eksimus, ei peata aegumistähtaja kulgemist, siis kaotaks määruse artikkel 3 igasuguse mõtte. Aegumistähtaja kulgemise peatamine on

põhjendatud just seetõttu, et asi on Esimese Astme Kohtus või Euroopa Kohtus menetluses, mitte aga järelduste tõttu, mida need kohtud oma otsustes teevad.

1101 Neid asjaolusid arvestades on ilmne, et aegumistähtaja kulgemine peatus niikauaks, kui 1988. aasta otsust käsitleti Esimese Astme Kohtus ja Euroopa Kohtus toimivas menetluses, mille osalisteks olid kõik käesoleva kohtuasja hagejad. Isegi kui võtta arvesse ainult Esimese Astme Kohtusse viimasena esitatud hagiavalduse kuupäeva, milleks oli 24. aprill 1989, ja mitte arvestada Esimese Astme Kohtu otsuse tegemise kuupäeva ja asja Euroopa Kohtusse edastamise kuupäeva vahelist aega, oleks aegumistähtaja kulgemine peatunud vähemalt neljaks aastaks, 11 kuuks ja 22 päevaks. Seega, isegi kui – nagu väidavad hagejad – 5. aprillil 1988 edastatud vastuväiteteatist lugeda viimaseks aegumistähtaja kulgemist peatavaks meetmeks, nagu on ette nähtud määruse nr 2988/74 artikli 2 lõike 1 punktis d, ei olnud komisjoni õigus määrata trahve vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäevaks ehk 27. juuliks 1994 aegunud.

1102 Sellegipoolest väidavad hagejad, et kui 1988. aasta otsuse vaidlustamiseks esitatud hagid oleksid peatanud aegumistähtaja kulgemise, siis oleks tegemist diskrimineerimisega, kuna Solvayd ja Norsk Hydrot oleks koheldud teiste ettevõtjatega võrreldes erinevalt.

1103 Tuleb märkida, et see argument põhineb eeldusel, et 1988. aasta otsuse tühistamisel Euroopa Kohtu poolt oli *erga omnes* mõju. Eespool (punktides 167–174) on juba osutatud, et nii see ei olnud.

1104 Kui hagejate väide vastaks tõele, siis ei mõjutaks see pealegi objektiivset järeldust, et komisjoni õigus kohaldada trahve ei olnud nende suhtes aegunud.

1105 Määruse nr 2988/74 artikli 2 lõike 3 teises lauses sätestatud maksimaalselt kümneaastane aegumistähtaeg pikeneb ajavahemiku võrra, mille jooksul aegumistähtaja kulgemine oli peatunud Esimese Astme Kohtus ja Euroopa Kohtus toimunud hagin menetluste tõttu (määruse artikli 2 lõike 3 lõpuosa). Nagu juba öeldud, kestis see peatumine neli aastat, 11 kuud ja 22 päeva. Seega, ka määruse nr 2988/74 artikli 2 lõiget 3 arvestades ei olnud komisjoni õigus määrata trahv faktiliste asjaolude eest, mis leidsid aset kõige varem 1980. aasta augustis, aegunud 27. juuliks 1994 ehk vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäevaks.

1106 Kõiki eeltoodud asjaolusid arvestades on ilmne, et komisjoni õigus määrata trahve ei olnud vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäevaks aegunud. Seetõttu ei ole vajadust teha kindlaks, kas 1988. aasta otsuse vastuvõtmine katkestas aegumistähtaja kulgemise või kas Solvay poolt teabenõude aluseks oleva otsuse vaidlustamiseks esitatud hagi peatas aegumistähtaja kulgemise teiste ettevõtjate suhtes; need väited, kui need on põhjendatud, võiksid vaid toetada järeldust, et aegumist ei toimunud.

II – Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumine

1107 Hagejad on vaidlustanud komisjoni hinnangu rikkumise tahtlikkusele ja kestusele ega nõustu trahvi suuruse määramisel aluseks võetud käibenumbritega. Samuti süüdistavad hagejad komisjoni selles, et viimane ei ole arvesse võtnud teatud kergendavaid asjaolusid.

Rikkumise tahtlikkus

1108 LVM, DSM, Wacker, Hoechst ja Enichem ei ole nõus komisjoni hinnanguga, mille kohaselt rikkumine oli tahtlik määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 tähenduses.

1109 Vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud redaktsiooni järgi nägi see säte ette, et „Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele trahvi 1000–1 000 000 eküüd või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtja eelneva

majandusaasta käibest, kui need tahtlikult või hooletusest [...] rikuvad EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 [...]”.

1110 Käesoleval juhul on ilmne, et komisjoni arvates oli rikkumine täiesti tahtlik ja seda ei pandud toime hooletusest (vt vaidlustatud otsuse punkti 51 teine lõik).

1111 Selleks, et asutamislepingus sisalduvate konkurentsireeglite rikkumist saaks pidada tahtlikuks, ei ole vaja, et ettevõtja oleks olnud teadlik nende reeglite rikkumisest, vaid piisab sellest, kui talle ei saanud olla teadmata, et tema käitumise eesmärk oli piirata konkurentsi (6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-143/89: Ferriere Nord vs. komisjon, EKL 1995, lk II-917, punkt 41).

1112 Antud juhul ilmneb asutamislepingu artikli 85 lõike 1, eriti selle lõike punktide a ja c korduva rikkumise olemuslikust raskusastmest, mida kirjeldatakse ja analüüsitakse käesolevas kohtuotsuses, et hagejate käitumine ei olnud tingitud ettevaatamusest ega hooletusest, vaid see oli tahtlik.

1113 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

Rikkumise kestus

Hagejate argumendid

1114 Hagejad väidavad, et vaidlustatud otsus tuleks vähemalt osaliselt tühistada või trahvid tuleks tühistada või neid tuleks vähendada mitmete vigade tõttu, mis tehti rikkumise kestuse kindlaksmääramisel (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Hoffmann-La Roche vs. komisjon, punktid 140 ja 141, eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Musique Diffusion Française jt vs. komisjon, punktid 129 ja 130, eespool osundatud otsus kohtuasjas Petrofina vs. komisjon, punkt 249 jj, eespool osundatud otsus kohtuasjas T-4/89: BASF vs. komisjon, punktid 64–72 ja 259–262, ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Dunlop Slazenger vs. komisjon).

1115 LVM ja DSM süüdistavad komisjoni selles, et viimane ei ole piisavalt täpselt määratlenud, millal rikkumine algas ja lõppes (vaidlustatud otsuse punktid 48 ja 54).

1116 Täpsemalt leiab DSM, et kuna vaidlustatud otsuse järgi lõppes DSM-i vastutus LVM-i asutamise kuupäeval ehk 1. jaanuaril 1983, siis on vaidlustatud otsuse punktid 42, 48 ja 54 omavahel vastuolus talle süüks pandava rikkumise lõppemise kuupäeva osas.

1117 Elf Atochem väidab, et komisjon ei ole suutnud tõendada väidetava rikkumise kestust. Ei rikkumise algus- ega lõppkuupäev pole täpselt kindlaks tehtud.

1118 BASF-i väitel ei ole tõendatud, et ta oleks kartellikokkuleppega alates 1980. aastast liitunud. Ka ei ole BASF-i väitel tõendatud tema osalemine rikkumises kuni 1984. aasta maikuuni; see järeldus põhines Atochemi tabelil, mille tõenduslik väärtus on juba vaidlustatud. Hageja väidab, et igal juhul ei osalenud ta kohtumistel pärast 1983. aasta oktoobrit, mil komisjon alustas uurimisi polüpropüleenisektoris. Seetõttu tuleks vähemalt vähendada talle määratud trahvisummat.

1119 Wacker ja Hoechst väidavad oma vastustes, et vaidlustatud otsus ei ole rikkumise kestuse määratlemise osas piisavalt põhjendatud. Vaidlustatud otsuse kõikide adressaatide (välja arvatud Shelli ja ICI) puhul ei ole rikkumises osalemise kestus otsuses näidatud; see on vastuolus individuaalse vastutuse põhimõttega. Tegelikult ei ole käesolevas asjas tõendatud, et nad kõik osalesid rikkumises alates 1980. aasta augustist, mil kartellikokkulepe eeldatavalt sõlmiti, kuni 1984. aasta maikuuni, mil see kokkulepe eeldatavalt lõppes.

1120 Montedison väidab, et vaidlustatud otsuse põhjendused on vastuolulised. Vaidlustatud otsuse punkti 43 viimases lõigus kinnitas komisjon, et see hageja oli PVC-turult 1983. aasta märtsis lahkunud. Samas ilmneb vaidlustatud otsuse punktides 26 ja 51, et komisjon võttis hindamisel arvesse ka 1983. aasta märtsile järgnenud aega.

1121 Hüls on seisukohal, et vaidlustatud otsuses ei esitata põhjendusi määratud trahvi kohta. Täpsemalt ei ole komisjon märkinud, millisel kuupäeval see hageja kartellikokkuleppega liitus ja millisel kuupäeval ta kartelist väljus, osutades vaid kartellikokkuleppe kestusele, millest ta lähtus enamiku ettevõtjate puhul. Seega rikkus komisjon põhjendamise kohustust.

1122 Enichem väidab põhjenduste puudumise kontekstis, et komisjon ei ole tuvastanud ei väidetava rikkumise kestust ega ajavahemikku, mil iga ettevõtja rikkumises osales, rikkudes nii määruse nr 15 lõike 2 sätteid.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1123 Esimese Astme Kohus käsitleb kõigepealt eespool kirjeldatud väiteid, mis puudutavad vaid põhjendamiskohustuse täitmist.

1124 Välja arvatud DSM-i puhul, kelle juhtumit käsitletakse edaspidi (punktis 1127 jj), tuleb kõnealuste väidetega seoses tõdeda, et komisjon on vaidlustatud otsuse punktides 48 ja 54 selgelt välja toonud nii rikkumise tuvastatud kestuse iga ettevõtja puhul kui ka dokumendid või muud tegurid, millele ta rikkumise kestuse tuvastamisel tugines. Seega võivad nii hagejad kui ka Esimese Astme Kohus kontrollida, kas komisjoni hinnangud on põhjendatud.

1125 Lisaks tuleb juhtida tähelepanu sellele, et ehkki määruse nr 17 kohaselt on komisjon kohustatud määratlema rikkumise kestuse, mida võetakse arvesse trahvisumma kehtestamisel, ei kohusta määrus komisjoni tuvastama, millisel kuupäeval rikkumine tegelikult lõppes. Seega ei saa komisjoni süüdistada selles, et ta ei ole esitanud põhjendusi rikkumise lõppemise tegeliku kuupäeva kohta. Isegi kui rikkumine oleks olnud tegelikult lõppenud, ei tooks see enesega kaasa vaidlustatud otsuse artikli 2 tühistamist, vaid tähendaks seda, et sel artiklil puuduks mõju niivõrd, kui sellega kohustati ettevõtjaid lõpetama tegevust, milles neid süüdistati.

1126 Rikkumise kestuse analüüsimisel leidis komisjon, et Montedison oli oma tegevuse 1983. aasta märtsis üle andnud Enichemile (vaidlustatud otsuse punkti 43 viimane lõik). See tõdemus ei ole vastuolus vaidlustatud otsuse punkti 26 neljanda lõigu ega punkti 51 kolmanda lõiguga, milles käsitletakse hilisemat aega ja mis puudutavad ainult PVC-turul veel tegutsenud ettevõtjaid, mitte antud hagejat. See põhjenduste vastuolulisust puudutav väide tuleb seega tagasi lükata.

1127 Mis puutub kuupäeva, mil DSM-i osalemine rikkumises eelduste kohaselt lõppes, siis vaidlustatud otsuses viidatakse „1983. aasta algusele” (punkti 42 seitsmes lõik), „1983. aasta aprillile” (punkti 48 neljas lõik) ja „1983. aasta keskpaigale” (punkti 54 teise lõigu lõpuosa). Vastab tõele, et komisjoni seisukoht ei ilmne selgelt; tuleb aga täpsustada, et punktid 48 ja 54 puudutavad täpselt sama küsimust ning 1983. aasta aprill on ainuke ajavahemik, mida vaidlustatud otsuses mainitakse osas, mis on selgelt pühendatud „rikkumise kestusele”.

1128 Oma kirjalikes märkustes antud juhtumi kohta on komisjon kinnitanud, et ta lähtus 1983. aasta aprillist, kuna oli mõeldamatu, et DSM-i roll PVC-turul oleks 1. jaanuaril 1983 üleöö kadunud.

1129 Tuginedes oma piiramatutele volitustele, märgib Esimese Astme Kohus esiteks, et 22. veebruari 1983. aasta lepinguga andsid EMC Belgique (mis tegutses SAV-i nimel) ja DSM oma PVC tootmisettevõtted LVM-ile ning loovutus jõustus 1. jaanuaril 1983.

1130 Samuti ilmneb vastuväiteteatise lisast P41, mis pärineb DSM-ilt, et viimane oli valmis „toetama hindade tõstmist alates 1. jaanuarist [1983]” ja et hindade tõstmise edukuse korral oleks sellele hinnatõusule järgnenud järgmine hinnatõus. See dokument toetab komisjoni seisukohta, et DSM-i poolt enne turult väljumist tehtud otsused võisid mõju avaldada ka järgnevatel kuudel. Kuna järgmine hindade tõstmine kõnealusel aastal, mille komisjon kindlaks tegi, leidis aset 1. aprillil 1983, nõustub Esimese Astme Kohus, et trahvi määramise seisukohalt tuleb otsustada, et DSM-i osalemine kartellikokkuleppes kestis kuni selle kuupäevani.

1131 Seega tuleb tagasi lükata väited, mis puudutavad vaidlustatud otsuse põhjenduste ebapiisavust rikkumise kestuse osas.

1132 Mõned hagejad väidavad, et komisjon ei ole esitanud tõendeid nende poolt rikkumises osalemise kestuse kohta.

1133 Nagu juba öeldud, osutatakse vaidlustatud otsuses iga ettevõtja poolt rikkumises osalemise kestusele piisavalt täpselt; samuti on välja toodud dokumendid, millele komisjon rikkumises osalemise kestuse määratlemisel tugines. Tundub, et hagejate väidetega on soovitud vaidlustada nende dokumentide tõenduslikku väärtust, ent seda teemat on juba üksikasjalikult käsitletud käesoleva kohtuotsuse osas pealkirjaga „Faktid” (punkt 535 jj).

1134 Sellega seoses tuleks meenutada, et planeerimisdokumentides nimetati mitmeid ettevõtjaid, sealhulgas „uut Prantsuse ettevõtet”, BASF-i ja Wackerit uute kohtumiste potentsiaalseteks osalisteks. Neis dokumentides sisalduv kartelli loomise kava viidi ellu järgnenud nädalatel, esmajoones üldise hinnaalgatuse vormis, mille kohaselt uued hinnad pidid jõustuma 1. novembril 1980 ja mille olemasolu võib juba planeerimisdokumentide põhjal järeldada. Lisaks on nii ICI kui BASF tunnistanud tootjatevaheliste kohtumiste toimumist alates 1980. aasta augustist, kusjuures komisjon on nende kohtumiste konkurentsi piirava iseloomu kindlaks teinud. Hoechsti puhul leidis komisjon vaidlustatud otsuse punkti 48 kolmandas lõigus, et seda ettevõtjat planeerimisdokumentides ei mainitud. Samas on Solvay tabelites, mis pärinevad 1981. aasta algusest, märgitud selle hageja müüginumbrid Saksamaa turul 1980. aastal.

1135 Samuti on Esimese Astme Kohus kinnitanud Atochemi tabeli tõenduslikku väärtust ja seda, et viimane komisjoni tuvastatud hinnaalgatus ajavahemikul, millest lähtuti trahvi määramisel, leidis aset 1. aprillil 1984. Peale ICI ja Shelli (vt vaidlustatud otsuse punkti 54 kolmas lõik ja käesoleva kohtuotsuse punkt 613) osutati Atochemi tabelis kõikidele 1984. aasta esimesel kolmel kuul PVC-turul tegutsenud ettevõtjatele, sealhulgas Elf Atochemile, Wackerile ja Hoechstile.

1136 Neid asjaolusid arvestades tuleb hagejate väited, mis puudutavad rikkumise kestust, tagasi lükata.

1137 SAV-i puhul tuleb siiski arvesse võtta, et Solvay tabelitel puudub selle ettevõtja puhul tõenduslik väärtus (vt punkt 888 eespool).

1138 Seega on viimane dokument, mis võimaldab pidada seda hagejat rikkumises osalenuks, Alcudia dokument (vt punkt 887 eespool). Selles dokumendis (nagu ka teistes dokumentides) kirjeldatud kompensatsioonisüsteem puudutab ainult 1981. aasta esimest kuut kuud (vt punktid 587–601 eespool).

1139 Lisaks on Esimese Astme Kohus seisukohal, et eespool punktis 889 viidatud hinnadokumente ei saa pidada piisavaks tõendiks selle kohta, et see hageja osales rikkumises pärast 1981. aasta esimest kuut kuud. Ehkki nende dokumentide näol võib olla tegemist lisatõenditega, mis koos teiste dokumentidega toetavad järeldust, et ettevõtjad on rikkumises

osalenud, ei saa neid eraldiseisvalt pidada piisavaks tõendiks rikkumises osalemise kohta ajavahemikul, mille kohta puuduvad muud kinnitavad tegurid.

1140 Kuna Solvay tabelitel puudub SAV-i puhul tõenduslik väärtus, tuleb otsustada, et tema osalemine rikkumises pärast 1981. aasta esimest poolaastat, ei ole tõendatud.

1141 Trahvisumma määramisel tuleb niisiis võtta arvesse, et selle hageja osalemine rikkumises on tõendatud ainult ajavahemikul 1980. aasta augustist kuni 1981. aasta juunini, mitte aga 1983. aasta aprillini, nagu märgitakse vaidlustatud otsuses.

1142 Seega tuleb vaidlustatud otsuse artikkel 1 tühistada niivõrd, kui selles vaidlustatud otsuse põhjendustele viidates süüdistatakse SAV-i kõnealuses rikkumises osalemises pärast 1981. aasta esimest poolaastat.

1143 Trahvisummat tuleb vähendada nii, et trahv peegeldaks selle ettevõtja poolt rikkumises osalemise tuvastatud kestust ja rikkumise raskust. SAV-ile määratud trahvi, mis nõukogu 17. juuni 1997. aasta määruse (EÜ) nr 1103/97 teatavate euro kasutuselevõtuga seotud sätete kohta (EÜT L 162, 19.6.1997, lk 1; eestikeelne eriväljaanne 10/001, lk 81) artikli 2 lõike 1 kohaselt väljendatakse eurodes, tuleb vähendada 135 000 eurole.

Arvesse võetud käive

Hagejate argumendid

1144 Enichem väidab kõigepealt, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 viidatud käive tähendab vaidlustatud otsusele eelnenud maksustamisaasta, antud juhul siis 1993. aasta käivet. Ehkki trahvi ja selle käibe suhe oli paratamatult erinev eelmise trahvi ja 1987. aasta käibe vahelisest suhtest, määras komisjon sellegipoolest trahvi absoluutväärtuses samas summas. Hageja väitel ei oma seejuures asjaolu, et määratud trahv oli artiklis 15 sätestatud maksimaalsest 10 protsendist väiksem, mingit tähendust.

1145 See ettevõtja väidab veel, et kuna ta lõpetas igasuguse tegevuse PVC-sektoris 1986. aastal ja kuna tal seetõttu puudus PVC-ga seotud käive nii 1987. kui 1993. aastal, oleks ebaõiglane lähtuda kogukäibest, isegi kui see on võimalik (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Parker Pen vs. komisjon, punkt 94), eriti kuna arvesse võeti Enichemi käivet, viimane aga määratleti vaidlustatud otsuse adressaadina ekslikult ja tegelikult tulnuks vaidlustatud otsus adresseerida Enichem Anicile.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1146 Määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2, mida tsiteeritakse eespool punktis 1109, nähakse ette, et asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumise korral ettevõtjale trahvi kohaldamisel tuleb maksimaalse trahvisumma määratlemisel lähtuda käibest.

1147 Seega erinevus ühelt poolt 1988. aasta otsuses määratud trahvi ja ettevõtja eelmise majandusaasta (1987) käibe vahelise suhte ning teiselt poolt vaidlustatud otsuses eküüdes määratletud identse trahvi ja ettevõtja eelmise majandusaasta (1993) käibe vahelise suhte vahel ei tähenda iseenesest veel määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumist. Rikkumisega oleks tegemist siis, kui selle muutuse tõttu oluaks 1994. aastal määratud trahv suurem nimetatud sättes kehtestatud maksimummäärast. Samas tuleb nõustuda, et määratud trahv on sellest maksimummäärast oluliselt väiksem.

1148 Hagejatele kohaldatud trahvisummade määratlemisel võttis komisjon muu hulgas arvesse iga rikkumises osalenud ettevõtja olulisust PVC-turul (vaidlustatud otsuse punkti 53 esimene lõik). Olulisuse hindamisel lähtuti käibe asemel iga hageja keskmisest turuosast konkurentsieskirjade rikkumise ajavahemikul.

1149 Hagejate väited tuleb seega tagasi lükata.

Kergendavate asjaolude arvestamata jätmine

Hagejate argumendid

1150 Toetamaks neile määratud trahvisummade vähendamise nõudeid, on hagejad esitanud väiteid alljärgnevalt kirjeldatud asjaolude kohta, mille komisjon on väidetavalt tähelepanuta jättnud.

1151 BASF ja ICI viitavad vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel esinenud viivitusele ja komisjoni süülisele tegevusetusele, arvestades, et 1983. alustatud uurimiste põhjal võeti meetmeid alles 1987. aastal. Kui komisjon oleks tegutsenud kiiremini, oleks rikkumised kahtlemata lõppenud enne 1984. aasta maikuud (vt eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Istituto Chemioterapico ja Commercial Solvents vs. komisjon, punkt 51 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Dunlop Slazenger vs. komisjon, punkt 167).

1152 Wacker, Hoechst ja SAV viitavad kriisile PVC-sektoris ja märkimisväärsetele kahjustele, mida nad kandsid vaidlustatud otsusega hõlmatud ajavahemikul.

1153 Wacker ja Hoechst viitavad oma laitmatule tegutsemisele alates 1988. aastast, esialgse otsuse preventiivsele mõjule ja nende lahkumisele turult 1993. aastal.

1154 Hoechst ja SAV rõhutavad oma vähest olulisust turul ajavahemikul, mil leidsid aset käsitletavat asjaolud, ning nende käitumisega turule avaldatud tajutava mõju puudumist.

1155 SAV viitab asjaolule, et ta on PVC-turul uustulnuk, ja ühenduse konkurentsieeskirjade varasemate rikkumiste puudumisele.

1156 ICI viitab sellele, et tema tegevuse mõju turule ei ole tõendatud (vt muu hulgas eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Suiker Unie jt vs. komisjon, punkt 612 jj), koostöövalmidusele komisjoni küsimustele vastamisel määruse nr 17 artikli 11 alusel ja meetmetele, mida ta võttis, et tagada edaspidi vastavus ühenduse konkurentsioigusele (vt muu hulgas komisjoni 18. detsembri 1987. aasta otsus 88/86/EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (V/31.017 – Fisher-Price/Quaker Oats Ltd – Toyco) (EÜT 1988, L 49, lk 19)).

Esimese Astme Kohtu hinnang

1157 Rikkumiste raskusaste tuleb tuvastada mitmete elementide põhjal, nagu näiteks uuritavale asjale omased erilised asjaolud, asja kontekst ning trahvide hoiatav mõju, ehkki mingit siduvat või ammendavat loetelu kriteeriumitest, mida peab tingimata arvestama, ei ole koostatud (vt 25. märtsi 1996. aasta määrus kohtuasjas C-137/95 P: SPO jt vs. komisjon, EKL 1996, lk I-1611, punkt 54).

1158 Esiteks on Euroopa Kohus otsustanud, et kui tõsise rikkumise korral on suur trahv põhjendatud, tuleb arvesse võtta asjaolu, et rikkumine oleks lõppenud varem, kui komisjon oleks tegutsenud kiiremini (vt eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Istituto Chemioterapico ja Commercial Solvents vs. komisjon, punkt 51). Käesoleval juhul tekkis komisjonil esimene kahtlus rikkumise suhtes 1983. aasta oktoobris ja trahvi ei määratud ajavahemiku eest, mis järgnes 1984. aasta maikuule. Seetõttu on vaja teha kindlaks, kas oma (väidetava) tegevusetusega sel ajavahemikul võis komisjon kaudselt kaasa aidata rikkumise ajavahemiku pikendamisele. Tuleb aga meenutada, et komisjon viis uurimised läbi juba 1983. aasta novembris ning saatis ICI-le teabenõude 1983. aasta detsembris ja teabe nõudmise otsuse 1984. aasta aprillis. Neid asjaolusid arvestades ei saa komisjoni süüdistada tegevusetuses, mis võis pikendada rikkumise ajavahemikku, mida võeti arvesse

trahvisummade määratlemisel. Eriti kehtib see ICI suhtes, kuna talle ei määratud trahvi ajavahemiku eest, mis järgnes 1983. aasta oktoobrile.

1159 Teiseks märkis komisjon vaidlustatud otsuse punkti 52 teises lõigus, et ta on trahve vähendanud, kuna asjaomased ettevõtjad kandsid suuremal osal vaidlustatud otsusega hõlmatud ajavahemikul PVC-sektoris suuri kahjusid, mille põhjuseks oli sel ajal sektoris valitsenud kriis. Selle tõdemuse põhjal võib tagasi lükata hagejate argumendi, mis põhineb PVC-turul valitsenud kriisil ja tootjate poolt kõnealusel ajavahemikul kantud kahjudel (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas DSM vs. komisjon, punkt 304).

1160 Kolmandaks, nagu juba osutatud (vt punktid 744–749 eespool), ei vasta tõele hagejate väide, et nende rikkumisel ei olnud mingit mõju; seda isegi siis, kui hinnaalgatused õnnestusid vaid osaliselt, nagu komisjon ise vaidlustatud otsuses tunnistas. Seega ei saa hagejad väita, et mõju puudumise näol on tegemist kergendava asjaoluga.

1161 Neljandaks tuleb tõdeda, et ICI koostöövalmidus haldusmenetluse ajal ei läinud kaugemale sellest, mida see ettevõtja oligi kohustatud tegema määruse nr 17 artikli 11 lõigete 4 ja 5 alusel. Seega ei saa koostöö näol olla tegemist kergendava asjaoluga (vt 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-12/89: Solvay vs. komisjon, EKL 1992, lk ECR II-907, punkt 341). Lisaks on ICI oma argumendiga kohtuasja põhiküsimuse kohta sisuliselt soovinud näidata, et komisjon tõlgendas valesti tema vastuseid teabenõuetele.

1162 Viieandaks tuleb märkida, et ehkki on kahtlemata oluline, et ICI võttis meetmeid ühenduse konkurentsioiguse edaspidise rikkumise vältimiseks tema töötajate poolt, ei muuda see antud asjas kindlaks tehtud rikkumise fakti. Ainuüksi asjaolu, et komisjon on varasemates otsustes teatud juhtudel kergendava asjaoluna arvesse võtnud teavitamisprogrammi kasutamist, ei tähenda seda, et tal oleks olnud kohustus seda ka kõnealusel juhtumil teha, eriti kuna antud juhul oli tegemist asutamislepingu artikli 85 lõike 1 punktide a ja c ilmse rikkumisega. Nagu komisjon märkis vaidlustatud otsuse punkti 51 teises lõigus, on ICI ka üks neid ettevõtjaid, kellele on määratud trahv kooskõlastatud tegevuse eest keemiasektoris (komisjoni 24. juuli 1969. aasta otsus 69/243/EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/26.267 – Värvained) (EÜT 1969, L 195, lk 11)).

1163 Kuuendaks tuleb tõdeda, et ettevõtja laitmatut käitumist pärast 1988. aasta otsuse vastuvõtmist ja varasemate rikkumiste puudumist ei saa pidada kergendavateks asjaoludeks toime pandud rikkumise olemasolu ja raskusastme seisukohalt. Nende tegurite näol on tegemist normaalse olukorraga, mida komisjon ei pea kergendava asjaoluna arvesse võtma (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas DSM vs. komisjon, punkt 317).

1164 Seitsmendaks asjaolu, et ettevõtja väljus PVC-turult enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist, ei muuda tema puhul tõendatult toime pandud rikkumise olemasolu, raskusastet ega kestust. See asjaolu ei õigusta trahvisumma vähendamist.

1165 Kaheksandaks asjaolu, et ettevõtja on turul uustulnuk, ei muuda vähem tõsiseks eespool kirjeldatud rikkumist, milles see ettevõtja osales (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Solvay vs. komisjon, punkt 339).

1166 Üheksandaks tuleb tõdeda, et 1988. aasta otsuse vastuvõtmise fakt iseenesest ei ole hoiatava mõjuga. Ainult trahv on olemuslikult nii karistuslik kui ennetav. Kuna aga 1988. aasta otsus tühistati, siis tühistati ka selles määratud trahvid.

1167 Lõpuks tuleb märkida, et vaidlustatud otsuse punkti 53 esimesest lõigust ilmneb, et konkreetsetele ettevõtjatele trahvide määramisel võttis komisjon arvesse nende olulisust PVC-turul. Seega ei saa hagejad tugineda oma väiksusele turul, et taotleda trahvi vähendamist.

1168 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb otsustada, et hagejad ei saa komisjoni süüdistada selles, et too ei ole võtnud arvesse väidetavaid kergendavaid asjaolusid.

III – Põhjendamiskohustuse rikkumine

Hagejate argumendid

1169 LVM, Elf Atochem, DSM, Wacker, Hoechst, Hüls ja Enichem väidavad, et vaidlustatud otsus ei sisalda konkreetset teavet, mis võimaldaks mõista, kuidas neile kohaldatud trahvisummad kindlaks määrati (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas ACF Chemiefarma vs. komisjon, punkt 176 ja eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Suiker Unie jt vs. komisjon, punktid 622 ja 623).

1170 Järelikult on komisjon jätnud täpsustama objektiivsed parameetrid, millest ta ettevõtjate vastutuse hindamisel lähtus, ja nende parameetrite osakaalud. Seda puudujääki ei korva kasutatud kriteeriumite üldsõnaline loetlemine ega asjaolu, et erinevatele ettevõtjatele määrati erinevas summas trahvid.

1171 Hagejate väitel ei ole selle teabe saamine mitte ainult nende soov, vaid ka õigus (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Enichem Anic vs. komisjon, punkt 274 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas Tréfilunion vs. komisjon, punkt 142). Vastasel juhul eirataks Euroopa inimõiguse konventsiooni artiklit 6, mis tagab igale süüdistatavale õiguse saada täpselt ja üksikasjalikult teada, millistel alustel talle sanktsioon kohaldatai, sealhulgas seda, milliste kriteeriumite alusel määrati kindlaks trahvi suurus ja kuidas see arvutati.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1172 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et asutamislepingu artiklis 190 sätestatud põhjendused, mille näol on tegemist olulise menetlusnõudega asutamislepingu artikli 173 tähenduses, peavad olema kooskõlas kõnealuse meetmega ning neis tuleb selgelt ja üheselt esitada kaalutlused, millest antud meetme võtnud institutsioon lähtus, nii et asjaomastel isikutel oleks võimalik teha kindlaks meetme põhjused ja et pädeval kohtul oleks võimalik rakendada oma järelevalvevolitusi. Nõuded, millele põhjendused vastama peavad, sõltuvad iga juhtumi konkreetsetest asjaoludest, eriti aga meetme sisust, esitatud põhjenduste olemusest ning sellest, millist huvi meetme adressaadid või muud isikud, keda meede otseselt ja isiklikult puudutab, võivad selgituste saamise suhtes omada. Põhjendustes ei pea tingimata esitama kõiki antud asjaga seotud faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, kuna seda, kas põhjendused vastavad asutamislepingu artikli 190 nõuetele, tuleb hinnata mitte ainult põhjenduste sõnastusest, vaid ka kontekstist ja kõikidest kõnealuse asja suhtes kohalduvatest õigusnormidest lähtuvalt (vt muu hulgas 2. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-367/95 P: komisjon vs. Sytraval ja Brink's France, EKL 1998, lk I-1719, punkt 63).

1173 Ehkki otsuse puhul, millega ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise eest määratakse trahvid mitmele ettevõtjale, tuleb põhjendamiskohustuse ulatuse hindamisel muu hulgas arvestada asjaolu, et rikkumise raskusaste sõltub väga mitmetest teguritest, näiteks asjale omastest erilistest asjaoludest, asja kontekstist ning trahvide hoiatavast mõjust, ei ole mingit siduvat või ammendavat loetelu kriteeriumitest, mida peab tingimata arvestama, koostatud (vt eespool osundatud määrus kohtuasjas SPO vs. komisjon, punkt 54). Komisjonil on iga trahvisumma kindlaksmääramisel kaalutlusõigus ja teda ei saa kohustada rakendama trahvi määramiseks mingit täpset matemaatilist valemit (6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-150/89: Martinelli vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1165, punkt 69).

1174 Vaidlustatud otsuse punktides 51–54 on komisjon esitanud need tegurid, mida ta trahvi määramisel arvesse võttis. Punktidest 52 ja 53 ilmneb, et komisjoni poolt antud asjas

kasutatud meetod hõlmas kahte etappi, mida kirjeldatakse nende punktide sissejuhatavates osades, ning üldisi ja individuaalseid kriteeriume, mida samuti seal mainitakse.

1175 Komisjon määras kõigepealt kindlaks kogu trahvisumma ja tal oli õigus selliselt toimida (vt eespool osundatud kohtuotsus Boehringer I, punkt 55 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas IAZ vs. komisjon, punktid 51–53). Vaidlustatud otsuse punktist 52 ilmneb, et trahvisummade määramisel võttis komisjon arvesse mitmeid kriteeriume, nimelt rikkumise olemust ja raskusastet, kõnealuse tööstustoote olulisust ja selle müügiväärtust, mis Lääne-Euroopas moodustab igal aastal ligikaudu kolm miljardit eküüd, ning lisaks asjaomaste ettevõtjate kogusuurust.

1176 Samuti rõhutas komisjon, et ta oli kergendavate asjaoludena arvesse võtnud seda, et ettevõtjad kandsid suuremal osal vaidlustatud otsusega hõlmatud ajavahemikul märkimisväärseid kahjusid, ja seda, et enamikule ettevõtjatele olid juba määratud suured trahvid termoplastide (polüpropüleen) sektoris praktiliselt samal ajavahemikul toime pandud rikkumises osalemise eest.

1177 Selliselt määratud trahvi kogusumma 1988. aasta otsuses moodustas 23 500 000 eküüd (kaasa arvatud Solvay ja Norsk Hydro).

1178 Seejärel jagas komisjon trahvi kogusumma ettevõtjate vahel, keda rikkumise eest karistati. Vaidlustatud otsuse punktidest 53 ja 54 ilmneb, et erinevatele ettevõtjatele kohaldatavate trahvide summade määramisel võttis komisjon arvesse iga ettevõtja osalemise ulatust, rolli (niivõrd, kui seda oli võimalik kindlaks teha) ja olulisust PVC-turul. Sel eesmärgil püüdis komisjon teha kindlaks, mil määral võis mõningaid ettevõtjaid pidada eestvedajateks (mis komisjonil ei õnnestunud) või – vastupidi – kas mõnede ettevõtjate (näiteks Shelli) puhul võis otsustada, et nende roll rikkumises oli marginaalne. Komisjon võttis arvesse iga ettevõtja poolt rikkumises osalemise kestust, nagu on märgitud vaidlustatud otsuse punktis 54.

1179 Kui vaidlustatud otsuse punkte 51–54 tõlgendada vastavalt vaidlustatud otsuse iga adressaadi kohta esitatud faktiliste asjaolude üksikasjalikule kirjeldusele, ilmneb, et need punktid sisaldavad piisavalt asjakohast teavet tegurite kohta, mida komisjon iga kõnealuse ettevõtja poolt toime pandud rikkumise raskusastme ja kestuse hindamisel arvesse võttis.

1180 Et ettevõtjad saaksid oma positsiooni määratlemisel lähtuda täielikust teabest asjaolude kohta, oleks kindlasti soovitav, et neil oleks võimalik komisjoni poolt sobivaks peetud viisil saada teada kõik üksikasjad meetodi kohta, mille alusel arvatati trahv otsuses, milles tõdeti ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumist, ilma et nad oleksid sunnitud sel eesmärgil komisjoni otsuse peale kohtule hagi esitama (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Tréfilunion vs. komisjon, punkt 142).

1181 Ent selliste arvutuste näol ei ole tegemist otsuse tegemise järel esitatavate täiendavate põhjendustega, vaid nendega teisendatakse arvudesse otsuses esitatud kriteeriumid, mida on võimalik koguseliselt määratleda.

1182 Esimese Astme Kohtu kodukorra artiklitest 64 ja 65 tuleneb, et kui kohus seda hagejate väidete uurimise seisukohalt vajalikuks peab, võib ta paluda komisjonil esitada konkreetseid selgitusi erinevate kriteeriumite kohta, mida komisjon on kohaldanud ja millele ta oma otsuses on viidanud.

1183 1988. aasta otsuse vaidlustamiseks esitatud hagide menetlemisel paluski Esimese Astme Kohus komisjonil esitada selgitusi kohtuistungil, millel käsitleti määratud trahvisummade arvutamist. Komisjon esitas tabeli, mis lisati käesolevas menetluses esitatud hagiavaldustele.

1184 Seega tuleb tagasi lükata hagejate väited, et vaidlustatud otsuses ei ole esitatud piisavalt põhjendusi kriteeriumite kohta, mida trahvi määramisel arvesse võeti.

IV – Õiguslikud vead ja ilmselged hindamisvead

Hagejate argumendid

1185 LVM ja DSM väidavad, et vaidlustatud otsuses trahvisumma määramisega seoses esitatud kriteeriume, mis puudutavad kõnealuse toote olulisust ja ettevõtjate turuosa kokku (vaidlustatud otsuse punkt 52), on raske mõista ja veelgi raskem hinnata. Kriteerium, mille aluseks on õigusrikkuja majanduslik olulisus, on hagejate väitel vastuvõetamatu, kuna selle tulemusena hakataks praktikas trahvisummasid määrama mitte ettevõtja poolt toime pandud rikkumise raskusastme, vaid tema majandusliku olukorra järgi.

1186 Teiseks meenutavad hagejad, et Esimese Astme Kohtus 1988. aasta otsuse vaidlustamiseks algatatud menetluse ajal toimunud istungil esitas komisjon tabeli, milles selgitati trahvide arvutamise viisi. Sellest tabelist ilmnes, et komisjon võttis arvesse iga ettevõtja keskmist turuosa PVC-sektoris aastatel 1980–1984. Mõnede hagejate turuosad olid ilmselgelt valed, mistõttu trahve tuleks proportsionaalselt vähendada.

1187 Näiteks Elf Atochem väidab, et talle määratud trahvi arvutamisel lähtus komisjon eeldusest, et tema keskmine turuosa aastatel 1980–1984 oli 13%; tema tegelik turuosa oli aga väiksem.

1188 ICI väidab, et aastatel 1980–1984 oli tema keskmine turuosa 8,1%, ent aastatel 1980–1983 kõigest 7,4%, kusjuures hagejat süüdistatakse rikkumises osalemises nimelt aastatel 1980–1983. Komisjoni esitatud tabelis on talle omistatud keskmine turuosa 11%.

1189 Enichem märgib, et komisjoni poolt talle aastateks 1980–1984 omistatud turuosa oli 15%, mis on märkimisväärselt suurem tema tegelikust keskmisest turuosast ja koguni suurem tema turuosast 1984. aastal (12,3%).

Esimese Astme Kohtu hinnang

1190 Vastupidiselt LVM-i ja DSM-i väidetele on komisjonil õigus võtta arvesse nii rikkumise esemeks oleva toote mahtu ja väärtust kui asjaomaste ettevõtjate suurust ja majanduslikku võimsust (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Boehringer I, punkt 55 ja eespool osundatud otsus kohtuasjas IAZ vs. komisjon, punkt 52).

1191 Vastuseks Esimese Astme Kohtu küsimusele, mis esitati esialgse otsuse vaidlustamiseks algatatud menetluse ajal, esitas komisjon kohtuistungil tabeli, milles olid näidatud trahvisummade arvutamise aluseks olnud arvud. Sellest tabelist, mille hagejad esitasid käesolevas menetluses, ilmneb, et trahvi kogusumma jaotamisel ettevõtjate vahel teisendati vaidlustatud otsuses (punktis 53) esitatud kriteerium, mille aluseks oli iga ettevõtja olulisus PVC-turul, arvudeks, lähtudes keskmisest turuosast Lääne-Euroopa PVC-turul aastatel 1980–1984 vastavalt Fidesi andmetele. Tegelikult tundub, et otsustavaks teguriks oli turuosa, kui võrd igale ettevõtjale omistatud osa trahvi kogusummast vastab tema turuosale. Komisjon kohandas (suurendas või vähendas) seda aluseks võetud määra vaidlustatud otsuses kirjeldatud viisil, võttes näiteks arvesse rikkumises osalemise kestust või hageja tagasihoidlikumat rolli rikkumises. Seega ettevõtja puhul, kes osales rikkumises selle kogukestuse vältel, määrati tasumiseks trahvi kogusumma osa, mis vastas ligikaudu 110%-le tema keskmisest turuosast.

1192 Hagejate argumente tuleb käsitleda nende tegurite valguses.

1193 Atochem esitas Esimese Astme Kohtu taotlusel andmed tema keskmise turuosa kohta aastatel 1980–1984, mis moodustas ligikaudu 10,5%.

1194 ICI esitas andmed, millest ilmnes, et tema keskmine turuosa aastatel 1980–1983 ehk ainukesel ajavahemikul, mil ta rikkumises vaidlustatud otsuse kohaselt osales, oli 7%.

1195 Kuna komisjon ei ole neid andmeid tulemuslikult vaidlustanud, leiab Esimese Astme Kohus, et omistades Elf Atochemile 13%-lise keskmise turuosa ja ICI-le 11%-lise keskmise turuosa, hindas komisjon nende kahe hageja turuosad liiga suureks ja seetõttu määras neile ka liiga suure osa trahvi kogusummast.

1196 Seetõttu tuleb Elf Atochemile ja ICI-le määratud osi trahvi kogusummast vähendada.

1197 Elf Atochemile määratud trahv tuleb kehtestada summas, mis moodustab sellise osa trahvi kogusummast, mis vastab tema keskmisele turuosale; seda osa tuleb suurendada asjaolu tõttu, et hageja osales rikkumises komisjoni poolt tuvastatud rikkumise kogukestuse vältel ja et selle hageja puhul puuduvad erilised kergendavad asjaolud. Seega tuleb trahvi vähendada summani, mis moodustab 11% trahvi kogusummast, ehk ümardatult 2 600 000 eurole.

1198 ICI-le määratud trahv tuleb kehtestada summas, mis moodustab sellise osa trahvi kogusummast, mis vastab tema keskmisele turuosale; seda osa tuleb vähendada asjaolu tõttu, et see hageja lõpetas rikkumises osalemise alates 1983. aasta oktoobrist. Seega tuleb trahvi kehtestada summas, mis moodustab 6,6% trahvi kogusummast, ehk ümardatult 1 550 000 euro suuruses summas.

1199 Enichem väidab, et tema keskmine turuosa oli 1980. ja 1981. aastal suurusjärgus 2,7%, 1982. aastal 5,5%, 1983. aastal 12,8% ja 1984. aastal 12,3%; seega moodustas tema keskmine turuosa kogu kõnealuse ajavahemiku vältel veidi üle 7%.

1200 Ent Esimese Astme Kohus on juba osutanud (punkt 615 eespool), et selle hageja poolt esitatud andmed ei ole piisavalt usaldusväärsed.

1201 Teiseks tuleb tõdeda, et vastupidiselt hageja poolt väidetule ei omistanud komisjon talle aastatel 1980–1984 15%-list keskmist turuosa. Komisjoni esitatud tabelis on selgesõnaliselt märgitud, et selline turuosa oli hagejal 1984. aastal. Lisaks on joonealuses märkuses öeldud, et see turuosa tulenes Montedisoni PVC-ettevõtte omandamisest 1983. aasta märtsis, mis suurendas oluliselt hageja turuosa, kusjuures hageja ei ole seda eitanud. Kui komisjon oleks tõepoolest kogu kõnealuse ajavahemiku puhul lähtunud 15%-lisest keskmisest turuosast, oleks sellele hagejale määratud trahv olnud suurem Elf Atochemile ja Solvayle määratud trahvist, kusjuures need ettevõtjad olid rikkumises osalemise kestuse ja rolli osas hagejaga võrreldes samas olukorras, ent nende turuosad, nagu komisjon need kindlaks tegi, olid väiksemad kui 15%. Ilmneb aga, et Enichemile määratud trahv oli märkimisväärselt väiksem neile kahele ettevõtjale määratud trahvist.

1202 Kolmandaks tuleb märkida, et vastuväiteteatisele lisatud ettevõtjapõhistes andmetes näidatud turuosa 12% ei ole vastuolus komisjoni esitatud tabelis märgitud turuosaga; kui esimese näol on tegemist turuosaga 1983. aastal tervikuna, siis teise puhul on tegemist turuosaga pärast Montedisoni PVC-ettevõtte omandamist.

1203 Ilmneb ka, et hagejat on kohustatud tasuma trahvi summas, mis vastab 10,6%-le trahvi kogusummast. Arvestades komisjoni kasutatud arvutusmeetodeid, ilmneb seega, et hagejale Lääne-Euroopa turul omistatud turuosa oli väiksem kui 10%.

1204 Kuna hageja ei ole seda asjaolu vaidlustanud, pole põhjust talle määratud trahvi vähendada.

1205 Eeltoodud asjaolusid arvestades tuleb hagejate väited tagasi lükata, peale Elf Atochemi ja ICI puhul otsustatu (punktid 1193–1198).

1206 Esimese Astme Kohus on teadlik asjaolust, et kuna komisjon määratles kõigepealt trahvi kogusumma ja jagas selle hiljem ettevõtjate vahel, peaks mõne ettevõtja puhul trahvisumma vähendamiseks kaasnema teistele ettevõtjatele määratud trahvide suurendamine, et kogusumma jääks lõpptulemusena samaks. Antud juhtumi asjaolusid arvestades asub Esimese Astme Kohus talle asutamislepingu artikliga 172 antud piiramatuid volitusi kasutades siiski seisukohale, et trahvisummasid suurendada ei ole vaja.

V – Õiguse üldpõhimõtete rikkumine

1207 Hagejad viitavad mitmesuguste üldpõhimõtete rikkumisele; esiteks on hagejate väitel rikutud põhimõtet, mille kohaselt peavad sanktsioonid olema seotud iga hageja konkreetse olukorraga; teiseks on väidetavalt rikutud proportsionaalsuse põhimõtet ja kolmandaks on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet.

Põhimõte, mille kohaselt peavad sanktsioonid olema seotud iga hageja konkreetse olukorraga

1208 Elf Atochem, Wacker, Hoechst, SAV, Hüls ja Enichem väidavad, et kõik tootjad pandi vastutama lisaks neile omistatud individuaalsetele otsustele ka kartellikokkuleppe kui terviku rakendamise eest ning seega kohaldas komisjon kollektiivse vastutuse põhimõtet. Seda tehes rikkus komisjon põhimõtet, mille kohaselt peavad sanktsioonid olema individuaalsed ja isiklikud.

1209 Nagu eespool juba osutatud (punktid 768–778), määrati kõikidele hagejatele trahvid ainult nende tegude eest, milles igäht neist eraldi süüdistati.

1210 Järelikult tuleb see väide tagasi lükata.

Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine

Hagejate argumendid

1211 Shell meenutab esiteks, et vaidlustatud otsuse punktides 48 ja 53 kirjeldatakse selgelt Shelli piiratud ja marginaalset rolli, ning lisab, et tema väidetav osalemine kestis ainult ajavahemikul 1982. aasta jaanuarist 1983. aasta oktoobrini ehk kokku 21 kuud. Shell väidab, et neid asjaolusid arvestades on talle määratud trahv ebaproportsionaalselt suur.

1212 Montedison väidab, et talle määratud trahv on ebaproportsionaalselt suur, arvestades rikkumise kestuse lühidust.

1213 Enichem märgib, et vaidlustatud otsuses määratletud trahv, mis on identne esialgses otsuses määratletud trahviga, on esitatud eküüdes. Arvestades Itaalia liiri olulist odavnemist nende kahe otsuse vastuvõtmise kuupäevade vahelisel ajavahemikul, on hageja poolt Itaalia liirides tasumisele kuuluv trahv reaalsuses märkimisväärselt suurem võrreldes 1988. aastal määratud trahviga. Kui nõustuda sellega, et rikkumise kestus ja raskusaste ei ole 1988. aasta otsuse vastuvõtmise ajaga võrreldes olemuslikult muutunud, ning kui eeldada, et sel ajal määratud trahv oli proportsionaalne, ilmneb, et Enichemi poolt nüüd tasumisele kuuluv trahv, väljendatuna tema asukohariigi vääringus, on ebaproportsionaalselt suur.

1214 Hageja lisab, et tal ei olnud mingit põhjust astuda samme enese kaitsmiseks valuutariski suhtes, kuna ta vabastati trahvi maksmise kohustusest nii Esimese Astme Kohtu otsusega kui Euroopa Kohtu otsusega. Hageja väidab, et aluseks tuleb võtta vääring, mis kehtib ettevõtja peakontori asukoha riigis (9. märtsi 1977. aasta otsus liidetud kohtuasjades 41/73, 43/73 ja 44/73: Société Anonyme Générale Sucrière jt vs. komisjon, EKL 1977, lk 445, punktid 12 ja

13; kohtuotsuse faktilisi asjaolusid käsitlev osa, lk 455). Hageja märgib veel, et selle vääringu väärtuse languse ebaõiglast mõju olnuks lihtne vältida, näiteks esialgse trahvi Itaalia liiridesse eelneva ümberarvestamise teel.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1215 Määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 sätestab, et trahvisumma kindlaksmääramisel tuleb arvestada rikkumise kestust ja raskusastet. Trahvi proportsionaalsuse hindamisel tuleb seega arvesse võtta kõiki rikkumise asjaolusid.

1216 Käesolevas asjas ei ole Montedison tõendanud, kuidas määratud trahv ebaproportsionaalne on, arvestades rikkumise kestust ja raskusastet.

1217 Shelli väide põhineb asjaoludel, mida komisjon trahvisumma määramisel arvesse võttis ja mille tõttu komisjon määras talle teiste ettevõtjatega võrreldes proportsionaalselt väiksema trahvi (vaidlustatud otsuse punkti 53 lõpuosa). Kuskilt ei ilmne, et selliselt kehtestatud trahv olnuks ebaproportsionaalselt suur.

1218 Enichemi väidete osas tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse artiklis 3 märgitakse, et trahvid määratakse ja väljendatakse eküüdes, ning artikli 4 kohaselt kuuluvad need tasumisele eküüdes.

1219 Millestki ei ilmne, et eküüdes väljendatud trahv oleks rikkumise raskusastet ja kestust arvestades ebaproportsionaalselt suur.

1220 Lisaks on komisjonil õigus väljendada trahvisummat eküüdes, mis on riiklikusse vääringsusse konverteeritav rahaühik. Eküü konverteeritavus riiklikusse vääringsusse eristab seda määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 viidatud arvestusühikust, mille puhul Euroopa Kohus on selgesõnaliselt kinnitanud, et kuna tegemist ei ole maksete tegemiseks kasutatava vääringuga, eeldab see paratamatult trahvisumma kehtestamist riiklikus vääringus (vt eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Société Anonyme Générale Sucrière jt vs. komisjon, punkt 15).

1221 Igal juhul on vaieldamatu, et hagejale vaidlustatud otsuse artiklis 3 määratud ja eküüdes väljendatud trahv on identne 1988. aasta otsuse artiklis 3 kehtestatud trahviga. Komisjoni eesmärk oligi võtta vastu 1988. aasta otsusega sisuliselt sarnane otsus, kuivõrd esialgne otsus tühistati üksnes oluliste menetlusnõuete rikkumise tõttu.

1222 Lisaks tuleb tõdeda, et kuna pärast 1988. aasta otsust väljendati trahvid eküüdes ning kuna puudub üks ühine vääring, milles komisjon oleks saanud trahvid väljendada, ja üks kindel liikmesriikide vääringute vahetuskurss, siis on vahetuskursside kõikumise risk paratamatu. Enichem oleks võinud end selle riski vastu kaitsta ajal, mil asja menetleti Esimese Astme Kohtus ja seejärel apellatsioonkaebuse alusel Euroopa Kohtus. Lõpuks tuleb meenutada, et kohtuotsuse tegemise päeval 15. juunil 1994 edastas komisjon pressiteate, milles kinnitas oma kavatsust võtta otsus uuesti vastu, mida ta ühe kuu möödudes ka tegi.

1223 Samuti on vaieldamatu, et kehtestatud trahv, isegi kui see on väljendatud riiklikus vääringus, on märkimisväärselt väiksem määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 kehtestatud maksimummäärast.

1224 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb hagejate väited tagasi lükata.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine

Hagejate argumendid

1225 Hagejad on esitanud nelja liiki väiteid võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise kohta.

1226 Esiteks väidavad LVM, Shell, DSM, ICI ja Enichem, et neid on teatud teiste hagejatega võrreldes ebavõrdselt koheldud.

1227 Teiseks väidab Enichem, et talle määratud trahv on suurem trahvist, mis kehtestati teistes otsustes, mis käsitlevad valdkondi, kus kriis oli PVC-sektori kriisiga võrreldes väiksem (komisjoni 6. augusti 1984. aasta otsus 84/405/EMÜ EMÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/30.350 – Zinc Producer Group) (EÜT 1984, L 220, lk 27)).

1228 Kolmandaks väidab Enichem, et teda on diskrimineeritud seeläbi, et eküü ja Itaalia liiri vahetuskurs on 1988. aasta otsuse ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäevade vahelisel ajavahemikul muutunud. Vaatamata sellele, et eküüdes väljendatud summad on neis otsustes identsed, on summad riiklikus vääringus erinevad, arvestades vahetuskursi vahepealset muutust. Hageja, kellele määratud trahv, kui see konverteerida riiklikusse vääringusse, on oluliselt kasvanud, väidab, et teda on sellega seoses vaidlustatud otsuse teiste adressaatidega võrreldes ebavõrdselt koheldud. Hageja väidab, et tegelikkuses on teda karistatud selle eest, et ta on edukalt kasutanud tema käsutuses olevaid õiguskaitsevahendeid esialgse otsuse vaidlustamiseks.

1229 Neljandaks väidavad LVM, DSM, ICI ja Enichem, et neid on diskrimineeritud võrreldes Solvay ja Norsk Hydroga, kes õiguslikult pääsesid igasugusest rahalisest karistusest. Esiteks ei määratud vaidlustatud otsusega Solvayle ja Norsk Hydrole trahve. Teiseks pääsesid need ettevõtjad ka 1988. aasta otsusega määratud trahvist, kuna see otsus tühistati kõikide ettevõtjate suhtes seoses Euroopa Kohtu 15. juuni 1994. aasta kohtuotsuse *erga omnes* mõjuga. Lisaks, isegi kui 1988. aasta otsust ei oleks Solvay ja Norsk Hydro suhtes tühistatud, poleks komisjonil siiski olnud võimalik seda jõustada: esiteks seetõttu, et asutamislepingu artikli 192 järgi peab riiklik asutus 1988. aasta otsuse õiguspärasust kontrollima, mis on võimatu, kuna see otsus tühistati õiguspärasuse puudumise tõttu, ja teiseks seetõttu, et sanktsioonide jõustamiseks ette nähtud tähtaeg on nüüdseks ületatud (määruse nr 2988/74 artikkel 4).

Esimese Astme Kohtu hinnang

1230 Esiteks on juba osutatud, et individuaalsete trahvide määramisel kaaluti erinevaid tegureid, iseäranis ettevõtja olulisust turul, tema poolt rikkumises osalemise kestust ja rolli, mida ta rikkumises mängis, viimast eriti Shelli puhul.

1231 Selles mõttes ei ole hagejad tõendanud, et komisjon oleks sarnaseid olukordi käsitleanud erinevalt või erinevaid olukordi sarnaselt. Tegelikult põhinevad hagejate diskrimineerimise väited hageja enda olukorra ja ühe või mitme teise hageja olukorra võrdlusel; samas tuleb tõdeda, et hagejate olulisus turul ning rikkumises osalemise kestus ja roll olid erinevad.

1232 Teiseks sõltub trahvisummade suurus mitmesugustest kriteeriumitest, mida tuleb hinnata iga juhtumi puhul eraldi, arvestades juhtumi kõiki asjaolusid. Asjaolu, et komisjon kohaldas minevikus teatava suurusega trahve teatavat tüüpi rikkumistele, ei tähenda seda, et ta ei saa seda taset tõsta määruses nr 17 märgitud piirides, kui see on vajalik ühenduse konkurentsipoliitika elluviimise tagamiseks (vt eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades *Musique Diffusion Française jt vs. komisjon*, punkt 109). Seega ei ole antud juhtumil tõendatud, et komisjon oleks rikkunud võrdse kohtlemise põhimõtet, arvestades tema varasemaid otsuseid.

1233 Kolmandaks, mis puudutab väidetavat diskrimineerimist seoses teatud riiklike vääringute devalveerumise või odavnemisega võrreldes teiste vääringutega, tuleb tõdeda, et erinevatele hagejatele määratud trahvid olid väljendatud eküüdes. Vaidlust ei ole selles, et

selliselt väljendatud trahvid, mis hagejatele vaidlustatud otsuse artiklis 3 määrati, on identsed 1988. aasta otsuses määratud trahvidega.

1234 Valuutakursiriskid on erinevate riiklike väeringute olemasolu puhul paratamatud, sest nende vahetuskursid võivad mis tahes ajal muutuda. Lisaks ei väida Enichem, et trahvide kehtestamine riiklikes väeringutes kõrvaldaks kursimuutuste tagajärjed olukorras, kus asjaomased ettevõtjad asuvad erinevates liikmesriikides, nagu see on antud juhul, ja kus neile määratakse trahvid iga sellise liikmesriigi väeringus.

1235 Esimese Astme Kohus on juba osutanud, et komisjonil on õigus kehtestada trahvid eküüdes, mis pealegi võimaldab ettevõtjatel neile määratud trahvisummasid hõlpsamini võrrelda. Lisaks oli komisjoni eesmärk võtta vastu 1988. aasta otsusega sisuliselt sarnane otsus, kõrvaldades formaalsed vead, mille tõttu esialgne otsus Euroopa Kohtu otsusega tühistati. Pidades silmas, et trahvid kehtestati eküüdes juba 1988. aasta otsuses, ja arvestades ka paratamatuid valuutakursiriske, oleks hageja võinud astuda samme enese kaitsmiseks nende riskide eest, nagu Esimese Astme Kohus eespool juba osutas (punkt 1222).

1236 Neljandaks märgib Esimese Astme Kohus seoses hagejate väidetava diskrimineerimisega võrreldes Solvay ja Norsk Hydroga, et see väide põhineb eeldusel, et 1988. aasta otsuse tühistamisel Euroopa Kohtu poolt oli *erga omnes* mõju. Esimese Astme Kohus on eespool (punktides 167–174) juba osutanud, et nii see ei olnud.

1237 Igal juhul tuleb märkida, et kui ettevõtja on oma tegevusega rikkunud asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, siis ta ei pääse karistusest sel põhjendusel, et mõnele teisele ettevõtjale ei ole trahvi määratud, kui viimatinimetatud ettevõtja olukorda ühenduse kohtus isegi ei arutata (eespool osundatud otsus kohtuasjas Ahlström Osakeyhtiö vs. komisjon, punkt 197).

1238 Järelikult tuleb kõik hagejate väited õiguse üldpõhimõtete rikkumise kohta tagasi lükata.

1239 Eeltoodud arvestades tuleb tagasi lükata kõik hagejate väited, mis esitati trahvi tühistamise või vähendamise eesmärgiga, välja arvatud alljärgnevalt kirjeldatu.

1240 Vastavalt käesoleva otsuse punktidele 1143, 1197 ja 1198 tuleb Elf Atochemile, SAV-ile ja ICI-le määratud trahve vähendada vastavalt 2 600 000 eurole, 135 000 eurole ja 1 550 000 eurole.

Muud nõuded

1241 Lisaks juba käsitletud nõuetele ja kuludega seotud nõuetele on hagejad esitanud muid nõudeid (vt punktid 27–30 eespool).

1242 Mõningaid neist nõuetest on juba käsitletud tulenevalt nende seotusest väidetega, mis esitati vaidlustatud otsuse tühistamise või trahvi tühistamise või vähendamise nõudes ja mis on tagasi lükatud (vt punktid 268, 365–371, 375–377 ja 1091 eespool).

1243 Nõuded, mis puudutavad 1988. aasta otsuse vaidlustamiseks algatatud menetluse ajal koostatud dokumentide lisamist Esimese Astme Kohtu toimikusse, tuleb tagasi lükata eespool juba osutatud põhjustel (punkt 39).

1244 Seega tuleb uurida esiteks vaidlustatud otsuse artikli 2 tühistamise nõuet (I) ja teiseks Montedisoni nõuet väidetavalt kantud kahju hüvitamise kohta (II).

I – Vaidlustatud otsuse artikli 2 tühistamine

Hagejate argumendid

1245 Vastuse andmise staadiumis väitis Hoechst sellekohast formaalset nõuet esitamata, et vaidlustatud otsuse resolutiivosa artikkel 2, milles nõutakse rikkumise lõpetamist, on Hoechsti suhtes õigusvastane, kuna arvesse ei ole võetud asjaolu, et hageja ei olnud vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal PVC-sektoris enam tegev.

1246 DSM märgib, et määruse nr 17 artikli 3 lõike 1 kohaselt võib komisjon nõuda, et ettevõtjad lõpetaksid rikkumise, mille komisjon on tuvastanud. Käesoleval juhul nõuti vaidlustatud otsuse artiklis 2 muu hulgas, et PVC tootjad peavad lõpetama igasuguse konfidentsiaalse teabe vahetamise; samas ei toeta vaidlustatud otsuse artikkel 1 ega tegelikult ka selle otsuse põhjenduste osa järeldust, et selline rikkumine oleks olnud tuvastatud. Seega ületas komisjon talle määruse nr 17 artikliga 3 antud volitusi.

Esimese Astme Kohtu hinnang

1247 Puudub vajadus kaaluda Hoechsti väite vastuvõetavust kodukorra artikli 48 lõike 2 alusel; piisab, kui märkida, et artikkel 2 on selgesõnaliselt adresseeritud ettevõtjatele, kes „ühenduse PVC-sektoris siiani tegutsevad”. Seega puudub nimetatud väite toetuseks esitatud argumendil ilmselgelt igasugune alus.

1248 Määruse nr 17 artikli 3 lõikes 1 sätestatakse, et kui komisjon leiab, et tegemist on asutamislepingu artikli 85 rikkumisega, võib ta otsusega nõuda vastavate ettevõtjatelt selliste rikkumiste lõpetamist. Vaidlustatud otsuse punktis 50 märgitakse, et otsuse artikkel 2 võeti vastu selle sätte alusel. Olles esitanud selle sätte sisu, märkis komisjon, et „ei ole teada, kas kohtumised või vähemalt hindu ja mahte puudutava teabe vahetamine ettevõtjate vahel tegelikult üldse lõppesid. Seetõttu peab otsuses sisalduma ametlik nõue, et PVC-sektoris siiani tegutsevad ettevõtjad lõpetaksid selle rikkumise ning edaspidi hoiduksid igasugustest kokkulepetest, millel võib olla sama või sarnane eesmärk või mõju”.

1249 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et määruse nr 17 artikli 3 lõike 1 kohaldamine võib hõlmata teatud tegevuse, toimingute või olukordade, mis on leitud olevat õigusvastased, jätkumise keeldu (vt eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades Istituto Chemioterapico ja Commercial Solvents vs. komisjon, punkt 45 ja 6. aprilli 1995. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-241/91 P: ja C-242/91 P: RTE ja ITP vs. komisjon, EKL 1995, lk I-743, punkt 90) ning tulevikus sarnase käitumise taasalustamise keeldu (6. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas T-83/91: Tetra Pak vs. komisjon, EKL 1994, lk ECR II-755, punkt 220).

1250 Kuna artikli 3 lõiget 1 tuleb kohaldada vastavalt tuvastatud rikkumisele, on komisjonil õigus täpsustada asjaomaste ettevõtjate kohustuste ulatust rikkumise lõpetamisel. Need kohustused ei või aga ületada seda, mis on kohane ja vajalik taotletava eesmärgi saavutamiseks, nimelt rikutud eeskirjadele vastava õigusliku olukorra taastamiseks (eespool osundatud otsus liidetud kohtuasjades RTE ja ITP vs. komisjon, punkt 93).

1251 Käesoleval juhul nõudis komisjon vaidlustatud otsuse artiklis 2 kõigepealt, et PVC-sektoris siiani tegutsevad ettevõtjad lõpetaksid vaidlustatud otsuses tuvastatud rikkumised kohe.

1252 Seejärel nõudis komisjon, et need ettevõtjad edaspidi hoiduksid PVC-ga seotud tegevuses igasugustest kokkulepetest või kooskõlastatud tegevusest, millel võib olla sama või sarnane eesmärk või mõju.

1253 Need korraldused kuuluvad selgelt määruse nr 17 artikli 3 lõikega 1 komisjonile antud pädevusse.

1254 Selliste kokkulepete või kooskõlastatud tegevuse hulka, millel võib olla sama või sarnane eesmärk või mõju tegevusega, mis vaidlustatud otsusega keelati, arvas komisjon

„sellise teabe vahetamise, mida tavapäraselt kaitstakse ärisaladusega ja millest osalised saavad otse või kaudselt teada teiste tootjate toodangust, tarnetest, laoseisudest, müügihindadest, kuludest või investeerimiskavadest”. Kuna komisjonil on õigus keelata tulevikus igasugused kokkulepped ja toimingud, millel on vaidlustatud otsuses tuvastatud tegevusega sama või sarnane eesmärk või mõju, oli tal ka õigus keelata sellist teabevahetust. Esiteks sisaldab vaidlustatud otsus muu hulgas süüdistust nimelt müügiandmete vahetamise kohta; teiseks oli tootjatevaheliste kohtumiste sisuks hindu ja müügiandmete käsitleva teabe vahetamine, kuna nende kohtumiste eesmärk seisnes kõnealusel valdkonnas rakendatava poliitika ühises kindlaksmääramises. Lisaks sellele, et komisjonil on õigus keelata müügiandmete ja hindu käsitleva teabe vahetamist, mida kirjeldatakse vaidlustatud otsuses, on tal ka õigus keelata teabevahetust, mis ‚kaudselt’ võimaldab saavutada ‚sama või sarnase’ eesmärgi. Näiteks oleks lihtne toodangut ja laoise puudutavast teabest tuletada iga ettevõtja müügiandmed. Kui komisjonil ei oleks õigust sellist teabevahetust keelata, siis oleks ettevõtjatel lihtne vältida vaidlustatud otsuses tuvastatud tegevuse jätkamise või taasloomise keeldu.

1255 Keeld vahetada teavet, mida tavapäraselt kaitstakse ärisaladusega ja mille abil ettevõtjad „võivad jälgida hindu või ühenduse turu jagamist hõlmavatest sõnaselgetest või vaikimisi kokkulepetest või kooskõlastatud tegevustest kinnipidamist” on otseselt seotud vaidlustatud otsuses tuvastatud tegevusega; vaidlustatud otsuses süüdistatakse ettevõtjaid müügiandmete jälgimise süsteemide ja hinnaalgatuste ühises rakendamises.

1256 Vaidlustatud otsuse artikli 2 teise lause esimeses osas märgitakse, et „PVC-sektorit käsitlev üldise teabe vahetamise süsteem, millega tootjad ühinevad, tuleb korraldada selliselt, et oleks välistatud teave, mille põhjal saab kindlaks teha eri tootjate käitumist”. Üldise teabe vahetamise süsteemi, millega tootjad ühinevad, ei mõisteta vaidlustatud otsuses hukka, kuna need ei võimalda teha kindlaks eri tootjate käitumist, vaid nende raames piiratakse koostööandmete edastamisega (vt vaidlustatud otsuse punkti 12 kolmas lõik). Seega on artikli 2 teise lause eesmärk lihtsalt välistada olukord, kus tootjad väldivad vaidlustatud otsuses tuvastatud tegevuse jätkamise või taasloomise keeldu järgimist, asendades korrapärase koostööandmete süsteemi individualiseeritud teabe vahetamise süsteemiga, mis viiks sama tulemuseni. Seega sooviti selle lausega pelgalt täpsustada eelmises lauses viidatud kokkuleppe või kooskõlastatud tegevuse, millel võib olla sama või sarnane eesmärk või mõju, tähendust.

1257 Vaidlustatud otsuse artikli 2 teise lause teine osa ei lisa esimesele midagi juurde. Selle osaga on tegelikult tahetud lihtsalt täpsustada, et keelust vahetada individualiseeritud andmeid, mille põhjal saab kindlaks teha eri tootjate käitumist süsteemis, millega tootjad on ühinenud, ei või mõistagi kõrvale hoida teabe otsese edastamisega tootjate vahel.

1258 Lõpuks tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse artikli 2 teisest lausest ilmneb selgelt, et vastupidiselt olukorrale, mida Esimese Astme Kohus käsitles menetluses, mis algatati eesmärgiga vaidlustada komisjoni 13. juuli 1994. aasta otsus 94/601/EÜ EÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/C/33.833 – Kartong) (EÜT 1994, L 243, lk 1), ei ole komisjon keelanud koostööandmete vahetamist teatud olukordades.

1259 Kõiki neid tegureid arvestades on selge, et ettevõtjatele vaidlustatud otsuse artiklis 2 seatud kohustused ei ületa seda, mis on kohane ja vajalik rikutud eeskirjadele vastava õigusliku olukorra taastamiseks. Järelikult ei ületanud komisjon vaidlustatud otsuse artikli 2 vastuvõtmisel talle määruse nr 17 artikli 3 lõikega 1 antud volitusi.

1260 Seega tuleb vaidlustatud otsuse artikli 2 tühistamise nõuded tagasi lükata.

II – Väidetavalt kantud kahju hüvitamise nõue

1261 Montedison palub Esimese Astme Kohtul kohustada komisjoni maksma kahjutasu summas, mis vastab tagatise esitamisega seotud kuludele ja kõikidele muudele vaidlustatud otsusega seotud kuludele.

1262 Hagiavaldusest ei ilmne, millistel õiguslikel alustel hageja nõue põhineb.

1263 Seega tuleb otsustada, et selle nõude osas ei vasta hagiavaldus Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 19 ja kodukorra artikli 44 lõike 1 punktis c hagiavalduse vastuvõetavusele kehtestatud miinimumnõuetele. Järelikult tuleb see nõue vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata (vt eespool osundatud otsus kohtuasjas Parker Pen vs. komisjon, punktid 99 ja 100).

1264 Lisaks tuleb tõdeda, et kui viga, milles komisjoni süüdistatakse, on aluseks neile väidetele, mille hageja on esitanud tühistamise nõude toetuseks ja mille Esimese Astme Kohus on tagasi lükanud, peaks Esimese Astme Kohus igal juhul otsustama, et kantud kahju hüvitamise nõue on alusetu.

Järeldus

1265 Kogu eeltoodud käsitluse põhjal asub Esimese Astme Kohus seisukohale, et vaidlustatud otsuse artikkel 1 tuleb tühistada niivõrd, kui selles leitakse, et SAV osales rikkumises pärast 1981. aasta esimest poolaastat. Elf Atochemile, SAV-ile ja ICI-le määratud trahve tuleb vähendada vastavalt 2 600 000 eurole, 135 000 eurole ja 1 550 000 eurole. Ülejäänud osas tuleb hagid jätta rahuldamata.

Kohtukulud

1266 Kodukorra artikli 87 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kui kaotanud poolel on mitu isikut, otsustab Esimese Astme Kohus kohtukulude jaotamise.

1267 Kuna kõik LVM-i, BASF-i, Shelli, DSM-i, Wackeri, Hoechsti, Montedisoni, Hülsi ja Enichemi nõuded on tagasi lükatud, tuleb komisjoni kohtukulud jätta nende kanda vastavalt komisjoni taotlusele.

1268 Kuna mõned Elf Atochemi ja ICI nõuded on tagasi lükatud, siis need hagejad ja komisjon kannavad oma kohtukulud ise.

1269 Kuna mõned SAV-i nõuded on tagasi lükatud, ent märkimisväärne osa neist rahuldati, määrab Esimese Astme Kohus, et hageja kannab kaks kolmandikku oma kohtukuludest ja komisjon kannab lisaks enda kohtukuludele ühe kolmandiku hageja kohtukuludest.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS

(kolmas koda laiendatud koosseisus)

otsustab:

1. Liita kohtuasjad T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94 otsuse tegemise eesmärgil.

2. Tühistada komisjoni 27. juuli 1994. aasta otsuse 94/599/EÜ EÜ asutamislepingu artiklis 85 sätestatud menetluse kohta (IV/31.865 – PVC) artikkel 1, niivõrd, kui selles leitakse, et Société Artésienne de Vinyle osales kõnealuses rikkumises pärast 1981. aasta esimest poolaastat.

3. Vähendada nimetatud otsuse artiklis 3 Elf Atochemile SA-le, Société Artésienne de Vinyle'ile ja Imperial Chemical Industries plc-le määratud trahve vastavalt 2 600 000 eurole, 135 000 eurole ja 1 550 000 eurole.

4. Jätta hagid ülejäänud osas rahuldamata.

5. Mõista igalt hagejalt välja tema enda kohtukulud ja komisjoni kohtukulud, mis on seotud tema esitatud hagiga. Eeltoodule vaatamata kannavad kohtuasjades T-306/94 ja T-328/94 Elf Atochem SA, Imperial Chemical Industries plc ja komisjon oma kohtukulud ise. Kohtuasjas T-318/94 kannab Société Artésienne de Vinyle kaks kolmandikku oma kohtukuludest ja komisjon kannab lisaks enda kohtukuludele ühe kolmandiku hageja kohtukuludest.

Tiili

Lenaerts

Potocki

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 20. aprillil 1999 Luxembourgis.

H. Jung

V. Tiili

Kohtusekretär

Koja esimees